SLOVENSKÁ PROVINCIA SDR
SPIŠSKÁ NOVÁ VES

V službách Vykupiteľa

DEJINY SLOVENSKEJ PROVINCIE

KONGREGÁCIE

SESTIER

BOŽSKÉHO VYKUPITEĽA

<< ***K 80. výročiu jej vzniku*** >>

A.D. 2004

© Kongregácia Sestier Božského Vykupiteľa

Recenzia: Doc. PhDr. Ivan Chalupecký

Zostavovatelia: Sr. M. Katarína Krištofová
Sr.M. Claudia Brajerová
Sr. M. Celina Budická

Resume: slovensky – P. Štefan Horváth, SVD
maďarsky - Sr. M. Kinga Csaplárová
nemecky - Sr. M. Katarína Krištofová
anglicky - Sr. M. Joanne Tricsko

Fotografie: © Archív SDR, Spišská Nová Ves
Jazyková úprava: Mgr. Anežka Buríková
Sadzba, grafická úprava a tlač: MTM Levoča

Vydavateľstvo
Slovenská provincia
Kongregácie Sestier Božského Vykupiteľa
Zimná 66
Spišská Nová Ves

ISBN 80-969039-1-8

„Kždá miestna Cirkev nech zbiera svedectvá viery našich čias, aby tak ukázala neustálu prítomnosť trpiaceho a vzkrieseného Krista, ktorého sila sa prejavuje v slabých ľuďoch“

Ján Pavol II. na konzistóriu kardinálov 1994

NAMIESTO ÚVODU

Dejiny národov sú dejinami spásy. Porozumieť ich možno len s pohľadom na minulosť.
Provincia Kongregácie Sestier Božského Vykupiteľa SDR (SORORUM A DIVINO REDEMPTORE) jestvuje na Slovensku 80 rokov a tak považujeme za dôležité napísať jej dejiny, aby budúce generácie vedeli, kde sa klčovalo, kde oralo a kde sialo. Chceme napísať pre terajšiu a budúcu generáciu o hrdinstve tých, čo kráčali pred nami v tom istom zasvätení a história života od nich vyžadovala vydať svedectvo o utrpení. Boli to sestry, ktoré svojou ochotou chceli stvárňovať život v Duchu Ježiša Krista a ponúknuť celý svoj život službe vykúpenia[1] a tak nedovolili zakvitnutým poliam a úrodou požehnaným klasom stať sa púšťou.

Dejiny našej provincie písala úprimná láska sestier k Božskému Vykupiteľovi.
Teraz po 80-tich rokoch trvania provincie, vyše 150-tich rokoch trvania kongregácie a na začiatku 3. tisícročia sa pýtame:„Sme pripravené vyťažiť z našej bohatej minulosti potrebnú dávku duchovného dedičstva?“

[1] Porov. Konštitúcie SDR, bod 3. a 5.

Táto publikácia je prvým pokusom zhrnúť dejiny provincie a načrieť do ich bohatej minulosti. Zvlášť za posledných ťažkých 50 rokov existencie provincie vidíme v nich vedúcu a ochrannú Božiu ruku. Nasledujúce riadky nás presvedčia o tom, že sestry boli úplne dobrovoľnými nástrojmi v rukách svojho Majstra –Vykupiteľa a investícia lásky a obety nebola zbytočná. Nevyspytateľná Božia Prozreteľnosť ich „vložila“ do obdobia útlaku. Napriek hrozbám tohto sveta vidíme, že dielo Matky ALFONZY Márie aj po rokoch žije a prekvitá práve z prinesenej obety utrpenia a zaznávania jej sestier.

Všetci teraz cítime potrebu vrátiť sa k prameňom. Od ich poznania totiž, do istej miery závisí naša budúcnosť. Nové povolania prinášajú novú energiu do každej rehoľnej rodiny a zároveň dovoľujú stále nový rozkvet a rozvoj, ale aj prekvapujúce vyjadrenie či prejavenie CHARIZMY v nových okolnostiach života, do ktorých potom preniká a tam sa zakoreňuje.

V nasledujúcich kapitolách sa presvedčíme o tom, že sestry aj v najťažších skúškach svojho rehoľného života robili všetko s nádejou a odvahou, v ústrety budúcnosti a vo vedomí, že naša rehoľa a jej diela sú JEHO DIELOM a Boh prejavil a vždy prejaví svoju vôľu v každej situácii i okolnosti. Časy, ktoré žijeme, sú dejinami spásy. Boh je tu stále prítomný. Je so svojím ľudom a žiada od neho primerané odpovede. Ťažké obdobie totality naše sestry ani nezastrašilo ani nezamotalo do otázok, ktoré by ich boli ochromili. Sestry prijímali každú skúšku ako výzvu a pristupovali k nej s odvahou a vynaliezavosťou. Pevne verili, že Boh je Pánom sveta a dejín, aj keď im cesty jeho Prozreteľnosti boli často neznáme.

V posledných rokoch sme svedkami tichého odchodu na večnosť tých sestier, ktoré dejiny našej provincie nezaznamenali perom, ale utrpením, zaznávaním, neistotou a predovšetkým neochvejnou odvahou. Počas posledných 30 rokov totality neváhali udržiavať kontakt s mladými ľuďmi, nezanedbávali nové povolania, venovali sa im s veľkou láskou a nebojácne tajne prijímali nové členky do kongregácie. Za toto živé svedectvo viery a vernosti k svojmu povolaniu im dnes zo srdca ďakujeme.
Jubilejné roky nám pripomínajú začiatky, vzrast a rozkvet provincie a kongregácie. Predovšetkým však pripomínajú naše denne obnovované ÁNO Božskému Vykupiteľovi.

1. Z DEJÍN KONGREGÁCIE

Kongregácia SDR bola založená 28. augusta 1849 Matkou ALFONZOU Máriou vo francúzskom kúpeľnom meste NIEDERBRONN a bola dielom Prozreteľnosti. V pravý čas prichádzala na pomoc trpiacemu ľudstvu a dokonale zodpovedala vtedajším časovým potrebám.

Matka ALFONZA Mária, vlastným menom Alžbeta Eppingerová, pochádzala z hlboko zbožnej katolíckej rodiny, ktorá žila uprostred protestantského prostredia. Od útleho veku sa rada modlievala, rozmýšľala nad významom modlitieb a ako každé dieťa kládla rodičom veľa otázok. Ako 5-ročná hľadiac na kríž sa pýtala: „Mama, prečo ukrižovali Pána?“ odpoveď znela: „Moje dieťa, toto spôsobili naše hriechy“. Na to s veľkou rozhodnosťou svojej malej duše si zaumienila:

„Potom chcem vyhnúť všetkému, čo je hriech! “Toto konštatovanie predurčilo celý jej život. Predčasná zrelosť v otázkach viery ju viedla k tomu, že ako 14-ročná zložila sľub panenstva, a to hneď po prvom svätom prijímaní. Duchovný život rozvíjala a viedla pod dôverným dohľadom svojho spovedníka, farára Dávida Reicharda. Alžbeta bola od malička veľmi krehkého zdravia a viackrát vážne ochorela.
Po prvých troch rokoch ťažkého utrpenia sa v nej prejaví túžba pomáhať trpiacim. „*V roku 1841 vytvára so svojimi priateľkami malú skupinu, ktorá si kladie za cieľ, pod vedením svojho farára, starať sa o chorých vo farnosti. Boh si ju pripravuje svoje dielo. Pri tejto práci s chorými, chudobnými a núdznymi zbiera prvé skúsenosti*.“[2] Netrvá to však dlho. Nastáva ďalšie utrpenie, ktoré trvá 4 roky a celkom ju pripútava na lôžko. Je to pre ňu veľmi bolestné obdobie, avšak stáva sa pre ňu obdobím milosti. Mladá Alžbeta osobným utrpením vyzrieva. Samota a prebdené noci jej pomáhajú dozrieť v mimoriadne silnú osobnosť. Vždy viac sa spája s trpiacim Kristom Vykupiteľom a od marca 1846 dostáva dar „videnia“ – bola to reťaz videní, zvlášť o politickej situácii a o jej vplyve na náboženský život. V jednej z extáz videla aj novozvoleného pápeža Pia IX.

Isté dievča z Blumenthalu sa v čase týchto extáz zdržiavalo v kúpeľnom meste Niederbronn. Pri návšteve chorej Alžbety počúvalo o jej videní s Piom IX. Krátko potom túto udalosť zachytilo štetcom. Keď Alžbeta videla namaľovaný obraz, povedala, že sám Pán viedol ruku dievčaťa, tak verne to zobrazila.

[2] PERIN, Sr. Jozef Mária, *Matka Alfonza Mária,* Alsatia, Colmar 1950, s. 51

V čase, keď je pripútaná na lôžko má videnie, pri ktorom jej Ježiš hovorí: *„Pri svätej omši osvietim tvojho spovedníka, aby poznal, že som ťa vyvolil založiť novú kongregáciu.“* Alžbeta cíti svoju obmedzenosť, svoju slabosť a vyhovára sa. Na to počuje jasnú odpoveď: *„Práve preto, že si nevedomá, chcem skrze teba ukázať svetu svoje milosrdenstvo.“* Po týchto udalostiach sa začínalo o Alžbete hovoriť v širom okolí a pri jej lôžku sa striedali ľudia úprimne súcitní, posmievační, ale i zvedaví, ktorí chceli poznať beh budúcich udalostí. Alžbeta neodmietla nikoho. Mnohí sa po rozhovore s ňou vydali na cestu úprimného pokánia.
Na všetky tieto mimoriadne udalosti okolo Alžbety dohliadalo skúsené oko diecézneho biskupa Rässa a jej spovedníka Dávida Reicharda.

Hoci Alžbeta mala prirodzené i nadprirodzené dary, predsa cítila, že jej chýba vzdelanie a pevné zdravie. Pán ju však pri týchto pochybnostiach uisťoval: *„Neboj sa, vždy budem pri tebe“*. Po vyzdravení si je istá, že jej poslaním je zmierňovať biedu v Niederbronne. Prvé skúsenosti už má za sebou. Čím ďalej, tým viac sa jej začína rysovať nová úloha. V Niederbronne pribúda starých a opustených ľudí. V továrňach musia pracovať už aj deti od ôsmeho roku života. Nemajú možnosť naučiť sa čítať a písať alebo sa vyučiť nejakému remeslu. Alžbeta si je vedomá, že každé priblíženie sa k trpiacim pomáha zároveň otvárať ľudské srdcia pre Boha. Láska, služba, jednoduchosť a ochota otvárajú zabarikádované brány ľudských sŕdc a vpúšťajú do nich svetlo. A keď je v ľudskom srdci svetlo, dá sa ľahko objaviť pravá hodnota utrpenia každého druhu, ktorá potom môže slúžiť ako prostriedok poznania a Božieho plánu spásy.

Ako dospievajúce dievča chodievala do neďalekého mestečka Hagenau, kde pátri redemptoristi konali ľudové misie. Tam mala možnosť veľa počuť o svätom Alfonzovi – ich zakladateľovi. Láska sv. Alfonza k chudobným ju nadchla natoľko, že neskôr ho vybrala za jedného z patrónov kongregácie. V jednej extáze počula jeho hlas, aby založila kongregáciu na pomoc „jeho miláčikom" – opusteným a úbohým. Hlboká úcta k nemu ju viedla aj k tomu, že po prijatí rehoľného rúcha prijala rehoľné meno ALFONZA a novej kongregácii dala pomenovanie DCÉRY BOŽSKÉHO VYKUPITEĽA. Svojmu patrónovi sa chcela podobať v zbožnosti, horlivosti za spásu duší a neohraničenej dôvere v Božie milosrdenstvo. Neistota a obavy a pokušenia ju ľudsky prenasledovali a napádali. Pokúsila sa aj o vstup do rehole Rappoltweilerským sestrám, avšak biskup Räss nedal k tomu súhlas.
Pán ju na založenie novej kongregácie pripravoval utrpením, ktoré trvalo sedem a pol roka. Celé dielo sa rodilo v bolestiach.

Počnúc 4. septembrom 1848 počuje vždy viac a viac vnútorný hlas a výzvu k založeniu rehoľného spoločenstva. Už v januári 1849 diktuje farárovi Reichardovi plán na založenie rehole (predbežné pravidlá).
Dňa 25. februára 1849 jasne počuje Vykupiteľove slová: *„Netráp sa kvôli tomu, to je moje dielo a práve to, že si nevzdelaná, chcem, aby iní prostredníctvom teba poznali moje milosrdenstvo"*[3]
Tu sa už Alžbete rysuje jasná cesta. Nová kongregácia bude mať za úlohu priblížiť sa k chudobným a trpiacim v ich príbytkoch, venovať sa tým najopustenejším, nevedomým

[3] PERRIN sr. Jozefa Mária, *Mutter Alfons-Maria,* Colmar, s. 79.

deťom a tým, ktorí trpia akúkoľvek núdzu. Toto je vlastne charizma, ktorú daroval Božský Vykupiteľ svetu cez Matku Alfonzu Máriu.
Už 15. júla 1849 jej farár Reichard odovzdáva v rodičovskom dome šaty postulantky.
Dňa 28. augusta 1849 pri zakladaní prvého „kláštoríka“ ako ho sama nazývala, má tri[4] postulantky a v priebehu týždňa ich počet vzrastá na desať.
Dňa 10. septembra 1849 farár Reichard z poverenia biskupa predsedá slávnostnej obliečke zakladateľky.
Už 25. septembra 1849 deväť postulantiek z Alsaska prijíma rehoľné šaty a začína noviciát pod vedením samej zakladateľky.
Dňa 2. januára 1850 zakladateľka skladá sľuby. S dovolením biskupa sa stáva generálnou predstavenou novej spoločnosti. V spolupráci s Božou milosťou a farárom Reichardom (od roku 1856 až do svojej smrti ostáva superiorom kongregácie), ďalej svojou húževnatosťou, modlitbou, vierou v srdci, dôverou v Božiu Prozreteľnosť, ale nadovšetko láskou k Ukrižovanému vytvorila dielo, ktoré pretrváva 150 rokov.
Dňa 22. januára 1849 napísala v spolupráci so svojím duchovným vodcom Reichardom prvé konštitúcie. *„Pri opatrovaní chudobných nerobila nijaký rozdiel medzi vyznaniami. Konala v duchu evanjelia, i keď nepoznala slovo*

---

[4] PFLEGER L. Dr.: *Kongregácia Sestier Najsvätejšieho Spasiteľa, nazývaná niederbronnské sestry,* Freiburg 1921, s.22.
[5] NIGG Walter: *Die unscheinbare Heilige,* Kloster Maria Hilf, Bühl, 1973, s. 35.

ekumenizmus“.[5] Po každej návšteve chorého učila sestry tichému poďakovaniu pred bohostánkom. V prvom rade sa sestry venovali podomovému ošetrovaniu. Bola to služba chorým mimo klauzúry. Hneď v prvých týždňoch jestvovania kongregácie sa sestra Alfonza ujímala chudobných detí, ktoré sa po ukončení vyučovania potulovali po uliciach. V kláštore nachádzali útočište aj opustené dievčatá.

Všetko, čo podnikala, zverovala Pánovi. Od mladosti si uctievala svätú Teréziu a od nej sa učila veľkej dôvere v Boha, pokoju a radosti. Napriek apoštolskej činnosti viedla svoje sestry k stálemu prehĺbeniu duchovného života a prebúdzala v nich snahu po dokonalosti.

Učila ich spájať kontempláciu s činnosťou.

V jednej z extáz jej Pán odporúčal modliť sa za tri veci:

- *za obrátenie hriešnikov*
- *za duše v nebezpečenstve hriechu*
- *za umierajúcich.*

Dňa 18. marca 1850 zasvätila kongregáciu svätému Jozefovi – pomocníkovi v každej potrebe.

Kongregácia sa rýchlo vzmáhala počtom a v apríli 1850, teda pár mesiacov po jej založení, mala 60 členiek. Plnenie náročných úloh spojených s otváraním nových domov odčerpávali Matke ALFONZE Márii veľmi veľa duševných a telesných síl, ale vždy ich mala dostatok na to, aby viedla kongregáciu. Statočne trpela celý život a k telesným bolestiam sa pridružovali aj vnútorné boje a pokušenia. Veľký dôraz dávala zvlášť na formáciu mladých členiek a venovala sa im formou duchovných rozhovorov, kde ich povzbudzovala k prekonávaniu ťažkostí slovami:

„Len utrpenie nás posvätcuje. Kým len budem žiť, nebudem vám o ničom inom hovoriť ako o utrpení, ktoré vás posvätcuje“.[6]

Dňa 6. novembra 1854 získala mladá kongregácia vo Francúzku uznanie štátom a v roku 1855 vyšli tlačou prvé konštitúcie. Dňa 7. marca 1863 vydala Kongregácia pre rehoľníkov v Ríme DECRETUM LAUDIS[7] a 11. apríla 1866 s konečnou platnosťou schválila kongregáciu **Dcér Božského Vykupiteľa**.

2. NOVÉ VETVY KONGREGÁCIE

Kongregácia sa nad očakávanie rýchlo šírila aj mimo územia Francúzka. Za zmienku stojí hrdinské nasadenie niederbronnských sestier v Krymskej vojne[8]. V roku 1854 na pozvanie biskupa von Stahla vo Würzburgu, v roku 1857 na pozvanie kardinála Rauschera otvorila kongregácia svoje pôsobisko vo Viedni a v roku 1863 na pozvanie biskupa Jána Šimora v Šoproni.

---

[6] LUTTENNAUER J.: *Myšlienky Matky Márie ALFONZY,* str. 39 (poz. P. Luttennauer CSsR, bol postulátorom pre proces blahorečenia matky zakladateľky v Oberbronne a v roku 1955 navštívil Rakúsku provinciu, kde mal v troch spoločenstvách našej kongregácie exercície).

[7] Pochvalný dekrét, v ktorom sa potvrdzuje ducha a cieľové zameranie kongregácie. Porov. *Kódex kanonického práva, kán. 589*, Konferencia biskupov Slovenska, Bratislava 1996.

[8] Francúzska vláda žiadala od Matky Alfonzy Márie 10 sestier na ošetrovanie ranených. Žiadosti prichádzali z každej strany, preto bolo možné vyslať len 5 sestier. Sestry ošetrovali ranených vojakov aliancie priamo na bojisku pod vedením Miss Nightingale spolu s ďalšími 21 sestrami iných kongregácii (PERRIN J.M., *Leben von Mutter Alfons-Maria*, str.187).

Dejinné udalosti a obrovské zmeny v každej oblasti v druhej polovici 19. storočia – politické, spoločenské, hospodárske a zvlášť ideologické – tvorili pozadie, na ktorom sa odohrávalo osamostatnenie domov od materského domu v Niederbronne. Na jednej strane nemalú úlohu zohrávala skutočnosť, že v Cirkevnom práve nebolo presne stanovené postavenie rehoľných sestier vo všeobecnosti a nebolo ani zrejmé komu mali byť sestry na území tej-ktorej diecézy podriadené. Platilo pravidlo, že zodpovednosť za činnosť a komunitu sestier v diecéze nesie príslušný biskup.

Predstavená komunity vo Viedni, sestra Teofila, žiadala od Matky zakladateľky na návrh kardinála Rauschera dovolenie zriadiť noviciát vo Viedni. Matka Alfonza sa veľmi snažila o zachovanie ducha jednoty a naliehala na jednotlivé spoločenstvá, aby formácia rehoľného dorastu prebiehala v materskom dome v Niederbronne. Zriadenie noviciátu preto nedovolila. Koncom apríla 1865 napriek podlomenému zdraviu navštívila Viedeň a začiatkom mája zavítala aj do Šoprone. Sama sa chcela presvedčiť o situácii a činnosti svojich sestier. Mladé záujemkyne o rehoľný život z týchto krajín, ktoré chceli vstúpiť do kongregácie narážali zvlášť na finančný problém. Nemohli si zaplatiť cestu do Niederbronnu.
Táto zvláštna situácia na obidvoch stranách vyústila do osamostatnenia domov vo Viedni, Würzburgu a Šoproni. Dňa 29. januára 1916 sa z viedenskej vetvy osamostatnila ešte aj komunita v Bratislave[9].

[9] Vtedy Pozsony.

3. OSAMOSTATNENIE ŠOPRONSKEJ VETVY

Dňa 19. mája 1863 na pozvanie biskupa Jána Šimora prišli prvé 4 sestry z komunity vo Viedni do Šoprone. Dočasne sa ubytovali v dome, ktorý patril biskupskému dvoru v Györi. Predstavenou domu bola sestra Basilissa Gürtler (1863-1871) a do komunity okrem nej patrili sestry Fidelis, Hilária a Roberta. Sestry sa starali o siroty. V druhom roku svojho pôsobenia videli, že dom, v ktorom bývajú už priestorovo nepostačuje. Vo februári 1865 sa už starali o 102 sirôt. Dňa 31. mája 1866 získali väčší dom na ulici Za múrmi č. 8, ktorý ostal až do roku 1950 materským domom našej kongregácie. V tom čase mala komunita v Šoproni 26 sestier.

V roku 1866 sa osamostatnil od Niederbronnu dom vo Viedni. Sestry v Šoproni boli postavené pred otázku: ostať pripojené k domu vo Viedni alebo sa pripojiť priamo k Niederbronnu. Sestra Basilissa ako predstavená cítila, že jej srdce je v materskom dome v Niederbronne, ale sirotinec jej robil starosti. Nastupuje čulá korešpondencia s Niederbronnom. Matka zakladateľka si praje, aby sa sestry vrátili do materského domu. Niekoľké aj tak urobili. V Šoproni v tom čase ostáva 13 sestier, čo už nestačí na udržanie sirotinca, preto sestra Basilissa prosí biskupa Šimora o dovolenie obliecť 5 kandidátok.

Ostrihomský arcibiskup Ján Šimor dáva 27. 12. 1866 k tomu dovolenie a 21. 1. 1867 je v Šoproni prvá obliečka.

Na to 13. júna 1867 arcibiskup Šimor vydáva dekrét, ktorým ustanovuje samostatnú kongregácie so sídlom v Šoproni a tým aj jej nezávislosť od materského domu v Niederbronne.

Zároveň ju podriaďuje pod svoju jurisdikciu. Dôvody tohoto zriadenia sú tieto:

„*Nedostatok sestier vzhľadom na vzdialený noviciát a s tým spojené finančné zaťaženie domu“.*[10]

Osamostatnenie sa od materského domu v Niederbronne spôsobovalo sestrám veľké duševné utrpenie, neistotu a starosť o budúcnosť. S týmto novým začiatkom sa spájala aj veľmi horká chudoba. Jediným východiskom bolo iba chodenie po žobraní. V tomto rozpoložení uvažovali nový györsky diecézny biskup Zalka a sestra Basilissa o znovu pripojení sa k Niederbronnu alebo k domu vo Viedni. V jednom z listov zo 17. júna 1871 adresovaných biskupovi Zalkovi sestra Basilissa prosí, aby dal prednosť pripojeniu k Niederbronnu. Nejestvujú však žiadne záznamy o tom, prečo k tomu nedošlo.
Na prekvapenie všetkých sa sestra Basilissa 17. júna 1871 vzdáva úradu domovej predstavenej. Mala veľkú zásluhu na získaní domu v Šoproni a svoj úrad vykonávala vynikajúco. V kronike domu čítame: „*Chudobným pri návšteve domu preukázala mnoho dobra“.* Po voľbe novej domovej predstavenej sestry Františky Baumann sestra Basilissa s ešte jednou sestrou odchádzajú 12. septembra 1871 do Nemecka a zakrátko opúšťajú kongregáciu. Sestra Františka v roku 1873 vážne ochorela, preto bola vymenovaná nová predstavená, ale po vyliečení ešte bola 15 rokov novicmajsterkou. Venovala sa podomovému ošetrovaniu a svojim tichým a
dobrotivým charakterom najlepšie prispela k dobrej výchove noviciek. Do kongregácie vstúpila ešte v Niederbronne a veľmi dobre poznala ducha Matky Alfonzy Márie. Zomrela v roku 1889 v Šoproni.
Nevyriešenou otázkou bolo od čias osamostatnenia od Niederbronnu zostavenie pravidiel.

[10] Dekrét o osamostatnení. In: Biskupský archív, Györ.

Až po piatich rokoch, dňa 6. augusta 1872 potvrdil györsky diecézny biskup Zalka[11] „Konštitúcie Dcér Božského Vykupiteľa“, vydané v nemčine a v roku 1876 aj v maďarčine. Tieto pravidlá zachovávali cieľ a úlohy kongregácie tak ako to bolo stanovené v pravidlách z Niederbronnu.
Popri starostlivosti o siroty sestry videli, že ich musia aj vyučovať, pretože dom v Šoproni sa nachádzal ďaleko od mesta a sestry si nemohli dovoliť, aby deti-siroty navštevovali školy v meste. Postupne sa sestry snažili získať oprávnenie a spôsobilosť vyučovať. V konštitúciách sa popri ošetrovaní obšírnejšie zdôrazňuje aj ďalšia apoštolská úloha kongregácie: ***vyučovanie***[12]. Výchova dievčat sa stávala čoraz viac dôležitejšou a v roku 1885 už sestry vyučovali na 7 školách, z ktorých 4 boli pri sirotincoch.

Dňa 17. augusta 1874 bola za prvú generálnu predstavenú kongregácie vymenovaná sestra **Evergilla Gossi (1874-1885).**

> *Sestra* **Evergilla** *za svoju prvoradú úlohu považovala prehĺbenie duchovného života sestier, zachovanie jednoty kongregácie a dodržiavanie sľubu chudoby.*

---

11 Biskup Zalka bol nástupcom biskupa Šimora v Győri, ktorý sa v roku 1867 stal arcibiskupom a kardinálom v Ostrihome.

12 Vlastne už Matka zakladateľka zriadila jednotriedku v Jägerthali v roku 25. marca 1852 pre deti, ktorých rodičia pracovali vo fabrikách. Neskôr sa škola rozšírila na prvé tri ročníky. Do roku 1912 tu sestry vyučovali samé, neskôr vzhľadom na nedostatok síl prijali aj laické učiteľky. Škola potom fungovala až do roku 1983. V budove tejto školy sestry bývajú dodnes. V pravidlách z roku 1855 sa píše: „*V miestach, kde chýbajú materiálne prostriedky a učiteľov nemožno zaplatiť, môžu sestry s dovolením príslušných úradov udržiavať školu pre chudobné deti a vyučovať*“.

Kongregácia mala vtedy 53 sestier. Počas svojho úradného obdobia sestra Evergilla otvorila na území terajšieho Slovenska, Maďarska a Rakúska 8 nových komunít.
Sestry si vysoko cenili jej zbožnosť, skromnosť a horlivosť robiť všetko na česť Božiu. Zomrela 13. februára 1885 v Šoproni.

Za ďalšiu generálnu predstavenú bola vymenovaná sestra **Stanislava Steinmayer.**

Sestra **Stanislava** *bola do úradu generálnej predstavenej zvolená v rokoch 1885 – 1921.*
Bola veľmi energická, milovala chudobu a starostlivo dbala o to, aby sa zachoval rehoľný duch Niederbronnu. Na jej tvári bolo možné vyčítať hlboké vnútorné sústredenie. Udivovala svojou pracovitosťou a voči mladým sestrám bola veľmi starostlivá a starala sa o ich zdravie.

„Počas svojho dlhého úradného obdobia sa zaslúžila o rozvoj kongregácie“[13]*. Založila 33 komunít a prevzala prácu v 11 nemocniciach a to vďaka vzrastajúcemu počtu sestier, ktorý dosiahol číslo 462 v 56 komunitách.*
V rokoch 1887 – 1888 sa pokúsila o pripojenie k niederbronnskej kongregácii. Sestrám išlo predovšetkým o obnovu rehoľného ducha. Diecézny biskup Zalka však každú snahu o pripojenie sestier ku kongregácii v Niederbronne zmaril.
Len bezpodmienečná dôvera v Božiu prozreteľnosť jej pomohla niesť ťarchu zodpovednosti. Zomrela 26. marca 1940 v Šoproni.

[13] Kronika Slovenskej provincie SDR, Spišská Nová Ves.

V rokoch 1886 – 1887 bola v Šoproni na mieste terajšieho kostola Božského Vykupiteľa, ktorý patril do roku 1950 k materskému domu, postavená prvá kaplnka.

Aby sa zachovala jednota medzi spoločenstvami v jednotlivých diecézach Maďarska, kde sestry pôsobili, bolo potrebné získať aprobáciu od Svätej stolice. V roku 1910 boli za pomoci odborníkov, zvlášť P. Arndta, SJ zostavené konštitúcie a následne predložené na schválenie.
Dňa 3. júna 1913 získala osamostatnená kongregácia DECRETUM LAUDIS. Sestry zároveň oslávili 50. výročie príchodu do Šoprone.
Prvá aprobácia[14] konštitúcií bola v auguste 1915. Po vydaní nového Cirkevného kódexu v roku 1917 sa museli konštitúcie prepracovať.
Dňa 4. augusta 1925 nasledovala druhá aprobácia[15] konštitúcií na skúšobnú dobu.
Dňa 2. júla 1940 svätý Otec PIUS XII. schválil naše konštitúcie s konečnou platnosťou[16] pod číslom 2561/33 G[17].39.

[14] Prvá aprobácia - touto formou je kongregácia uznaná Cirkvou; Kongregácia pre rehoľníkov mohla žiadať určité zmeny v konštitúciách.
[13] Druhá aprobácia – schválenie konštitúcií na určitú dobu; každú zmenu musí odsúhlasiť Svätý Otec.
[14] Ukončením posledných úprav sa kongregácia stáva plnoprávnou. Týmto schválením sa stáva
kongregáciou pápežského práva.
[15] Konštitúcie SDR, *Dekrét,* s. 8.
[16] Konštitúcie SDR, *Dekrét* s. 9.

[17] G. znamená Györ – pozn.

V roku 1966 Svätý Otec Pavol VI. nariadil vo všeobecnosti v Cirkvi pre všetky rehoľné spoločenstvá úpravu konštitúcií podľa dokumentov II. Vatikánskeho koncilu.
Prepracovaním konštitúcií sa potom zaoberali tri generálne kapituly našej kongregácie:

- júl 1969 v Ríme
- júl 1975 v Ríme; Konštitúcie boli v platnosti na skúšobnú dobu do roku 1981,
- júl 1981 v Ríme sa práce na prepracovaní konštitúcií ukončili.

Dňa 2. februára 1982 Kongregácia pre rehoľníkov na svojom zasadnutí naše konštitúcie preskúmala a schválila[18]. Generálna kapitula v roku 1987 urobila na základe nového cirkevného práva z roku 1983 viaceré zmeny a doplnky.

Účastníčky Generálnej kapituly 1987 zo Slovenska: Sestra Aniceta, Celina a Dobromila (v civile). Vycestovať do zahraničia mohli v tom čase len ako turistky.

Dňa 6. októbra 1987 ich Kongregácia pre rehoľníkov schválila[19]. I keď politické pomery a rozhodnutie vtedajších cirkevných predstaviteľov spôsobilo rozvetvenie pôvodnej kongregácie na päť samostatných, predsa láska ku kolíske – niederbronnskému materskému domu - je stále živá a rozohrieva srdcia všetkých sestier Matky ALFONZY Márie.

Šopronská vetva, do ktorej patrí naša provincia, si zachovala pôvodné meno, konštitúcie a sčasti aj oblečenie (až na malé zmeny). Zachovala si svoj charakteristický ráz a z Niederbronnu si zachovala lásku k chudobe, nenáročnosť, skromnosť v osobnom živote, ráznosť a veľkodušnosť, zvlášť keď ide o dobro Kongregácie a bezhraničnú dôveru v Boha. Vzájomné vzťahy a styky sestier zo všetkých vetiev sú čulé a slúžia k prehĺbeniu a udržiavaniu pôvodného ducha Zakladateľky. Veľkou túžbou každej vetvy je patriť k pôvodnej kongregácii. Potvrdilo sa to v roku 1999, keď po dlhoročných prípravách a prácach sa viedenská vetva oficiálne pripojila k Niederbronnu. Horlivosť a zápal, ktorý oduševňoval jej prvé sestry, sa neustále prenáša na ďalšie generácie až po dnešné dni...

Veľká rodina sestier Matky ALFONZY Márie má za dlhých 150 rokov svojej existencie svoje hrdinky na čele s jej zakladateľkou. Jej charizma je živá na štyroch kontinentoch sveta.

Dňa 28. augusta 1999 počas osláv 150. výročia vzniku sa zišlo pri hrobe zakladateľky vo francúzskom Oberbronne približne 800 sestier z Ázie, Afriky, južnej a severnej Ameriky a Európy.

Povolanie sestier Božského Vykupiteľa nás vnáša do charizmy našej zakladateľky a apoštolskú činnosť charakterizuje starosť o trpiacich, jednoduchosť, duch modlitby a hlboké spojenie s Cirkvou[20]. Dnes sa sestry angažujú zvlášť v oblasti sociálnej, pastorálnej a charitatívnej. Duch sestier Božského Vykupiteľa má byť Duchom Ježiša Krista. Preto činnosť a služba sestier sa riadi týmto príkladom a úplne ich preniká, oživuje a prejavuje sa v ich slovách a skutkoch. Každá

[20] Porov. Konštitúcie SDR, bod 6.

sestra má byť schopná povedať s apoštolom: *„Už nežijem ja, ale vo mne žije Kristus.“* (Gal 2, 20) Veľkým tajomstvom je, že Pán nechce šíriť svoju spásu bez nášho pričinenia.[21]

Na výzvu Cirkvi k spoluúčasti laikov na charizmách jednotlivých rehoľných spoločností a na odporúčanie generálnej kapituly kongregácie SDR 1993 bolo v našej provincii založené v roku 1997 aj laické združenie pod názvom *„DUCHOVNÁ RODINA“ SDR*. Jej členkami sa stávajú ženy rôzneho veku a postavenia. Pomáhajú nám šíriť charizmu zakladateľky a usilujú sa prenikať do tajomstva vykúpenia. Štatút laických členiek Slovenskej provincie schválila Konferencia biskupov Slovenska v roku 1997.

I. ROZVOJ NAŠEJ PROVINCIE

1. NOVÉ ZÁMKY - POČIATKY

Prvé sestry prišli zo Šopronu do Nových Zámkov v roku 1875 na pozvanie ostrihomského arcibiskupa, kardinála Jána Šimora. Bol to ten istý biskup, ktorý v roku 1863 pozval niederbronnské sestry, ktoré určila a schválila Matka zakladateľka, pracujúce vo Viedni do Šoprone. V Nových Zámkoch začali sestry s prácou v škôlke sv. Jozefa pod Kalváriou.

Prvý dom našich sestier „Pod Kalváriou“ v Nových Zámkoch

[21] Porov. Konštitúcie SDR, bod 3.

„Medzi prvými prišli sestra Alexia Fülüpová a Melánia Mangliková“.[22] Sestry od začiatku videli, že sa musia obzrieť po nejakom priestrannejšom dome. Dňa 8. októbra 1880 kúpil pre nich Ján kardinál Šimor väčší dom[23], za účelom zriadenia dievčenskej školy. Pomenovali ho „Šimorov ústav“.
Dňa 30. augusta 1881 v ňom zriadili aj ľudovú školu. Dňa 20. septembra 1881 posvätil budovu novej školy a kláštora našich sestier ostrihomský kanonik a novozámocký farár Jozef Krotký. Od roku 1894 mala škola 6 tried. Po čase sa stal Šimorov ústav primalý nielen pre školu, ale aj pre sestry, preto mesto a najmä rím.-kat. obecná správa začali s výstavbou „Nového Šimora“.

Novozámockému farárovi Jozefovi Krotkému veľmi ležala na srdci dobrá výchova mládeže. Stále viac presviedčal o požehnanom účinkovaní sestier a po dohode s našimi predstavenými im zveril aj dievčenskú školu[24]. Totiž na mieste Flengerovho ústavu fungovala v už od roku 1827 Dvojtriedna dievčenská škola, ktorú viedla civilná učiteľka. Postupne však prestala vyhovovať vzdelávaniu a výchove dievčat. Škola bola postavená z dedičstva, ktoré zanechal Michal Flenger[25].

---

[22] Kronika mestského úradníka Josefa Vagovitsa, ktorý v roku 1898 navštevoval škôlku svätého Jozefa a niekoľko rokov bol členom rím.-kat. školskej Stolice v Šimorovom ústave.

[23] Kardinál Šimor vyplatil za budovu a prístavbu 41 584 forintov.
In: *Kronika domu v Nových Zámkoch.*

[24] Typ meštianskej školy.

[25] Michal **Flenger** bol dobrodinca ústavu, slobodný obchodník, ktorý zanechal svoje dedičstvo na účel výchovy a vo svojom testamente píše: „*Zanechávam 10 000 forintov na 5% úrok pre vyššiu dievčenskú školu, v ktorej by dospievajúce dievčatá mohli dostať nielen dôkladnú náboženskú a mravnú výchovu, ale aby sa učili aj domácim prácam – šitiu, vareniu, ručným prácam, pečeniu chleba ako aj morálke príkladných panien a*

Sestry vkladali do im zvereného diela všetky svoje sily, ale hneď po prevzatí školy v roku 1885 cítili, že škola priestorovo nebude stačiť. Škola už ani nevyhovovala a ani nezodpovedala úrovni vzdelávania a výchove dievčat. V tom čase bolo zrejmým, že zdravo vychovávať mládež môžu jedine rehole. Niekoľko rokov sa sestry statočne uskromňovali a neskôr za pomoci i podpory dvoch kanonikov Fabiána a Gräffela začali stavať na zrúcaninách starej dievčenskej školy, „starého Flengera" novú modernú, účelovú budovu - nový Flengerov ústav. V čase výstavby, ktorá trvala takmer 15 rokov, dievčenskú školu presťahovali sestry do Šimorovho ústavu.
„Flengerov ústav bol široko-ďaleko známy a bol obľúbenou školou s vyhľadávaným internátom, odbornými učiteľkami v učilišti pre všetky vrstvy a stavy.
Dievčatá tu dostávali disciplinovanú výchovu, dôkladné odborné znalosti, hudobné vzdelanie a jazykový výcvik. Z lavíc tejto školy vychádzali múdre a inteligentné devy".[26] Dňa 27. júna 1900 posvätil Flengerov ústav biskup gróf Karol Csáky. Škola sa stala živým symbolom duchovnosti a vzdelanosti v meste a sestry sa ešte s väčším zápalom pustili do apoštolátu. Do roku 1912 si svojpomocne postavili budovu dievčenského internátu a tým naplno mali v rukách výchovu im zverenej mládeže.

V tom čase v Nových Zámkoch bol riaditeľom cirkevných škôl kňaz Dr. Karol Körper. Duchovným správcom sestier bol P. Claudius Čulen, OFM. O dobrom účinkovaní sestier a ich nadšení žiť naplno charizmu Matky Alfonzy Márie svedčili

---

žien". Mestská rada si vysoko vážila dar Michala Flengera a v roku 1858 pomenovala po ňom jednu ulicu mesta Nové Zámky. In: *Kronika domu v Nových Zámkoch.*

[26] Z Kroniky Josefa Vagovitsa, Nové Zámky.

stále nové žiadosti o otvorenie nových komunít, ktoré prichádzali do Šopronu.

Nové komunity zriaďovala generálna predstavená sestra **Stanislava Steinmayer** a domy obsadzovala sestrami, ktoré ukončili rehoľnú formáciu v Šoproni. Kongregácia mala vtedy 70 sestier a 7 kandidátok na rehoľný život.

Prehľad novootvorených domov na území terajšieho Slovenska:

Nové Zámky:
- 1875 – škôlka svätého Jozefa Pod Kalváriou (4 sestry)
- 1881 – Šimorov ústav (12 sestier)
- 1900 – Flengerov ústav (meštianska škola, neskôr ľudová škola, obchodný kurz a rodinná škola) (20 sestier)
- 1905 – 1921 nemocnica (6 sestier[27])

Tvrdošovce: 1888 – ľudová škola (9 sestier, 2 novicky)

[27] Jednou z týchto sestier bola sestra Rozamunda, ktorá trpela na TBC chrbtice a musela byť celá len v korzete. Trpela veľkými bolesťami, ale napriek tomu sa 30. apríla 1913 vydala ešte s dvoma ďalšími našimi sestrami na púť do Lúrd. Všetci ju cestou ľutovali a čakali, že umrie. Keď ju 7. mája 1913 v Lurdoch ponárali do vody pomocou plachiet, muselo pritom asistovať 5 osôb, jeden držal hlavu, druhý nohu atď. a chrbtica s krčným stavcom už dávno vypovedali službu. Niekto z prítomných sa ticho, ale zreteľne modlil*: „Pane, daj jej šťastné skonanie“.* Na druhý deň však pribehla sestra Rozamunda k soche Panny Márie v jaskyni a ďakujúc kričala: *„Som zdravá, som zdravá“.* Po dôkladnom vyšetrení to vyhlásil aj hlavný lekár vyšetrovacej komisie v Lurdoch. Panna Mária tak poctila našu kongregáciu zázrakom uzdravenia v čase, keď si sestry pripomínali 50. výročie príchodu do Šoprone. Sestra Rozamunda po uzdravení pracovala v nemocnici v Nových Zámkoch.

Prešov: 1889 – nemocnica „pod Prešovskou bránou“ (25 sestier, 2 novicky)
Nesvady: 1892 – ľudová škola (7 sestier, 1 novicka)
Bardejov: 1902 - nemocnica (9 sestier)
Banská Bystrica: 1909 – kňazský seminár
Rožňava: 1913 – biskupská nemocnica (20 sestier)
Dobšiná: 1917 – Duschekov ústav [28] (4 sestry, 2 novicky)

V roku 1914 vypukla prvá svetová vojna. O osude Rakúsko – Uhorskej monarchie rozhodli národy, ktoré v nej žili a to znamenalo jej rozpad. Tieto udalosti mali dopad aj na život a rozvoj mladej kongregácie.

2. ZRIADENIE PROVINCIÍ

Po vytvorení nových politických hraníc v roku 1918, teda po rozpade Rakúsko-uhorskej monarchie a vzniku Rakúska, Maďarska, Československa a Juhoslávie ako aj na návrh Kongregácie pre rehoľníkov v Ríme začalo vedenie kongregácie uvažovať o zriadení provincií. Československá republika osobitne naliehala na zriadenie provincie. V prípravnej fáze predložilo vedenie našej kongregácie

[28]DUSCHEKOV ÚSTAV založil Alojz Duschek spolu s farárom Szuszayom. 50 000 korún získal výhrou a v zakladajúcej listine výslovne uvádza, že peniaze venuje na zriadenie školy pre dobšinskú mládež.
Sestry prišli do Duschekovho ústavu do Dobšinej počas 1. svetovej vojny a vymenili rumunskésestry, ktoré následkom rozpadu Rakúsko-uhorskej monarchie museli naše územie opustiť.
Dňa 15. septembra 1917 prvé sestry prišli zo Šoprone a boli maďarskej národnosti. Po vzniku slovenskej provincie ich vo vyučovaní nahradili slovenské sestry. In: *Archív SDR, Spišská Nová Ves.*

žiadosť o zriadení nových provincií Kongregácii pre rehoľníkov v Ríme, ktorá ju dôkladne preskúmala a žiadala vysvetlenie viacerých otázok. Práce na vytvorení provincií trvali niekoľko rokov a 16. februára 1924 Kongregácia pre rehoľníkov v Ríme udelila dovolenie zriadiť ***Maďarskú, Rakúsku, Československú[29], Americkú a Juhoslovanskú*** provinciu. Kolískou novo vytvorenej československej provincie sa stal práve „Flengerov ústav" v Nových Zámkoch. Túto radostnú správu oznámila vtedajšia generálna predstavená sestra **Bonaventúra Mauer** sestrám listom tohoto znenia:

„*Dobré, milé sestry!*

Veľká vďaka najsvätejšiemu Srdcu Ježišovmu!

Dnes, 29. februára 1924 sme dostali z Ríma očakávané dovolenie s dátumom 16. február 1924 pod číslom 5096/23.

Nech Pán žehná, aby toto dielo bolo dielom milosti pre všetkých a aby slúžilo pre dobro duší. Odteraz nech je naša láska silnejšia a hlbšia. Nech účinkujeme v ozajstnom duchu Dcér Božského Vykupiteľa.

Vzdajme hlboký hold a vďaku Srdcu Ježišovmu. Požehnanie svätej Cirkvi nech zostúpi na nás a zostane s nami na veky.

Vaša v Kristovi milujúca duchovná matka

M. Bonaventúra, generálna predstavená[30] *".*

---

[29] Provincia bola na území vtedajšieho Československa.

[30] Originál listu v maďarskom jazyku sa nachádza v *Archíve Maďarskej provincie, v Budapešti.*

Zo života sestry Bonaventúry:

> *Sestra* **Bonaventúra** *bola zvolená za generálnu predstavenú 27. apríla 1921. Vyznačovala sa zbožnosťou, materinskou láskou a bola dobrotivej, tichej a veľkodušnej povahy. Pôsobila na viacerých miestach ako učiteľka a pracovala aj vo viacerých nemocniciach, preto neskôr ako generálna predstavená mohla ľahšie a lepšie riadiť a rozosielať sestry na nové miesta pôsobenia. Zomrela 20. apríla 1941 v Šoproni.*

Potvrdenie o schválení provincií[31] podpísal prefekt Kongregácie pre rehoľníkov kardinál LAURENTI.

Pre ďalší zdravý rozvoj našej kongregácie, zachovanie jednoty a pôvodného ducha Matky Alfonzy Márie bolo zriadenie provincií najdôležitejšou udalosťou v jej dejinách.

Za prvú **provinciálnu predstavenú** slovenskej provincie vymenovala generálna predstavená sestru **Ildefonzu Bresztyakovú**. Provinciálnymi asistentkami boli: sestra Clarissa Karsayová, sestra Dionysia Berthová, sestra Franciska Csanyiová, sestra Cassilda Berthová.

---

[31] Maďarská provincia mala 35 domov, 301 sestier a 30 noviciek a sídlo v Šoproni (v roku 1939 bola rozdelená na dve provincie, jedna mala sídlo v Šoproni a druhá v Budapešti); Rakúska provincia mala 10 domov, 35 sestier a sídlo v Eisenstadte; Československá provincia mala 8 domov, 58 sestier a sídlo v Nových Zámkoch; Americká provincia mala 5 domov, 19 sestier a sídlo v Elizabeth v štáte Pennsylvania; Juhoslovanská provincia mala 2 domy, 30 sestier a sídlo v Subotici. In: *Archív Generalátu, Rím.*

Sestra **Ildefonza** *sa narodila 19. marca 1882 v Nových Zámkoch. Tu spoznala naše sestry a tu počula Božie volanie stať sa tiež rehoľnou sestrou.*

Do kongregácie vstúpila v Šoproni, kde pokračovala v rehoľnej formácii.
Po jej ukončení najprv vyučovala v Maďarsku a neskôr v Tvrdošovciach . V roku 1916 ju predstavení poslali do Šimorovho ústavu v Nových Zámkoch. Medzi sestrami a žiačkami bola veľmi obľúbená.

Úrad provinciálnej predstavenej viedla 14 rokov. Všetky sily venovala rozvoju provincie najprv vo Flengerovom ústave a potom v novom provinciálnom dome na Kalvárskej č. 4. Po pričlenení južného pohraničia Slovenska k Maďarsku a strate provinciálneho domu v Nových Zámkoch odišla do komunity v Tvrdošovciach.

Sestry svojim zápalom na poli apoštolátu vedeli nadchnúť mladé dievčatá pre povolanie k rehoľnému životu. Svedčí o tom fakt, že v mladej provincii sa zakrátko prihlásilo na rehoľnú formáciu 8 dievčat. Dňa 25. júla 1924, vstupom do noviciátu prijali rehoľné rúcho a mená: sr. M. Itisberta Kecskésová, Kinga Fiszová, Hélia Kiralyová, Irmgarda Patakyová, Benildis Strapecová, Konštantína Novotná, Bronislava Značková a Fausta Keczkésová. V ten istý deň zložili večné sľuby sestry Magna Czabánová a Hiltrudis Mészárosová, ktoré boli prijaté do kongregácie ešte v Šoproni. Nová provinciálna predstavená sestra Ildefonza zverila úrad

magistry sestre Izabelle, ktorá po 9 mesiacoch vážne ochorela. Na jej miesto bola menovaná sestra Konráda Kutruczová.

Slovenská provincia vyrastala z horčičného semienka a pri svojom zrode nemala ani vlastný dom. Ťažké začiatky prežívala v už spomínanom Flengerovom ústave.
Noviciát bol umiestnený do troch izieb, ktoré boli roztratené po celej budove. Po duchovnej stránke sa sestrám aj naďalej venoval P. Claudius Čulen, OFM.

Vďaka pribúdajúcemu dorastu a po jeho dôkladnej formácii bolo možné zaujať nové pôsobiská. Provinciálna predstavená sestra Ildefonza mohla postupne otvoriť 14 nových komunít

Miesto	Rok založenia	Počet sestier
Čičov – Materská škôlka, ľudová škola	1924	5
Košice - Kňazský seminár	1926	3
Spišská Sobota – nemocnica	1927	11
Spišská Nová Ves – ľudová škola, neskôr obchod. škola, Diev. gymnázium, podomové ošetrovanie	1927	8 sestier, 1 novicka
Jasov - vedenie domácnosti u pátrov premonštrátov	1929	3
Komárno – Malý seminár	1929	6
Tešedíkovo – Ľudová škola	1931	4
Trstice – Ľudová a Materská škola	1931	4 sestry, 2 novicky
Čalovo-Veľký Meder - škola	1931	3
Sp. Kapitula – Kňaz. seminár, internát uč. ústavu	1932	5 sestier, 1 novicka
Bratislava – Charitas	1932	23 sestier, 3 novicky
Turzovka – Útulok	1933	2 sestry, 1 novicka
Rožňava - Malý seminár	1934	2 sestry, 1 novicka

č. 14.

Predstavené videli, že popri bohatej apoštolskej činnosti je potrebné mať aj vlastný provinciálny dom. Pozemok na stavbu odkúpila provincia na mieste bývalej škôlky

sv. Jozefa v Nových Zámkoch, ktorá sa nešťastne zrútila a s ňou bolo následne asanovaných aj niekoľko rodinných domov, ktoré provincia odkúpila od ich majiteľov. So stavbou mohli začať až v roku 1930[32]. Dňa 30. marca 1930 posvätil Viktor Ehrhardt, kanonik a farár, základný kameň nového domu. Dom začali budovať na historickom mieste. Za čias tureckej nadvlády tu stála bašta. Pri kopaní základov narazili na viacero archeologických nálezov. A tak tam, kde kedysi vládli kruté boje, teraz zavládne pokoj, láska a modlitba. Skutočne len modlitba, tiché znášanie utrpenia, boj a nádej i zriekania a takmer nadľudské vypätie síl sestier boli najpevnejším základným kameňom tejto stavby. Sestry si uvedomovali význam 127. žalmu:

„Ak Pán nestavia dom, márne sa namáhajú tí, čo ho stavajú...“.

V roku 1931 mohli sestry nasťahovať noviciát do hotovej časti domu. Slávnosť posviacky nového provinciálneho domu bola 7. decembra 1930[33]. Počas svätej omše v homílii Dr. Ľudovít Okánik[34] povedal:

---

[32] Plány u urobil mladý staviteľ Anton Nagyfalussy. Stavbyvedúcim bol Štefan Sovanyi. Dom mal dĺžku 72 m. Stolárske práce sa realizovali pod dozorom Františka Plichtu a zámočnícke práce viedol Jozef Sporný.
In: *Kronika domu v Nových Zámkoch.*

[33] Po posviacke nového provinciálneho domu nasledoval program v telocvični Flengerovho ústavu. Na začiatku prítomných pozdravil riaditeľ trnavského biskupského úradu a zároveň aj riaditeľ Flengerovho ústavu Dr. Karol Körper. V pozdravnom príhovore vyzdvihol najmä zásluhy provinciálnej predstavenej sestry Ildefonzy, jej neúnavnú snahu a starosti pri výstavbe domu. Potom žiačky Flengerovho ústavu zahrali

„Reholné sestry žijú ako poľné ľalie, o ktoré sa stará Pán a s jeho požehnaním postavili tento nový dom. Podľa príkladu Krista sa venujú vyučovaniu tak slovenských ako aj maďarských detí bez rozdielu náboženstva, národnosti a bez rozdielu ošetrujú aj chorých v nemocniciach“.[35]

Latinskú svätú omšu od Štefana Szendreya spievali sestry z Flengerovho a Šimorovho ústavu.

Stavba bola na vtedajšiu dobu a miestne pomery monumentom a pozdvihla vzhľad chudobného mesta. Provinciálna predstavená sestra Ildefonza v časopise „NA ÚSVITE DRUHÉHO STOROČIA“[36], ktorý vydávala provincia, okrem iného píše:

„Provincia sa borila s nevýslovnými ťažkosťami, no s nezlomnou horlivosťou šla vpred. Udržiavala ju len modlitba a dôvera v Božiu Prozreteľnosť. Ak je pravdou, že každý začiatok je ťažký, tak ten náš – bez vlastného domu – bol

štvordejstvovú hru „Koruna utrpenia“. Mimoriadne vynikli v hre a v tanci. Na klavíri hrala Manci Stiasztny a na husliach Decsi Lajos.

[34] Bratislavský farár

[35] Kronika Josefa Vagovitsa v Nových Zámkoch.

[36] V roku 1949 oslávila pôvodná kongregácia založená v Niederbronne Matkou Alfonzou Máriou 100 rokov od svojho trvania.

dvojnásobne ťažký. Našu dôveru nič nenalomilo. Z roka na rok sa hlásilo viac a viac kandidátok. Provincia sa postupne vzmáhala“.

Provincia už mala vlastný provinciálny dom, ale naďalej sa borila s veľkými ťažkosťami. Sestry dôverovali v Božiu prozreteľnosť. Túto dôveru sestier Pán odmeňoval stále väčším počtom kandidátok na rehoľný život. Provinciálna predstavená mala vo veľkej úcte sv. Jozefa zvlášť preto, lebo ich prosby vypočul vždy v mesiaci marci. Práce na poli apoštolátu bolo veľa a predstavení pružne reagovali na potreby doby a žiadosti cirkevných predstavených, nezabúdali však na potrebné odborné vzdelanie rehoľného dorastu. Tak sa provinciálne vedenie napriek vlastným ťažkostiam snažilo ísť v ústrety pozvaniam, ktoré prichádzali z každého kúta Slovenska na založenie nových komunít. Od roku 1925 do roku 1948 študovali naše kandidátky a mladé sestry na nasledujúcich školách:

Slovenská univerzita, Bratislava	6 sestier
Učiteľský ústav (sestry uršulínky) v Bratislave	23 kandidátok
„ v Levoči a v Nitre	1 sestra, 5 kandidátok
„ pre materské škôlky v Žiline	3 sestry
„ externé štúdium v Ziline	3 sestry
Katechetický kurz v Košiciach, v Bratislave	15 sestier
Vyššia ošetrovateľská škola v Prahe	2 sestry
Zemská ošetrovateľská škola v Prahe	5 sestier
Ošetrovateľská škola v Bratislave	2 sestry, 4 kandidátky
Ošetrovateľský kurz v Prešove (aj sestry z Raslavíc)	29 sestier
Vyššia rodinná škola v Martine	2 sestry
„ v Brne	3 sestry
Rodinná škola v Spišskej Novej Vsi	8 sestier
Obchodná akadémia v Poprade a v Bratislave	2 sestry
Obchodná dvojročná škola v Sp. Novej Vsi	2 kandidátky
Reálne gymnázium v Bardejove a v Bratislave	3 sestry

Reálne gymnázium v Sp. Novej Vsi a v N. Zámkoch	11 kandidátok
Meštianska škola, denné štúdium v Sp. Novej Vsi	30 kandidátok
„ externé štúdium „	30 kandidátok

Nový provinciálny dom poctil svojou návštevou aj trnavský apoštolský administrátor, biskup Dr. Pavol Jantausch v sprievode riaditeľa biskupskej kancelárie Dr. Ambróza Lazíka. Sestry mnohokrát pocítili jeho otcovskú starostlivosť.
Z dôvodu neustálych finančných ťažkostí bolo možné provinciálny dom úplne dokončiť až v roku 1934 s pomocou pôžičky 400 000 korún. V roku 1934 dokončilo mesto i obecná správa stavbu „nového Šimora“ a sestry tam od prvého septembra začali vyučovať. Táto škola sa stala známou v celom okolí a tak nie div, že v roku 1938 už mali 900 žiačok. Dr. Vojtech Prenner, dekan a neskôr prepošt si zobral školu pod svoj patronát, staral sa o ňu po každej stránke a k sestrám bol veľmi dobroprajný.

Na svetovej scéne sa chýlilo k 2. svetovej vojne a v roku 1938 po tzv. Viedenskej arbitráži[37] nastala zmena južných hraníc Slovenska. Nad úspešným napredovaním a apoštolskou horlivosťou sestier a žiakov sa začali sťahovať temné mračná. Južné pohraničie Slovenska pripadlo Maďarsku a s ním aj

[37] Dňa 2. novembra 1938 ministri Nemecka a Talianska vo Viedni rozhodli, že južná časť Slovenska pripadne Maďarsku. Maďarské vojsko ihneď obsadilo južné Slovensko.

Nové Zámky s práve dokončeným provinciálnym domom[38] a ďalšími 14 filiálkami.

3. SPIŠSKÁ NOVÁ VES – ZALOŽENIE NOVÉHO SPOLOČENSTVA

Po vzniku ČSR v roku 1918 Nové Zámky pripadli Slovensku, ale nebolo možné povedať, že situácia na južnom pohraničí Slovenska bola až taká istá, preto predstavení začali uvažovať o zriadení domu viac vo vnútrozemí. Do úvahy prišla Spišská Nová Ves. Ako sa tam sestry dostali? Nebola to náhoda. Pri zbieraní milodarov na stavbu provinciálneho domu v Nových Zámkoch našla sestra Caritína Pinke práve v Spišskej Novej Vsi veľkú podporu u tamojšieho farára Františka Rolného, ktorý do roku 1922 mal v meste sestry dominikánky[39]. Po ich odchode ostala meštianska škola bez vychovávateliek. Preto sa návšteve sestry veľmi potešil a pozval ich do tohto mesta vyučovať na meštiansku školu.

Dňa 8. júna 1927 prosila sestra Ildefonza Bresztyáková, provinciálna predstavená, oficiálne listom spišského biskupa Jána Vojtaššáka o dovolenie

[38] Po presídlení provincie do Spišskej Novej Vsi zriadili v ňom strednú školu s názvom Ústav svätej Kataríny.

[39] Sestry dominikánky učili na rím.-kat. meštianskej škole od roku 1912. Po skončení prvej svetovej vojny museli našu krajinu opustiť, pretože boli maďarskej národnosti. Odišli do Ameriky.

založiť domové spoločenstvo v Spišskej Novej Vsi, kde by sa sestry venovali vyučovaniu mládeže a podomovému ošetrovaniu osamelých a chorých ľudí. Dňa 11. augusta 1927 menovala generálna predstavená sestra Bonaventúra sestru Oktáviu Majzonovú za domovú predstavenú vznikajúceho spoločenstva v Spišskej Novej Vsi. Dňa 16. augusta 1927 prišla z Nových Zámkov na Spiš medzi prvými sestra Oktávia ako odborná učiteľka a zároveň predstavená komunity, ďalej sestra Hildeberta Juhászová ako učiteľka, Alfonza Šilhárová ako ošetrovateľka (podomové ošetrovanie) a sestra Alojzia Šilhaviková ako kuchárka. Na miesto nového pôsobenia ich sprevádzala starostlivá provinciálna predstavená sestra Ildefonza.

Sestry dostali k dispozícii budovu postavenú v empírovom slohu[40] uprostred mesta v blízkosti kostola.

Dom však našli neupravený a nedokončený.
Všade bolo plno tehál a kameňov. Na sedenie im slúžili debničky a kufre. Večer, keď zažali svetlo, okná zastreli zásterami, v ktorých cez deň pracovali. V kuchyni nebolo nádob, ale aj keby boli, nebolo do nich čo dať. Svoju ťarchu denne skladali do štedrých rúk Nebeského Otca a často uvažovali nad Ježišovými slovami: *„Pozrite sa na nebeské vtáky: nesejú, ani nežnú, ani do*

[40] Budova postavená uprostred námestia v empírovom slohu bola v päťdesiatych rokoch zbúraná a na jej mieste bol postavený v roku 1957 „Pamätník osloboditeľov“.

stodôl nezhromažďujú, a váš nebeský Otec ich živí. Nie ste vy oveľa viac ako ony? A kto z vás si môže starosťami pridať čo len lakeť k svojmu životu? A čo sa tak staráte o svoj odev? Pozrite sa na poľné ľalie, ako rastú: nepracujú, nepradú" (Mt 6, 26-29).

Pomery sa zakrátko upravili a Boh poslal sestrám do cesty šľachetných dobrodincov, ktorí im často zvlášť v trpkých chvíľach začiatkov pripravili príjemné prekvapenie. S vďakou spomínali na neznámeho dobrodincu, ktorý im každý týždeň posielal plný kôš potravín, aby bolo z čoho variť. Až po čase zistili, že ním bol predstavený pátrov minoritov zo Spišského Štvrtku. Aj v dobe skúšok a starostí vládla v dome radostná nálada, ktorú sestra predstavená vedela majstrovsky udržiavať. Sestra Oktávia sa pustila so zápalom do práce s mládežou. Bola pri zakladaní a vedení mariánskej kongregácie. Jej veľkou starosťou bolo pripraviť v dome kaplnku, čo sa jej podarilo aj za pomoci miestneho opáta Františka Rolného.
Dňa 21. marca 1931 ju posvätili a zasvätili úcte Božského Srdca, ktoré si zvlášť uctievala.

Sestry hneď po príchode začali s vyučovaním na rím.-kat. meštianskej škole a neskôr aj ľudovej škole[41]. Prvou riaditeľkou rím.kat. dievčenskej meštianskej školy sa stala práve sestra Oktávia. Od 1939 do 1945 ju vystriedala v tejto úlohe sestra Leonóra Pintérová.

[41] Doklad o jestvovaní školy v Spišskej Novej Vsi je zo 14. storočia. Neskôr to bola evanjelická škola vyučovacím jazykom nemeckým. V roku 1912 bola založená rím.kat. meštianska škola pre dievčatá.

V roku 1939 založili Rehoľné dievčenské gymnázium. Kvôli neustále stúpajúcemu počtu žiačok zriadili aj dievčenský internát. Škola mala veľmi dobré meno v širokom okolí a navštevovali ju dievčatá rôznych stavov. Medzi nimi bola aj vnučka španielskeho kráľa Kristína Zámoyjska.

Po určitom čase sa podarilo získať dovolenie na otvorenie jednoročnej a neskôr aj dvojročnej obchodnej školy. Internát mal sídlo v dome, ktorý sestry kúpili v roku 1937 na Štefánikovom riadku (terajšia Zimná 66). Súčasne tam bol aj byt sestier.

V rokoch 1939-40 bola k nemu dobudovaná prístavba – zadný trakt. V pôvodnej budove kláštora ostali len triedy, zborovne a kabinety.

Pán žehnal námahy a trpezlivé znášanie ťažkosti sestier novými povolaniami. Na ich veľkú radosť sa v roku 1928 prihlásila do mladej komunity v Spišskej Novej Vsi prvá kandidátka Terézia Siváňová z Oravy - sestra Michalda), za ňou zakrátko Anna Gavláková – sestra Vivencia, Terézia Šiláková – sestra Leokrícia, Janka Timková – sestra Humilitas, Anna Pillárová – sestra Hilda a Emília Rizmanová – sestra Zdenka. Rehoľnú formáciu mali v provinciálnom dome v Nových Zámkoch.
Spoločenstvo sestier posilňovali mladé sestry, ktoré prichádzali po ukončení rehoľnej formácie a učiteľskej

akadémie. Medzi nimi bola aj mladá sestra Alojzia Martinková, ktorá pomáhala pri vyučovaní na obchodnej škole zastupovaním. Zakrátko ju predstavení poslali do Tatier doučovať chorľavého syna vtedajšieho ministra vnútra Alexandra Macha.

Úspešný apoštolát sestier a rozkvet provincie zasiahli udalosti 2. svetovej vojny. Po vojne, 16. mája 1945 bolo reholné gymnázium po poštátnení cirkevných škôl pripojené k štátnemu a s ním aj všetky naše sľubne sa rozvíjajúce školy. Žiačky z meštianskej školy boli po poštátnení pridelené do bývalej evanjelickej meštianskej školy. Ten istý osud stihol aj našu obchodnú školu.

V tridsiatych rokoch učil na sestrami založenej dievčenskej meštianskej škole kreslenie Jozef Hanula, akademický maliar a národný umelec (1863 – 1944).
Ako je už vyššie spomenuté, po neistej situácii na južnom pohraničí, kde patrili Nové Zámky, sestry stále viac upierali zrak na východ.

4. NOVÉ SÍDLO PROVINCIE

Sídlo provincie v Nových Zámkoch aj s ďalšími 14 domami sestry stratili v roku 1938, po pričlenení južného Slovenska k Maďarsku. Na Slovensku ostalo 7 domov. Ústredným domom provincie sa stal kláštor

v Spišskej Novej Vsi, v centre Spiša[42] a za provinciálnu predstavenú bola vymenovaná práve sestra **Oktávia Majzonová.** Asistentkami provinciálnej predstavenej boli: sestra Leonóra Pintérová, Alfréda Grófová, Florida Čuková, Fabiána Obertášová.

Novovymenovaná provinciálna predstavená sestra **Oktávia** *sa narodila 10. júla 1886 v Nových Zámkoch. Základnú a meštiansku školu navštevovala v Nových Zámkoch, kde vyučovali naše sestry. Práve tu v nej dozrela túžba patriť vždy Kristovi a rozhodla sa vstúpiť do kongregácie. Keďže bola zvlášť nadaná, predstavené ju poslali študovať do Učiteľského ústavu. Do noviciátu odišla do Šoprone a 2. augusta 1904 prijala rehoľné rúcho a meno sestra Oktávia.*

Žila cnostným životom a priania predstavených plnila do posledného písmena. Z tohoto dôvodu napr. cvičeniu hudby venovala všetok voľný čas. Takú svedomitosť potom neskôr vyžadovala od

[42] Malebný kraj SPIŠ má veľmi bohatú a pohnutú históriu a svojím založením patrí medzi najzaujímavejšie časti Slovenska. Zvlášť je zaujímavý po stránke etnologickej. Neobývané časti zaľudnil v tichosti obyvateľmi z juhu Ladislav I. (1077 – 1095), nakoľko vtedy územie patrilo kráľovi. Gejza II. pozval neskôr do spišských lesov Nemcov (1137 – 1161). Vpád Turkov mal však za následok vyľudnenie takmer všetkých aj prisťahovaných obyvateľov. Len niekoľkým sa podarilo nájsť útočište na „Lapis refugii" – Skale útočišťa na Kláštorisku. V roku 1202 bolo zriadené spišské prepošstvo, ale po vpáde Turkov aj to bolo vyplienené.
Neskôr Kláštorisko obývali kartuziáni (1305 – 1307). Vyhynuté oblasti potom zaľudňovali Sasi a tí so sebou priniesli aj mnohé remeslá.
Napriek mnohým vládcom a obyvateľom si mesto Spišská Nová Ves zachovalo slovenský element.

sestier aj ako predstavená. Vedela sa nadchnúť za nové a lepšie metódy vo vyučovacom procese.
Silu do každého nového dňa čerpala z nevšednej hlbokej zbožnosti.
V roku 1920 prišla vyučovať do Nových Zámkov na maďarskú meštiansku školu. Slovenský pôvod jej však ostal vlastný. V roku 1927 začala vyučovať v Spišskej Novej Vsi. V roku 1938 sa stala provinciálnou predstavenou a tento úrad zastávala dlhých 25 rokov.
Medzi mladými sestrami vždy zdôrazňovala radosť a veselého ducha, čo bolo v jej prítomnosti vždy hybnou silou pri znášaní ťažkostí.
Snažila sa im umožniť primerané vzdelanie. V snahe zabezpečiť finančné prostriedky pre sestry a kláštor, prenajala susedný dom, kde zriadila dievčenský internát. Sestry novicky vyprevádzala do apoštolskej činnosti materským napomenutím „moje deti…“

Vo svojom úradnom období zabezpečila preklad životopisu Matky zakladateľky, dejiny kongregácie, Príhovory, modlitbovú knižku našej kongregácie a malé hodinky.
Najväčšiu bolesť jej spôsobili udalosti osudného roku 1950. Putovanie jej samej bolo putovaním vyhnanca. Podiel na Pánovom utrpení[43]*, ktoré odporúčala matka Alfonza Mária dostala v plnej miere. Posledné roky prežila pri sestrách na Velehrade. Svoju životnú púť ukončila ticho s pohľadom upretým na Božské Srdce, ktoré celý život milovala. Zomrela na svätodušný pondelok 3.*

[43] LUTTENNAUER, J. *Myšlienky Matky Alfonzy Márie,* str. 41.

júna 1963[44] *v kruhu „svojich detí“. Na Velehrade je aj pochovaná.*

Kontakt provinciálnej predstavenej s najvyššími predstavenými na generaláte v Maďarsku bol v čase menovania do úradu z politických dôvodov úplne znemožnený[45]. Preto provinciálna predstavená sestra Oktávia bola nútená za pomoci spišského diecézneho biskupa Jána Vojtaššáka situáciu vyriešiť. Prostredníctvom Biskupského úradu v Spišskej Kapitule požiadala Kongregáciu pre rehoľníkov v Ríme o schválenie Regionalátu[46] na území Slovenskej provincie. V decembri 1938 tento stav potvrdilo generálne vedenie v Šoproni a 19. apríla 1943 pod číslom 23 20-39.C.39 Kongregácia pre rehoľníkov v Ríme. Provincia sa zmenila na Regionalát a provinciálna predstavená na regionálnu predstavenú.
Generálna kapitula 11. mája 1939 zvolila v poradí štvrtú generálnu predstavenú sestru Máriu **Berchmanu Berghoferovú**.

*Sestra **Berchmana**, rodným menom Terézia, sa narodila 17. decembra 1874 v Oberrabnitz (vtedy Felsörámocz). Jej otec,*

---

[44] V ten istý deň zomrel aj pápež Ján XXIII., teraz už blahoslavený, má sviatok 11. októbra.
[45] Dňa 16. marca 1939 Nemecká ríša uznala *de facto et de iure* Slovenský štát. 25. marca t.r. ho uznala aj Svätá Stolica. Vzťahy medzi Maďarskom a Slovenskom boli veľmi narušené.
[46] Regionalát je samostatná jednotka, ktorá nepatrí pod generalát, má svoje právomoci a podlieha priamo Kongregácii pre rehoľníkov na určitú dobu. Počas trvania komunistického režimu bolo viacero rehôľ prinútených k takémuto riešeniu (napr. aj pátri jezuiti) *Kódex kanonického práva*, Rím 1917.

Jozef Berghofer bol učiteľom-kantorom. Terézia bola najstaršou z piatich súrodencov a po otcovi zdedila hudobný talent. Ako šesťročná už hrala na citaru. Otec jej bol učiteľom na základnej škole v Leithaprodesdforfe, kde bol zároveň aj riaditeľom. S otcovskou pýchou priniesol svoju nadanú dcéru do meštianskej školy v Šoproni. Malá Terézia práve tu si urobila „prvé známosti" zo sestrami našej kongregácie. Po ukončení meštianskej školy nastúpila k sestrám uršulínkam do Učiteľského vzdelávacieho ústavu, ale bývať ostala u našich sestier. V škole bola u všetkých – učiteľov aj spolužiakov – obľúbená. Bola sebavedomá, úprimná, priateľská, srdečná vo vzťahu ku všetkým – tak ju charakterizovali jej učiteľky.

V roku 1893 získala diplom učiteľky pre základne školy pre nemecký a maďarský jazyk. Až doteraz Terézia nemyslela na vstup do rehole, hoci sestry uršulínky by ju boli veľmi radi prijali medzi seba. Podnet k uvedomeniu si svojho reholného povolania dostala od predstavenej materského domu v Šoproni, sestry Anastázie, ktorá sa jej pri istej príležitosti opýtala, či by nechcela byť reholnou sestrou. Od tejto chvíle ju už myšlienka na reholne povolanie neopúšťa. Pozvoľna spoznáva Božie účinkovanie v živote človeka. Pán ju volá nasledovať ho. Ako 19-ročná prosí sestru Máriu Stanislavu, generálnu predstavenú o prijatie do našej kongregácie Dcér Božského Vykupiteľa. Avšak sestra Stanislava, poznajúc veľké starosti jej matky, ktorá práve ovdovela, je opatrnejšia a žiada aj súhlas matky, u ktorej napokon zvíťazí nezištnosť a hlboká viera.
Pri obliečke 17. augusta 1893 prijíma reholné meno sestra Berchmana. Dňa 15. augusta 1895 skladá prvé sľuby a 2. decembra 1910 doživotnú profesiu.

Prvým miestom jej účinkovania boli práve dnešné Nové Zámky, kde zotrvala 15 rokov. Jej sestra predstavená Alexia,

rýchlo spoznala jej hudobné nadanie a umožnila jej všestranné vzdelanie v tomto odbore. Po dvojročnom štúdiu získala diplom v hudbe. Vyučovala nemčinu, hudbu a kreslenie na meštianskej škole a zároveň dávala žiakom hodiny klavíra. Pri francúzskych sestrách v Torolbálint sa naučila po francúzsky. Po tichých a harmonických rokoch strávených v Nových Zámkoch prišla mobilizácia a v roku 1910 bola preložená do Šoprone.

Rok 1912 bol rokom veľkej vysťahovaleckej vlny do Ameriky. Farár Kalman Kovats v McKeesporte vPensylvánii prosil sestru Stanislavu, aby prišli sestry z Maďarska postarať sa o náboženský život maďarských vysťahovalcov v Amerike. Medzi prvými boli na túto prvú misiu kongregácie určené sestra Sabina, Cassiana, Friderika Berchmana. Pre sestru Berchmanu toto poverenie znamenalo najväčšiu obetu jej života, pretože ovdovelá matka a osirelí súrodenci v nej mali doteraz veľkú oporu. Hrdinsky však povedala Áno. Dňa 3. októbra 1912 sa priplavili do Ameriky. Pracovala vo farskej kancelárii v McKeesporte a kantorovala. Ďaľšie tri sestry vyučovali. Začiatky ich misie sa niesli v znamení existenčných ťažkostí – nebolo školy, ani na to určených miestností. Začínali s deťmi v kostole a v rodinách. Navyše na svetovej scéne zúrila prvá svetová vojna, teda kontakt s domovinou a materským domom v Šoproni bol úplne znemožnený.

Ich veľkodučnú obetu Pán odmenil, ich žiarivý príklad reholného života neostal bez odozvy a v roku 1923 mohli obliecť prvých 7 noviciek. V roku 1924 je ustanovená Americká provincia.

Generálna kapitula v roku 1933 zvolila sestru Berchmanu za generálnu asistentku a tak s ťažkým srdcom, po 22 rokoch sa lúči s Amerikou a s jej provinciou, na ktorej založení sa podieľala. Práve teraz sa tam začína rozkvet.

Sestra Berchmana ako generálna asistentka bola zároveň aj predstavenou domu v Inštitúte svätého Jozefa v Šoproni.

Svojou nenútenou vľúdnosťou, dobrotou a schopnosťou prispôsobovať sa si získala dôveru sestier a žiačok.
V roku 1937 pri príležitosti 25. výročia vzniku Americkej provincie mohla znovu navštíviť Ameriku. Vtedy mala provincia 71 sestier profesiek, 10 noviciek a 18 kandidátok.
Na generálnej kapitule v roku 1939 bola sestra Berchmana zvolená v poradí za 4. generálnu predstavenú našej kongregácie a vystriedala v tomto úrade sestru Bonaventúru. Voľbu viedol Dr. Štefan Breyer, diecézny biskup z Gyoru. Jej činnosť pre dobro kongregácie zatienili udalosti druhej svetovej vojny a ťažké povojnové obdobie. V tomto období sestra Berchmana viedla sestry smelo, múdro a rozvážne. Vedela jednať s jasnou predvídavosťou.
Politické dianie sa bezprostredne dotýkalo našej kongregácie.

- *Dňa 12. marca 1938 došlo k pripojeniu Rakúska k Nemecku. Sestry Rakúskej provincie museli opustiť vlastné rehoľné školy a mali zákaz vyučovať aj na štátnych školách. Odišli pracovať do nemocníc a na farské úrady. Časť sestier povolali do Maďarska.*
- *Dňa 12. novembra 1938 nastal rozhodujúci okamih pre Slovenskú provinciu. Pod patronátom národne-socialistického Nemecka a fašistického Talianska bola urobená revízia hraníc medzi Maďarskom a Československom. Časť Slovenska bola pripojená k Maďarsku a s ňou aj časť Slovenskej provincie (provinciálny dom v Nových Zámkoch a 9 ďalších domov, 11 domov ostalo na Slovensku). Nový provinciálny dom sa presídlil do Spišskej Novej Vsi.*
- *K hornému Maďarsku pripadli v roku 1939 aj Košice a na naliehavú prosbu Mikuláša Horthyho*[47] *mala naša kongregácia prevziať ošetrovanie v košickej nemocnici. Vo veľmi krátkom čase nastúpilo 60 sestier*

[47] Vodca Maďarov

z Maďarska a Rakúska. Toto spoločenstvo v košickej nemocnici ostalo po celý čas svojho trvania ťarchou pre vedenie kongregácie. Z jednej strany kvôli veľkej vzdialenosti a zo strany druhej kvôli neistej politickej situácii. V apríli 1945 Košice opäť pripadli Slovensku a maďarské a rakúske sestry museli nemocnicu opustiť v priebehu pol hodiny.

- *1. september 1939 znamenal začiatok Druhej svetovej vojny.*
- *Lúčom svetla do týchto tmavých dní bolo založenie spoločenstva v Zombe 4. novembra 1939, diecéza Pécs. Dom bol určený na zotavenie chorých a unavených sestier.*
- *Deň 2. júl 1940 bol pre kongregáciu dňom radosti. Svätý Otec Pius XII. potvrdil našu kongregáciu ako kongregáciu pápežského práva a s konečnou platnosťou boli aprobované konštitúcie. Sestra Berchmana sa snažila, čo najskôr zabezpečiť preklad latinského originálu konštitúcií do maďarského a nemeckého jazyka.*
- *V septembri 1941 zriadila sestra Berchmana v materskom dome v Šoproni kanceláriu generalátu a archív kongregácie.*

- *V júli 1942 bol Inštitút svätého Jozefa určený na zriadenie vojenského lazaretu. V septembri 1942 sa vyučovanie na všetkých typoch škôl potom muselo začať v materskom dome.*
- *Dňa 19. marca 1944 Maďarsko obsadili nemecké vojska a nastala evakuácia mnohých oblastí, teda aj sestier z našich domov.*
- *V polovici októbra 1944 kardinál-prímas Justinián Serédi vydal prostredníctvom rozhlasu pre reholníkov Maďarska tento pokyn:*
  - *Reholníci môžu opustiť svoje domy len vtedy, keď budú k tomu prinútení.*
  - *Podľa možnosti nech zotrvajú v spoločenstvách.*

- *Naďalej sú viazaní sľubmi.*
- *Sestry môžu zameniť rehoľné rúcho za jednoduché šaty len potom, keď sa ocitnú v núdzovej situácii.*

Od 6. októbra 1944 do Vianoc boli tri letecké nálety na Šopron a centrum mesta bolo úplne zničené. Vtedy sestra Berchmana otvorila pivnice materského domu a umožnila okolitému obyvateľstvu ukryť sa pred hrôzou vojny. V polovici decembra boli poslané domov novicky a mladé sestry so sľubmi, ale dom neostal prázdny. Neustále niekto hľadal útočište.

Dňa 1. apríla 1945 mesto Šopron obsadili ruské vojská a v priestoroch školy materského domu umiestnili svojich ranených.

Vojna spôsobila veľké materiálne škody na našich rehoľných domoch, ale ešte väčšie na životoch sestier. V roku 1945 zomrelo 32 sestier a v predchádzajúcich rokoch od 10 do 14 sestier. Štyri z nich zomreli pri výbuchu bomby, 10 na týfus pri ošetrovaní vojnových ranených a zajatcov.

Dňa 11. mája 1945 by bola mala začať generálna kapitula, ale v tomto období to neprichádzalo do úvahy. Preto Wilhem Apor,[48] diecézny biskup v Györi oznámil sestrám rozhodnutie apoštolského nuncia v Maďarsku, že vzhľadom na dramatické udalosti je mandát generálnej predstavenej sestry Berchmany predĺžený na ďalšie tri roky.

Napriek neistej situácii sa 17. augusta 1945 konala obliečka a slávnosť skladania sľubov a 14. októbra sa sestra Berchmana vydala na okružnú cestu po Maďarsku.

Dňa 16. júla 1946 zriadila kongregácia na základe konštitúcií druhú Maďarskú provinciu, pre východnú časť krajiny. Za západnú časť našich domov krajiny ostal zodpovedný generalát. Sídlom novej provincie sa stal Inštitút svätej Alžbety v Budapešti (Mókus-ház).

---

[48] Biskup Wilhem APOR bol v roku 1945 zastrelený ruskými vojakmi, pretože sa zastal skupiny žien, ktorú Rusi chceli zneužiť. Niekoľko sestier Maďarskej provincie bolo pritom a ostali pri ňom až do skonu. Zomrel ako mučeník. V roku 1999 ho Svätý Otec Ján Pavol II. vyhlásil za blahoslaveného.

Provinciálnou predstavenou bola menovaná sestra Lauriana Krajinkerová.
Od 10. – 13. mája 1948 sa konala v Šoproni generálna kapitula a za novú generálnu predstavenú bola zvolená sestra Archangela Flettnerová. Sestra Berchmana ostala v úrade generálnej vikárky.
Posledný úsek života sestry Berchmany sa niesol v znamení starosti o jednotu kongregácie. Začiatkom roka 1948 sa politická situácia v Maďarsku zhoršila a v júni boli poštátnené všetky cirkevné školy. Sestra Archangela, generálna predstavená posiela mladé sestry za hranice a koncom roka sestra Berchmana – dočasne – odchádza do Rakúskej provincie ako delegátka generálnej predstavenej. Neskôr navštevuje domy rakúskej provincie a maďarské sestry roztrúsené po svete – v Holandsku, v Švajčiarsku a v Ríme. So sestrami na Slovensku a v Amerike sa tiež snaží udržiavať spojenie.
Na sté výročie založenia kongregácie v Niederbronne sa od 26. – 28. augusta zúčastňuje osláv v Oberbronne a v Niederbronne spolu so sestrou Pulchériou z Rakúskej provincie.
V roku 1951 ešte raz podniká cestu loďou za oceán do Ameriky. Ostane tam dva a pol roka. Keď sa v máji 1953 vracia do Rakúska, veľa sa zaoberá prípravou na smrť. Dňa 16. mája 1960 sa lúči so sestrami a 24. júna 1960 – na sviatok Božského Srdca Ježišovho odchádza do večnosti.
Posledný odpočinok našla medzi sestrami na cintoríne v Eisenstadte.

Dňa 27. augusta 1939 vstúpilo do noviciátu v Spišskej Novej Vsi 22 postulantiek. Regionálny dom priestorovo nestačil, preto sestry umiestnili noviciát v prenajatom tzv. Westerovom dome.

V decembri 1939 bol za účelom zriadenia riadneho noviciátu zakúpený dom v Raslaviciach[49]. Po patričných opravách bol kláštor pripravený na bývanie a 24. decembra 1939 išla sestra Oktávia so sestrou Ambróziou Sopkovou odprevadiť sestry Adalbertu Boškovú a Karmelu Tóthovú, aby prevzali dom. Dňa 25. augusta 1940 sa presťahovalo 26 noviciek hneď po obliečke do Raslavíc, kde začali rehoľnú formáciu.

Naša kongregácia pôsobila - v tom čase- po roku 1938 na Šariši už v dvoch spoločenstvách, a to v Prešove a Bardejove, preto sestry neboli v okolí Raslavíc neznáme. Ľudia sa príchodu sestier veľmi potešili a dobré zázemie našli u tamojšieho farára – pápežského komorníka Msgr. Michala Adama. Predstavenou komunity bola menovaná sestra Leonissa Orlovská, ktorá prišla zo Spišskej Novej Vsi, magistrou noviciek bola menovaná sestra Bartolomea Wegerbauerová, ktoré prišli z prešovskej nemocnice tesne pred Vianocami. Okrem noviciek tu prišli aj sestry, ktoré sa venovali podomovému ošetrovaniu a usporiadali kurzy varenia a šitia pre ženy a dievčatá z dediny. Povestnými ostali rekreácie pod tristoročným dubom v záhrade kláštora.

5. DRUHÁ SVETOVÁ VOJNA NEZASTAVILA ČINNOSŤ SESTIER

[49] Raslavice boli najstaršou usadlosťou Šariša a najstaršia správa o nich sa nachádza v donačnej listine kráľoviča Štefana z roku 1261. Dokonca sa tu našla aj minca uhorského kráľa Štefana II. (1116-1131). Budova, kde mali sestry bývať, bol barokový kaštieľ z 18. storočia, ktorý predali maďarskí majitelia Sestrám Božského Vykupiteľa.

V septembri 1939 zachvátila svet hrôza 2. svetovej vojny. Všade sa šíril strach, neistota, bieda a utrpenie každého druhu. Napriek tomu sa počas vojny počet diel i sestier zväčšoval. Zakrátko provinciálny dom svojou kapacitou nestačil, preto ďalšia obliečka v roku 1941 už bola v Raslaviciach. Do noviciátu vstúpilo 14 sestier. Vtedajšie novicky spomínajú:

> „*Vojna stále trvala a zhodou okolností práve v Raslaviciach boli sústrední slovenskí vojaci. Dedina bola malá, utajiť sa nič nedalo. V deň obliečky na prekvapenie všetkých vojaci pripravili krásny ovenčený koč pre biskupa Jozefa Čárskeho, ktorý celej slávnosti predsedal. V ústrety mu išli dôstojníci na bielych koňoch a pešiaci za sprievodu vojenskej kapely. Boli to nezvyčajné a dojímavé chvíle, zvlášť keď si predstavíme vojnové nepokoje, krviprelievanie a ťažké boje v bezprostrednej blízkosti*“.[50]

č. 21, 22
Dom v Raslaviciach (v nádvorí boli dve budovy)

Dňa 23. augusta 1942 bola obliečka v Raslaviciach: 19 sestier a v tom istom roku 2 sestry oblečené 17. augusta v Šoproni. Dňa 22. augusta 1943 bolo v Raslaviciach oblečených 22 sestier a 20. augusta 1944 ich bolo oblečených 18.

[50] Archív Slovenskej provincie SDR, Spišská Nová Ves.

č. 22a
Raslavice, postulantky pred obliečkou, uprostred Mons. Michal Adam, farár v Raslaviciach

V roku 1945 prijalo rehoľné rúcho opäť 34 postulantiek. Ako magistra pracovala s nimi sestra Salvatóra Demčková. Vystriedala v tomto úrade sestru Bartolomeju, ktorá bola chorvátskej národnosti a nevedela dobre po slovensky. Noviciát ponechali predstavení v Raslaviciach len do roku 1946, pretože v tom istom roku ponúkol spišský biskup Ján Vojtaššák regionálnej predstavenej sestre Oktávii voľné priestory v Levoči[51]. Keďže do noviciátu vstúpilo 36 dievčat a

[51] **Levoča** je bohatá na históriu a kultúrne pamiatky. Územie dnešného mesta bolo osídľované už pred vpádom Tatárov na Spiš. Výraznejšie slovanské osídlenie bolo už v 9. storočí. Prvá písomná správa je v listine Bélu IV. z roku 1249. Povoláva nemeckých Sasov po vyľudnení Tatármi. V roku 1271 kráľ Štefan V. v listine privilégia spišských Sasov už spomína Levoču ako hlavné mesto Spoločenstva spišských Sasov. V roku 1317 sa Levoča spolu s Kežmarkom stáva slobodným kráľovským mestom. V roku 1321 dostáva „právo skladu". Kultúrny a hospodársky rozvoj nastal najviac v 15. a 16. storočí a to aj napriek epidémiám, požiarom, tureckým vpádom. 17. a 18. storočie je Levoča mestom škôl, kultúry a administratívnym centrom Spiša. Pomaly stráca nemecký charakter a vzmáha sa slovenský prvok. Po zosadení Ľudovíta Štúra z bratislavského Lýcea prešli jeho študenti do Levoče, kde už našli slovenské kultúrne prostredie. Výstavbou železnice ostala Levoča mimo hospodárskeho a priemyselného života. V novoveku zaostávala za bohatou históriou stredoveku a tým sa uchoval historický ráz mesta mnoho umeleckých pamiatok. Dnes je to mesto škôl, osobitne centrom pre zrakovo a sluchovo postihnutých. Pri Levoči nemožno obísť **Mariánsku Horu** vypínajúcu sa nad mestom. O začiatkoch Mariánskej Hory ako o Levoči vôbec nevieme nič určitého, lebo archív mesta zhorel pri požiari 1550. Táto doba sa nám zachovala tradíciou. V roku 1247 vraj tam bol už kaplnka pri špitáli pre malomocných. Ďalej sa spomínajú opravy kaplnky na Hore. Mariánska úcta a púte boli veľkou

v Raslaviciach až toľko miesta nebolo, regionálna predstavená prijala pre účely formácie ponúknutý dom. Duchovným vodcom noviciek v Levoči bol kňaz Štefan Figura.

V roku 1941 boli otvorené nové domy:

- Dolný Smokovec - Ozdravovňa Caritasu - rekreačné stredisko pre deti z Bratislavy. Sestry tu viedli tzv. Zimnú školu.

č. 23
Dolný Smokovec, Ozdravovňa Caritasu

č. 23/a
Dolný Smokovec, vila Caritasu – tzv. Zimná škola

Neskôr dom slúžil na exercície;

V kronike domu čítame:

„Dňa 25. júna 1941 prišli z ÚChS z Bratislavy sestry Gerda Šmidová, Ancilla Rakúsová, Petra Kundrátová, Vendelína Viglašská, Leokrícia Šiláková a Kalixta Doletinová pracovať do tohto rekreačného strediska. Objekt patril od roku 1929 Spišskému biskupstvu, ktoré ju dalo ÚchS do bezplatného užívania pod podmienkou, že z výnosov strediska vybuduje farskú budovu pre oblasť Vysokých Tatier. Deti bratislavských robotníkov tu prichádzali v 6-týždňových turnusoch. Ako pedagogický dozor boli sestra Valéria Parobečková a Adela Juhásová. K 1. 6. 1943 odovzdala ÚchS Spišskému biskupskému úradu hotovú farskú budovu, ktoré hneď zriadilo farnosť Vysoké Tatry. V jej budove bola naďalej Ozdravovňa Caritas

---

oporou náboženského života aj počas reformácie a najnovšie v druhej polovici 20. storočia. Dnes majú púte nielen celoslovenský dosah, ale aj za hranicami Slovenska. Porov.: DLUGOŠ, F. *Dejiny Mariánskej Hory v Levoči 1247 – 1995*, Polypress Levoča 2000.

s kapacitou 29 miest a naše sestry ostali jej zamestnankyne. Po 24.5.1948 došlo k znárodňovaniu a neobišlo to ani Caritas. Dňa 29.8.1950 sestry svoju činnosť ukončili a boli sústredené do Spišskej Novej Vsi.“

- Bratislava - Koliba, sestry viedli dom pre školopovinné deti na denný pobyt
- Bratislava - Lamač, tu bol detský domov „Detská budúcnosť“ určený pre deti, ktorých matky boli zamestnané a otcov buď nemali alebo museli narukovať.

V roku 1943 sestry prevzali ošetrovanie v novozriadenej nemocnici v Baťovanoch (terajšie Partizánske). V Bardejove bol zriadený dievčenský a chlapčenský internát a domov pre starých ľudí.

č. 23 a

Bardejov – Dom pre starých ľudí

V Prešove bol tiež dom pre starých ľudí. V Bardejovských kúpeľoch viedli sestry v rokoch 1943-45 exercičný dom, vyučovali náboženstvo a pracovali v kúpeľnom dome „Astória“.

V čase druhej svetovej vojny a zvlášť počas SNP nastala pre sestry v nemocniciach veľmi ťažká situácia. V decembri 1944, keď sa blížil front, takmer celá prešovská nemocnica, ktorá mala 400 pacientov, musela byť evakuovaná do Vyšných Hágov. Posledné sestry s pacientmi tam odišli na Božie narodenie 25. decembra 1944. Boli nútení ostať tam až do Veľkej noci roku 1945. V Prešove ostalo 10 sestier s pacientmi

na infekčnom oddelení. Počas bombardovania sa uchýlili do pivníc.

V Nových Zámkoch sa 7. októbra 1944 stalo čosi neuveriteľné. Sestrám sa vynárajú v pamäti tieto spomienky:

> *„Anglické bombardéry zruinovali celé mesto nevynímajúc náš „Šimorov ústav“. Dom dostal 8 zásahov. Keď sme po bombardovaní vyšli z úkrytov, pohľad na našu „milú Betániu“ bol desivý. Kláštora jednoducho nebolo. Zaujímavé však bolo to, že bomba vyhodila z kaplnky bohostánok, ale tak, že stál akoby ho bol tam niekto položil. Privolaný kňaz bohostánok otvoril a s úžasom sme všetci okolo videli, že cibórium stálo na svojom mieste. V pracovni sestier zase ostala stáť neporušená socha Krista Kráľa, ktorý nám v danom bolestnom okamihu akoby hovoril: „Nebojte sa!“*
>
> *(Mt 28, 10). Za záchranu života sme sa poďakovali vo františkánskom kostole a s uboleným srdcom sme sa pobrali tmavou nocou v ústrety neistej budúcnosti“.*[52]

Ťažkou ranou a stratou pre provinciu bola tragická udalosť zo 7. novembra 1944. Sestry Alojzia Martinková, Koleta Švecová a predstavená sestra Alfréda Grófová sa rozhodli cestovať zo Spišskej Novej Vsi do Dobšinej s vojakmi v kolóne nákladných áut, nakoľko doprava bola v tom čase ochromená. Sestra predstavená Alfréda tam chcela niečo súrne

[52] Archív Slovenskej provincie SDR, Spišská Nová Ves.

vybaviť. Počas jazdy auto narazilo na mínu a sestry Alojzia a Koleta boli na mieste mŕtve, sestra Alfréda výbuch prežila[53].

V Spišskej Novej Vsi po prechode frontu všetky sestry učiteľky ošetrovali ranených vojakov v provizórnych nemocniciach, ktoré boli v budovách škôl. Ranených Nemcov a zajatcov bolo veľa. Keď prichádzal front, už 23. januára 1945, začali sa nemeckí vojaci sťahovať aj so svojimi ranenými. Obávali sa sovietskych vojakov. 24. januára 1945 postavili pod okno kláštornej kaplnky delo, nasmerované na kaplnku Najsvätejšej Trojice smerom na Markušovce. Po silnej streľbe ostal smutný pohľad. Všetky okná na kaplnke a čelnej stene kláštora boli vybité. Podmínovaná bola aj záhrada pri kláštore. Míny vojaci odstránili na zásah pána Tučníka. Po príchode Červenej armády hliadka za hliadkou búchala na dvere kláštora a hľadala Nemcov. V tú noc odviedli mnohých mužov, dokonca aj dievčatá zo Spišskej Novej Vsi do Sovietskeho zväzu. Medzi nimi bol aj profesor našej školy Juraj Enderle, ktorý sa podobne ako mnoho iných, nikdy odtiaľ nevrátil. Na druhý deň sovietski vojaci od zúrivosti, že nič nenašli, vylomili bránu kláštora. Sestry boli bezradné. Situácia sa utíšila až na zásah pána Tučníka z Bratislavy, otca spolužiačky sestry Claudie Brajerovej, ktorý bol veliteľom československého vojska. Ten zariadil ochranu kláštora a to tak, že na noc prichádzali dvaja československí vojaci strážiť kláštor. Vojaci Červenej armády už do kláštora vkročiť nesmeli. O pár dní nám vojaci zabrali školu, kde zriadili lazaret. Odkázali nám, aby sme si prišli zobrať kríže a obrazy. Pohľad na našu školu bol viac než bolestný. Na dvore

[53] Sestru Koletu pochovali v Dobšinej a sestru Alojziu previezli rodičia do rodiska v Spišskom Štiavniku.

povyhadzované školské pomôcky a medzi nimi aj amputované nohy, v triedach popílené lavice prikryté slamou, pripravené pre ranených vojakov a v suteréne bola pitevňa, kde za stôl na pitvu použili veľký profesorský stôl. Po niekoľkých dňoch začali zvážať mŕtvych vojakov a pochovali ich v parku pod našimi oknami na kostolnom dvore. Bola zima a urobili to narýchlo. Horšie bolo na jar, všade sa šíril mŕtvolný zápach. Začiatkom mája potom preniesli z parku všetkých zomrelých a spolu s amputovanými končatinami zo školského dvora, pochovali na cintoríne za účasti katolíckeho a evanjelického farára. Na školách sa už opäť vyučovalo, preto sa pohrebu zúčastnili všetci žiaci.

6. SMUTNÝ KONIEC VOJNY A EŠTE SMUTNEJŠÍ „ZAČIATOK“

V prvých povojnových rokoch medzi rokmi 1945 –1948 sa stalinský model socializmu rozšíril do všetkých európskych krajín, ktoré oslobodila sovietska armáda. Vytvorila sa tak reťaz satelitných štátov a ľudová demokracia vládnúcich ľavicových strán, podriadených a kontrolovaných Moskvou. Bola to smutná realita krajín východného bloku, kde žiaľ, patrilo aj Československo. Členom komunistickej strany, ktorá sa začínala ujímať moci, sa bolo možné stať na základe „starostlivého“ výberu. Každé zlyhanie v službách strany znamenalo väzenie alebo popravu. Len tak si možno vysvetliť brutálne konanie jej členov voči Cirkvi[54].

[54] Porov. GIOIA Josef, *Maria Margherita Bogner,* San Paolo 2000, s. 175.

„Dňa 16. mája 1945 [9. mája bol koniec vojny, teda len o pár dni, ako keby nebolo v krajine nič dôležitejšie – poz. autora] *Slovenská národná rada formalizovala Dekrét o poštátnení všetkých cirkevných škôl. To znamenalo, že nový režim, ktorý sa ešte predstavoval ako „demokratický“, protiprávne a protiústavne vyvlastnil 1800 cirkevných ľudových (základných) škôl a 88 stredných a vyšších škôl na Slovensku“.*[55]

Po týchto neslávnych krokoch zorganizovala Kancelária katolíckej Charity protestnú podpisovú akciu veriacich. Avšak polícia zlikvidovala podpisové hárky a riaditeľ tejto kancelárie František Bujna, kňaz spišskej diecézy bol uväznený. Nastalo dlhých 5 rokov strachu a trpkého očakávania.

„*Cirkev, ktorá bola v dejinách Slovenska vždy učiteľkou viery i kultúry, pomáhala z viery žiť“.*[56] Zdalo by sa, že v povojnovom období to malo platiť dvojnásobne. Nastupujúca komunistická moc „sa ujala svojho úradu“ a bez ohľadu na postavenie rehoľných sestier dávala sestrám učiteľkám prekladacie dekréty do miest, kde nemali svoje komunity. Keďže boli viazané spoločným životom, preloženia jednoducho neprijímali. V ojedinelých prípadoch sa podarilo vybaviť, že sestry mohli pokračovať vo vyučovaní na poštátnených školách, niektoré ešte ostali vyučovať náboženstvo, ale väčšina sa musela učiteľskej služby vzdať.

---

[55] ĎURICA, M. S: *Dejiny Slovenska a Slovákov,* Pressko Košice 1995, s. 223

[56] Ján Chryzostom Korec, *Cirkev v dejinách Slovenska,* Lúč 1994, s. 799.

Tvrdý zásah použili vládne orgány proti našim sestrám v Nových Zámkoch, ktoré po zbavení možnosti vyučovať, osobne išli na Povereníctvo školstva do Bratislavy. Tam nijaké zdôvodňovanie neprijali. 20 sestier ostalo odrazu bez práce a bez akéhokoľvek príjmu. Pevne však dôverovali v Božiu prozreteľnosť a tá sa nedala „zahanbiť“. Sestra Eliana Décsiová, akademická maliarka, sa chytila štetca a ponúkla svoje schopnosti kde bolo treba, zvlášť na výzdobu kostolov. Sestra Consoláta Kunayová začala súkromne učiť deti slovenčinu[57]. Potom sestry pod vedením sestry Caritíny Pinkeovej opravovali prádlo pátrom verbistom v Nitre, takže silou vôle sa dokázali uživiť.

V máji 1945 sa južné hranice Slovenska opäť posunuli smerom na juh a začalo hromadné vysídľovanie Nemcov a Maďarov – nastal pre nich exodus.
Tento krok postihol aj naše sestry, zvlášť v košickej nemocnici, odkiaľ muselo 80 maďarských sestier odísť. Ostať ich mohlo len zopár, ktoré síce boli maďarskej národnosti, ale narodili sa na území našej republiky. Naše sestry sa dostali do košickej nemocnice tak, že sestry vincentky – Slovenky – po zabraní Maďarmi, z nemocnice odišli. Ministerstvo v Budapešti vyzvalo tamojšie sestry vincentky, aby nemocnicu prevzali. Keďže nemali dostatočný počet svojich sestier, požiadalo o nich Ministerstvo zdravotníctva naše predstavené. V tom čase bolo dosť sestier bez práce, ktoré Hitler vyhnal zo škôl. Poslali teda do Košíc sestry, ktoré sa narodili na zabranom slovenskom území Maďarmi, samozrejme najväčšiu časť tvorili sestry z Maďarska a aj sestry z Rakúska. V roku 1945 sa domy na zabranom území opäť vrátili späť Slovensku a nastalo naozaj

[57] Do skončenia vojny Nové Zámky patrili Maďarsku.

vysídľovanie Nemcov a Maďarov zo Slovenska. Rad prišiel aj na naše rakúske a maďarské sestry. Postihlo to sestry vo viacerých domoch, ale najviac to pocítili v košickej nemocnici, odísť muselo 80 sestier. Ošetrovanie mali prevziať sestry nášho Regionalátu. Pre regionálnu predstavenú sestru Oktáviu to bol obrovský problém - nahradiť tak veľký počet sestier Slovenkami. Odkiaľ ich zobrať? Rada by bola toto miesto prepustila naspäť vincentkám, ktoré sa o neho aj uchádzali. V poslednej chvíli od tohoto zámeru odstúpili, pretože prevzali dve menšie nemocnice v iných mestách. Na výslovné prianie košického biskupa Jozefa Čárskeho a za pomoci a porozumenia jednotlivých domových spoločenstiev, aj noviciátu a celej provincie sa sestre Oktávii, regionálnej predstavenej podarilo uprázdnené miesta zaplniť.

V roku 1945, krátko po divokom vojnovom plienení, prevzali sestry vedenie „Vojtaššákovho ústavu“[58] v Levoči:
Učiteľská akadémia – sestra Regina Dunajová a Celina Budická;
Učiteľská akadémia domácich náuk – sestra Humilitas Timková;
Meštianska škola – sestra Ambrózia Sopková, Anastázia Vallušová;
Ľudová škola – sestra Antónia Trnovcová;
Materská škola – sestra Valéria Parobečková a Beáta Kolbová;

[58] ÚSTAV prevzal spišský biskup Ján Vojtaššák (preto VOJTAŠŠÁKOV) v roku 1921 na výchovu učiteliek pre dievčatá z chudobnejších rodín ako biskupský majetok. Do roku 1945 tento ústav viedli sestry Nepoškvrneného Počatia z Přerova. Po poštátnení cirkevných škôl odišli na Moravu a biskup požiadal regionálnu predstavenú sestru Oktáviu o prevzatie vyučovania v tomto ústave.

Dievčenský internát – sestra Salvia Lipovičová – skladníčka, sestra Vendelína Viglaská – kuchárka; Adriena Vrábľová pomáhali do zriaďovaním v začiatkoch; vychovávateľky - sestra Humilitas, Anastázia a Antónia.

č. 24
Levoča – Vojtaššakov ústav

Tieto sestry tvorili v Levoči jedno spoločenstvo, kde bola predstavenou sestra Ambrózia. Po krátkom čase sa tu presťahoval aj noviciát z Raslavíc s magistrou sestrou Salvatórou Demčkovou a novickami.
Osudná noc 29. augusta zastihla toto dielo v najlepšom rozkvete...

V Spišskej Novej Vsi v tom istom roku sestry prevzali prácu v Starobinci a v Detských jasliach.

č. 25
Spišská Nová Ves – Starobinec

V Spišských Vlachoch pracovali v sirotinci od 12. septembra 1945 do 29. augusta 1950 a dve sestry vyučovali na Ľudovej škole[59]: Sestra Adriena Vráblová učila ručné práce a ďalšou učiteľkou bola sestra Fides Kališová. Sestra Amália Libová bola kuchárkou. Dňa 1. 10.1949 prišla na Ľudovú školu vyučovať aj sestra Kornélia Bábiková. Na výpomoc prichádzali sestry: Immaculáta Vallušová, Gabriela Pillárová. Častým

[59] Vyučovať ostali len do konca školského roku 1949-50.

hosťom bola sestra Emerika Bartošová a tak si vyslúžila prímenie „krstná mať“.

č. 26
Spišské Vlachy - Ľudová škola

Dňa 1. mája 1946 odišli do Ťahanoviec pri Košiciach sestry Hilda Pillárová, Egídia Kuľková a novicka sestra Teofila Sovičovičová, kde viedli exercičný dom Jozefinum. Občas prišli vypomôcť sestra Gabriela Pillárová a kandidátky.
Z kroniky Exercičného domu vyberáme:

„Exercičný dom patril Biskupskému úradu v Košiciach. Mons. Jozef Čársky, košický diecézny biskup vymenoval za jeho riaditeľa Msgr. Michala Adama, vicerektora košického seminára, horlivého a obetavého kňaza, ktorý sa istý čas venoval aj našim novickám v Raslaviciach. Láska k Cirkvi podnecovala v tomto kňazovi apoštolský zápal neustále prehlbovať duchovný život nielen u rehoľných sestier, v diecéznom klére, ale aj medzi laikmi a hlavne pospolitým ľudom. Exercičné hnutie na východnom Slovensku sa vzmáhalo vo všetkých životných stavoch. Exercičné kurzy bežali celý rok – v lete úradníci, učitelia, študenti a v zime roľníci a ostatní laici. Záujem o ne bol tak veľký, že niekedy museli žiadatelia čakať dlhšie. Z mladých dievčat – účastníčok exercícii niektoré požiadali o vstup do našej kongregácie.

Kapacita domu bola asi 50 miest. Exercitátormi boli páter Kramár, SJ; páter Pius, OP; diecézni kňazi Kunder, Zelený a Msgr. Štefan Náhalka - neskorší riaditeľ Slovenského ústavu svätých Cyrila a Metoda v Ríme. Počas exercícií grékokatolíckych kňazov za každým prišiel na návštevu do exercičného domu aj
Peter Pavol Gojdič, prešovský biskup –

[vyhlásený v Ríme 4. novembra 2001 Svätým Otcom Jánom Pavlom II**. za blahoslaveného** – poz. autora].

Počas víkendu dom často navštevovali bohoslovci košického seminára, za účelom zotavenia a aj výpomoci, pretože tu bola veľká záhrada.

Všetko prebiehalo v ťažkých povojnových rokoch, nebol dostatok potravín, ale Božia prozreteľnosť sa postarala o všetko potrebné pre chod domu.

Vzhľadom na veľký záujem o exercície sa plánovalo so stavbou nového moderného exerčičného domu. Biskupský úrad zakúpil pozemok a dal vyhotoviť plány, ale prišiel 2. november 1949 a štátne úrady vydali zákaz usporiadavať exercície. Tým dňom ukončili svoju činnosť aj naše sestry.“

č. 26 a

Mons. Jozef Čársky, biskup – košický apoštolský administrátor

V roku 1947 prevzali miesto po maďarských spolusestrách v materskej škôlke v Rusovciach[60] pri Bratislave, kde pracovali od roku 1908, ale aj odtiaľ odišli hneď v roku 1949. Povojnový rok 1948 nebol o nič lepší oproti minulým rokom. Nátlak zo strany štátu získať náš dom v Spišskej Novej Vsi na iné účely bol viacnásobný.

Najprv tu začiatkom januára chceli umiestniť materskú školu. Za pomoci miestnych, nám naklonených činiteľov a našich predstavených, sa podarilo vec oddialiť a nebezpečenstvo straty domu na čas zažehnať. Aj keď táto situácia ostala na „mŕtvom bode“, predsa všetky sestry duševne vyčerpávala. Nakoniec sme aj tak museli vypratať dve miestnosti na prízemí vedľa vrátnice, kde umiestnili materskú školu. V jednej skupine tejto materskej školy vyučovala aj naša sestra Ernela

[60] Rusovce boli pripojené k ČSR a s nimi aj ďalšie dve obce: Jarovce a Čuňovo, ktorých obyvatelia boli slovanského pôvodu.

Tujvelová. Týždeň pred sústredením v auguste 1950 školu odtiaľ presťahovali na iné miesto. Zlomyseľnosť však pretrvávala aj naďalej.
Hneď v januári 1949 boli útoky na regionálny dom ešte tvrdšie. Tentokrát mali miestni činitelia v úmysle otvoriť u nás tkáčske družstvo. Povereníctvo nás obviňovalo, že ilegálne vychovávame mládež, čím mysleli naše kandidátky. V tomto roku totiž bolo v regionálnom dome v Spišskej Novej Vsi takmer 50 kandidátok na rehoľný život. Sestry nikdy nevedeli, pred akým problémom sa ocitnú na druhý deň.

Uprostred všednosti života vzácnym dňom pre provinciu bola skutočnosť, že každá sestra dostala v slovenčine dávno vytúženú modlitebnú knižku našej Kongregácie. Cenzorom bol známy spišský kňaz a profesor ThDr. Ladislav Hanus a veľký podiel na jej vydaní mala aj sestra Salvatóra Demčková. Ďalej pomáhali civilná učiteľka Magdaléna Tilová, pátri jezuiti a pátri redemptoristi.
Rok 1949 prežívali sestry nielen v našej ťažko skúšanej provincii, lež v celej Kongregácii v znamení historickej udalosti –

osláv 100. výročia založenia našej kongregácie Matkou ALFONZOU Máriou.

Táto jednoduchá žena v spolupráci s Božou milosťou založila dielo, ktoré prináša svoje ovocie aj v našej vlasti. Čo všetko v tom čase neistoty položili sestry kongregácie na oltár Pánovi z lásky k nemu a k blížnemu? Boli to nespočetné vychovávateľské ústavy, školy, sirotince, starobince, sociálne ústavy, nemocnice, škôlky, jasle...

Keď chceli sestry k 100. výročiu založenia kongregácie vytlačiť v Spišskej Novej Vsi *„Príhovory“* Matky Alfonzy Márie - našej Zakladateľky, už to nebolo možné urobiť oficiálne. Platili rôzne predpisy, kontrola, výhovorky, až nakoniec kniha musela byť vytlačená v kníhtlačiarni J. Potočného v Rožňave s cirkevným schválením udeleným v Košiciach pod číslom 3232/49.

Dni osláv strávili sestry zväčša pred bohostánkom. Vzdávali vďaky nebeskému Otcovi za dar povolania k rehoľnému životu a za dar kongregácie. O tom, ako slávnosť prebiehala v jednotlivých komunitách, informoval provinciou vydávaný časopis „NA ÚSVITE DRUHÉHO STOROČIA“, ktorý mal možnosť vychádzať len do apríla 1950.

Pre rehoľníkov každej komunity a každej kongregácie v celom Československu začalo obdobie prenasledovania a represálií každého druhu, ktoré trvalo dlhých 40 rokov! Tak ako dlhé putovanie Božieho ľudu na púšti.

II. L I K V I D Á C I A VÝCHOVNEJ ČINNOSTI SESTIER

Kto sa uprostred Cirkvi rozhodol žiť bezvýhradným zasvätením podľa evanjeliových rád a raz navždy sa zasvätiť Kristovi podľa výzvy evanjelia, vyjadril tým bezvýhradnosť a veľkorysosť darovania svojho života, ale zvlášť vytrvania v ňom až po mučeníctvo. Rehoľníci v najtemnejšej dobe tejto likvidácie sa dali viesť najjasnejším svetlom – Evanjeliom a potvrdili svoje rozhodnutie zasvätenia, ktoré bolo znakom bezvýhradnej lásky a obety a najrýdzejším znamením ich

života s Bohom. V tejto obeti prenasledovania a potom vyhnanstva sa spečatila opravdivosť ich lásky ku Kristovi. Obetovaním sa z lásky svojmu Snúbencovi, si posilnili svoje srdcia i keď to bolo veľmi ťažké…
Týmto spoločným svedectvom dokázali, ako radikálne chcú žiť podľa evanjelia, nasledovať Krista a byť znamením večnosti. V istých fázach likvidácie si komunisti boli takmer istí, že zlomia odpor rehoľníkov, lenže to boli ich pozorovania zvonku. Rehoľníci prežívali svoj život vo viere zvnútra a nehodnotili ho podľa peňažnej odmeny a ponúkanej časnej výhody. Boli presvedčení o pravdivosti Pánových slov: „ *kto stratí svoj život, získa ho“* (porov. Lk 9, 23).

1. „HĽA, PRICHÁDZA HODINA…“ (Jn 16,32)

Vzťahy medzi Cirkvou a štátom hrubo narušili Februárové udalosti 1948 v ČSR. Znamenali odchod mnohých osobností z kultúrneho a náboženského života, pretože boli nositeľmi veľkého diela, ktoré človek bez Boha, bez Božieho obrazu v srdci ľahko, bez najmenšej výčitky svedomia zničil. Touto likvidáciou v horúcich povojnových momentoch dostal celý slovenský národ najtvrdšiu ranu… Nuž nebolo iného východiska, len prispôsobovať sa novým podmienkam. Tieto smutné dejiny sú obšírne rozpracované v iných prameňoch, preto v tejto publikácii ich spomenieme len stručne.

Štátny aparát spolu s KSČ prakticky od prevzatia moci v krajine (február 1948) začali s postupným odstraňovaním rehoľníkov z ich činnosti a v lete 1948 už bola sformulovaná

tzv. *Koncepcia boja s Cirkvou*[61]. Zo strany Cirkvi a jej zodpovedných predstaviteľov nepomohlo žiadne varovanie štátnym predstaviteľom pred svojvoľným zneužívaním moci ani výzva k jej zodpovednému používaniu v službe spoločnosti. Dňa 14. októbra 1949 bol schválený a 1. novembra 1949 uvedený do platnosti zákon č. 217 „o zriadení Štátneho úradu pre cirkevné záležitosti a hospodárske zabezpečenie“, a zákon č. 218 „o dozore štátu nad cirkvami“, ktoré viedol minister poverený prezidentom republiky Alexej Čepička [62].

Počiatočný plán koncepcie počítal s rozsiahlou reštrikciou rehôľ a ich pôsobnosti, ktorá sa zakladala na obmedzenom počte kláštorov a na striktnom vymedzení okruhov ich činností, ale zvlášť počítala s úplným vylúčením činnosti rehoľníkov medzi mládežou. Plán v sebe zahŕňal aj poštátnenie asi 20 kláštorov s internátmi, resp. rehoľnými výchovnými ústavmi, ktoré štát zhabal bez akejkoľvek náhrady v zmysle nariadenia Slovenskej národnej rady č. 80/1945 Zb.

Tento plán, ale nepočítal s plánom Božím, ktorý sa rehoľníci snažili rozpoznávať aj pri tejto likvidácii. Boží plán počítal s ich láskou a vernosťou až po mučeníctvo. Štátne zriadenie v zmysle nariadenia SNR (Slovenskej národnej rady) č. 80/1945 Zb. zhabalo jednoducho všetky sľubne sa rozvíjajúce rehoľné výchovné ústavy. Po tomto kroku začali komunisti v jeseni 1949 o to smelšie pripravovať systematickú likvidáciu všetkých rehôľ v celom Československu. Zvládnutie tak široko koncipovanej a náročnej akcie nebolo možné urobiť naraz.

„Bola rozdelená do troch etáp:

---

[61]DUBOVSKÝ, J.M.: *Plán likvidácie mužských reholí na Slovensku,* LÚČ 1995

[62] Zbierka zákonov 1949, s. 639, In: FREI, B. J.: *Staat und Kirche*, Mníchov 1973, s. 225

- *akcia K - zlikvidovanie mužských rehôľ a kongregácií*
- *akcia R - zlikvidovanie ženských rehôľ a kongregácií, ktoré sa nezaoberali výslovne*
- *zdravotníckou starostlivosťou*
- *akcia B - likvidácia ženských rehôľ, ktoré pracovali výlučne v nemocniciach a*
- *ústavoch sociálnej starostlivosti.*

Likvidácia väčšiny mužských rehôľ bola realizovaná v rámci akcie K počas známej barbarskej noci z 13. na 14. apríla 1950. Ich zvyšok bol zlikvidovaný v rámci akcie K 2 v noci z 3. na 4. mája 1950".[63]

Rehoľníkov potom sústredili do táborov v Šaštíne, Jasove, Hronskom Beňadiku, Podolínci, Pezinku a Báči, ale nie nadlho, pretože v polovici roku 1952 začal režim likvidovať aj práve vymenované sústreďovacie tábory. Časť rehoľníkov si išla vykonať vojenskú službu do pracovno-technických táborov, časť bola odsunutá do českých internačných kláštorov, chorých rehoľníkov poslali do zariadení CHARITY, časť do pastoračnej služby, tzv. najreakčnejšia časť z nich sa dostala rovno do väzenia a len najmladších rehoľníkov rozoslali naspäť domov.

K otvorenému konfliktu medzi katolíckymi biskupmi a komunistickou vládou došlo po poradách biskupov v Dolnom Smokovci v marci 1949, na ktorých mala konferencia biskupov Československa zaujať stanovisko k požiadavkám vlády. Sestry Alexandra Gavláková, Melánia Kovácsová, Petra

[63] VNUK, F.: *„Akcia K a R"* , Univerzita Komenského, CMBF, Bratislava 1995.

Kundrátová a Gerda Šmidová, ktoré tam pracovali, si na to takto spomínali:

> *„Policajná moc nespala a rozprestrela svoje „ruky, oči i uši“ všade. Do zasadacej miestnosti tajne namontovali odpočúvacie zariadenie. Po objavení odpočúvacieho zariadenia biskupi prerušili schôdzu a protestovali na ministerstve vnútra v Prahe.*
> *Pražský minister vnútra im promptne odpovedal spôsobom charakteristickým pre ministrov: ‚Mikrofóny nainštalovali imperialistickí agenti, podporovaní Vatikánom, ktorý má eminentný záujem o informácie z porady.´*
> *Napätie sa ešte vystupňovalo vznikom a propagáciou rozvratnej „Katolíckej akcie“.*[64] *Biskupi energicky protestovali pastierskym listom*[65]*, ktorý sa čítal vo*

[64] Bola založená 10. júna 1949 z iniciatívy českého kňaza (neskôr suspendovaného) Josefa Plojhara, ministra zdravotníctva a slúžila komunistom ako nástroj v rukách štátu na rafinované potláčanie Cirkvi a jej životných prejavov. 22. júna 1949 zaslal pražský arcibiskup Josef Beran protest ministrovi vnútra Václavovi Noskovi, v ktorom doslova píše: “Táto Katolícka akcia, vytvorená bez súhlasu a proti vôli biskupov, je z hľadiska rím.-kat. Cirkvi nezákonná a nebude nikdy biskupmi legálne uznaná“. Porov.: KAĽATA, D.: *Tajné svätenia päťdesiatych rokov v cirkevno-politickom kontexte*. In: Krajanský pozdrav, Mníchov 2001, s. 5. a Staat und Kirche, Mníchov 1973, s. 151.

[65] Pastiersky list zostavený počas zasadnutia, vydaný 15. júna 1949 v Dolnom Smokovci a čítaný 26. júna 1949 vo všetkých kostoloch Československa mal názov: „*Hlas čs. biskupov a ordinárov veriacim v hodine veľkej skúšky*“, kde v závere píšu: „Každá skúška je z Božieho dopustenia a iste prispeje k spáse našich duší. Je príležitosťou, aby sme osvedčili svoju vernosť Kristovi, aby sme pykali za svoje poklesky a aby sme sa naučili byť celými a dôslednými katolíkmi. Svet sa na nás díva, ako v tejto historickej chvíli obstojíme v tejto skúške. Katolíci celého sveta sú

všetkých kostoloch republiky. Vo viacerých prípadoch sa polícii podarilo zhabať ho ešte před prečítaním a kňazov zaistiť. Reč biskupov bola jasná a neváhali použiť výraz „prenasledovanie kresťanov“. [66]

Keďže nijaké opatrenia, na prekvapenie vlády a komunistickej strany, Cirkvou neotriasli, komunistom neostávalo nič iné ako prejsť do útoku a definitívne zlomiť každý odpor.
Dňa 8. augusta 1949 predsedal zvolanej celoslovenskej porade rehoľných predstavených v Bratislave Dr. Jozef Straka[67], ktorý vyhlásil:

---

s nami. Zostaňme verní Svätému Otcovi, ktorý na nás myslí a modlí sa za nás. Zostaňte verní svojim biskupom, ktorí trpia s vami a nedajte sa zlomiť ani vtedy, keby k vám nemohol preniknúť ich hlas. Cirkev je nezničiteľná a trpieť pre Krista je najväčšia sláva. Nedajte sa vyprovokovať k prenáhleným a nepremysleným činom. Bdejte a modlite sa!“ In: *Staat und Kirche*, Mníchov 1973, s. 123.

[66] Archív Slovenskej provincie SDR, Spišská Nová Ves.

[67] Dr. Jozef Straka - kňaz - salezián, vysvätený v Ríme v roku 1932. Pôsobil ako kaplán na Slovensku. V roku 1941 vstúpil do ilegálneho výboru KSS, ako socialisticky zmýšľajúci, čo bolo samozrejme v rozpore s jeho kňazským stavom. V auguste 1944 sa aktívne zúčastnil SNP a hneď po vojne sa ako tzv. „vlastenecký kňaz“ pustil do otvoreného boja proti katolíckej Cirkvi. Ako prednosta kultového odboru povereníctva školstva svojvoľne opustil svoju farnosť vo Valaskej, za čo ho biskup suspendoval. Dňa 5. mája 1945 ho predsedníctvo SNR poverilo, aby zabezpečil zatknutie biskupa Jána Vojtaššáka. V roku 1948 bol exkomunikovaný a od roku 1950 pôsobil ako profesor dogmatiky a katechetiky na CMBF v Bratislave. Patrí k zakladateľom tzv. Mierového hnutia katolíckeho duchovenstva PACEM IN TERRIS v Československu. Mons. Ambróz Lazík, mu vybavil u Svätej stolice vyňatie spod exkomunikácie a do roku 1968 pôsobil ako správca kostola Milosrdných bratov v Bratislave a podľa svedka Vojtecha Gabriela – organistu v tomto kostole, do smrti žil kajúcim životom.

„Všetky sestry pracujúce v nemocniciach budú odteraz dostávať plat a to každá do vlastných rúk[68]*, ďalej je zákaz prijímania rehoľného dorastu a rušia sa domy s nízkym počtom sestier. Sestrám nebude dovolené prijať hocijaké zamestnanie. Pre každú novú činnosť potrebujú štátny súhlas. Budú sústredené.“*

Zakrátko bolo jasné za akým účelom vláda tieto predpisy vydala. Totiž okamžite chcela zamedziť všetkým kontaktom medzi mladými ľuďmi, čím zároveň rozhodla aj o ich budúcnosti. V okamihu odstránila akýkoľvek duchovný vplyv na mládež v školách a namiesto toho zosilnila tlak boja proti náboženstvu a Cirkvi. Nový nastupujúci režim, ktorý prenasledoval každý prejav intenzívneho náboženského života, robil všetko preto, aby ho nielen udusil, ale predovšetkým zničil všetky jeho pramene, z ktorých žil.
Z našich sestier sa na porade zúčastnili sestra Leonóra Pintérová a sestra Gerarda Killingerová a do komunity v Spišskej Novej Vsi sa vracali s veľmi smutným posolstvom. Takéto porady zo strany vlády mali za cieľ už len jedno jediné a to lepšie koordinovať a zintenzívniť práce na likvidácii rehôľ.

Sestry na Slovensku popritom všetkom pozorne sledovali aj pohyb „okolo rehoľníkov“ v Maďarsku[69]. Na poslednej

[68] Dovtedy to bol len tzv. vestiar – každá sestra dostala 200.- korún mesačne.

[69] V roku 1948 boli v Maďarsku poštátnené všetky cirkevné školy. Sestier učiteliek našej kongregácie bolo v tom čase v Maďarsku 441 a vychovávateliek 90 (obidve maďarské provincie - prvá vznikla 16. februára 1924 a druhá 16. júla 1946 - mali v čase likvidácie rehôľ 1117 sestier).
Dňa 30. augusta 1950 po dlhých vyjednávaniach maďarskej vlády s maďarskou biskupskou konferenciou bolo odsúhlasené likvidovanie rehoľných spoločností. Sestry museli zložiť rehoľné šaty a odísť do

generálnej kapitule v roku 1948 na generaláte v Šoproni, v sídle našej kongregácie už bolo jasné, že nastupujúci režim v Maďarsku si vo svojom štátnom zriadení tiež nebude priať rehoľníkov. Preto práve zvolená generálna predstavená **sestra Archangela Flettner** dala direktívy mladým sestrám a rozoslala ich do cudziny.

č. 27.

Sestra **Archangela** *sa narodila 13. júla 1899 v Szekszárde v Maďarsku. Základnú a strednú školu ukončila v rodnom meste a ako 18-ročná sa zamestnala v banke. Prejavovala živý záujem o náboženský život vo farnosti, kde bola vedúcou mariánskej družiny dievčat. Bola hudobne nadaná a svoje schopnosti využila ako kantorka. Priatelila sa so známym spisovateľom Šándorom Šikom, piaristom a Friedou Stadlerovou, vedúcou katolíckej mládeže. V týchto rokoch sa stretávala so sestrami dvoch rehoľných spoločnosti a to s Milosrdnými sestrami sv. Vincenta a sestrami Božského Vykupiteľa.*

V ovzduší takéhoto priateľstva pomaly v nej dozrela túžba úplne sa zasvätiť Bohu práve v našej kongregácii. Po ukončení počiatočnej rehoľnej formácie pôsobila na gymnáziu sv. Margity v Budapešti, kde bola vychovávateľkou a učiteľkou hudby. V roku 1943 bola poverená starať sa o ekonomické záležitosti kongregácie ako generálna ekonómka v Šoproni.

Dňa 11. mája 1948 ju generálna kapitula zvolila za 5. generálnu predstavenú našej kongregácie. Tento úrad

---

civilného života. Ocitli sa na ulici a nebolo jednoduché nájsť si zamestnanie, pretože sa o nich vedelo, že boli rehoľné sestry. Boli zaradené na najťažšie stavebné a iné práce, ale na rozdiel od našich sestier boli úplné roztrúsené a len za veľkých
obetí mohli udržiavať styky medzi sebou a svojimi predstavenými.

prevzala v nesmierne ťažkom období. Vláda práve poštátnila katolícke školy, takže sestry i keď mohli ostať vo svojich kláštoroch, boli bez zamestnania a príjmov. Situácia sa zhoršovala zo dňa na deň a sestra Archangela po porade s kardinálom Mindszentym, prímasom Maďarska začala postupne posielať mladé sestry, poväčšine učiteľky do cudziny. V Rakúsku – časť Burgenland, kde žili naše sestry rakúskej provincie - nemohli zostať, pretože táto zóna bola práve okupovaná Sovietmi. Boli na úteku a rozhodovať sa museli rýchlo, preto časť z nich prijala prácu u misionárov svätej Rodiny vo Švajčiarsku, časť u misionárov Mill-Hill-Fathers v Holandsku a časť u misionárov Bielych Otcov v Ríme. Do konca roka 1950 ich počet dosiahol 58 a v revolučnom roku 1956 emigrovalo ďalších 16 sestier.

Sestra Archangela si veľmi uvedomovala svoju zodpovednosť za sestry a obežník z 2. novembra 1949 je dôkazom toho, ako ich pripravovala po duchovnej stránke na ťažkú a neistú budúcnosť. Okrem iného v ňom píše:

„Čoskoro môže nastať čas prvotnej Cirkvi – život v katakombách. V roku 1948 som vám už písala ohľadom rehoľných sľubov. Teraz ešte niekoľko úprav:

- *Nech príde čokoľvek, musíme pracovať na diele vykúpenia a za spásu duší.*
- *Chráňte si rehoľné šaty! Keby ste ich predsa museli zložiť, uschovajte ich, lebo sú posvätené.*
- *Keby nás rozohnali, prijmite prácu zodpovedajúcu vášmu rehoľnému povolaniu. Zarobené peniaze použite na živobytie a keď budete môcť podporte spolusestry, ktoré budú v núdzi.*
- *Pomáhajte jedna druhej a pestujte sesterskú lásku a ducha spolupatričnosti.*

❖ *Nezanedbávajte modlitbu!“*[70]

Pred zlikvidovaním rehôľ v Maďarsku ustanovila spolu s generálnou radou samosprávu jednotlivých provincií. Osudný okamih nastal z 18. na 19. júna 1950, keď všetky sestry bez rozdielu museli opustiť materský dom v Šoproni a kláštory v celom Maďarsku. Sestra Archangela spolu s 50 sestrami sa ocitla vo Fóte, ďalšie v Piliscsabe, potom v Zircu. Za nimi prišli na rad sestry z nemocníc. Nikto sa potom o ne viac nestaral, z čoho budú žiť a kde bývať.

Sestra Archangela sa ešte snažila udržiavať kontakty so sestrami, ale stále bola pod policajným dozorom. Často ju vypočúvali a robili domovú prehliadku. Po prepustení z koncentrácie sa jej podarilo nájsť bývanie v malom domčeku v Piliscsabe, kde sa utiahla ešte s dvoma spolusestrami. Kontakty s provinciami mohla udržiavať len pomocou odkazov a ***svoje právomoci musela delegovať****.*

Od roku 1954 bola sestra Geraldina Galavits jej delegátkou pre sestry v slobodnom svete a zároveň ju poverila zriadiť nové sídlo generalátu v Ríme, tak ako to odsúhlasila generálna kapitula ešte v roku 1948. Podarilo sa to až v roku 1955.

V roku 1964 dala pokyn na usporiadanie generálnej kapituly v Ríme, na ktorej bola sestra Geraldina zvolená za generálnu vikárku a rozhodlo sa aj o zriadení Maďarskej viceprovincie.

V polovici 60-tych rokov sa sestre Archangele podarilo krátko a tajne navštíviť sestry na Slovensku. V úrade generálnej predstavenej zotrvala do roku 1975. Kongregácia pre rehoľníkov v Ríme v tom istom roku poverila generálnu kapitulu voľbou novej generálnej predstavenej, pretože mandát sestry Archangely už nechcela

[70] RIBAI, sestra Elma: *Dejiny kongregácie Sestier Božského Vykupiteľa,* Györ 1989 In: Archív Provinciálneho domu v Budapešti.

predĺžiť na ďalšie obdobie, vzhľadom na politické pomery v Maďarsku, ktoré ona nesmela opustiť.

Do svojej smrti ostala sestra Archangela provinciálnou predstavenou pre sestry roztrúsené v Maďarsku. Zomrela 8. septembra 1983 a pochovaná je v Budapešti.

2. *„AK VÁS SVET NENÁVIDÍ, VEDZTE, ŽE MŇA NENÁVIDEL PRV“ (Jn 15,18)*

Prepustenie zo škôl sestry pociťovali ako veľkú krivdu. Bol to pre ne ťažký kríž, ale tým že ho prijali, dávali mu hodnotu. Boli hlboko presvedčené, že aj takouto formou spolupracujú na vykúpení sveta. Prepúšťacie dekréty dostali v júni, koncom školského roka 1949 - 50.
Povereníctvo školstva v Bratislave pozvalo všetky rehoľné sestry učiteľky z celého Slovenska na poradu, ktorá sa skončila s nasledujúcim komentárom:

„S obetavou prácou na poli kultúrnom, sociálnom a pedagogickom sú nadriadené orgány s vami nadmieru spokojné. Dopracovali ste sa ku krásnym výsledkom a za to vám patrí uznanie, ale keďže ste nevyhoveli požiadavkám ľudu po STRÁNKE POLITICKEJ, musíte svoju činnosť zanechať. Odteraz budete zaradené pod správu Úradu pre cirkevné veci[71] *“.*

Prepúšťací dekrét:

[71] Inštitúcia, ktorá mala dozor nad Cirkvou a rehoľníkmi v krajine.

„Zákon o základnej úprave jednotného školstva z 21. apríla 1948 v ustanovení
§ 2 ukladá učiteľom vychovávať národne a politicky uvedomelých občanov ľudovodemokratického štátu, statočných obrancov vlasti a oddaných zástancov pracujúceho ľudu a socializmu.

Keďže tieto vychovávateľské úlohy neplníte, vaše prepustenie z učiteľskej služby je v záujme socialistickej výchovy školskej mládeže nevyhnutné.

V dôsledku toho, dňom doručenia tohoto výmeru ***zrušujem*** *podľa ustanovenia § 20 Zb. zo 17. mája 1950 o platových a pracovných pomeroch štátnych zamestnancov Váš pracovný pomer štátnej učiteľky. Pracovné príjmy sa Vám zastavujú dňom 30. júna 1950.*

Keďže ste členkou rehole, súčasne upovedomujem o tomto rozhodnutí Štátny úrad pre cirkevné veci na Slovensku“.[72]

Tento dekrét v plnom znení dostala každá sestra učiteľka menovite[73] a cez prázdniny, v júli a v auguste ostali bez práce a platu. Blížil sa august 1950 a s ním výročie SNP. Sestry netušili, že darom republiky k tomuto výročiu bude zbavenie sa ich a to krátko potom, čo sa vládna moc striasla rehoľníkov a mnohých kňazov. Paradoxom bolo, že Dr. Zdeněk Fierlinger, minister školstva, poslal 25. augusta 1950 každej provinciálnej predstavenej na Slovensku prehlásenie pod č. 3393/1950 tohto znenia:

[72] Dekrét v plnom znení, ktorý dostala každá sestra učiteľka osobne.
[73] Originál je v prílohe.

> „*V novom prostredí môže rehoľa vykonávať svoje pôvodné poslanie a to pod Vaším vedením. Kláštorná budova a majetok*[74]*, ktorý opúšťate, zostáva aj naďalej majetkom Vašej rehole“.*

Nasledujúce roky ukázali, že to pravda nebola. V dobe koncentrácie rehoľných sestier zo škôl a výchovných ústavov mohli naše sestry ešte ostať pracovať v týchto nemocniciach: Prešov, Partizánske, Spišská Sobota, Košice, Rožňava a Bardejov. V období, tesne pred likvidáciou v roku 1950 mala Slovenská provincia SDR 445 sestier v 36 komunitách.

V snahe postupovať v týchto situáciách jednotne sa provinciálne predstavené ženských rehôľ podľa možnosti tajne zúčastňovali stretnutí, ktoré ideovo viedol ešte ako-tak slobodne sa pohybujúci trnavský apoštolský administrátor, biskup Ambróz Lazík, aby pomohol rehoľným sestrám orientovať sa v hmlách a búrkach doby.
Na jednom zo stretnutí bol predložený návrh:

„Ostať na terajších pracovných miestach a obliecť sa do civilu“.

Návrh bol posudzovaný z každej strany a názory sa začali postupne rozchádzať.
Biskup Lazík uvažoval a zvažoval možnosti, ale rozhodnúť nebolo jednoduché, preto chcel poznať názor na túto vec už od

[74] Kópia darovacej zmluvy kláštora v Spišskej Novej Vsi je v prílohe, originál je v Ústrednom národnom archíve v Bratislave.

prísne stráženého biskupa Vojtaššáka[75]. Za mimoriadnych okolností[76] sa ho podarilo získať a znel jednoznačne:

č. 28, 29

Apoštolský trnavský administrátor, Ambróz Lazík
Spišský diecézny biskup, Ján Vojtaššák

„Ani za cenu internácie sa nevzdať rehoľného rúcha“.

Spišský diecézny biskup Ján Vojtaššák bol už od júna 1950 za svoju neoblomnosť internovaný vo svojej rezidencii v Spišskej Kapitule a v tom čase reprezentoval srdce a myslenie slovenského veriaceho ľudu, „*…a každý musel uznať, že bol nekorunovaná hlava slovenského katolicizmu*[77] *“.*
Bol živým obrazom slovenského národa a vernosti Rímu. Bol znamením odporu voči nespravodlivosti a útlaku. Komunisti štvaní Moskvou, tým že sa upriamili práve na jeho osobu, zamierili „správne“. Umlčaním jeho osoby chceli docieliť umlčanie celého národa.

---

[75] 23. júna 1949 zahlásilo Povereníctvo školstva Biskupskému úradu v Spišskej Kapitule dosadenie svojho zmocnenca, ktorý všetko kontroloval a dohliadal na biskupa. Dňa 3. júna 1950 bol biskup vo svojej rezidencii internovaný – mal troch strážcov a osobitného vrátnika, takže sa k nemu za normálnych okolností nebolo možné dostať.

[76] Regionálna predstavená sestra Oktávia hneď poslala na Spišskú Kapitulu sestru Gerardu Killingerovú, aby sa pokúsila získať odpoveď od biskupa Vojtaššáka. Keďže sestry len krátko pred tým zo Spišskej Kapituly odišli, dobre poznali prostredie i ľudí, preto dotyčná sestra sa nebála osloviť známu dievčinu, ktorá bola spoľahlivá a nosila stravu otcovi biskupovi. Tá ho posunkom upozornila na odkaz v žemli, ktorý tam sestra vložila. On obratom na ten istý lístok napísal známu odpoveď.

[77] STEINHÜBEL, J.: *Mein Leben,* Stuttgart 1975, s. 116.

Napriek prísnej stráži, vyhrážaniu a hrozbám verné ovečky našli cestu k svojmu pastierovi a na ďalšom stretnutí biskup Lazík po prečítaní odkazu biskupa Jána Vojtaššáka vyhlásil:

„ROMA LOCUTA, CAUSA FINITA“.
<*lat.* Rím prehovoril, vec skončená>

Sestry rôznych rehoľných spoločností tak nadobudli jasnú orientáciu a volili definitívny postup:

„Za žiadnu cenu nezložiť rehoľné rúcho“!

Voľba tohoto postupu znamenala držať sa spolu, nedať sa zastrašiť a nenechať rozbiť rehoľné spoločenstvo vo vnútri. S odstupom času vidíme, že zrnko tejto odvahy padlo do dobrej pôdy a spolu s podstúpenou obetou priniesli *„mnohonásobnú úrodu“* (por. Mk 4,8). Napriek vonkajšiemu násilnému rozbitiu rehoľných spoločenstiev spôsobenému komunistami, pevným vnútorným spojivom medzi sestrami ostala hlboká láska k povolaniu a vzájomné puto **jednoty,** ktoré kotvilo v jednote s Bohom, s pápežom, s biskupmi a kňazmi. Pevne ich spájalo aj na nútených prácach, v modlitbe a nadovšetko v spoločnom znášaní utrpenia.

3. „…TY POĎ A NASLEDUJ MA!“ (Mt,19,21)

Keďže po prepustení sestier učiteliek regionálna predstavená sestra Oktávia počítala s najhorším - s rozpustením rehoľného spoločenstva, vyzvala postulantky v regionálnom dome v Spišskej Novej Vsi, ktoré sa pripravovali na obliečku, aby sa vzhľadom na blížiacu koncentráciu rehoľných sestier vrátili domov k rodičom. Za takýchto okolností totiž nebolo možné zaručiť im ani riadnu rehoľnú formáciu, ani zázemie

rehoľnej komunity. Mladé dievčatá sa v okamihu ocitli pred veľkým životným rozhodnutím. Napriek výzve, obmedzeniam a neistote väčšina z nich požiadala o rehoľné rúcho a pevne dôverovala tajomným plánom Božej prozreteľnosti. Situácia sa zhoršovala zo dňa na deň, preto hneď 19. augusta 1950 sa konala v domácej kaplnke „za zatvorenými dverami“ obliečka 17 postulantiek: sestra Václava Štoková, Praxedis Papcúnová, Columbiera Fornadeľová, Benedikta Stachurová, Emeráma Palčová, Jolanta Selveková, Eustela Bujňáková, Vilibalda Čerňanská, Amábilis Pappová, Valdemara Findoráková, Sponzária Petrovičová, Amanda Polláková, Irmgarda Matejová, Dezidéria Polanská, Waltrudis Šašalová, Anetta Dudášková, Auxilia Diškancová. Toto bola posledná obliečka pred likvidáciou kláštorov. Až po odstupe 19 rokov nasledovala oficiálna obliečka na Velehrade 24. augusta 1969. Vtedy si žiadna z práve oblečených noviciek neuvedomovala riskantnosť svojho rozhodnutia. Jeho veľkosť a silu môžeme posúdiť až s odstupom času, až dnes.

Aj keď podľa ľudských predstáv mal rehoľný život v päťdesiatych rokoch prestať existovať, Boh, ktorý jediný môže dať dar a milosť povolania, jednoducho povolával a ten kto ho v sebe spoznal, nevedel ostať voči nemu ľahostajný. Boh jediný bol, je a bude nad každou ideológiou a nad každým režimom až do konca čias.

„Starosť“ o rehoľný dorast si robila aj štátna moc a striehla nad ním veľmi starostlivo. Hneď na druhý deň po obliečke, 20. augusta 1950, akoby na zavolanie, dostavil sa do regionálneho domu v Spišskej Novej Vsi poverený zmocnenec Slovenského úradu pre cirkevné veci, pochádzajúci z Kežmarku, s otázkou, či máme novicky. Po kladnej odpovedi regionálnej

predstavenej sestry Oktávie jeho reakcia bola: *„Musíte ich prepustiť“.* Obidve sestry táto odpoveď veľmi zarazila. Nastala chvíľa napätého ticha a sestra Claudia Brajerová sa odvážila obrátiť na neho nečakanou otázkou: „Môžem sa Vás niečo celkom súkromne spýtať? Sestra regionálna predstavená stŕpla a sestra Claudia sa ho spýtala: *„Prosím Vás, poraďte nám, ako ich môžeme zachrániť?“* Zmocnenec poznajúc taktiku štátneho aparátu ticho povedal: *„Pošlite ich do nemocníc, tak ich na čas zachránite!“.*

V nemocniciach totiž na naliehanie lekárov nemohol štátny aparát hneď prepustiť rehoľné sestry zo svojich služieb, pretože nebolo možné nahradiť tak veľký počet sestier laickými odborne pripravenými zdravotnými sestrami. A tak sa museli novicky ihneď rozísť do mimoriadneho noviciátu[78], pomedzi svoje staršie a skúsené spolusestry do nemocníc v Bardejove, Prešove, Košiciach a Rožňave. Ich rehoľná formácia prebiehala „za pochodu a pod štátnym dozorom“, ale cítili pevnú Božiu ruku, posmelenie a uistenie tak ako prorok Jeremiáš: *„Neboj sa ich, veď som s tebou, aby som ťa vytrhol!“* (Jer 1,6).

4. „… A IŠLI ZA NÍM“ (Mk 1,20)

Deň 29. august 1950 bol pre sestry učiteľky a vychovávateľky v internátoch a sirotincoch dňom odchodu do koncentrácie. Likvidačná komisia vyzvala sestry k tomuto kroku vraj v rámci reorganizácie rehôľ a na základe dohovoru

[78] Listom č. 187/49 z dňa 31. októbra 1949 biskup Ján Vojtaššák oznamuje schválenie Posvätnej kongregácie pre rehoľníkov v Ríme o zámene vnútorného roku noviciátu s vonkajším.

s predstavenou[79], čo však pravda nebola. Predtým im ešte zmocnenci ponúkli možnosť zložiť rehoľné rúcho a odísť do civilného života, ale pod podmienkou, že podpíšu výstup z rehole. Táto ponuka bola na vtedajšie pomery honorovaná vysokou sumou 30 000 korún. Pre rehoľné sestry žijúce sľub chudoby takéto lákadlá nič neznamenali a svojím nekompromisným postojom ostať naďalej sestrami v rehoľných šatách a v spoločenstve svedčili o chudobe ako o neprevýšiteľnom bohatstve milosti a dali jej prednosť pred všetkým na svete, aj ich peňažnými ponukami. Chudobu, ktorú raz a navždy sľúbili, chceli žiť za každú cenu, nech to bude kdekoľvek. Zároveň jej dali apoštolskú hodnotu a poslanie, pretože chceli ostať požehnaním pre svet, do ktorého ich z kláštorov práve vyháňali. Takže po tomto sklamaní a rozčarovaní zmocnencov nasledoval už len rozkaz k odchodu. V nezvyčajnom čase im prikázali nastúpiť do pripravených autobusov a to krátko po polnoci. Ticho, ale s bolesťou v srdci odchádzali z miest, kde tak rady stáli v službe výchovy mladého človeka. Opustenie milovaného miesta a strata domova bola vždy krutá a bolestná a znamenala pretrhnúť prirodzené korene a zničiť pocit istoty. Opustenie domova bolo pre každú sestru jednou z veľkých ľudských obetí a znamenalo nezmalomyseľnieť, nezatrpknúť, ale živiť a roznecovať v sebe

[79] V liste Slovenského úradu pre veci cirkevné č. 3393/1950 adresovanému predstavenej nášho spoločenstva v Nesvadoch sa okrem iného píše: *„V rámci reorganizácie rehôľ a na základe dohovoru s Vašou provinciálnou predstavenou premiestňujeme Vašu rehoľu z kláštora v Nesvadoch do kláštora v Spišskej Novej Vsi. Z tohto opatrenia sú vyňaté novicky, kandidátky a postulantky. ... V novom prostredí môže rehoľa vykonávať svoje pôvodné poslanie a to pod Vašim vedením...“* In: Archív Slov. provincie SDR, Spišská Nová Ves.

hlbokú vieru a opakovať so svätopiscom *„... a Pán neopustí svoj ľud...“* (porov. Múd. 19,22)
Z lásky k svojmu povolaniu a k zachovaniu svojej identity podstúpili aj toto vyhnanstvo uvedomujúc si, že ich vlasťou je nebo, domovom Cirkev, víťazstvom poslušnosť a zbraňou láska. Boli presvedčené, že v každej prijatej bolesti a utrpení ich čaká Ježiš a krížová cesta prežívaná s ním nie je cestou do opustenosti a zármutku, ale jej prijímaním nadobúda svoj zmysel a je cestou k novému životu, veď On sám ňou prešiel ako prvý.

Čo sa týkalo počtu sestier, bolo ich oveľa viac ako rehoľníkov, preto postup tajnej polície pri koncentrácii bol trochu odlišný, ale len čo sa týkalo metódy. V princípe bol rovnako drsný. Sústreďovali ich tiež do tzv. sústreďovacích kláštorov. Zmocnenci, cítiac sa neobmedzení v moci, im zdôrazňovali, že odtiaľ sa dostanú už len na cintorín. Sestry to neodradilo a zrejme, keď nedosiahli čo chceli, začali ich zastrašovať deportáciami do ZSSR – vtedajšieho Sovietskeho zväzu. Pri zrušení rehôľ určili likvidátori bývalý provinciálny dom v Nových Zámkoch a terajší v Spišskej Novej Vsi za dva spomedzi šestnástich sústreďovacích kláštorov na Slovensku. Do Spišskej Novej Vsi sústredili sestry z našej rehole za jedinú noc a vyradili ich z nasledovných domov a činností :

Levoča	– školy a noviciát (1945 –1950)
Spišské Vlachy	– škola a sirotinec (1945 – 1950)
Dobšiná	– škola (1917 – 1950)
Dolný Smokovec	– exercičný dom (1941 – 1950)

Ťahanovce – exercičný dom pre laikov „Jozefínum“ (1946 – 1949)

Spišská Kapitula

- Kňazský seminár sv. Jána Nepomuckého (1932 – 1950)
- internát Učiteľského ústavu (1932 – 1945)

Košice – Kňazský seminár sv. Karola Boromejského (1926 – 1949)

Prešov – starobinec (1943 – 1950)

Spišská Nová Ves – provinciálny dom, viaceré typy škôl, detské jasle (1927 – 1950)

Raslavice – noviciát, podomové ošetrovanie, staršie sestry (1939 – 1950)

Tvrdošovce – škola (1885 – 1950)

Nesvady – škola (1892 – 1950)

Tešedíkovo – škola (1930 – 1950)

Komárno – Malý seminár (1926 – 1950)

Rusovce - ľudová škola a škôlka (1947 – 1949)

Sestry Angelita Andrášová, Adriena Vráblová, Fides Kališová, Adalberta Bošková a Amália Libová ktoré pracovali v sirotinci v Spišských Vlachoch, spomínajú:

> *„Dňa 29. augusta 1950 okolo 10. hodiny predpoludním prišla nezvyčajná návšteva: pán Žaludek, okresný*

cirkevný tajomník zo Spišskej Novej Vsi. Hľadal sestru predstavenú. Keďže nebola doma, čakal, ale veľmi netrpezlivo. Po dvoch hodinách dal rozkaz, aby sa sestry rýchlo zbalili, pretože ešte dnes musia opustiť miesto pôsobenia. V Spišskej Novej Vsi vraj už na ne čakajú. Bola to ale rana! Jedna zo sestier si spomenula, že musí zabehnúť po topánky ku obuvníkovi, ale pri bránke ju už tajný nikde nepustil. Popoludní sa na dvore objavili dve nákladné autá a sestry sa ocitli zoči-voči tvrdej skutočnosti. Začali baliť a šoféri nosili veci do áut. Tu už aj siroty videli o čo ide a spustili lejak sĺz. Šoféri rýchlo zavelili: „nasadať" a odháňali siroty od áut, na ktoré sa im začali vešať. Vyrazili smerom na Spišské Podhradie a sestry prenikla zlá predtucha, či naozaj idú do Spišskej Novej Vsi. Zrazu zastali, lebo sa niečo pokazilo. V čase čakania vírili sestrám hlavou rôzne myšlienky: „Kde nás vezú…?" Večer sa naozaj ocitli v Spišskej Novej Vsi, ale už v sústreďovacom kláštore.

Vládna moc pripravovala celú akciu sústreďovania veľmi starostlivo, no napriek tomu došlo medzi vykonávacím a riadiacim aparátom k viacerým nedorozumeniam. Pri presúvaní sestier z južných oblastí Slovenska vodič pripraveného autobusu dostal príkaz odviezť sestry z Nových Zámkov do Spišskej Novej Vsi. V Poprade mu bol „doručený zvláštny telegram", aby sa s „nákladom" ihneď vrátil späť do Nových Zámkov. Vodič, vidiac v celej akcii nezmyselnosť a zmätok, sa už „tiež nedal popliesť" a doviezol sestry do Spišskej Novej Vsi. V neskorých večerných hodinách ich počet dosiahol rekordné číslo 115. Takto sústredeným sestrám prideľovali prácu v Komunálnych službách mesta Spišská Nová Ves,

v zime šili a v jeseni zase pracovali na poliach pri zbere zemiakov a inej úrody a na jar „u Bulharov“ pri pestovaní zeleniny. Ľudia z okolia, ktorí si sestry vážili, smutne sledovali toto „divadlo“ a súcitne ako dobrý Samaritán z evanjelia „sa k nim skláňali“ a pomáhali im aj tým, že im nosili obedy na pole.
Vždy pracovali pod dozorom a za pár mesiacov sa pri nich vystriedali tri zmocnenky, z ktorých jedna bola „tvrdšia“ než druhá. Sestra Beáta Kolbová spomína:

> *„Mladosť veľa znesie. Každú prácu sme vedeli hneď priliehavo ospievať a s novou piesňou sme sa vracali domov. Veselosťou sme premáhali naše ťažké položenie“.*

Ako už bolo spomenuté, našich ďalších 39 sestier z južného Slovenska zhromaždili spolu so sestrami iných rehôľ, do nášho bývalého provinciálneho domu v Nových Zámkoch. Tam napriek rôznorodosti a ťažkému položeniu spájala sestry vzájomná úcta, rešpekt, láska a pochopenie. Obdobie sústredenia v Nových Zámkoch trvalo krátko, len do októbra 1951. Zmocnenci Úradu pre cirkevné veci sa aj v tom krátkom čase postarali o ich „dobré využitie času“ a pridelili im šitie sukní pre Odevné závody v Púchove. Potom ich čakala ďalšia púť do neistej budúcnosti.

V máji 1951 zaradil Úrad pre cirkevné veci sestry v Spišskej Novej Vsi do „Odevných závodov kpt. Nálepku“ v Prešove, kde im určil šitie montérok. Šili v dvoch dielňach – v jednej nohavice a v druhej blúzy. Bez zadelenia ostali len staré a práce neschopné sestry. Ako sestry spomínajú, našepkávanie zlého ducha neutíchlo ani v koncentrácii. Určení

zmocnenci sa snažili za akúkoľvek cenu „vytiahnuť“ niektorú zo sestier z rehole a sľubovali im veľké odmeny. Sestry často stáli uprostred viacerých zradných ponúk pominuteľných hodnôt, ale tu sa osvedčila ich vernosť a láska ku Kristovi a Cirkvi. Nebáli sa človeka, ktorého moc je obmedzená. Sestre Claudii Brajerovej sa vynára v pamäti:

> *„Pracovník Krajského národného výboru v Košiciach mi ponúkal možnosť vyučovať. Ako podmienku som si dala, zostať v rehoľnom rúchu. V zapätí som dostala zápornú odpoveď. Diabol však cez zmocnenca útočil ďalej a začal ma nahovárať z inej strany. Spomínal, že v Košiciach už taká sestra v civile vyučuje. Keď som sa ho opýtala koľko rokov bola tá sestra v reholi, povedal, že dvadsať. Na to som pohotovo skonštatovala: A Vy si myslíte, že teraz bude verná, keď neostala verná svojmu povolaniu? Na moju otázku prehováranie skončilo.“*

5. *„MILUJTE SVOJICH NEPRIATEĽOV…“* *(Lk 6,27)*

Komunistom nestačila len koncentrácia sestier, ale ako bolo vyššie spomenuté chceli sa zmocniť aj budov ich kláštorov. Kláštory, ktoré boli stredobodom kresťanského života, civilizácie a kultúry, školou modlitby a všetkého, čo vedie k usporiadanému životu nielen v rehoľnej spoločnosti, ale aj v občianskom živote, sa stali na určitý čas pre režim v našej krajine nepohodlné. A preto, keď štátny aparát rehoľníkov sústredil, budovy kláštorov so všetkým zariadením si jednoducho privlastnil a obsadil, tak ako to bolo praxou u náboženských utláčateľov a prenasledovateľov v každej epoche.

č. 30
Nové Zámky, sústredenie sestier z viacerých rehôľ v našom kláštore

Dňa 28. septembra 1951, po porade vlády s rehoľnými predstavenými ohľadom vysťahovania sa z kláštorov, im zároveň stručne oznámili, že ich odsúvajú do Čiech. Tento odsun sa riadil podľa tzv. Akcie R 2. Po tomto rozkaze súdružka Prečnerová, pracovníčka Ministerstva kultúry v Prahe, záväzne prehlásila, že je ochotná zamestnať v Čechách aj 1000 rehoľníc. Dňa 13. októbra 1951 dostali rozkaz sestry sústredené v Nových Zámkoch. Nemožno opísať, s akými pocitmi a s akou nostalgiou v srdci plnili sestry rozkazy zmocnencov. Medzi múrmi kláštora, kde prežili posvätný čas v pohrúžení do modlitby a práce a kde načúvali hlasu svojho Majstra a pomáhali vychovávať mladých ľudí, odrazu sa tupo ozývalo hulákanie rozvášnených mužov, ktorí rozmiestnili po chodbách „lakeť vedľa lakťa“ policajtov pripravených k zásahu ako na popravisku. A to nielen na chodbách, ale dokonca aj na izbách po troch, štyroch. Ďalej to už šlo po vojensky: menoslov, zistenie veku a rozdelenie do troch skupín.
Vekové skupiny tvorili:

- 42 – 60 rokov
- 60 – 75 rokov
- nad 75 rokov.

Všetko sa dialo ticho, bez otázok a komentára. Keby sa vtedy obava a strach boli dali merať teplomerom, iste by bol praskol...! V skupine najmladších bolo 14 sestier: sestra Agnes Kováčiková, Valéria Labadyová, Ilona Erősová, Claudia Czuzorová, Immaculata Czuzor, Consaláta Kunayová, Beata Ištenesová, Ella Macková, Judita Siketová, Aurea

Gafforová, Stella Szepessyová, Evelin Zimmermannová, Erna Ťukosová. Boli deportované ešte v tú noc do Českej Kamenice, tu však boli krátko. Koncom októbra 1951 ich „kalvária“ pokračovala ďalej do Františkova nad Ploučnicí. Dve sestry tento drsný nápor nevydržali a vrátili sa do civilného života. K tejto skupine najmladších sestier sa napriek pokročilejšiemu veku dobrovoľne pridala sestra Eliana Décsiová, ktorá im bola predstavenou.

Stredná skupina sestier bola menšia, tvorilo ju 7 sestier: Kisteréz Sesztáková, Hildeberta Juhaszová, Innocentia Halászová, Bernarda Kovacsová, Gloriosa Ozoráková, Klára Laky a Cecília Tóthová, viezli ich do Ivanky pri Nitre, neskôr odtiaľ niektoré odsunuli do ChD v Báči a dve do ChD v Hronskom Beňadiku.

Sestru Aranku Bajnárovú odviezli 13.10.1951 z Nových Zámkov do Kostolnej pri Trenčíne[80], kde už boli dve naše sestry Flóra Taláčová a Heliodóra Herkeľová. Po smrti sestry Aranky ďalšie dve sestry putovali do ChD v Kláštore pod Znievom, Jasova, Čížu a nakoniec do Hronského Beňadiku.

Skupina najstarších 15 sestier: sestra Ildefonza Bresztyaková, Caritina Pinkeová, Magna Czabanová, Alberta Vanyová, Julitta Takacsová, Regula Vaňová, Veneranda Diossyová, Laeticia Horvathová, Viola Erdelyiová, Konráda Kutruczová, Borbala Kapusztová, Terez Illesová, Franciska Csanyiová, Izabella Uhlárová a Konštantína Novotná boli prevezená do Hronského Beňadika. Dramatické okolnosti boli pre niektoré sestry neznesiteľné, preto nie div, že aj z tejto skupiny tri sestry odišli do exklaustrácie.

---

[80] Sestra Aranka sa raz pri návrate od lekára do Kostolnej vracala vlakom. Cestou ju niekto výslovne vyhodil z vlaku. Neskôr na následky zranení zomrela. Istý kňaz o prípade vedel viac a sestrám trochu vyčítal, že sa o to nezaujímali. Mal informácie, že to bolo urobené schválne.

O osude sestier zhromaždených v Spišskej Novej Vsi rozhodol Slovenský úrad pre cirkevné veci v Bratislave 15. októbra 1951. Sestry museli zanechať prácu v Odevných závodoch v Prešove a pripraviť sa na prácu vo fabrikách vyľudnených severných Čiech, kde skončením druhej svetovej vojny ostalo opustené priemyselné centrum po vyhnaných Sudetských Nemcoch. Bola núdza o pracovné sily a neplnil sa plán.

Deportácia zo Spišskej Novej Vsi zastihla sestry o týždeň a podľa známej praxe v noci 20. októbra 1951. Rozkaz zmocnenca znel:

„50 mladých sestier do českých tovární“!

Nikto zo sestier ani len netušil, kde to môže byť. V podvedomí sa im vynárali rôzne otázky, ale nahlas sa nikto nič neodvážil pýtať, vedeli totiž, že odpoveď nemá kto dať.

Uprostred noci ešte nasledovala posledná svätá omša a po nej za hlaholu novoveských zvonov už len nástup do pripravených autobusov. V okamihoch tohoto nezvyčajného odchodu sa každá ešte obzrela dookola. V srdciach cítili chvenie: Či ešte uvidíme rodný kraj? Či ešte nám Pán dopraje vidieť našich blízkych doma? Opustenie domova a odchod do núteného exilu nikdy nie sú ľahké. Lúčenie je jeden z ľudsky ťažko opísateľných momentov.

Sestra Leonóra, predstavená domu, cítila vo svedomí zodpovednosť za také množstvo mladých sestier, preto sa dobrovoľne pridala ku skupine, aj keď bola už 51 ročná. V mysli sa jej vynárali otázky ako každej matke, ktorá sa obáva o svoje deti: „Čo bude s ostatnými? Kedy príde na ne rad? Kto pôjde s nimi?“

Túto zvláštnu púť do sveta, o ktorej sa nikomu ani len nesnívalo, opísala sestra Beáta Kolbová v básni „ODCHOD Z DOMOVA“.

ODCHOD Z DOMOVA (20. október 1951)

A tiché „S Bohom“ rozlieha sa po chodbe, v izbe i pri bráne.
Nebojíme sa:
„Ideš s nami Pane!“
V neznámy kraj autobus smelo sa pohýna,
S Bohom buď slovenské mesto, milá dedina.
Milovať ťa chceme, spomínať budeme,
keď uzrieme a vstúpime na prah českej zeme.
Hodinu máš času na trpké lúčenie,
bude ti v živote vždy na poučenie,
že nemáš na zemi trvalého miesta.
„S Bohom buďte, rodné dediny a mestá!“
(skrátené)

Sestra začala písať tieto verše cestou, dokončila ich po príchode do severných Čiech a predniesla ich pri oslave menín sestry Leonóry vo februári 1952 uprostred všedných dní práce vo fabrike. Bola to tvrdá a predsa pekná skutočnosť, ktorá každej sestre ostala hlboko zapísaná v pamäti.

Kvôli zamaskovaniu tohto hrubého zásahu voči rehoľným sestrám sa celá akcia konala utajene pred civilnými ľuďmi o druhej hodine v noci. Sila slabých sa však prejavila v tom, že odsun do Čiech sa nekonal v plači, ale za jemného spevu chválospevu MAGNIFICAT.
Sestry spomínajú:

> „*Na Morave po prechode hraníc včas ráno bolo vidieť ľudí pracovať na poliach a vo viniciach. Keď zbadali autobus plný rehoľných sestier, vedeli o čo ide a istý kňaz dal znamenie na zastavenie autobusu. Ľudia nám priniesli z viníc hrozna a pri rozlúčke nám s úprimným súcitom priali všetko dobré. Povzbudili nás, aby sme boli statočné a okrasou Cirkvi. Dobre nám padli tieto slová i požehnanie kňaza a v očiach nie jednej z nás sa zaligotala slza. V srdci sme cítili radosť, že trpíme pre Kristovo meno.*“

Kým v bývalom provinciálnom dome v Nových Zámkoch už bolo prázdno, v Spišskej Novej Vsi bolo ešte živo. Ostala tu ešte väčšia časť sústredených sestier. Netrvalo však dlho a prišiel rad aj na posledných 23 práceschopných sestier. Ani tie nechceli a nemohli ostať samé, vydané na milosť a nemilosť ľudskej moci, preto sa k nim pridala skúsená sestra a magistra

sestra Salvatóra. V ten istý deň, 27. novembra 1951, opustila novoveský kláštor posledná skupina, ktorú tvorili staršie a choré sestry a boli odsunuté do kláštora v Modre.

6. ABY SVET POZNAL, ŽE SI NÁS TY POSLAL

(porov. Jn 17, 23)

Dôvody k takémuto druhu vyhnanstva mali komunisti dva. Prvý z nich bol ten, že týmto spôsobom chceli izolovať sestry od veriacich na Slovensku, keďže by ich svojím nekompromisným postojom, rozhodnutím zostať sestrami v rehoľných šatách a tichým znášaním utrpenia každého druhu, boli len posilňovali vo viere.
Druhým dôvodom bolo to, že vo vyľudnenej oblasti Sudet mali sestry dostatočne znemožnené kontakty s veriacimi. Boli plne nasadené pracovať a plniť plán socialistického hospodárstva. Režim si zaumienil vyžmýkať z nich aj posledné sily.

Na sever českého pohraničia do Františkova nad Ploučnicí prišli sestry unavené, ale plné očakávania. Čo to len bude? Bola práve nedeľa, 21. októbra 1951 - deň Pánov, ktorý chceli náležíte zasvätiť, preto sa v nezvyklom sprievode, peši vybrali na svätú omšu do Benešova nad Ploučnicí. Pri kostole ich privítali sestry z Inštitútu preblahoslavenej Panny Márie – anglické panny, ktoré stihol ten istý osud pár dní pred nimi. Piesňou počas svätej omše *„Kamže sa mám obrátiť, keď žiaľ a bôľ ma tiesni…“* im sprítomnili teplo tak vzdialeného domova. Po krátkom občerstvení u anglických panien sa už trochu istejšie vracali späť do Františkova. Po návrate zo svätej omše ich vo Františkove čakal ubytovací referent a ubytoval ich v peknej vile bývalého nemeckého továrnika, ktorá stála vedľa

továrne a teraz slúžila ako internát pre učnice. Bytový referent im vyhradil druhé poschodie so samostatným vchodom a dokonca im so svojou sekretárkou pomáhal zariadiť aj kaplnku – miesto pre Najvyššieho, ktorý im uľahčoval život v cudzine. On jediný, Pán, na ne každý deň čakal v tichom bohostánku. Tu začínali a aj končili svoj deň v textilke. Akou silou a misiou vyzbrojil a poveril vtedy Ježiš každú sestru? To nebude možné nájsť v žiadnych kronikách ani knihách. To sa musí len prežiť. Veľkým darom pred Vianocami 1951 bol pre spoločenstvo sestier P. Jozef Kaňovský – redemptorista, ktorý ochotne denne slúžil dve sväté omše, pretože sestry zo začiatku pracovali aj 16 hodín. Neskôr pracovali na dve a niekedy aj na tri smeny.

č. 31
Sudety
Františkov, Kaštieľ, v ktorom bývali sestry ä 2 pohľady), kaplnka
Bedřichov – fabrika 04
Benar – úpravňa 01
Benar – skárňa 03
Skupina sestier vo Františkove

Celé severné pohraničie bolo továrenským pásmom na spracovanie bavlny. Po príchode sestier a rôznych iných prisťahovalcov sa ako-tak mohli dať do pohybu vojnou a vysídlením Nemcov zastavené stroje v textilke v Benešove nad Ploučnicí. Najväčšia skupina pozostávala z mladých a zdravých sestier. Po vstupnej lekárskej prehliadke ich rozdelili až do štyroch okolitých fabrík, kde prevzali prácu pri tkáčskych strojoch. Na pracovisko chodili denne linkovým autobusom.

Najbližšie to mali do Benešova nad Ploučnicí, ktorý bol vo vzdialenosti 3 km od fabriky Bedřichov so závodmi „Úpravňa“, „Skárňa 03“ a „Benár 02“.

Každý začiatok je ťažký a ani o tom, ktorý prežívali sestry vo fabrike, nemožno hovoriť ináč. Ťažká až priam neľudská práca v halách, vysoká teplota, vlhkosť, hluk a prach narušili zakrátko zdravie viacerých mladých sestier: sestra Salviana Sitková, Viera Brnkaláková, Róza Bolyošová a Kalixta Doletinová dokonca prišla o prst. Sestra Fides Kališová sa vrátila na Slovensko k sústredeným sestrám do Podolínca, ale zakrátko na následky ochorenia v továrni tu aj zomrela. Niektoré z nich sa vrátili k našim sestrám do nemocníc a tak zažili ešte jednu deportáciu pri odsune sestier z nemocníc.
Jednotvárny továrenský život občas „spestrili“ konfliktné situácie a to zvlášť vtedy, keď boli cirkevné sviatky, ktoré sestry chceli v každom prípade nadpracovať. Aj tu im pomohla svornosť a jednota. Kým jedna časť sestier si zvykala na cudzinu a život v továrni, druhá časť čakala na presun a miesto určenia. Jedny ľutovali druhé a živili v sebe nádej, že sa im azda lepšie darí. V spomienkach sa im vynára táto udalosť:

> *„Pred 8. decembrom 1951 sme prosili zmocnenku Boženu Capouškovú o možnosť nadpracovať si hodiny kvôli sviatku Nepoškvrneného počatia Panny Márie. Tvrdila, že to nie je možné. My sme však do továrne v ten deň jednoducho nešli. Zmocnenku to označila za veľký priestupok a od zlosti skákala až po stole, kde nám dokazovala povinnosť pracovať ako ‚všichni dělníci‘.*
> *Svorne všetkých 100 (boli s nami aj sestry dominikánky a krížové) bránili sme sa jej nátlaku. Kričala na nás, že*

je to sabotáž. Spokojne sme jej obvinenia vyvrátili, lebo sme boli od začiatku ochotné smenu nadpracovať. Po tomto vysvetlení zúrenie zhaslo a odvtedy si majstri usilovne v kalendári značili cirkevné sviatky a prichádzali za nami s ponukou si to ‚naddělat'.[81] *"*

Sestra Consoláta Kunayová spomína na prvé Vianoce v Čechách takto:

„Sestra Eliana Décsiová sa nám snažila sviatky spríjemniť ako len najlepšie vedela. Rozmýšľala ako bude možné zladiť dve protichodné skutočnosti, v ktorých sa mladé sestry nachádzali. Boli ďaleko od domova a prichádzali sviatky radosti. Pri nákupe v Děčíne jej pri pohľade na detské hračky padol zrak na malú gitaru a tak ju kúpila pre každú z nich. Keď pri vianočnej nádielke sestry našli gitary, hneď na troch strunách vybrnkali vianočnú koledu a navštívili každého, koho len mohli. Radosť bola veľká a nebolo miesta pre plač a smútok. Pri speve spomínali na rodné Slovensko a milých v ňom"[82].

Dňa 19. marca 1952 pod zámienkou odborného školenia začínali zmocnenci v skutočnosti s politickým preškoľovaním sestier vo Varnsdorfe. Ubytovanie a strava oproti bežným podmienkam vo fabrike boli prvotriedne. Sestry sa dosýta najedli, vyspali, odpočinuli si, ale preškoliť sa nedali a tak ďalšie skupiny už ani nepozývali. Väčšina sestier si zdravie totiž poriadne zničila pri hlučných strojoch a následkom

[81] Archív Slovenskej provincie SDR, Spišská Nová Ves.
[82] Tamtiež

podvýživy až natoľko, že museli odísť na liečenie alebo sa vrátiť na Slovensko. Majstri v textilke skúmavo kládli sestrám otázky aj ohľadom rehoľných šiat, ale sestry ich za žiadnu cenu nechceli za nič iné zameniť.
Telegramy o chorobe alebo úmrtí rodičov museli byť potvrdené národným výborom, ináč sestry nedostali dovolenie odcestovať domov. Zmocnenka ich totiž strážila ako pri práci, tak pri odpočinku.
V júni 1956 bol z väznice prepustený pre ťažkú chorobu otec biskup Ján Vojtaššák do Charitného domova v Děčíne. Tam oslávil aj svoje 80. narodeniny. Keď sa to sestry dozvedeli, hneď ho išli navštíviť sestra Leonóra a Anastázia. Bolo to radostné stretnutie. Otec biskup nám návštevu opätoval dokonca dvakrát v sprievode otca Michala Buzalku, vojenského biskupa.
Medzi pamätné dni bolo možné zarátať aj tie, keď mladé sestry buď obnovovali rehoľné sľuby, alebo skladali doživotné. Ak to len bolo možné, snažila sa medzi sestry prísť aj regionálna predstavená Matka Oktávia, ktorá v roku 1957 prišla k nim pod zámienkou dlhšej návštevy, ale od „svojich detí“ už neodišla. Zostala s nimi až do ich odchodu z Františkova.
Popri namáhavej práci sa venovali ozdobovaniu kostola v Benešove a nácviku spevu spolu so sestrami z iných rehôľ. Medzi dirigentky speváckeho zboru patrila aj naša sestra Alexandra Gavláková. Nedele prežívali ako ozajstný deň Pánov. Často mysleli na slová Svätého Písma:

> *„A každý, kto pre moje meno opustí domy alebo bratov a sestry, alebo otca a matku, alebo deti, alebo polia, dostane stonásobne viac a bude dedičom večného života“*
> (Mt 19, 29).

S vďakou spomínajú:

> *„Príbuzní na nás nezabúdali a denne dochádzalo toľko balíkov, že vo Františkove nad Ploučnicí museli zriadiť kvôli nám poštový úrad a poštárka nám denne odkazovala: „Firma Pintérová má balík.“*
> *Zaujímavé, že aj neúplná adresa akou bola* ***„Verissima nad Ploučnicí“*** *si našla svojho adresáta a došla správne“*[83].

Dňa 27. novembra 1951 odišlo zo Spišskej Novej Vsi posledných 23 práceschopných sestier do českého mesta Hajnice u Trutnova. Ubytovali ich v opustených barakoch a denne potom cestovali autobusom pár kilometrov do mesta Úpice. Tu pracovali v továrni „JUTA 2“ na spracovanie ľanu. Sestra Fidelis Javorská spomína:

> *„Bývali sme vo vojenskom betónovom baraku na kopci pod lesom spolu so sestrami vincentkami. V zime ako vojaci išli sme dennodenne jedna za druhou po veľkom snehu k autobusu do práce česať ľan a jutu. Boli sme mladé a veselé. Nič nám nepadlo ťažko“*[84].

Presun tejto skupiny sestier pokračoval o necelé tri roky 20.4.1954 do Šluknova pri českom Děčíne, kde pracovali v bavlnárskych závodoch „BENÁR 13“.
Ubytovali ich v detskej škôlke spolu so sestrami vincentkami. Po nejakom čase ich presťahovali do dvoch privátnych domov na námestí blízko kostola.

---

[83] Tamtiež
[84] Tamtiež

Sestry spracovávali aj bavlnu na pletenie jemných pančúch vo Varnsdorfe. Keďže išlo o mladé sestry s dočasnými sľubmi, dňa 19. augusta 1956 zložili doživotné sľuby do rúk Matky Oktávie vo Františkove nad Ploučnicí.
Táto skupina sestier niesla bremeno vyhnanstva a ťažkej práce v českých továrňach dvanásť a pol roka a situácie, v ktorých sa nachádzali, žiadali od nich nadľudské hrdinstvo. Vydali svedectvo o pravom kresťanskom živote v duchu živej viery. Boh najlepšie vedel, aký úžitok priniesla táto námaha pri šírení jeho kráľovstva aj vo fabrikách.

V roku 1957 pred voľbami prišli presviedčať sestry pracujúce v továrňach, dokonca aj štátu oddaní, cirkevní hodnostári z Hradca Králové a z Litoměřic kapitulní vikári Karel Jonáš a Eduard Oliva. Vraj z oddanosti a z vďačnosti voči vláde mali pristúpiť k volebným urnám. Na Slovensku štátni funkcionári povzbudzovali sestry do volieb a svojou účasťou v nich mali vraj tiež vyjadriť vďačnosť vláde. Všetky si kládli otázku: Za čo? Veď nám vzali predošlú prácu, kláštory, predstavených. Keď sa vojnou vyľudnené pohraničie postupne zapĺňalo ľuďmi hľadajúcimi si prácu, rehoľné sestry boli z tovární prepustené a štát im ponúkol prácu v ústavoch sociálnej starostlivosti a v domovoch dôchodcov.

7. „… ALE VY STE VYVOLENÝ ROD…“ *(1 Pt 2, 9)*

Staršie a choré sestry, ktoré hádam najviac potrebovali oporu a prítomnosť mladších spolusestier, prežívali túto deportáciu najdrsnejšie. Ale neotrasiteľne dôverovali, že aj tu bol prítomný Boh a prežaroval chvíle temnoty a opustenosti svojou milosťou. Viera bola prvým a posledným slovom

verných rehoľných sestier aj v týchto drastických situáciách. Živili ju v sebe aj pri tomto neľudskom zaobchádzaní a vyznávali v utrpení, ale zvlášť v presvedčení, že vernosťou k rehoľnému povolaniu zachránia mnohých pre večnosť.
Štátny režim ich nepotreboval a Štátny úrad pre veci cirkevné sa ich chcel zbaviť, preto ich dal na starosť ďalšej inštitúcii - charite. Táto sociálna ustanovizeň na Slovensku bola zriadená Povereníctvom kultúry, odbor pre cirkevné veci v decembri 1951 pod názvom Ústredná charita na Slovensku (ÚChS) a prevzala pod svoju správu všetky sústreďovacie kláštory neskôr od 1. januára 1952 pomenované ako charitné domovy. Keďže organizačne patrila pod štátnu správu, funkcia jej predsedu, ktorú zastával spravidla tzv. vlastenecký kňaz spolupracujúci so socialistickým zriadením, bola len formálna. V skutočnosti aj tu boli sestry neustále pod štátnym dozorom, strážené povereným zmocnencom.

Dňa 27. novembra 1951 bolo prevezených 22 chorých sestier zo sústreďovacieho kláštora v Spišskej Novej Vsi spolu s regionálnou predstavenou sestrou Oktáviou do Modry do bývalého uršulínskeho kláštora, kde sústredili staršie a ťažko choré sestry z viacerých rehôľ. Sestry Ľudmila Gyulaiová, Celina Budická, Imelda Hančovská, Claudia Brajerová, Klotilda Renczová, Andreja Michaligová a Michaela Gallovičová spomínajú:

> *„Cestovali sme autobusom, veci nám viezli nákladné autá a tri sanitky pred nami prevážali ležiace sestry Ancillu Rakúsovú, Serafínu Hardoňovú a Karolínu Kyslerovú. Sanitky sa nás verne pridŕžali až po Ilavu, potom zrazu zabočili iným smerom. Okamžite sme sa dožadovali vysvetlenia. Zmocnenka sucho odpovedala,*

že ich vezú do Pruského. Prejavili sme svoju nespokojnosť, pretože nám záležalo na tom, aby ležiace spolusestry neostali úplne samé v cudzom prostredí. Kým regionálna predstavená sestra Oktávia nezískala povolenie pre našu sestru Evaristu Erdelyiovú ako ošetrovateľku pre ne, starali sa o ne sestry spasiteľky. Netrvalo dlho a z Pruského ich sanitkami prevážali do Čížu"[85].

V charite v Modre sa určená zmocnenka o ne naozaj „starala". Jedna dominikánka a päť našich sestier, ktoré nesúhlasili s jej jednaním a povedali jej pravdu do očí, boli 18. januára 1952 presunuté do Charitného domova v Číži, kde zostali až do roku 1969 (medzi tým sa naše sestry v Číži vymieňali). Nasledujúcu noc priviezli z Pruského do Čížu 35 sestier spasiteliek, 6 sestier vincentiek a 4 sestry františkánky. Odchodom a príchodom nebolo konca až do jesene 1954, keď bola likvidovaná charita v Modre.

č. 32
Číž, Charitný domov, kaplnka pre sestry

Staršie a chorľavé sestry, ktoré sa tam pri likvidácii nachádzali, ešte rozdelili na práceschopnejšie a odviezli ich do Jasova, Báču a ťažko choré ležiace sestry do Pezinka.
V Jasove bola vyše roka (1954-1955) s našimi sestrami aj regionálna predstavená sestra Oktávia. V roku 1962 bol tento charitný domov zrušený a sestry boli presunuté na hrad

[85] Tamtiež

v Slovenskej Ľupči[86], ktorý v roku 1958 prevzala pod svoju správu Ústredná charita na Slovensku.

V čase sústreďovania tu žilo 300 sestier z deviatich rehôľ. Naše sestry tu pracovali vo veľmi ťažkých a tvrdých podmienkach od roku 1959 do roku 1962 poväčšine počas sezónnych prác na štátnych majetkoch v okolí. Do roku 1969 pracovali už len v záhrade patriacej ku hradu a na domácom hospodárstve.
Niektoré sestry potom odsunuli do Kláštora pod Znievom a dokonca aj do Čiech do Pilníkova.

III. ODSUN SESTIER Z NEMOCNÍC

1. CHARITNÉ DOMOVY – Podolínec, Slovenská Ľupča, Báč, Modrá, Číž, Kláštor pod Znievom, Ivanka pri Nitre

Na prvý pohľad by sa zdalo, že s rehoľnými sestrami pracujúcimi vo výchove si štátny aparát „poradil“. Ostali už len sestry pracujúce v nemocniciach a starobincoch. Tie mali byť odstránené jednorázovou presvedčovacou akciou z 29. na 30. júna 1953. Okrem iných nátlakových metód likvidátori používali aj svoje staré doposiaľ používané metódy, ktoré sa však neosvedčili. Nútili totiž sestry vystúpiť z rehole a vzdať sa rehoľného rúcha. Ich snahou totiž bolo udržať v nemocniciach väčšinu sestier, ale ako civilných pracovníkov z dôvodov stáleho nedostatku odborne pripraveného zdravotníckeho

[86] V roku 1990 mal v Slovenskej Ľupči dočasné sídlo banskobystrický diecézny seminár sv. Františka Xaverského a starosť o vedenie domácnosti seminára zveril banskobystrický diecézny biskup Mons. Rudolf Baláž práve našim sestrám. Niektoré z nich, aj keď poznačené vekom, sa tu opäť „vrátili“, no tento krát do novej úlohy a za celkom odlišných podmienok.

personálu. Aj samým komunistom bolo nad slnko jasnejšie, aké cenné pracovné sily týmto odsunom sestier z nemocníc stratia, preto sa snažili ísť na ne sľubmi a prehováraním. Zvlášť vysoké odmeny ponúkali vysokokvalifikovaným sestrám v laboratóriách a na operačných sálach, ale len za cenu zloženia rehoľných šiat a zrieknutia sa povolania. Do Čiech mali byť deportované len „najreakčnejšie" sestry, ktoré chceli za každú cenu ostať rehoľnými sestrami.
Sestry aj tomto prípade ostali verné svojmu povolaniu. Akcia totálne zlyhala a odsun sestier z nemocníc musel byť pomalý. Pre sestry to znamenalo žiť od roku 1956 do roku 1960 vo veľkom napätí. Odsun prebiehal podľa toho, ako rýchlo si mohlo vedenie nemocnice nájsť civilné ošetrovateľky.

Sestry z nemocníc oficiálne prepustilo Ministerstvo zdravotníctva a odovzdalo ich pod správu Povereníctva kultúry, úradu pre cirkevné veci. Umiestnili ich do Charity v Podolínci a na hrade v Slovenskej Ľupči. V Charite v Podolínci bolo sústredených vyše 300 sestier z asi šiestich rehôľ. Najviac bol vincentiek asi 170, vykupiteliek bolo asi 70[87]. Poväčšine to boli zdravotné sestry odsúvané postupne z nemocníc. Pracovali v domácnosti, v Tatraľane Kežmarok a na poliach. Kdekoľvek z menovaných úsekov sestry pracovali, mesačne zarobili iba 170 korún aj to nie všetky. Asi po štyroch rokoch bolo nariadené platiť za každú sestru 360 korún mesačne. Sestry boli ochotné platiť len za staré a choré sestry, ale rozhodne nie za tie, ktoré pracovali a napriek tomu nedostávali žiadny plat. Sestry predstavené peniaze na

[87] Sestra Fides Kališová po sústredni pracovala v továrni, kde ochorela. Prišla na Slovensko k našim sestrám sústredným v Podolínci, kde aj zomrela a je tam pochovaná.

zaplatenie nemali a preto žiadali nadriadené orgány o primeranú prácu, kde by si mohli požadovanú sumu zarobiť. Koncom roka 1961 nastalo preto veľké delenie sestier do skupín a rozchod na všetky strany krajiny. Sestra Emília Pisoňová spomína:

> *„Po 24 hodinách cesty sme sa ocitli v českom Broumove. Komunisti tu sústredili 500 sestier z 18 rehôľ. Nás, 20 vykupiteliek ubytovali v jednej izbe, kde nebolo ani stoličky ani skrine ani skrinky, bez sociálnych zariadení a kúrenia. Blížili sa Vianoce, zimu sme veľmi cítili a kúriť nebolo čím. Za túto kategóriu ubytovania sestry museli mesačne platiť 360 korún na osobu a zarábali si na to vážením ovocia na vianočný trh.*
> *Boli to veľmi drsné podmienky a sestry Češky, ktoré boli s nami sústredené sa nás pýtali: Co jste udělaly, že vás sem dali? Nechaly jste někoho zaopatřit?*
> *Po mesiaci nášho pobytu v Broumove nás rozdelili do troch skupín a rozoslali do Borohrádku, Pilníkova a Tovačova".*[88]

2. PREŠOV

Medzi prvými museli odísť sestry z prešovskej nemocnice. Koncentrácia prebiehala po etapách. Odchádzali z miesta, kde ako prvé prišli sestry ešte za Rakúsko - Uhorska a to do starej nemocnice „Pod Prešovskou bránou“. Z kroniky vyberáme:

[88] Archív Slovenskej provincie SDR, Spišská Nová Ves.

„Dňa 1. septembra 1889 prišli do prešovskej nemocnice sestry našej kongregácie rakúskej národnosti. Boli to sestra Hermína, Nicea, Oktávia, Elígia, Nicefóra a Padua. V roku 1899 pre starobu odišli a v službe chorým ich vystriedali sestry maďarskej národnosti. Od vzniku ČSR tam pracovali už len sestry slovenskej národnosti. Dňa 6. decembra 1934 sa presťahovalo do novovybudovanej nemocnice 25 sestier a 2 novicky“.[89]

č. 34
Prešov, nemocnica
Prešov, spoločenstvo sestier
Prešov, Ošetrovateľský kurz v Štátnej nemocnici od 8. 2. do 19. 5. 1944
Prešov, Slávnostný sprievod na Božie Telo

V čase koncentrácie pracovalo v nemocnici 56 sestier, ktoré rozdelili do troch skupín a to podľa veku a zdravotného stavu. Prvá skupina, ktorú tvorilo 5 sestier: Adorata Miklošovičová, Magdaléna Hrmová, Antónia Trnovcová, Leontína Trnovcová a Chryzostoma Janitorová, odišla 5. augusta 1956 do Ličartoviec, kde bola psychiatria pre ženy (60 lôžok), ale liečili sa tu aj muži (20 lôžok) závislí na alkohole. Oddelenie psychiatrie patrilo ku prešovskej nemocnici. Primárom bol MUDr. Milan Smolko a ten žiadal Okresné riaditeľstvo nemocnice v Prešove, aby mu pridelili rehoľné sestry. Len preto, že pracovisko bolo vysunuté mimo mesta, jeho žiadosti vyhoveli. Dňa 1. januára 1957 došla k tejto skupine aj sestra Serafia Toporcerová tiež z nemocnice v Prešove. Pracovali tu „ticho - v ústraní“, bez kaplnky a kňaza. Za dennou svätou

[89] Archív Slovenskej provincie SDR, Spišská Nová Ves.

omšou museli chodiť aj v daždi aj v snehu do okolitých dedín alebo až do Prešova a to niekoľko kilometrov, niekedy peši. Nestretli sa tu s porozumením ani u kňazov z okolitých farností. Po desiatich rokoch, keď bolo oddelenie presťahované do Prešova, napriek prosbám lekárov, okresní činitelia mesta, ktorým záležalo na „dobrom mene“, si už rehoľné sestry v službe chorým viac nepriali. Druhá skupina starších sestier sa 1. augusta 1957 v noci ocitla v Podolínci. Odtiaľ 7. decembra 1961 časť z nich deportovali do charity na hrad v Slovenskej Ľupči, sestru Viktóriu Hajdú do charity v Hronskom Beňadiku a časť práceschopnejších do viacerých ústavov: sestru Ancillu Kačmarikovú a Vojtechu Kemiačovú do Bardoňova, sestru Borgiu Hrmovú na Velehrad, sestru Bertíliu Fogašovú do Rohova. Tretia skupina najmladších sestier: sestra Rafaela Šmelková, Agneška Oňková, Vincencia Karulová, Hermína Revayová, Emília Pisoňová, Štefana Keštefranová, Monika Križalkovičová, Sabina Muchová, Angelína Regasová, Atanázia Konečná, Judita Jokelová, Britta Lizáková, Gerlinda Bernátová, Vilibalda Čerňanská, Filiberta Harbutová, Hermana Furmanová, Henrieta Cibuľková, Jozefína Medzihradská a Terezka Kališová - prišla na rad zakrátko. V noci 3. augusta 1957 ju presunuli do Ústavu sociálnej starostlivosti (ÚSS)[90] v Hrani pre mentálne retardované deti, kde vystriedali sestry spasiteľky. Vedenie nemocnice dúfalo, že po odsune starších sestier z nemocnice sa im podarí mladé sestry presvedčiť, aby ostali pracovať nie v rehoľných šatách, ale v civilnom oblečení. Nepodarilo sa im to.

[90] ÚSS zriadené za účelom zabezpečenia komplexnej starostlivosti ľuďom, ktorí z neprekonateľných dôvodov nemôžu zotrvať vo svojej rodine a vo svojom bydlisku.
Porov. HERCHL J.: *História ústavov sociálnej starostlivosti v Slovenskej republike.* Podrobnejší popis v tomto texte na s. 51.

Zaistenie, súdny proces a roky väzenia sestry JUSTÍNY TUKOVEJ - od 4.2.1954 do 13.5.1960 a sestier FABIOLY KOKOVEJ A VIKTÓRIE DELEJOVEJ - od 4.2.1955 do 15.5.1960, ktoré v prešovskej nemocnici pracovali je v samostatnej časti *„Vydajú* vás súdom".

3. SPIŠSKÁ SOBOTA

V čase II. etapy odsunu sestier z nemocníc v roku 1957 prišli na rad aj sestry z nemocnice v Spišskej Sobote. V kronike provincie čítame, že prvé sestry tu prišli 1. apríla 1927 a pracovali tu plných 30 rokov. Sestry Anicéta Mosuráková, Apolónia Valková , Pelágia Hudá, Venancia Zelinková a Dominika Verničková spomínajú na istú zaujímavú udalosť:

> *„Počas 2. svetovej vojny, pri prechode frontu a ústupe nemeckých vojsk sa dostal k nám do nemocnice ranený vojak pochádzajúci z rodiny Eppingerovcov z Alsaska. V tom čase museli alsaskí vojaci ísť na ruský front. Keď nás videl, hneď nás spoznal podľa oblečenia a veľmi sa potešil, že bol pri sestrách, ktoré založila jeho teta"*[91].

Odtiaľ ich odtransportovali 14. augusta 1957 do Podolínca, kde bol sústreďovací kláštor.
Neboli tu však dlho. Sestry Martinu Butvinovú odviezli do Kláštora pod Znievom – kde ja zomrela, Mechtildu Komlošovú a Melchiádu Kurucovú do ÚSS do Belušských Slatín, kde v tom čase už boli umiestnené mentálne postihnuté deti. Dňa 28. januára 1958 presunuli tri sestry - Dominiku Verničkovú, Angelu Šmilkovskú a Venanciu Zelinkovú do Domova

[91] Archív Slovenskej provincie, Spišská Nová Ves.

dôchodcov v Pruskom. Ostatné sestry odviezli do Čiech - do Broumova, kde vypomáhali pri vážení ovocia na vianočný trh. Dňa 4. januára 1962 ich z Broumova presunuli do Domova dôchodcov v Tovačove na Morave.

4. BAŤOVANY

Ako tretia v poradí prišla na rad nemocnica v Baťovanoch[92]. V tomto meste pracovalo od júla 1944 v malej nemocnici šesť sestier: sestra Emma Kapustová, Cyra Timková, Xavéria Greššová, Celestína Zeleňáková, Blandina Kunochová, Anicetta Mosuráková. Sestra Fabiola Koková bola poverená zariadiť potrebné veci pri zriadení komunity. Cestovanie bolo ťažké a životu nebezpečné lebo na Slovensku sa v tom čase práve chystalo Slovenské národné povstanie. Po vybudovaní novej nemocnice sa počet sestier postupne zvyšoval a do leta 1957 ich už bolo 16: sestra Rozamunda Žilincová, Dorotea Bartková, Richella Justínová, Erzília Balghová, Benita Tarovská, Erazma Múdra, Tadea Karaffová, Akvina Krigovská, Zita Ferencová, Fidencia a Honória Szabová. Dňa 7. augusta 1957 ich zastihla deportácia. Odviezli ich do Belušských Slatín.
Sestry na tento drastický zásah spomínajú:

> *„Vyzvali nás, aby sme zložili reholné šaty a vstúpili do Komunistickej strany. Keď nič nedosiahli, o 23. hodine prišla do nášho bytu nejaká zmocnenka. Vyvolala nás na dvor a pritom sa tvárila prekvapene, keď nás videla pripravené na odchod.*

[92] Dnešné Partizánske

Pokojne sme vošli do kaplnky a spievali sme „MAGNIFICAT“. Zmocnenka sa rozčúlila, že musela vyčkať, kým neskončíme spev a zavelila nám: „Na dvor“ ktorý sa len tak hemžil tajnými. Jedna z nás od údivu zvolala: „Hanba 20. storočiu. Na 16 bezbranných žien vyšiel celý regiment policajtov“. Presunuli nás do Belušských Slatín, kde bol ústav pre mentálne postihnutých, ktorý viedli sestry vincentky. My sme z autobusov vystúpili a ony museli nastúpiť. Snaha tajných zlomiť náš odpor, nepoznala žiadnu mieru. O dva roky sa opakoval ten istý postup, keď zo zvolenskej nemocnice priviezli sestry františkánky. Ony vystúpili, my sme nastúpili. Odtiaľ sme 28. júla 1959 putovali do charitného domova na hrad v Slovenskej Ľupči a o necelý rok, 3. mája 1960, do ďalšieho charitného domova v Kláštore pod Znievom. Po ťažkej práci na poli – v blate, daždi a zime a po šikanovaní nám často zmocnenci pripomínali: „Vy ešte dobrovoľne budete vyzliekať rehoľné šaty“. Ich predpovede sa nesplnili a my sme s pomocou Božou všetko prežili. V roku 1964 začalo opäť delenie, ale už do ÚSS, kde sme pracovali ako zdravotné sestry“.[93]

O dva roky – 28. júla 1959 ich presunuli do Charitného domova v Slovenskej Ľupči a 3. mája 1960 do Charitného domova v Kláštore pod Znievom. V roku 1964 práceschopné sestry z tejto skupiny rozdelili a určili podľa potrieb do viacerých ÚSS.

[93] Archív Slovenskej provincie, Spišská Nová Ves.

5. KOŠICE

Košickú nemocnicu[94] opustili sestry na základe vynúteného podania žiadosti o výstup zo zamestnania. Už 11. apríla 1958 o 16. 00 hod. dostala domová predstavená sestra Fabiána Obertášová, potom sestra Bronislava Značková a s ňou ďalších 10 sestier a to sestra Anna Czaky, Honoráta Koreňová, Alkantára Emödyová, Mercedes Barusová, Vinciana Katová, Žofia Zoorádová, Florida Čuková; oznámenie o bleskovom zbalení a príprave na odchod. Napätie sa stupňovalo čakaním, lebo rozkaz zaznel: „*…v noci z 12. na 13. apríla 1958…!"* Sestry rozkaz poslúchli, ale napriek tomu, byt sestier obkľúčilo a strážilo až 50 policajtov. Tí, im pri nastupovaní do autobusov pomáhali nakladať kufre, ale veľmi nečestne, pretože veľký kufor, v ktorom boli veci z kaplnky, schovali v parku do kríkov. Sestry to odhalili skôr, než sa autobus pohol, kufor si samy našli a policajtom dali krajšie meno „zbojníci". Nástup do autobusov bol za spevu „Magnificat..." Všetky okná autobusu boli zatreté vápnom, aby sestry nevideli, kam idú. Cestou do neznáma sme sa modlili a spievali. Nad ránom okolo tretej autobus zastavil v Podolínci. Sestry vincentky mali už nariadené čakať sestry z Rožňavy nuž, ale my sme prišli z Košíc, čo svedčilo o riadnom chaose v riadení celej likvidácie. Sestra Albína Fogašová na tento nečakaný a tvrdý zásah spomína:

[94] O príchode sestier do košickej nemocnici a o personálnych zmenách, ktoré po vojne nastali sme sa už zmienili v časti „Smutný koniec vojny a ešte smutnejší začiatok", s. 22.

„Najprv brali sestry, ktoré boli pre chrípkové ochorenie práceneschopné. Bolo to len napätia! Ešte aj lekári nás chodili presviedčať, aby sme v ošetrovaní pokračovali v civile. My sme však boli odhodlané neustúpiť, aj keby nás to malo stáť Sibír. Napätie narastalo s príchodom vojenských dôstojníkov, ktorí nás prísne strážili a všeličo nám nahovárali. Bol to bojový týždeň. V počiatočnom zmätku sa im aj podarilo šiestim sestrám nanútiť vojenské knižky, ale keď sa trochu zorientovali v tejto chaotickej situácii, hneď dôstojníkom knižky vrátili. Civilní zamestnanci nám mali za zlé, že odchádzame, lebo vedeli, že ostanú bez pomoci. Ktorá z nás však odchádzala z tohto miesta dobrovoľne? Bolo to jednoducho nariadenie, ktoré sme museli splniť. Veľkou duchovnou oporou nám v tom čase bol košický diecézny biskup Jozef Čársky, ktorý nás posilňoval, aby sme ani za cenu života nezložili reholné rúcho. Za túto cennú duchovnú podporu sme mu boli veľmi vďačné“[95].

Po likvidácii Podolínca v roku 1962 ich presunuli na hrad v Slovenskej Ľupči a v roku 1969 pri jej likvidácii do ChD v Hronskom Beňadiku.

Druhý odsun sestier z Košíc sa uskutočnil 12. augusta 1958 a na cestu sa mali pripraviť v priebehu pár hodín. Išlo väčšinou len o staršie sestry, za ktoré už malo vedenie nemocnice na oddelení náhradu: sestra Nivarda Libová, Lívia Šimonová, Emelína Roháľová, Amáta Miškovičová, Cyrila Šulíková, Ferdinanda Jurgová, Erzília Balghová, Katarína Parobečková, Otília Kyktová, Faustína Zatlakovičová, Gertrúda Salokyová,

[95] Tamtiež

Rajmunda Hurajová, Lamberta Sobeková a Edeltrúda Grichová. Presunuli ich do Podolínca a bola im pridelená práca v pridruženej výrobe TATRAĽAN Kežmarok a v Štátnych majetkoch Toporec. So sestrami v Podolínci boli dvaja kňazi, páter Honorius – kapucín a kňaz Anton Lipták, ktorí boli sestrám oporou a duchovnou posilou.

V tom čase vedenie Ústavu sociální péče (ÚSP) na Velehrade rozširovalo kapacitu ústavu a prosilo o nové sily, preto regionálna predstavená sestra Oktávia využila možnosť a poslala im z Košíc sestru ImmaculátuVallušovú, Gabrielu Pillárovú, Teodoriku Kasprišinovú a Marietu Sokolovú a neskôr ďalšie štyri sestry: Silviu Bogdanovú, Egídiu Kuľkovú, Danielu Gondolovú a Otíliu Kiktovú.
Dňa 1. mája 1959 dostala posledná skupina sestier trojmesačnú výpoveď. Likvidátori sa v tom zmätku prerátali a trojmesačná výpoveď trvala nakoniec len dva mesiace a pár dní, pretože už 7. júla 1959 44 sestier nesmelo opustiť byt, len sa rýchlo zbaliť a čakať. Boli v obkľúčení vojenských hliadok a o jednej v noci zaznel povel: *„Nakladať batožinu!“*. O tretej v noci ešte posledná svätá omša a po záverečnom požehnaní nasledovala už len púť do neznáma pod vedením správcu Charitného domove v Jasove, Petra Gavulu, neskôr cirkevného referenta KNV v Košiciach. Okná autobusu boli opäť zatreté vápnom a tak nebolo možné rozlíšiť smer cesty. Šofér mal príkaz nič neprezradiť. Autobus sa pohol o piatej hodine ráno a keďže sa už brieždilo bolo možné odhadnúť, že smeruje na Rožňavu. O 13. 00 hod. zastavil na starobylom hrade v Slovenskej Ľupči. Skoro ako v rozprávke, len s tým rozdielom, že tu nečakal ani kráľ ani kráľovná, len zástup služobných – deportovaných Bohu verných sestier. Charita

prijala do zamestnania len štyri sestry a na ostatné čakala práca na Jednotnom roľníckom družstve a v Štátnych lesoch v Badíne, Slovenskej Ľupči a v Kráľovej.
Pri likvidácii charity v Podolínci 6. decembra 1961 sa 16 sestier z košickej nemocnice pridalo ku skupine sestier v Slovenskej Ľupči.

6. ROŽŇAVA

Na rad prišla aj rožňavská nemocnica. Keď trochu načrieme do histórie, zistíme, že

> *„... prvé sestry tu prišli 16. decembra 1913 a to do biskupskej nemocnice. Riaditeľom bol kňaz František Toman a ekonóm tiež kňaz Ľudovít Raschka. Len pre zaujímavosť treba spomenúť, že do obdobia sústredenia sa tu vystriedalo 140 sestier"*[96]*. Medzi prvé patrili: sestra Achilla Nagyová, Gordiána Bognáová, Kinga Ficová, Scholastika Killingerová, Viktória Hajdú, Leona Berthová, Vojtecha Kemiačová a ďalšie.*

V osudnú noc 29. mája 1959 zobrali sestru predstavenú Vladimíru Puškárovú a sestru Ernelu Tujvelovú do Hronského Beňadika, aby zamedzili kontakt sestier s predstavenými. Tým istým autom viezli aj 5 sestier: sestru Gordinu Bognárovú, Silvánu Snakovú, Milozu Szabovú, Jolantu Selvekovú a Amáliu Libovú do Báču, kde bol charitný domov. Keď zobrali

[96] Kronika spoločenstva v Rožňave. In: Archív Slovenskej provincie, Spišská Nová Ves.

sestru predstavenú, prišli medzi ostatné sestry agitátori pozývať k voľbám, ale sestry sa zlákať nedali a v čase volieb sa na protest schovali na povalu za komín.

V máji 1960 dostalo trojmesačnú výpoveď posledných 35 sestier pracujúcich v nemocnici. Každá osobne bola predvolaná na riaditeľstvo, kde ju prehovárali, aby ostala ďalej pracovať v civile. V prípade, žeby niektorá ostala, sľubom nebolo konca, ale zlákať sa nedala ani jedna. Dňa 21. júla 1960 neskoro večer, za asistencie mnohých policajtov ich presunuli do Kláštora pod Znievom a dve sestry do Charitného domova v Číži. Sestra Emanuela Mindová spomína:

> *„O polnoci sme ešte mali svätú omšu, ktorú nesmel slúžiť náš duchovný otec, ale farár z Rožňavy. Po svätej omši sme začali rozoberať kaplnku a vynášať veci do pripravených áut. Pán farár vyniesol aj Eucharistiu a čakal pri autobuse. Po nastúpení poslednej sestry nás ešte raz požehnal a pohli sme sa. I keď už bola hlboká noc, modlili sme sa a spievali. Na záver odznelo „Rožňavské hodiny smutne bijú... príde tá hodina, prídeme zas“ a jeden zo zmocnencov, ktorí nás sprevádzali, hneď reagoval pohrozením: “Nikdy, nikdy!“ Zmocnenec Dr. Ondrej Pavlík v roku 1984 odišiel na večnosť a my sme sa v deväťdesiatych rokoch, aj keď nie priamo do Rožňavy, ale predsa do nemocníc inde, vrátili. Nuž, Božie plány sa nezhodujú s ľudskými...“*[97]

[97] Tamtiež

Na základe donútenej výpovede zo zamestnania odišla z nemocnice aj posledná skupina sestier 23. júla 1960 do charitného domova v Kláštore pod Znievom.
Sestra Koleta Lešková spomína:

> *„Dom bol v dezolátnom stave, bez okien, bez dverí a ošarpaný, ale nenaľakali sme sa. Bolo nás 130 sestier z rôznych rehôľ: spasiteľky, vincentky, krížové, alžbetínky a vykupiteľky. Žili sme však ako jedna rodina.*
> *Keď nás správca sledoval, aké sme veselé a s chuťou ideme do práce poznamenal: „Veď tie si z toho nič nerobia, tým nič nevadí“*[98].

7. BARDEJOV

Ostala ešte likvidácia sestier z bardejovskej nemocnice. Peknú prácu sestier v tejto nemocnici od 1.12. 1902 si cenilo celé okolie a ľudia ich mali úprimne radi. Medzi prvými prišli: Herlinda Radlerová, Florida Čuková, Laura Thótová, Fausta Kecskešová a ďalšie, ktoré postupne prichádzali. Prišiel však 26. júl 1960 a nepomohlo nijaké zdráhanie. Všetkých 12 sestier bolo za asistencie mnohých policajtov o druhej hodine v noci násilne vyvezených do Podolínca.

č. 33
Podolínec, sprievod na Božie Telo tvoria sestry viacerých rehôľ

[98] Tamtiež

Podolínec, sestry zložili sľuby aj v takýchto podmienkach s kňazmi Liptákom a pátrom Honóriom

Charitný domov v Podolínci začali likvidovať 6. decembra 1961 a sestry rozoslali na Velehrad, do Bardoňova a do Uhrovca, kde Ministerstvo zdravotníctva zriaďovalo ústavy sociálnej starostlivosti. Niektoré sestry odišli do ďalšej ešte fungujúcej Charity na hrad do Slovenskej Ľupče a staršie sestry do Charitného domova v Hronskom Beňadiku. V čase koncentrácie boli všemožné snahy zo strany štátneho aparátu poštvať proti sebe sestry z rôznych rehôľ a to aj tým, že zámerne ich často vymieňali na pracovných miestach. Znepriateliť sestry sa im nepodarilo, lebo ich predstavené si boli plne vedomé toho, že sú nástrojom v rukách totalitnej moci.

Toto spolužitie naopak vplývalo na sestry pozitívne. Spoznávali sa, zbližovali, obohacovali a žili vo vzájomnej úcte. Jednotu a duševnú rovnováhu pomáhalo udržiavať spoločné nacvičovanie divadiel, rôznych programov a spevov. Sestra Elekta Sopková spomína:

> *„I keď všetko bolo pod prísnou kontrolou štátu, čo sa týkalo pohybu sestier, pošty, návštev atď., sestry akúkoľvek prácu, či to bolo na poli, či v domácnosti vykonávali s láskou. Všetko, čo sme robili, bolo posväcované modlitbou a spevom. Božia pomoc nikdy nechýbala. Do tak rôznorodého nútene sústredeného spoločenstva sestier v Podolínci sme vnášali radosť, zvlášť počas príprav programov pri každej príležitosti. Obidvaja pátri, ktorí tam s nami žili, boli dobrí hudobníci a huslisti, takže nimi založená kapela mala „vždy čo robiť“.*

Dojímavé bolo predstavenie „Pohreb Panny Márie“, ktoré sa konalo 14. augusta, v predvečer sviatku Nanebovzatej. 300 sestier šlo za tmy v sviečkovom sprievode záhradou bývalého kláštora redemptoristov v Podolínci v modlitbe a speve privolávajúc: „Matka Božia vezmi i mňa do neba“[99].

8. „VYDAJÚ VÁS SÚDOM…“ (Mk 13, 9)

ZAISTENIE, SÚDNY PROCES A ROKY VÄZENIA SESTRY JUSTÍNY TUKOVEJ - od 4.2.1954 do 13.5.1960, SESTIER FABIOLY KOKOVEJ A VIKTÓRIE DELEJOVEJ - od 4.2.1955 do 15.5.1960.

V päťdesiatych rokoch, v období likvidácie rehôľ boli na dennom poriadku domové prehliadky, vypočúvania, zaistenia a vyšetrovacie väzby, po ktorých nasledovalo dlhoročné väzenie. Dôvodom k tomu bola zámienka akéhokoľvek druhu. Po Vianociach 1950 bol v nemocnici v Prešove operovaný Štefan Sninčák, kňaz košickej diecézy, z farnosti Šarišské Michaľany. Zároveň bol spovedníkom asi 40 sestrám Božského Vykupiteľa pracujúcich v tej istej prešovskej nemocnici. Po operácii sa pred sestrami len tak šeptom zmienil o tom, že už mal byť za hranicami, ale problémy s ľadvinovými kameňmi mu to znemožnili. Obdobie jeho rekonvalescencie trvalo takmer pol roka a strávil ho prevažne v nemocnici. Potom náhle zmizol. Asi po roku napísal z USA, že je na dobrom mieste a potreboval by pomocníkov. Poprosil sestry cez agenta, aby tento odkaz odovzdali kňazom Karolovi Kuchárovi a Jozefovi Slaninkovi. Tí však, po odovzdaní odkazu reagovali záporne a tak určený agent, ktorý mal ich odchod za hranice

[99] Tamtiež

sprostredkovať, prišiel 27.1.1954 do nemocnice zbytočne. Dal si zaplatiť len 200 korún za cestovné výlohy. Po tejto udalosti sestra Justína Tuková upozornila predstavenú sestru Fabiolu Kokovú, že celá záležitosť zaváňa väzením. Tá jej odpovedala: *„Keď je prenasledovaná Cirkev a kňazi, nemôžeme neprejaviť záujem. Musíme aj riskovať!“*

Dňa 4.2.1954 vo večerných hodinách, boli sestry práve po modlitbe *Kompletória*, keď na dvere prešovskej nemocničnej kaplnky zaklopali dvaja tajní v civile a žiadali si sestru Justínu, Fabiolu a Viktóriu Delejovú. Zaistiť sa im však podarilo len sestru Justínu. Po výsluchoch vo vyšetrovacej väzbe nasledoval súd. Sestru Justínu odsúdili na 10 rokov väzenia za velezradu. Po Prešove nasledovali väznice pre najťažších väzňov – v Prahe na Pankráci a v Pardubiciach.
Nasledujúci rok vo februári zaistili tajní policajti aj sestru predstavenú Fabiolu a sestru Viktóriu.
Nasledovalo nekonečné vypočúvanie a vyšetrovanie a to jednotlivo, takže sestry sa od zaistenia viac nevideli. Počas verejného pojednávania nesmeli byť v súdnej miestnosti prítomní ani príbuzní sestier ani spolusestry. Boli len pri vyhlásení rozsudku, ktorý bol už vopred pripravený a znel nekompromisne: *„Predstavená sestra Fabiola Koková odsúdená za velezradu na 12 rokov väzenia a straty majetku, sestra Viktória Delejová odsúdená na 10 rokov väzenia a straty majetku“*. Po vyhlásení rozsudku bolo možné hovoriť s nimi 5 minút a v priebehu nasledujúcich dvoch týždňov ich ešte raz navštíviť. Nasledujúci deň prišla do komunity sestier skupina mužov - vraj zo súdu: zhabať majetok sestier. Aj to málo, čo po sestrách ostalo, zobrali preč. Sestry im za žiadnu cenu nedovolili zobrať rehoľné oblečenie po uväznených sestrách. Šaty, v ktorých boli sestry uväznené, policajti neskôr vrátili, ale

boli v hroznom stave. Všetky uväznené sestry „spáchali“ ten istý trestný čin, ktorý pomenovali „protištátna činnosť a styky s Vatikánom“. Ďalej už nechajme hovoriť jedinú žijúcu z nich, sestru Justínu:

> *„Keď som vyšla z kaplnky, tajní mi povedali, že som zatknutá a idem s nimi. Vzápätí vyšli z kaplnky všetky sestry, obstúpili sestru predstavenú Fabiolu a znemožnili tajným zaistiť ju.*
> *Mne nariadili, aby som im ukázala osobné veci a svoju izbu. Po prehliadke izby chceli vidieť moje ďalšie veci. Priniesla som z povaly kufrík a keďže v ňom bolo všetko pekne uložené, iba poznamenali: „Je to jasné, je zbalená na cestu“. Medzitým sestry, ktoré stáli pred kaplnkou sa veľmi hlasno hádali s tajnými a ďalšie vtiahli sestru predstavenú do jedálne, pripravené bojovať o ňu a nikam ju nepustiť. Keď sa to dlho preťahovalo, zobrali ma do auta a odviezli do prešovskej väznice. Tam mi podali uterák, aby som si zaviazala oči a viedli ma do cely, kde som musela vyzliecť rehoľné šaty. Žena v uniforme mi pohotovo podala čosi podobné ako deravé murárske nohavice a väzenskú košeľu, pričom mi zobrala ruženec a škapuliar. O chvíľu som už sedela na výsluchu.*
> *V tú noc alebo lepšie povedané nad ránom ma priviedli späť do cely, kde som už našla spoločníčku.*

Bola to mladšia žena.[100] *Našla som odvahu a opýtala som sa jej ako dlho tu je. Povedala, že tri mesiace. Čudovala som sa, ako to vie v týchto podmienkach zistiť, ale uistila ma, že o tri mesiace to budem vedieť aj ja. Nechcela som uveriť skutočnosti, že by som mala tak dlho ostať vo väzení. Mala som vtedy 32 rokov.*

Začali nekonečne dlhé výsluchy. Kládli mi otázky: Kto, ako a prečo pomáhal zradcovi, kňazovi Sninčákovi pri úteku za hranice? Keďže som nechcela nikomu uškodiť, urobila som si predsavzatie nikoho nemenovať. Chcela som zistiť, čo vedia vyšetrovatelia.

Nuž, ale to sa povie!!!

O tom, ako sa treba správať pri výsluchu, som nemala ani poňatia. Moja spoločníčka, pani Romanová mi ponúkala pomoc, ale ja som trvala na svojom „mlčať" a tak to vzdala.

Míňal sa deň za dňom, výsluch za výsluchom a mňa to fyzicky i psychicky veľmi vyčerpávalo. Najprv sa mi vyhrážali, potom mi všeličo sľubovali a nakoniec ma nútili písať, keďže som nechcela nič povedať. Po každom výsluchu som sa triasla na celom tele.

Pri jednom výsluchu mi vyšetrovateľ povedal: „Napíšte, stalo sa to tak a tak". Zobrala som ceruzku a napísala som „Stalo sa to tak a tak".

---

[100] Bola to manželka Štefana Bohuslava Romana, emigranta a neskôr veľkého dobrodincu Slovákov a významnej postavy slovenského zahraničného odboja. Chytili ju so synom pri úteku do Ameriky a zaistili. V marci 1954 mala súd, kde sa vďaka svojim právnickým schopnostiam obhájila tak dobre, že ju prepustili. Krátko na to aj tak opustila republiku.

Vtedy sa veľmi rozzúril, že si z neho robím posmech. Videla som, že podstatne veci okolo celého prípadu vedia a tak som s tým, čo napísali do zápisnice, súhlasila, ale s podmienkou, že som prinútená podpísať. Vtedy referent v návale zlosti roztrhal zápisnicu. Súd bol v júni 1954. Obhajca sa so mnou stretol tesne pred pojednávaním a počas súdneho pojednávania mi „obhájil" 10 rokov väzenia, vraj za velezradu s poznámkou „zaslúžene".

Znie to paradoxne, ale po súde som sa už tešila na návštevu alebo nejakú prácu. Veliteľ mi sľúbil ihlu na šitie. Od radosti, že budem čosi robiť, som sa nevedela ani sústredene modliť. Denne som sa modlievala 3 ružence, krížovú cestu, rozjímala som, spievala nábožné piesne. To mi dodávalo sily do každého nového dňa môjho väzenského života.

Totiž počas celého pobytu vo väzení som nebola na svätej omši, na svätom prijímaní a nebolo možné prijať ani sviatosť zmierenia. Ak niekto prepašoval nejakú knihu, ruženec alebo medailu, ihneď to dozorcovia zhabali.

Musela som žiť z toho, čo som mala v sebe. Na prvú Veľkú noc vo väzení som počula hlahol prešovských zvonov ako aj to ako v susedstve niekto hral omšové piesne. To bolo všetko.

Strava bola ako vo väzení. Často sme si hovorili „k smrti veľa, k žitiu málo". Až na Veľký piatok im zišlo na um počastovať ma dobrým kúskom údenej šunky, ale poslala som im to naspäť.

Neskôr mi do cely dali spoločníčku, opäť mladú ženu. Tá všetko vedela, čo, ako, kde. Vysvitlo, že bola nasadená, aby určité veci vyšpehovala.
Zvláštne bolo aj to, že po odsúdení som neišla do pracovného tábora, ale na Najvyšší súd do Prahy. Vraj na otcovo odvolanie. Môj otec však o ničom nevedel, na súde prítomný nebol a sám aj s mojimi bratmi mal s väzením do činenia.
V lete 1954 som s ďalšími 20 väzňami išla autom tzv. „Anton" na Pankrác. Cesta bola zaujímavá. Prenocovali sme v Ilave. Ráno k nám pristúpili ďalší. Potom cez Brno, Olomouc, Hradec Králové sme dorazili do Prahy. Vždy nejaký odsúdenec buď vystúpil alebo nastúpil.
Povestný Pankrác hostil vtedy tisíce väzňov. Jedni čakali ešte len na súd, druhí už na popravu. Jedni pre politiku a zločiny, iní pre vieru. Všetko dohromady – mladí skauti, kongreganisti, mládež z Katolíckej akcie, študenti i starí lotri. V tej chvíli som mala pred očami očistec.
Po príchode do cely som čakala už len na súd. Tu už žiadne výsluchy neboli. Do cely, kde sme boli štyri ženy, práve sa vmestili len štyri slamníky. Cez deň sme poukladali slamníky na seba, takže tri mohli sedieť a jedna z nás sa prechádzať. Ženy rozprávali medzi sebou o svojich krivdách alebo o ničom. Ozvala som sa len vtedy, keď už vyslovene blúdili. Márne som sa snažila pomodliť aspoň ruženec. V duchu som túžila aspoň zazrieť modliacu sa slovenskú ženičku.
Veľkú úľavu som cítila, keď na výmenu do cely prišla jedna členka Katolíckej akcie. Po nekonečne

dlhých výsluchoch bola nervovo veľmi oslabená. Zakrátko sme sa dohodli a spolu sa aj modlili. Boli sme zostava 2:2. Po čase ju vymenila 18-ročná istá vedúca Skautingu z Prahy. Nadchla ma svojou skautskou disciplínou – celý deň mlčať, na Veľký piatok intenzívne prežívať umučenie Pána, zriekať sa ponúknutých vecí atď. Rozumeli sme si výborne a dodnes si k sviatkom píšeme (hoci dnes mám 76 rokov). Veľmi si cenila, že môže sedieť s rehoľnou sestrou. Keď nás po pol roku dali z Pankráca okopávať cukrovú repu na pole, mali sme nevídanú radosť. Tešili sme sa slnku, poľu, zeleni a spoločnosti ostatných väzeniek. Vychádzky vonku z cely tu boli za normálnych okolností nepravidelné a len pod prísnym dozorom. Vychádzať von sme museli jedna za druhou, v odstupe 10 krokov a nesmeli sme rozprávať. Ísť pracovať na pole, nebolo povinné, ale ak som to odmietla na cirkevné sviatky, ušla sa mi za to korekcia[101]*. V septembri 1954 mi Najvyšší súd potvrdil mojich „zaslúžených" 10 rokov väzenia a tak som dúfala, že sa dostanem do pracovného tábora. O nikom z našich som nič nevedela. Čakala som až do leta 1955, kým neodsúdili sestru Fabiolu a Viktóriu. Keďže sa proti rozsudku neodvolali, prišli do Pardubíc na výkon trestu ešte skôr ako ja z Pankrácu.*

22.8.1955 nás na Pankráci viacerých naložili do autobusu a odvážali do Pardubíc. Pri odchode mi

[101] Korekcia je sprísnené väzenie v betónových kobkách v pivnici, v tme a o hlade .

vyhŕkli slzy, keď som si uvedomila hromadu bolesti, čo sa tu ukrýva…

A v Pardubiciach? Väznice boli ešte z čias Márie Terézie, podoprené vysokými drevenými múrmi, akoby práve mali padnúť. Jednako stačili na to, aby nás do nich zatvorili.

Veliteľka ma odviedla na oddelenie rádových sestier. Nečakane som sa tu stretla so svojou predstavenou sestrou Fabiolou a Viktóriou a už som to ani nepociťovala ako väzenie. Bolo nás 50 sestier zo 6 rehôľ (boromejky, vincentky, dominikánky, františkánky, krížové a tri vykupiteľky) asi 50 ďalších väzenkýň tzv. „nebezpečných živlov“. Ich volali „Oddelenie Hrad“ a nás „Oddelenie Vatikán“.

Boli sme vo veľkých celách asi po 30 žien pospolu. Režim bol veľmi prísny: obed bol na cele a ostatné ľudské potreby tiež. Ženy sa začali búriť a mali isté požiadavky na Veliteľstvo väznice. V celom objekte bolo asi 700 žien a všetky začali hladovku. Trvala 3 dni.

Nejaké ústupky sme si tým vymohli, ale 12 žien ešte raz napísalo sťažnosť. Práve v tom čase prišiel do Prahy Dag Hammerskjöld, riaditeľ Organizácie spojených národov. Veliteľstvo to považovalo za vzburu a preto tých 12 žien previezli na Pankrác, kde zostali 2 roky.

Za uvoľnenie sme považovali aj to, že sme neboli zamknuté na celách, ale len na oddelení, mali sme kúpeľňu, umyváreň a WC.

Na oddelení nebola vždy stráž a tak sme sa spolu modlili. Modlitbu viedli Krížové sestry, tých bolo

najviac. Boli to hodinky, ruženec, latinské modlitby. Oproti minulosti to bola veľká úľava. Zamestnávali nás pletením svetrov, šitím, navliekaním korálok a výrobou mohamedánskych ružencov (3x33 zrniek), čím sme si mohli zarobiť aspoň na zaplatenie pobytu vo väzení (14 korún/deň a v korekcii 8 korún/deň).

Bola to irónia, že sme vyrábali mohamedánske ružence a vlastné sme sa modlili na prstoch. Občas urobili dozorcovia kontrolu na celách a zhabali všetko, čo našli. Evanjelium podľa Marka sa nám podarilo po celý čas schovávať v slamníku a denne čítať. Dokonca neskôr doniesli ženy z iného tábora aj Omšový misál. V sobotu vždy niektorá opísala nedeľné texty, aby sme mohli v nedeľu rozjímať, spievať, modliť sa a tak sa spájať s celou Cirkvou.

Párkrát nám návšteva prepašovala aj konsekrovanú hostiu, ktorú sme rozlámali aj na 25 častí, len aby nás mohlo prijímať čím viac.

Ruženka Vacková, profesorka výtvarného umenia z Prahy, ktorá viedla dievčatá v Katolíckej akcii mala pre nás prednášky a riešila otázky, ktoré nás najviac vo väzení trápili. Každý piatok viedla krížovú cestu. Dokonca aj staršia pani Fráňa Zeminová – sociálna demokratka, skoro ateistka sa na nich aktívne zúčastňovala a horlivo agitovala po chodbách: „Děvčata, křížová cesta“. Neskôr k nám prišlo asi 10 sestier vincentiek. Tie nás naučili spievať Vianočnú novénu a Missa de Angelis. Každá nová sestra bola prínosom.

Raz nás vo väznici v Pardubiciach prišli navštíviť naše spolusestry. Nesmierne sme sa im potešili.

Vďaka nim sme sa dozvedeli, čo je nové doma i vo svete. Vo väzení bol síce rozhlas a sem-tam nejaké noviny. Nuž ale, aj v našich správach sa dalo vybadať, čo sa vo svete robí.

Vychádzky na dvor boli trochu uvoľnenejšie oproti Pankrácu. Mohli sme sa prechádzať dve a dve. Poväčšine sme sa modlili ruženec.

Prišiel rok 1960. Spoluväzenkyňa Ilka Pellerová, s ktorou som spolu šila, začala nahlas uvažovať, že asi nás prepustia na nejaký mariánsky sviatok. Nevenovala som tomu veľkú pozornosť. Myslela som si: „Veď už samotné prepustenie po odsedení bude veľkým dňom!“

Rozprávalo sa o tom, že 9. mája sa chystá veľká amnestia. Ťažké bolo tomu uveriť, pretože amnestie sa väčšinou udeľovali menej nebezpečným väzňom, než sme boli my. V rozhlase sme raz mohli počuť, že prezident republiky udeľuje amnestiu, ale vzťahuje sa len na určité tresty.

13. máj 1960 – mariánsky sviatok, na naše veľké prekvapenie, bol dňom aj nášho prepustenia!

Zdalo sa to neuveriteľné. Odchádzali sme v civilných šatách (rehoľné sme si žiadať nesmeli) a po etapách, aby to nevyzeralo nejako nebezpečne. V rýchliku smerom na Slovensko sme boli šiesti. Nad ránom som dorazila na Oravu. Vlak, ktorý prechádzal popri mojom rodnom dome, počuli všetci. Neskôr mi povedali, že vtedy otec zo sna nahlas zavolal: „Padla“. Pýtali sa ho, čo padlo a on, že sa mu snívalo ako padla atómová bomba.

U môjho brata som sa mohla zvítať s otcom a súrodencami – sestrou Verissimou a Peregrínou.

Po 6 a pol roku som sa hneď v to ráno mohla zúčastniť na svätej omši, vyspovedať sa a prijať sväté prijímanie.
Regionálna predstavená bola v tom čase na Velehrade, ale tam pre mňa platil zákaz prijatia. Takmer celý rok som strávila doma, na rodnej Orave, pod dozorom súdruhov z Miestneho národného výboru. Všimla si ma jedna doktorka, ktorá potrebovala opatrovať svoju dcéru a tá ma vyžiadala pre túto službu. Denne som prichádzala k nej do rodiny, ale súdruhom vadilo, že prechádzam v reholných šatách dedinou a tak mi nariadili chodiť poza dedinu, aby ma nemohli stretávať deti.
Aj keď som celý pobyt vo väzení brala ako účasť na utrpení Kristovom a údoch jeho Cirkvi, nemala som na vyšetrovateľov vždy kresťanský pohľad. Dívala som sa na nich ako na nepriateľov a jednala som s nimi pohŕdavo, s hnevom a zlostne. Dnes sa modlím aj za nich. Keď som počula, že sa niektorému z nich niečo prihodilo, priala som si, aby to nebola pravda. Nechcem, aby sa niekto kvôli mne dostal do zatratenia.
Dni samotky – trvali niekoľko mesiacov - a potom korekcie (po 10 i viac dní) dávali príležitosť vyskúšať si duševné sily. Nebola totiž nijaká možnosť rozptýlenia. Bolo to treba zvládnuť a prekonať len s tým, čo som predtým nazbierala. Cítila som modlitby spolusestier, príbuzných a

celej Cirkvi. Len tak si možno vysvetliť, že sme to prežili“[102].

Na základe amnestie 15. mája 1960 boli z pardubickej väznice prepustené aj uväznené sestry Fabiola a Viktória. Spolu si „odsedeli“ 17 rokov. Po nepredstaviteľných útrapách väzenského života čakal na ne ešte drsnejší život „vonku“. Sestra Fabiola Koková spomínala:

„Keď som z pardubického väzenia prišla ku svojím spolusestrám sústredeným v charitnom domove v Podolínci, zmocnenec ma chcel odtiaľ hneď vyhnať. Vraj pre takýchto zločincov ako som ja, tu miesta niet.

Zmocnenec sa v zúrivosti obracal na najvyššie úrady, aby mi dokázal, že som bola sestrou predstavenou prepustená z rehole. Keď nič nedosiahol, ostala som tu naďalej, ale pokoja mi nedal. Prenasledoval ma na každom kroku. Po rokoch strávených v tmavých väzniciach som si ťažko zvykala na prácu na poli a na horúcom slnku. Po pár dňoch som dostala úpal a vysokú teplotu. Keď ma na druhý deň zmocnenec nevidel medzi sestrami pripravenými na pole, sám chcel prísť do izby, kde som ležala, presvedčiť sa, či som naozaj chorá.

V týchto ľudsky ťažkých okamihoch som cítila silu spoločenstva. Sestry izbu zamkli a dnu ho nepustili. Ani lekársky nález, ani nariadenie lekára mu

[102] Zápisky z väzenia, uložené v Archíve Slovenskej provincie, Spišská Nová Ves.

nestačili. Počas celého pobytu v Podolínci ma šikanoval ako len mohol. Pri prvej príležitosti, ktorá sa predstaveným naskytla, ma poslali ku skupine sestier do českých tovární. Odtiaľ nasledovali ďalšie zastavenia krížovej cesty. Bol to Domov dôchodcov v Pilníkove a Ústav sociálnej starostlivosti v Bardoňove.
Podobný osud stihol aj sestru vincentku, ktorá bola so mnou prepustená. Sestry nás však svorne chránili. Našou silou bola jednota"[103].

IV. ÚSTAVY SOCIÁLNEJ STAROSTLIVOSTI (ÚSS)

„Jednou z foriem poskytovania sociálnych služieb je forma ústavnej sociálnej starostlivosti. Do 1. januára 1955 bola táto starostlivosť v správe dobročinných organizácií.
V prevažnej miere to bola úloha dobrovoľných organizácií a náboženských spolkov v chudobincoch, nálezincoch a nocľahárňach a pod. Rozdiel bol najmä v ústavoch s náboženským zameraním ovplyvneným často finančnými možnosťami. Po skončení druhej svetovej vojny prevzalo riadenie ústavnej sociálnej starostlivosti pre telesne a duševne postihnutých ľudí a v domovoch odpočinku Ministerstvo zdravotníctva a po roku 1955 bola začlenená do Štátnej zdravotníckej správy. Pretože v ústavnej sociálnej starostlivosti prevažujú prvky sociálne, touto problematikou sa prestalo zaoberať Ministerstvo zdravotníctva a od 1. apríla 1954

[103] Tamtiež.

riadenie ústavnej starostlivosti od zdravotníctva prevzali národné výbory“.[104]

V niektorých ústavoch sociálnej starostlivosti pracovali viaceré rehole ešte pred koncentráciou. Niektoré boli zriadené až po príchode sestier z nemocníc alebo z českých tovární a prácu v týchto ústavoch im ponúklo Ministerstvo kultúry, odbor sociálneho zabezpečenia v Bratislave.

1. SPIŠSKÝ ŠTVRTOK – DOMOV DÔCHODCOV

Totalitná moc sa v roku 1950 chcela sestier „naoko“ zbaviť. Dobre však vedela, že ich ešte niekde bude potrebovať. Už v júni 1951 ponúkol Štátny úrad pre cirkevné veci našim sestrám prácu v Domove dôchodcov v Spišskom Štvrtku. V priebehu mesiaca, 1. júla 1951 nastúpili sestry zo Spišskej Novej Vsi do bývalého minoritského kláštora v Spišskom Štvrtku, ktorý po odchode rehoľníkov zíval prázdnotou a ujali sa 36 obyvateľov (muži a ženy) domova. Boli to sestra Sidónia Vozárová, Emerika Bartošová, Bartolomea Wegerbauerová, Kornélia Babíková, Blažeja Lukáčová, Zacheja Cicmanová, Kapistrána Pisoňová, Gaudentia Mitríková, Lujza Perunová, a Arimatea Macková .
Štát im tu „pripravil“ pracovné miesta pri starých ľuďoch. Medzi obyvateľmi domova našli vtedy aj notára Štefánika zo Spišskej Novej Vsi (brat generála Milana Rastislava Štefánika[105]). Začiatočné ťažkosti premáhali svojou

[104] HERCHEL, J.: *História ústavov sociálnej starostlivosti v Slovenskej republike.*
[105] Významná osobnosť v dejinách slovenského národa, francúzsky generál a slovenský člen vedúceho triumvirátu českého a slovenského odboja

usilovnosťou ako pri ošetrovaní tak aj v kuchyni. Najväčší problém bol s vodou – nebolo ani vody v studni ani vodovodu. V roku 1954 v rámci reorganizácie v zdravotníctve sa z domova stal Krajský ústav sociálnej starostlivosti a pod vedením vedúceho Dr. Jučšáka sa odstránili technické problémy a zvýšila sa kapacita ústavu. Bolo potrebné zvýšiť aj kapacitu personálu. V roku 1957 prišli z českej továrne z Benešova nad Ploučnicí sestra Bohumila Kurčínová, Febrónia, Kunigunda Eliášová, Augusta Chorvátová, Siena Javorská, Olívia Halušková, Gasparína Smoleňová a Viventia Gavláková a pretože nie všetky mali zdravotnícku kvalifikáciu začali večerným štúdium na Zdravotnej škole v blízkej Levoči. Po zdĺhavých ťažkostiach sa im podarilo ukončiť štúdium až 16. júna 1964 a ako kvalifikované pracovné sily to pocítili na zvýšenom plate. Od roku 1964 boli v ústave len mentálne postihnuté ženy od 20 rokov.

č. 35
Spišský Štvrtok, celkový pohľad, byt sestier, spoločenstvo sestier v „novom šate“ po zmene rúcha v roku 1970.

V rokoch 1969 – 70 nastúpili ako katechétky sestra Sidónia a Miriam do Rabče na Oravu a sestra Arimatea do Levoče ku študujúcim kandidátkam. Zakrátko chvíle slobody strieda nastupujúca normalizácia a v kronike domu čítame:

---

v zahraničí. Je veľmi pravdepodobné, že 4. mája 1919 išlo o úmyselné letecké nešťastie, pri ktorom generál Štefánik zahynul, pretože svojimi postojmi voči T. G. Masarykovi a E. Benešovi sa v poslednej fáze odboja najmä v otázke postavenia Slovenska a v otázke svojej osobnej pozície v novom štáte. Porov.: ĎURICA, M.S. *Dejiny Slovenska a Slovákov,* Pressko Bratislava, s. 123.

> *„Sme rehoľné sestry a preto nebuďme zatrpknuté duše. Žime len pre Ježiša a vtedy i to ťažké a neisté sa nám stane ľahkým a istým. Utrpením neistoty pomáhajme vykupovať svet.“*

Sestry katechétky sa vrátili naspäť a z Levoče pribudla do spoločenstva sestra Immaculáta Vallušová. Dňa 19. marca 1970 pri zmene šiat spoločenstvo tvorí 23 sestier. Medzi nimi sú i mladé sestry Božena a Tichomíra Grácikové a sestra Kvetoslava Janošová, ktoré k 1. novembru 1973 musia odložiť rehoľné rúcho a odísť z rehoľného spoločenstva. Táto správa zarmútila celé spoločenstvo, ktoré sa zmenšovalo nielen odchodom týchto sestier do civilu, ale aj starších do dôchodku. Sestry verné Cirkvi sa neuzatvárajú, ale v svojich modlitbách sprevádzajú novozvoleného pápeža na jeho apoštolských cestách a s príchodom nového farára Petra Fidermáka sa aktívne zapájajú do života farnosti v rámci možnosti, zvlášť pri budovaní novej farskej budovy a opravných a reštauračných prácach kostola. Začiatkom septembra 1982 spoločenstvo prekvapila návštevou sestra Floriella Lang, generálna predstavená z Ríma, ktorá sa podujala tajne vykonať vizitáciu provincie. Vzhľadom na dobu sa táto udalosť musela v ústave utajiť. Čas plynul a prinášal veľa zmien a v roku 1989 vytúženú slobodu. V kronike sa píše:

> *„Vyšlo slnko nad našou osirelou spišskou diecézou... Máme pastiera v osobe nového spišského biskupa Mons. Františka Tondru, na ktorého ľud už toľko čakal, modlil sa a obetoval. Všetko sa oplatí, lebo Boh vzhliadol na modlitby svojho ľudu.“*

Sestry, ktoré statočne niesli štafetu počas dlhých rokov neslobody, s radosťou prijali do svojho kruhu mladé sestry ako

zdravotníčky. Nastalo obdobie veľkých zmien aj v provincii, ktorej vedenie rozhodlo, že k 31. júlu 1991 sestry ukončia pracovný pomer v tomto ústave a rozídu sa na nové pôsobiská.

2. DUCHCOV – DOMOV DÔCHODCOV

Skupina 10 sestier maďarskej národnosti odišla v januári 1958 z továrne v Benešove do Domova dôchodcov v Duchcove na severe Čiech. Domov dôchodcov v Duchcove mal sídlo v zámku kniežaťa Valdštejna.

č.35 a
Duchcov, Zámok kniežaťa Valdštejna

Vedúcou domova bola Ružena Dancová. V dome žilo 40 starých ľudí. Ministerstvo zdravotníctva poskytlo tomuto zariadeniu len 9 pracovných miest a tak jedna zo sestier pracovala bezplatne. Neskôr bol taký nával práce, že sestry poprosili sestru Oktáviu, regionálnu predstavenú, aby im poslala aspoň dve ďalšie sestry na výpomoc.
Po duchovnej stránke sestry využili možnosť stretnutí s dvoma biskupmi žijúcimi v charite v blízkom meste Osek, kde pracovali sestry Sv. Kríža. Po ťažkom väzení sa tu zotavoval grécko-katolícky pomocný biskup Vasiľ Hopko z Prešova, ktorý vedel dobre maďarsky. Sestry mali možnosť prijať sviatosť zmierenia, zúčastniť sa exercícií a duchovných obnôv vo svojej rodnej reči. Druhým bol český biskup Ladislav Hlad, ktorý prišiel práve z väzenia. Rád mával prednášky pre sestry, ktoré i keď hovorili maďarsky, snažili sa k nemu priblížiť aspoň tým, že sa naučili niečo česky. Najväčšou odmenou pre obidvoch biskupov bolo poďakovanie generálnej predstavenej

sestry Archangely, ktorá ich v tomto domove ako turistka nečakane navštívila.
Koncom roka 1965 sa niektoré sestry zo zdravotných dôvodov museli vrátiť na Slovensko. V roku 1969 odišli odtiaľ posledné sestry do ChD v Hronskom Beňadiku.

3. PILNÍKOV A BOROHRÁDEK - DOMOVY DÔCHODCOV

Z tovární v mestách Hajnice u Trutnova a Úpice presunuli skupinu sestier do továrne v Šluknove, kde pracovali do roku 1964. Kvôli ťažkým pracovným podmienkam sa zdravotný stav viacerých sestier narušil a vrátili sa na Slovensko. Niektoré z nich pridelili do Pilníkova a Borohrádku. Sestry Fabiola Koková, Karmela Tóthová a Janka Kiššová tu pracovali už od roku 1961. V čase sústredenia zákon sestry vôbec nechránil a tak boli „nástrojom“ v rukách vlády a tá sa ich nepýtala ani na ich súhlas ani na nesúhlas. V danej situácii nevideli iné východisko, museli sa nariadeniam podriadiť. Kdekoľvek sestry boli, všade slúžili s láskou a radosťou, tak ako samému Kristovi. Na každom mieste dávali pracovné prostredie do najlepšieho poriadku, akoby to bol ich vlastný majetok. Dňa 1. septembra 1964 prišla z Borohrádku sestra Ignácia Krempaská a 1. októbra 1964 sestry Borgia Hrmová, Lýdia Kupčová a Valentína Gdovinová z Borohrádku do ÚSP na Velehrade, aby posilnili sesterské rady pri ošetrovaní, pretože viaceré zo zdravotných dôvodov museli prejsť na ľahšiu činnosť akou bolo šitie, či práca na vrátnici.

4. HRAŇ - ÚSS (okr. Trebišov)

Pri likvidácii prešovskej nemocnice v noci 3. augusta 1957 bola posledná skupina sestier preradená priamo do Ústavu sociálnej starostlivosti v Hrani, kde vymenili v práci sestry spasiteľky. Pre chorých boli sestry ošetrovateľkami, vychovávateľkami, upratovačkami, kuchárkami - jednoducho všetkým. Sestry tu pracovali 7 rokov, ale počas celej doby boli prísne strážené a utláčané. Sestra Claudia Brajerová spomína:

> *„Pri jednej príležitosti chcela sestra regionálna predstavená Leonóra Pintérová navštíviť komunitu. Písomne sa ohlásila sestre predstavenej Rafaele Šmelkovej a tá išla návšteve v ústrety do Trebišova. Avšak na zastávke v Novosade čakalo na sestru Leonóru a Rafaelu prekvapenie. Tajná polícia nasadila sestru Leonóru v Novosade do auta a odviezla späť do Trebišova, aby zamedzila stretnutiu sestier s predstavenou. Bolo aj po návšteve, aj po radosti“.*[106]

Tento ústav nepatril pod Ministerstvo kultúry, odbor sociálne zabezpečenie, ale pod Ministerstvo zdravotníctva a ten si v roku 1964 už viac neprial rehoľné sestry vo svojich službách. Pre sestry Hermanu Furmanovú, Filibertu Harbutovú a Jozefínu Medzihradskú bol nátlak neznesiteľný a vrátili sa odtiaľ do civilného života. Ostatné odišli do Batizoviec.

5. PRUSKÉ - DOMOV DÔCHODCOV
(okr. Dubnica nad Váhom)

Pôvodne františkánsky kláštor v Pruskom po vysídlení rehoľníkov slúžil na rôzne účely. Jedným z nich bolo zriadenie

[106] Archív Slovenskej provincie, Spišská Nová Ves.

domova dôchodcov, ktorý spravovali civilní zamestnanci. Do tohto štátneho zariadenia boli v roku 1958 z Podolínca preradené sestry Venancia Zelinková, Dominika Verničková a Angela Šmilovská. Pracovali tu ako ošetrovateľky. Celkom izolované od spoločenstva sestier tu vydržali 10 rokov. Odtiaľ odišli k našim sestrám na Velehrad do Ústavu sociální péče.

6. VELEHRAD – Ústav sociální péče (ÚSP)

Začiatkom roka 1958 pozvali pracovníci Ministerstva kultúry, odbor pre cirkevné veci sestru Leonóru Pintérovú regionálnu vikárku do Prahy, kde jej tlmočili zvláštnu správu tohto znenia:

> *„Ako odmenu za dobrú prácu v továrňach sme vám pripravili Ústav sociální péče na Velehrade. Budete tam opatrovať mrzákov![107]“*

č. 36
Velehrad, Bazilika a kláštor

Pre sestry pracujúce v českej továrni vo Františkove nad Ploučnicí to bola ale zvesť! Hneď usilovne hľadali na mape Velehrad[108], ktorý doposiaľ poznali len z dejín Veľkej Moravy.

---

[107] Kronika spoločenstva, Velehrad.

[108] **Velehradský kláštor** založil český kráľ Přemysl Otakar I. a jeho brat Vladislav Jindřich z vďačnosti, že sa splnil dávny sen Přemyslovcov po kráľovskej dedičnej hodnosti v roku 1197. Miesto pre kláštor cistercitom určili neďaleko Veligradu – terajšie Staré Město do kraja opradeného dávnou ľudovou tradíciou na počiatky kresťanstva spájajúce sa s príchodom slovanských vierozvescov svätých Cyrila a Metoda. Dňa 11. novembra 1205 vstúpil do pravdepodobne ešte rozostavaného kláštora

Dňa 17. marca 1958 sa vydali na dlhú cestu zo severných Čiech bližšie k domovu. Vo velehradskom Vincentíne[109] na ne čakal správca Jozef Šedivý. Vystriedali v práci sestry boromejky, ktoré z nám neznámych príčin museli odísť. Na bývanie dostali sestry k dispozícii aj celkom novú ubytovňu „Marianum". S podlomeným zdravím prišla so sestrami na Velehrad aj regionálna predstavená sestra Oktávia. Až tu si uvedomili svoje položenie, ale zároveň i poslanie. Do bodky zodpovedalo pôvodne vytýčenému cieľu našej zakladateľky ALFONZY Márie, ktorý znel:

„Starať sa v prvom rade o najbiednejších!" [110]

Bola to práca medzi 300 telesne a mentálne postihnutými ľuďmi a tá kládla na sestry vysoké nároky. Hŕstka 31 sestier nestačila pokryť všetky pracovné miesta rozsiahleho areálu ústavu a tak chýbajúce pracovné miesta sa predstavení snažili dopĺňať sestrami zo slovenských nemocníc, až nakoniec počet sestier dosiahol číslo 90. Z práve likvidovanej košickej

---

a kostola opát Ticelín s dvanástimi rehoľníkmi. Pusté údolie bolo vhodným miestom pre pracovitých a kontemplatívnych synov svätého Bernarda. Títo rehoľníci zachovali veľkomoravské meno Velehrad. Veligrad – dnešné Staré Město pri Uherskom Hradišti, nový Veligrad – dnešné Uherské Hradište; meno Velehrad – zostalo názvom pre cistrciátsky kláštor s osadou dodnes. Porov.: SMAHEL, R. *Velehrad,* Nakladatelství Matice Cyrilometodějská Olomouc, 1991.

[109] V 20. storočí Velehradský kláštor patril Olomouckému arcibiskupstvu a spravovali ho pátri jezuiti až do likvidácie rehoľníkov po II. svetovej vojne. VINCENTÍNUM bol ústav v Prahe –Břevnov pre telesných postihnutých, ktorý viedli sestry sv. Karola Boromejského. V Prahe, v hlavnom meste štátu si nový štátny aparát neprial mať mrzákov. Tento ústav vysťahovali do prázdneho kláštora na Velehrad, ktorí dostal úradný názov Ústav sociální péče pro dospělé. Názov VINCENTÍNUM sa bežne užíva až dodnes. In.: BUDICKÁ, sestra Celina, *Zo spomienok*.

[110] Konštitúcie SDR, bod 80.

nemocnice prišli sestry: Immaculáta Vallušová, Gabriela Pillárová, Teodorika Kasprišinová a Marieta Sokolová.
S príchodom Matky Oktávie, regionálnej predstavenej, sa Velehrad stal aj sídlom Regionalátu. Keďže v roku 1950 Regionalát svoj regionálny dom v Spišskej Novej Vsi stratil, alebo ako sme to zachytili v archívnych spisoch „daroval" štátnej správe, odvtedy sídlo Regionalátu bolo vždy tam, kde sa práve zdržiavala regionálna predstavená. Radosť sestier z toho, že je medzi nimi matka, netrvala dlho, pretože 3. júna 1963, po dlhom utrpení v Jubilejnom cyrilo-metodskom roku, ticho odišla na večnosť[111]. Vždy bola pre sestry matkou, vzorom a príkladom a tak lúčenie nebolo ľahké. Pochovali ju na Velehrade.

č. 36 a

Velehrad, Pohrebný sprievod sestry Oktávie, regionálnej predstavenej- dievčatá a chlapci v krojoch, sestry, sprievod s truhlou, na cintoríne, otvorený hrob

Po jej smrti úrad regionálnej predstavenej prevzala sestra Leonóra. Nakoľko sme boli ešte Regionálat, regionálne radkyne písomne poprosili Biskupský ordinariát v Trnave[112] o sprostredkovanie žiadosti o schválenie menovania regionálnej predstavenej na Kongregácii pre rehoľníkov v Ríme.

č. 37

[111] V ten istý deň zomrel aj pápež Ján XXIII.
[112] So žiadosťou sa sestry obrátili na Ordinariát v Trnave, lebo v Spišskej Kapitule už bol dosadený proštátny kňaz Andrej Scheffer, kapitulný vikár.

*Sestra **Leonóra,** krstným menom Viktória **Pintérová** bola 3. provinciálnou predstavenou Slovenskej provincie [t.č. regionálnou predstavenou Regionalátu – poz. autora].*
Narodila sa 14.7.1900 v Mýtnej Novej Vsi, okr. Topoľčany. Pochádzala z ôsmich detí a rodičia ich vychovávali v hlbokom kresťanskom duchu a to zasievaním lásky k Bohu a k blížnemu do ich srdc. Po ukončení ľudovej a meštianskej školy sa rodičom zverila so svojim úmyslom zasvätiť sa Bohu. Prostredníctvom miestneho farára vstúpila do Kongregácie Sestier Božského Vykupiteľa v Šoproni. Až do neskorých rokov života vždy s radosťou spomínala na svoj odchod do kláštora. Ako kandidátka absolvovala Učiteľský ústav. V noviciáte sa svedomito oboznamovala s charizmou a spiritualitou kongregácie. Takto vycibrená v poslušnosti, stotožnená s chudobou a rýdza v čistote, zložila v roku 1922 prvé sľuby v Šoproni. Od roku 1922 – 1929 pôsobila na Ľudovej škole v Dobšinej. Od roku 1929 účinkovala v Spišskej Novej Vsi. Najprv na Ľudovej škole, postupne na Meštianskej škole a potom na Obchodnej škole a nakoniec na Dievčenskom reholnom gymnáziu. Táto práca si vyžadovala veľa obety, lásky a prezieravosti, ale ona pred ničím necúvla, ničoho sa nezľakla. Striedala prísnosť so zhovievavosťou a žiačky sa ňu v dôvere obracali, lebo vedela medzi nimi vyrovnať nezhody a spory. Spolu so sestrou Oktáviou, regionálnou predstavenou zápasila s každodennými starosťami v školách a v internáte, ktorý neskôr pristavili ku kláštoru. Vedela, že by to sama nezvládla a preto často zotrvávala pred Pánom a tam vzrastala v dôvere a odvahe. Keď sa školy, internát a nemocnice Slovenskej provincie sľubne rozvíjali, prehnala sa nad našou krajinou búrka ničivého komunizmu. V roku 1950 spolu s ostatnými prestala

vyučovať, lebo nevychovávala v socialistickom duchu. Dňa 20.10.1951 odišla so skupinou 50 sestier na sever Čiech, kde mladé a zdravé sestry štát nútil pracovať v textilných továrňach. Matka Leonóra bola pre tieto mladé sestry srdcom i dušou ich nového domova vo Františkove nad Ploučnicí. Zdolávala ťažkosti spoločenstva i pracovného zadelenia sestier. Vedela sa postaviť zoči-voči tvrdej realite, tešiť sa i zaplakať, zbystriť zrak i privrieť oči a to s láskou a dobrotou. Šesť a pol roka bola pre mladé sestry starostlivou matkou, keď sa znechutené vracali z textilky.

Keď v roku 1958 Ministerstvo v Prahe zverilo našim sestrám prácu vo velehradskom Vincentíne, prijala aj túto úlohu podľa vzoru Matky Alfonzy Márie. Veď to bola starosť o núdznych trpiacich. Tam zastávala úlohu domovej predstavenej a zamestnala sa ako skladníčka textilu a prádla. Po smrti Matky Oktávie v roku 1963 prijala úrad regionálnej predstavenej. S modliacim sa srdcom navštevovala sestry, vnímala ich potreby a odovzdávala to Pánovi – tam riešila „neriešiteľné". Úradne to robiť nemohla, pretože by bola musela všetko hlásiť štátnym orgánom. Robila, čo sa robiť dalo! Medzi sestrami, na pracovisku a v kaplnke nevedela byť unavená. Spoločný život dávala na prvé miesto a denný poriadok presne dodržiavala. Bolesť jej spôsobovalo to, keď kaplnka a jedáleň neboli plne obsadené chýbajúcimi sestrami. Po skončení svojho úradného obdobia ostala na posvätnom Velehrade. V historický deň našich národov, počas návštevy Petrovho nástupcu Jána Pavla II. na Velehrade dňa 22.4.1990 ho mohla osobne stretnúť. V tom čase už bola na invalidnom vozíčku. Svoju pozemskú púť ukončila 30.5.1990 v 90. roku života a 68. roku rehoľného života v kruhu svojich milovaných spolusestier a za sprievodu ich modlitieb.

Jej telesná schránka očakáva deň vzkriesenia vedľa sestry Oktávie na velehradskom cintoríne.
V jej duchovnom testamente okrem iného čítame: „Nech každý deň odumrie vo mne aspoň nejaká čiastka a potom sa mi bude ľahšie umierať, pretože smrť je bolestným lúčením, ale zároveň radostným návratom k Otcovi. Reholný život je bremeno dňa a horúčavy. Chcem ho niesť ochotne, z lásky k Ježišovi a k jeho nohám ho chcem zložiť len na smrteľnej posteli ako poslednú obetu".

Život plynul ďalej a bol popretkávaný udalosťami príjemnými aj menej príjemnými.
Sestrám sa v spomienkach vynára jedna z nich:

„Naše sestry Leonóra a Anastázia 25. 3. 1964 odleteli do Prahy, aby navštívili chorého biskupa Jána Vojtaššáka v neďalekých Senohraboch, kde bol v Charitnom domove pod policajným dozorom. Bolo to radostné a dojímavé stretnutie. Po návrate mu napísali, že sa šťastne vrátili domov a pán biskup im na to odpísal:

Senohraby pri Prahe, 18. 4. 1964

Ctihodná sestra predstavená, ctihodné a milé Sestry Božského Vykupiteľa!

Obdržal som váš list zo 4. t.m., v ktorom mi oznamujete, ako ochotne a radostne ste sa zapojili do výzvy Svätého Otca pre celý katolícky svet spoločne sa modliť za kňazov, svätých kňazov, za reholný stav a za nové reholné a kňazské povolania. Bola to jedinečná výzva, aká ešte v dejinách od najvyššieho duchovného Pastiera a Otca

nezaznela do celého katolíckeho sveta k duchovným deťom celého sveta.
Pomery v celom svete sú také mimoriadne, že si vyžiadali takú mimoriadnu výzvu Kristovho námestníka. Kristus položil svoj život za spásu celého ľudstva. Jeho námestník vyzýva veriacich celého katolíckeho sveta, aby sa modlili a vyprosovali u Boha svätých kňazov, rehoľníkov a rehoľnice, pretože len tak možno úspešne pôsobiť na spáse ľudstva. A výzva našla ozvenu aj u nás.

Teším sa, že ste odvážny let – myslím lietadlom- do Senohrab šťastlivo, bez úrazu vykonali. Deň po vašom odchode, Zelený štvrtok, bol ako sa tu hovorí „špatný“: dážď, hmla až po samú zem, zima, no nevľúdny deň. Takže máte šťastie, že ste sa včas dostali domov.

Po mnohých rokoch som dostal, tak ako kedysi na Kapitule, možnosť vykonávať v kaplnke Domova obrady Svätého týždňa, počnúc Zeleným štvrtkom a končiac Veľkonočnou nedeľou.

Včera som dostal z Pezinka smutnú správu. Pomocný a môj svätiaci biskup Štefan Barnáš dostal pred dvoma týždňami mŕtvicu a 16. 4. 1964 o 8.15 hod. zomrel.
Nuž je to duchovná rana aj pre mňa a nemôžem mu ísť ani na pohreb, ktorý bude v Slovenskej Vsi 20. 4. 1964 o 10. hod. Prosím o modlitby za neho.

Do opatery Sedembolestnej vás všetkých odporúčam a žehnajúc vám ostávam v Kristovi oddaný

+ biskup Ján[113]

Z tohto krásneho listu načerpali sestry veľa duchovných impulzov. Ten, ktorý to písal, žil svätým životom, životom, ku ktorému netreba žiaden komentár.

[113] Podľa záznamu kroniky na Velehrade.

Sestry dobre vedeli ako ich pastier v ťažkých okovách väzenia i potom neskôr, trpel na tele i na duchu a znášal rany a úzkosti celého svojho stáda.

O tom akú významnú úlohu zohralo spoločenstvo sestier na Velehrade v rokoch 1968-69 je zachytené v kapitolách *„Záblesk slobody“* a *„Nové povolania v rodiacej sa slobode a ich riadna formácia“.*

Okrem svojej činnosti popri ošetrovaní sestry boli veľmi aktívne pri činnosti *Diela koncilovej obnovy*[114]. Medzi

[114] DIELO KONCILOVEJ OBNOVY – DKO: Nastúpením Alexandra Dubčeka, generálneho tajomníka ÚV KSČ 5. 1. 1968 nastal v politickom, spoločenskom a aj náboženskom živote určitý pohyb. Po zaniknutí Mierového hnutia katolíckeho duchovenstva vzniklo DKO na základe pastierskeho listu troch slovenských biskupov, v ktorom sa okrem iného píše: „Predovšetkým musíme hľadať cesty ako najúčinnejšie a v plnej miere nielen v liturgii, ale aj v celom kresťanskom živote uskutočňovať myšlienky II. vatikánskeho. koncilu .“ s. 118.

Predsedom DKO bol Dr. Ambróz Lazík. DKO adresovalo vláde tieto požiadavky:

- rokovanie vlády so Svätou Stolicou
- dohoda vlády s biskupmi
- slobodný styk biskupov s pápežom
- navrátenie biskupských stolcov so zosadeným biskupom
- slobodný výkon biskupov v ich úrade
- obnovenie diecéznych seminárov
- slobodné rozhodovanie pri stavbe kostolov

Vo vedení kňazov:

- bez zásahu ONV a udeľovania štátnych súhlasov
- obnovenie života reholí
- odstránenie prekážok v náboženskom živote laikov
- náboženská výchova mládeže a detí na školách i mimo nich
- prístup k cirkevnej tlači, rozhlasu a televízie
- pastorácia chorých v nemocniciach a vo väzniciach

najvýznamnejšie udalosti patrila Manifestačná púť DKO 14. mája 1968 na Velehrade.

č. 3
Velehrad v čase púte

Stretli sa tu biskupi z celého Československa, s nimi duchovenstvo a laici. Najprv bola v bazilike svätá omša a prejavy jednotlivých osobností. Veľkú zásluhu mali naše sestry na pokračovaní ďalšieho programu DKO vo Vincentínume, kde pripravili priestory pre rokovania a stravovanie účastníkov. Sestry to urobili s láskou a s nadšením, i keď v rámci svojich možností, ale aj takýmto spôsobom chceli mať účasť na živote Cirkvi. Jednoducho pre nich naplno platilo *„sentire cum Ecclesia“*.
Medzi pamätné udalosti života sestier patrí bezpochyby prvá návšteva svätého Otca Jána Pavla II. na Velehrade v apríli 1990, kde sa zúčastňovali na bezprostrednej príprave návštevy.

7. ROHOVSKÉ RYBKY – ÚSS (okr. Senica)

Do ÚSS Rohovské Rybky prišlo 17. apríla 1961 15 „rožňavských“ sestier: sestra Rita Čechová, Columbína Hegedušová, Teodózia Štibrová, Silvestra Birošová, Róberta Fecková, Koleta Lešková, Jozefa Zamborská, Benjamína Halžová, Alberta Sojková, Emanuela Mindová, Huberta Babinská, Václava Štoková a Migdónia Tomoryiová, ktorá ako

---

V novembri 1968 vláda požiadavky zamietla, pretože vraj stanovy DKO nie sú v súlade s ustanovením zákona č. 68/1951 o Dobrovoľných organizáciách a zhromaždeniach. s. 121
In: DLUGOŠ, F.: *Dejiny Mariánskej Hory v Levoči*, Polypress Levoča,

dôchodkyňa musela odtiaľ hneď odísť a na jej miesto prišla sestra Rozamunda Žilincová z charitného domova v Kláštore pod Znievom. V práci pri 105 retardovaných deťoch od 3 – 12 rokov vymenili sestry františkánky. Výmena sestier sa udiala v priebehu niekoľkých hodín, bez akéhokoľvek odovzdávania práce v takomto zariadení a tak začiatok sa niesol v znamení rôznych ťažkostí. Sestry sa zastrašiť nedali a postupne sa zoznamovali s diagnózami ochorenia detí a nachádzali spôsob ako s nimi zaobchádzať. Rozdelili ich do skupín podľa stupňa ochorenia a učili ich samostatnosti, zvlášť čo sa týkalo stravovania, rannej hygieny, ručných prác a zručnosti. Sestry zastávali úlohu vychovávateliek a aj učiteliek v jednej osobe. Práca bola sťažená a vyčerpávajúca.

č. 39a
Rohovské Rybky, kaštieľ
č. 39 b
Sestry na výletoch s deťmi
č. 39 c
Detský deň
č. 39 d
Výstava ručných prác

Po roku 1969 im pribudlo šesť mladých sestier: sestra Izabela Puhalová, Brigita Švecová, Invioláta Kubičárová, Dária Kandríková, Luciána Kutláková a Ivetta Kováčová, ktoré po patričnej formácii pod vedením magistry sestry Claudie Brajerovej začali naplno pracovať, niektoré v ÚSS Rohov, ďalšie v ÚSS Spišský Štvrtok a ÚSS Jasov, ale 1. novembra 1973 museli rehoľné šaty odložiť. Nie všetky mohli potom ostať pracovať naďalej v ÚSS.

č. 39 e
Rohovské Rybky, sestry z Velehradu na návšteve v Rohove, zľava: Sestra Venancia Zelinková, Anastásia Vallušová, Claudia Brajerová – provinciálna predstavená, sestra Alexia Vallušová, sestra Víta kendrová v civile,

Veľké ťažkosti im spôsobovali pracovníci Okresného ústavu sociálnych služieb v Senici.
Medzi týmito mladými sestrami bola aj sestra Ivetta Kováčová, ktorá sa musela podrobiť operácii srdca. Neskôr nastali komplikácie a 13. júna 1976 podľahla v nemocnici v Skalici. Pochovali ju v rodisku v Radaticiach pri Prešove v rehoľných šatách, z čoho mali predstavení po pohrebe nepríjemnosti pred civilnými úradmi. Osobitnou udalosťou roka pre deti i sestry bol vždy „Detský deň“. K tejto príležitosti nacvičovali s nimi divadlá, usporiadali výstavy ručných prác a športové hry. Radosť detí a niektorých ich rodičov, ktoré o ne javili záujem bola pre sestry odmenou za ich námahu vo výchovnej práci s deťmi a pri príprave „Detského dňa“.

8. UHROVEC – ÚSS (okr. Topoľčany)

Dňa 31. mája 1961 odišlo 10 „bardejovských“ sestier z Charitného domova v Podolínci do Ústavu pre mentálne postihnuté deti v Uhrovci, kde v tejto práci vymenili sestry františkánky. Podmienky boli veľmi ťažké, ale situácia sa zmenila až po 18 rokoch, keď 12. decembra 1979 dal štát k dispozícii vhodnejšie priestory v školskej budove v Horných Štitároch.

Dňa 4. januára 1988 sestry ukončili svoju činnosť v tomto ÚSS a odsťahovali sa do nového Charitného domu vo Vrícku, keďže väčšina z nich už dosiahla dôchodkový vek.

9. VEĽKÝ BLH - ÚSS /okr. Rimavská Sobota/

Ďalšia skupina, ktorú tvorilo 6 sestier, odchádzala 31. mája 1961 z Podolínca do Veľkého Blhu pri Rimavskej Sobote. Tri sestry boli z prešovskej nemocnice: sestra Bertília Fogášová, Chryzanta a Bonifácia Križalkovičová , z bardejovskej: sestra Eustella Bujňáková, z košickej: sestra Zélia a z nemocnice v Spišskej Sobote: sestra Richarda Novotná. V tomto ÚSS pre dospelých bolo 155 obyvateľov (muži a ženy) a naše sestry pracovali v tomto zadelení ako zdravotné sestry: tri ako vrchné sestry a ďalšie tri sa ešte starali aj o vreckové obyvateľov. Do zamestnania nastúpili 1.6.1961. Pracovné podmienky sestry zvládli ako-tak, ale podmienky na duchovný život tu neboli takmer žiadne. Po dvoch rokoch sestra Leonóra, nová regionálna predstavená podnikala kroky na stiahnutie sestier z tohoto miesta. 25. novembra 1963 sa jej to aj podarilo a sestry odtiaľ odišli do Charitného domova v Báči a sestra Bertília do Rohova.

10. TOVAČOV – DOMOV DÔCHODCOV (okr. Přerov)

Dňa 4. januára 1962 prišlo 10 sestier: sestra Apolónia Valková, Milburga Pasztorová, Emília Pisoňová, Pelágia Hudá, Protázia Lacková, Damiána Kozlovská, Ladislava Kazimírová, Gertrúda Saloky, Eugénia Jasečková, Edmunda Hruščaníková a Amáta Vaverčáková z Broumova do Domova dôchodcov

v Tovačove, kde vystriedali sestry františkánky, ktoré tu žili do poštátnenia kláštora.

č. 40
Tovačov, Kaplnka sestier, spoločenstvo sestier

Po poštátnení bol v budove zriadený domov dôchodcov, ale sestry františkánky v ňom pracovali len dva roky. Ako všade inde aj tu bol ustanovený správca a ten hneď skupinu desiatich sestier vykupiteliek po ich príchode zadelil: 2 sestry do kuchyne, 1 sestra do skladu a ostatné ako sanitárky na oddelenie. Samozrejme upratovačky nemali a tak sme boli na všetko. Postupne sa každý úsek zdokonaľoval a mohli pracovať ako kvalifikované zdravotné sestry. Domov mal kapacitu 100 miest – muži, ženy, manželia, ležiaci (asi 20 osôb). V areáli bolo 6 budov. Práca v zdravotníctve bola namáhavá, zvlášť nočné služby mali iba po jednej sestre. Duchovný život si sestry udržiavali ako na tie pomery bolo možné. Po sestrách františkánkach im ostala kaplnka, kde mohli mať denne svätú omšu, pretože v domove býval kňaz a časť domu, kde mali klauzúru. Sestry sa snažili duchovne vplývať na pacientov a celé okolie. Chorých pripravovali na prijímanie sviatostí a umožňovali im účasť na svätej omši. Ľudia z okolia mali k sestrám úprimný vzťah a ich prítomnosť a prácu si vážili. Požehnane tu mohli pôsobiť 27 rokov. V roku 1988 sa pre dosiahnutý dôchodkový vek presťahovali do Vrícka.

11. STRANÍK PRI ŽILINE - ÚSS

Dňa 29. apríla 1962 odišli 3 sestry z charitného domova v Číži na Straník. Boli to sestry Claudia Brajerová,

Columbiera Fornadeľová a Bonavíta Brajerová. Prišli pracovať do Domova dôchodcov, kde bola kapacita 120 obyvateľov.

č.41

Straník, Domov dôchodcov
Straník, Sestry s obyvateľkami

V priebehu nasledujúcich troch rokov bolo zariadenie preorientované na Ústav sociálnej starostlivosti pre ženy. Takže z bývalého Domova dôchodcov museli mužov – viac menej mentálne postihnutých – preložiť do ÚSS pre mužov v Dolnom Lieskove a ostatných do domova dôchodcov v Likavke.

č. 41 a
Straník, sestry na výlete vo Vsokých Tatrách 1965, v záhrade a pri ručných prácach

č. 42
Straník, kaplnka
Straník P. Javorka SJ, a P. Povala, SJ (uprostred)

Spočiatku sestry nemali v ústave kaplnku a o podmienkach bývania nebolo možné vôbec hovoriť, lebo ani žiadne neboli. Mali k dispozícii len malú izbičku oproti ambulancii, kde ich pacienti neustále vyrušovali. Vzhľadom na pracovné podmienky sestra regionálna predstavená postupne dopĺňala komunitu sestrami z iných pracovísk, a tak zamestnávateľ pridelil sestrám byt, kde si už mohli zriadiť aj kaplnku 2 x 4 m. Popri prekonávaní existenčných problémov sestry narážali na ďalšie ťažkosti, zvlášť keď vybavovali štátny súhlas, aby im

mohol zo Žiliny denne chodiť P. Gabriel Povala, SJ slúžiť svätú omšu. Od roku 1963 do 1969 bola predstavenou spoločenstva sestra Claudia Brajerová. Do júna 1975 bola predstavenou sestra Vladimíra Puškárová. Od roku 1975 do 1990 bola predstavenou sestra Emanuela Mindová. V pamätných rokoch „Dubčekovho odmäku" 1968-69 stúpol počet sestier na 12. Zamestnávateľ bol s prácou sestier nadmieru spokojný a v rokoch 1970-72 im ponúkol ďalšie pracovné možnosti. Predstavení to okamžite využili a ponúkli zamestnávateľovi mladé sestry, ktoré už boli tajne prijaté do Kongregácie, alebo museli vyzliecť rehoľné šaty v ÚSP na Velehrade. Do ústavu už museli prísť v rehoľnom rúchu. Dievčatá, ktoré po ňom opravdivo túžili, sa v ňom z večera do rána aj naozaj „ocitli".

V roku 1972 vzrástol počet mladých sestier na desať a začalo sa s rehoľnou formáciou. Za magistru noviciek bola vymenovaná sestra Albína, ktorá sa im horlivo venovala. Dopoludnia sestry pracovali na oddelení a popoludní sa venovali duchovnej formácii.
Zo strany vedenia ÚSS bolo možné hovoriť o prajnosti ohľadom pracovných miest, ale čo sa týkalo duchovnej formácie, to sa už nedalo tvrdiť. Totiž prijímanie mladých sestier do Kongregácie nebolo ani zakázané, ale ani dovolené. Predstavení ich prijímali s tzv. tichým súhlasom vedúcej ÚSS, pričom Štátny sekretariát pre cirkevné veci priam zúril a dával pozor, aby sa sestry neprijímali. Keď sa vláda znovu dostala pod vplyv Moskvy a jej strany, nazývajúc to *Rozbehnutá normalizácia či Konsolidácia pomerov* / XIV. zjazd KSČ/, vydala nariadenie, že všetky mladé sestry musia odložiť rehoľné šaty, čo sa na Straníku udialo 14. septembra 1973. Vedúca ÚSS si prácu sestier vážila a o všetkom vedela, takže

cítila v týchto momentoch s nimi. Stratiť ich ako pracovné sily nechcela, preto im na Okresnom národnom výbore v Žiline vymohla dovolenie začať študovať na strednej zdravotníckej škole v Žiline. S formáciou pod vedením sestry Albíny Fogašovej však museli skončiť. Nakoľko sestra Albína zo zdravotných dôvodov nebola v pracovnom pomere, dostala nariadenie ústav opustiť. V rokoch 1976-1982 začala na Straníku druhá vlna tajného vstupu do kongregácie, samozrejme len pod zámienkou záujmu o zamestnanie. Mladé sestry pracovali v civilnom oblečení a pokračovali podľa možnosti tajne v duchovnej formácii. S príchodom každej ďalšej sestry sa začínala aj duchovná formácia noviciátu, ktorú mala na starosti domová predstavená sestra Emanuela Mindová. Keď si predstavíme, že to boli roky, kedy v našej krajine všetky snahy výchovného úsilia v školách smerovali k upevneniu marxisticko-leninského svetonázoru v mysliach ľudí, možno považovať konanie našich predstavených, ktorí sa zase snažili o čo najlepšiu rehoľnú formáciu mladých sestier, aj keď tajnú, za veľkú odvahu a zvlášť osobitnú dôveru v Najvyššieho. A ON im to aj stonásobne odmenil, pretože počas rokov totality pribudlo kongregácii vyše sto členiek.

Mladé sestry sa nevyhli ani vyšetrovaniu Štátnej bezpečnosti (ďalej ŠtB) a rôznemu šikanovaniu. Patrili pod rezort kultúry pri Okresnom národnom výbore v Žiline a „na starosť“ ich dostal cirkevný tajomník, ktorý úzko spolupracoval s každým vedúcim ÚSS na Straníku. Presne vedel, kde sa sestry pohybujú a sledoval, kto ich navštevuje. Aj najmenšie podozrenie z „protištátnej“ činnosti, kde patrili napr. kontakty s kňazmi, nájdenie mien sestier v adresári kňazov, boli dôvodom na výsluch.

Na prvý výsluch z komunity Straník sa v roku 1974 bez udania dôvodu dostala sestra Patrícia Čopňáková. K druhému výsluchu v roku 1978 sa dostali opäť sestra Patrícia a Školastika Štutíková, ktoré si podali žiadosť o pridelenie devízového prísľubu na cestu do Francúzka a Talianska. Ich úlohou bolo stretnúť sa s generálnym vedením v Ríme. V žiadosti o pridelenie cestovných víz ako dôvod cesty uviedli turistiku a to sa zdalo ŠtB zvlášť podozrivé. A tak namiesto devízového prísľubu im doručili predvolanie na výsluch. K tretiemu a najtvrdšiemu výsluchu došlo v rokoch 1979-80. Po domovej prehliadke u P. Povalu, SJ našli príslušníci ŠtB mená sestier, ktoré evidoval ešte z čias, keď ich prijímal do Škapuliara Karmelskej Panny Márie. ŠtB z tejto šifry vydedukovalo, že sestry sú tajné karmelitánky a nútili ich priznať sa k tomu. V snahe odpovedať na túto otázku čo najpravdivejšie, sestry smelo tvrdili, že sú vykupiteľky. Vyšetrovateľ mal však za úlohu presvedčiť sestry, že sú karmelitánky a tak ich úprimnú a pravdivú odpoveď ani nepostrehol. Na výsluch museli ísť takmer všetky mladé sestry pod všelijakými vyhrážkami. Trvalo to niekoľko dní. Podobné vyhrážky a výsluchy zažili sestry aj v ďalších komunitách. Vďaka Bohu, počas týchto ľudsky ťažko zvládnuteľných okamihov, sa sestry navzájom modlili jedna za druhú, aby nič neprezradili a držali sa statočne. Nevítaných hostí – kontroly ŠtB mali sestry v ÚSS často a vtedy, kto ich v dome prvý zbadal, vedel, čo to znamená. Hneď utekal do kaplnky odpratať kľačadlá, pretože sestier v rehoľných šatách bolo v dome šesť a kľačadiel 28.

č. 44

Straník, mladé sestry v civile a sestry v reholnom rúchu s poľským kňazom, špirituálom v kňazskom seminári vo Varšave Jurajom Chovančákom a seminaristom Gregorom

V takomto napätí sestry žili, modlili sa a pracovali 16 rokov, ale boli pevne presvedčené, že Boh o nich vie, chráni ich a nikdy ich neopustí.

12. JASOV – ÚSS (okr. Košice)

V roku 1962 pri likvidácii Charitného domova v Jasove sa časť sestier presunula na hrad v Slovenskej Ľupči, časť odišla do Broumova, kde sestry vypomáhali pri vážení ovocia pred vianočnými sviatkami a dve z nich - sestra Henrieta Lenártová a Erzília Balgová ostali pracovať v práve zriadenom Ústave pre mentálne postihnutých s kapacitou 245 lôžok, ktorý bol umiestnený v bývalom premonštrátskom kláštore.[115] Zriaďovateľom bol Odbor sociálneho zabezpečenia v Košiciach. Duchovným správcom sestier ostal z ChD Anton Lipták. Dňa 31. júla 1962 prišlo 13 sestier ako nové pracovné sily do ústavu z Charity Slovenská Ľupča.

---

[115] **Charitný domov a neskôr ÚSS v Jasove** bol umiestnený v premonštrátskom kláštore, ktorý na prelome 12. – 13. storočia založil knieža Koloman ako filiálku varadínskeho kláštora. V roku 1436 bol z obavy pred husitami prestavaný na pevnosť a v období reformácie zanikol. Mnísi kláštora pestovali latinský bohoslužobný spev a v roku 1878 bola založená kláštorná tlačiareň. Kláštor mal vzácnu knižnicu ešte z 13. storočia, ale po zrušení rádu premonštrátov Jozefom II. v roku 1786 bola zhabaná a knižný fond 1600 zväzkov odovzdali univerzitnej knižnici v Budíne a v Jágri. Po obnove rehole v roku 1802 sa vrátila len nepatrná časť tejto vzácnej pamiatky. V súčasnosti sú tu sústredné viaceré cenné historické knižnice. In: Vlastivedný slovník obcí na Slovensku, SAV 1977, s. 516.

Dňa 3. februára 1963 prišla k nim ešte sestra Edeltrúda Grichová a sestra Viktória Delejová ako vedúca kuchyne, 1. júna 1969 sestra Kazimíra Tešlová a Alkantara Emödyová a 25. augusta toho istého roku sestra Edmunda Hruščaniková z Tovačova, z Duchcova sestra Majella Takáčová a Carmela Tóthová a z českej továrne v Šluknove prišla sestra Vendelína Viglaská. V spoločenstve pracovali aj sestra Justína Tuková a sestra Caritas Pillárová.

č. 45
Jasov, celkový pohľad na premonštrátsky kostol a kláštor

Život tohto spoločenstva sa niesol v znamení zmien nielen v pracovnom živote na oddelení medzi pacientmi, ale zvlášť v rehoľnom živote uskutočňovaním koncilových dokumentov, zmenou rehoľných šiat, zmenami vo svätej omši, v speve a v *Malých Hodinkách*, ktoré už boli v rodnom jazyku. Počas politického uvoľnenia 1969 odišli sestra Ozana Báthoryová do Tomášova a Vendelína Viglaská do Družstevnej nad Hornádom vyučovať náboženstvo. V auguste 1971 po dlhej prestávke omladili spoločenstvo sestry po noviciáte na Velehrade: sestra Luciána Kutláková, Dária Kandríková a Lucia Kurišová.

č. 45 a
Jasov, sestry pracujúce v ÚSS

Sestry poznačené vekom a ťažkou prácou v táboroch cítili oveľa rýchlejšie „ťarchu dňa“. Chorľaveli, starli a odchádzali pomaly na večnosť. Sestry sa tešili z každého nového dňa, z príchodu každej novej sestry, ktorá k nim prišla z iného spoločenstva. Veľkú radosť prežívali, keď ich navštívila sestra

provinciálna predstavená najprv Leonóra Pintérová a od roku 1975 sestra Claudia Brajerová a niekoľkokrát aj v sprievode generálnej predstavenej. Najprv sestry Archangely Flettnerovej z Maďarska, potom sestry Pientie Puntigam, sestry Donáty Koppi a nakoniec sestry Florielly Lang.
Začiatkom 80-tych rokov pracovalo na oddelení pri chorých už len veľmi málo sestier. Postupne ich nahrádzali civilné ošetrovateľky. Z kroniky v roku 1986 vyberáme:

> „*Pomaličky dozrievame pre nebo. Starneme a mládež nám nepribúda. Na oddelení pracujeme už len 4 sestry na plný úväzok, ostatné sestry vypomáhajú. Ale ošetrovať nemá kto, preto sú radi, že nás tu majú. Aj ošetrovateľky aj upratovačky nahrádzajú civilnými zamestnancami dokonca aj cigánkami.*“

Sestry popri pracovnom nasadení intenzívnejšie vnímali život Cirkvi a prežívali s ňou udalosti, medzi ktoré patrili: voľby nových pápežov, apoštolské cesty Svätého Otca, Rok vykúpenia 1984, Mariánsky rok 1987, obsadzovanie biskupských stolcov u nás v roku 1989 a nakoniec aj návštevu sv. Otca na Slovensku v apríli 1990.
V tomto meste požehnane pôsobili a zmierňovali biedu týchto opustených ľudí do roku 1990. Hŕstka siedmich sestier sa rozišla z tohto ústavu v septembri 1990 do našich viacerých či už práve zriadených alebo jestvujúcich spoločenstiev.
Posledná veta v kronike znie: *„Nech Pán príjme obety všetkých sestier, ktoré tu pracovali za tých 28 rokov a každú odmení podľa jej skutkov, rajom večného šťastia.“*

13. BATIZOVCE – ÚSS (okr. Poprad)

V roku 1964 Ministerstvo kultúry, odbor sociálneho zabezpečenia v Bratislave presunulo
naše sestry z ústavu v Hrani do Ústavu pre mentálne retardované ženy v Batizovciach pod Tatrami. Budova bola do roku 1950 majetkom sestier uršulíniek[116]. V roku 1957 tu bol zriadený Domov dôchodcov. Na základe uznesenia vlády v roku 1964 bola realizovaná reorganizácia Ústavov sociálnej starostlivosti na Slovensku, v rámci ktorej dôchodcov odsunuli a prijali mentálne postihnuté ženy. Sestra Britta Lizáková spomína:

> *„Z Hrane nás prišlo 14 sestier a zaradili nás v ÚSS na úsek zdravotníctva. Sestra Rafaela Šmelková bola poverená vedením ústavu, sestra Agneška Oňková - hlavná sestra a ostatné sestry boli určené na oddelenia. Nastal život plný dynamizmu. V rámci terapie boli pacienti rozdelení podľa schopností do skupín k vyšívaniu, zhotovovaniu paliet, skladaniu krabíc pre rôzne podniky. Po prekonaní počiatočných ťažkostí sme sa trochu rozhliadli a venovali sme sa aj skrášľovaniu nášho farského kostola v Batizovciach a filiálneho kostola v Lučivnej.*

---

[116] Budova ústavu je mohutný impozantný kaštieľ v barokovom slohu, ktorý patril grófke Berte Dessewffy z Budapešti a využívala ho ako letné sídlo. Vo svojom testamente tento kaštieľ zanechala sestrám Uršulínkam z Cífera. Po koncentrácii sestier v roku 1950 štát v ňom zriadil Politickú školu pre pracovníkov rôznych podnikov vo Svite. Čoskoro škola zanikla a objekt pomaly chátral.

Tlak zo strany civilných nadriadených bol priam neznesiteľný. Sestra Filiberta Harbutová to nezvládla a vrátila sa do civilného života.
Prišiel rok 1968 a prijali sme aj dve postulantky, ktoré síce po znormalizovaní pomerov v štáte ostali s nami pracovať, ale museli byť veľmi ostražité. Nikto sa nemal dozvedieť, že patria k nám.
Viacero sestier si odtiaľ Pán povolal na večnosť. Boli to sestra Sabína Muchová, Agneška Oňková, Monika Križalkovičová a Judita Siketová. Pán nech je im sám za všetko odmenou...
Sestry odchádzali na večnosť, my sme starli a všetko sme zverovali do rúk nebeského Otca. V tichosti sme slúžili tým najopustenejším 27 rokov. ...nuž a stalo sa to, čomu sme už len tak málo verili.

č. 46
Batizovce, spoločenstvo sestier

V roku 1989 sme sa dočkali vytúženej slobody a 29. septembra 1991 sme prácu v tomto zariadení skončili. Napriek vyčerpanosti a pokročilému veku sestry prejavili ešte vôľu a ochotu pomáhať v iných spoločenstvách".[117]

14. BARDOŇOVO – ÚSS (okr. Nové Zámky)

[117] Archív Slovenskej provincie, Spišská Nová Ves.

Šesť sestier pracujúcich na psychiatrii v Ličartovciach nemohlo ani tušiť, že ich práca medzi ľuďmi závislými na alkohole sa za 10 rokov skončí. Zámienkou bolo to, že toto oddelenie sa presťahovalo späť do Prešova a tam si rehoľné sestry viac nepriali. Dňa 1. novembra 1966 im Okresný národný výbor v Nových Zámkoch ponúklo prácu v Ústave sociálnej starostlivosti v Bardoňove, ktorý bol vo veľmi zlom stave. Keďže sestry na predchádzajúcom mieste skúsili, čo znamená viesť duchovný život bez kaplnky, pri tejto ponuke položili Okresnému národnému výboru podmienku: na zriadenie kaplnky a prítomnosť kňaza pri komunite. Správca ústavu v Bardoňove František Molnár bol prajného srdca a vyšiel sestrám v ústrety. Sám okresný riaditeľ im ponúkol kňaza v osobe 45-ročného P. Vincenta Babina, SVD, ktorý z politických dôvodov nebol v pastorácii, ale pracoval vo výrobe v jednej fabrike v Šuranoch. Krátko na to k nim prišli sestry Aniceta a Vojtecha Kemiačová z charitného domova na hrade v Slovenskej Ľupči a z českého Pilníkova sestra Fabiola Koková a Vigberta. Sestra Antónia Trnovcová spomína:

> *„Stretli sme sa s ťažkosťami v každej oblasti, či už zdravotníckej, výchovnej a často aj ekonomickej. Nedali sme sa odradiť, ani ničím znechutiť. S pomocou Božou sme odstraňovali nedostatky, až nakoniec sme boli vzorným ústavom v Západoslovenskom kraji. Ocenili nás pochvalným uznaním. V roku 1976 sa k nám „uchýlili“ dve mladé sestry Jaroslava Kyčinová a Augustína Hadáčová, ktoré v roku 1972 po zložení rehoľných šiat museli odísť z Velehradu. Neskôr sa k nim pridala aj sestra Slavomíra Ďubeková. Doplnili si vzdelanie a pracovali ako civilní zamestnanci.*

Tajne mali účasť na živote nášho spoločenstva a modlitbách".[118]

č. 46 a
Bardoňovo, pohľad na ÚSS, spoločenstvo sestier

V 80-tych rokoch sa vyvinul veľký zápal za pomoc misiám. Vďaka pobytu pátra Vincenta Babina, SVD, v ich spoločenstve sa sestry horlivo zapájali do misijnej činnosti. Páter bol nielen inštruktorom pri pacientoch, kde mal na starosti pracovnú terapiu, ale ako verbista bol inštruktorom aj pre sestry ohľadom misií. Vytvorili si akési stredisko misijnej pomoci, kde sa zhromažďovala materiálna pomoc. Zbierali milodary od dobrodincov, balili ich do balíkov a pripravovali na odoslanie. Každá sestra sa podieľala na nakupovaní, balení i odosielaní balíkov do misijných krajín. Posielalo sa všetko: potraviny, drogéria, papier a šatstvo. V jednom roku sa rozoslalo nad 5000 kg balíkov. Colný úrad mal presne stanovené pravidlá. Balíky sa museli baliť v presnej váhe, boli kontrolované colnicou a zašité v textilnom vreci.
Za pomoci prajných colníkov v Leviciach a Nových Zámkoch ich potom rozosielali do každého kúta sveta, aby pomáhali misionárom aspoň takouto podporou pri šírení evanjelia, čo bolo dôkazom ich kresťanského postoja k dôležitej evanjelizačnej činnosti Cirkvi. To, čo sestry v spoločenstve Bardoňovo nabalili a posielali cez Colný úrad bolo čímsi neobyčajným. Istý cirkevný predstaviteľ v Afrike sa raz pýtal svojich misionárov: „Kde leží to hlavné mesto Slovenska Bardoňovo?"

[118] Tamtiež

„Taká je totiž úloha zasväteného života: pracovať vo všetkých častiach sveta na upevňovaní a šírení Kristovho kráľovstva“,[119] v rámci svojich možností. Veď svätá Terezka Ježiškova nikdy nebola v misiách a svojimi horlivými modlitbami za misie si vyslúžila titul patrónka misií. Sestra Serafia Toporcerová spomína:

> *„Popri ošetrovaní 110 žien, kde nám pomáhali civilné ošetrovateľky, sme si hľadali aj ďalšie polia aktívneho apoštolátu. Prítomnosť nášho pátra patriaceho do misijnej spoločnosti nás podnietila okrem modlitieb a obety aj k materiálnej podpore zámorských misií. Naša ochota pomáhať misionárom bola prejavom záujmu o ich namáhavú prácu, ktorú prinášali, takpovediac v prvých líniách, priamo na „bojisku“. Po preskúmaní colných predpisov a získaní si colníkov, čo nebolo jednoduché, sme začali týždenne pripravovať balíky s najrozličnejším obsahom. Medzi adresátov patrili pátri: Juraj Vojenčiak, Vincent Lechovič, Viktor Števko a Jozef Krčmár v Indonézii , Michal Slivka v Indii, Anton Javorský v Papua Nová Guinea a Rudolf Krajčík v Afrike, ako aj Matka Tereza v indickej Kalkate. Snažili sme sa posielať veci, ktoré boli potrebné, zvlášť lieky, ale aj dobroty, ktoré urobili zvlášť pátrom radosť. Nedali sme sa odradiť žiadnou ťažkosťou a zastrašovaním. Raz nám poslal jeden misionár fotografiu, na ktorej mal malý černoško ušité nohavice z balíkovej vrecoviny. Bol to balík od nás a na zadnej časti*

[119] VC 78

nohavíc ostala adresa misionára, ktorá bola napísaná nezmazateľnou fixkou. Keď to dotyčný páter na svojej misijnej stanici počas svätej omše zbadal, mal čo robiť aby zadržal smiech…
V jednom z ďakovných listov stále veselý páter Števko napísal: Zvlášť po ochutnaní jednej konzervy (plechovkové pivo) som jasavejšie spieval „Glo-glo-glo-glória. Veľkou odmenou za túto našu prácu s balíkmi boli osobné návštevy pátrov misionárov pri návštevách rodnej krajiny v spoločenstve sestier.
Opierajúc sa o charizmu našej zakladateľky Matky Alfonzy Márie – pomáhať najúbohejším a trpiacim kdekoľvek, podarilo sa nám cez týchto pátrov misionárov priblížiť rôznym krajinám a kultúram. Aj našou nepatrnou pomocou a hlavne záujmom o nich sme im pomáhali na misijných poliach odhaľovať stopy prítomnosti Boha, ktorý vedie celé ľudstvo k spáse“.[120]

Dňa 30. júna 1988 po dosiahnutí penzijného veku sestry z tohto pracoviska odišli do Charitného domova v Rúbani okr. Nové Zámky a do Vrícka.

15. *NÁVŠTEVA GENERÁLNYCH PREDSTAVENÝCH NA SLOVENSKU*

[120] Archív Slovenskej provincie, Spišská Nová Ves.

Ak chceme chronologicky zachytiť návštevy generálnych predstavených u nás, musíme sa z rokov normalizácie vrátiť k počiatkom vzniku našich provincií.
Sestra Bonaventúra Mauer, generálna predstavená, aj po vzniku Československa a potom po vzniku provincií, v roku 1924, rada navštevovala sestry v Nových Zámkoch. Zvlášť sa tešila, že sa im podarilo ukončiť stavbu provinciálneho domu. V roku 1929 navštívila sestry v Spišskej Novej Vsi z materského domu v Šoproni. Pre sestry to bola veľká a radostná udalosť. Generálna predstavená sa tešila z toho, že sa sestrám darí v ich apoštoláte.

V čase likvidácie rehôľ 1950 starosť najvyšších predstavených o sústredené sestry Slovenskej provincie bola veľká. Aj keď mala provincia práva Regionalátu, sestra Archangela Flettner, generálna predstavená využila možnosť navštíviť sestry na Slovensku. Dňa 18. augusta 1964 prišla na Velehrad ako turistka v civile. Radosť sestier bola veľká. Lenže, čo bolo možné na Morave, nebolo možné na Slovensku. Tu mohla generálna predstavená prejsť Slovenskom len rýchlikom a v Žiline na stanici podať niekoľkým sestrám ruku. Čo si však odnášala naspäť do Maďarska, kde žila v domácom väzení? Súdržnosť našich sestier a to, že za žiadnu cenu nezložili rehoľné šaty. U nich štátna moc zbavila sestry nielen kláštorov, ale aj spoločenstva a rehoľných šiat. Jednoducho v noci z 13. na 14. júna 1950 sa ocitli na ulici.

V nasledujúcom roku 1965 sa v Bratislave opäť tajne stretli vyššie predstavené troch susedných provincií s generálnou predstavenou a to z Piliscsaby sestra Archangela, generálna predstavená; z Budapešti sestra Edith, provinciálna predstavená; z Eisenstadtu sestra Pientia, provinciálna

predstavená a z Velehradu sestra Leonóra, regionálna predstavená a jej vikárka sestra Anastázia. Sestry žili v týchto rokoch v ústraní a pre práve vládnúcu garnitúru boli „personae non gratae[121]“. Prekvapením bola návšteva sestry Geraldiny, generálnej vikárky z Ríma v októbri 1967 a to opäť na Velehrade. Porozprávala sestrám o svojich cestách po Európe a o návšteve v Niederbronne, kde sa zúčastnila konferencie, na ktorej sa hovorilo o spojení vetiev pochádzajúcich z pôvodnej kongregácie založenej Matkou ALFONZOU Máriou. Túto iniciatívu sestry s nadšením privítali.

č. 47

Sestra **Geraldina**, *krstným menom Rozália* **Galavits,** *sa narodila 18.7.1909 v Lövö neďaleko Šoprone. Vzdelanie a maturitu nadobudla v roku 1928 v Gymnáziu svätej Margity v Budapešti, ktoré práve otvorili a viedli sestry Božského Vykupiteľa. Tu spoznala povolanie k reholnému životu a 29.7.1928 vstúpila do noviciátu v Šoproni. Po jeho ukončení a zložení prvých sľubov pokračovala v štúdiách nemčiny a francúzštiny na univerzite v Budapešti. V roku 1935, po získaní diplomu, začala vyučovať na gymnáziu v Budapešti. Popri vyučovaní nemčiny a francúzštiny získala ešte diplom na vyučovanie angličtiny. V máji 1948, po poštátnení škôl v Maďarsku, bola nútená svoju učiteľskú činnosť prerušiť a v novembri toho istého roku sa musela s Gymnáziom svätej Margity rozlúčiť. Tušila, že sa tu už nikdy viac nevráti. V srdci ho však nosila so sebou stále, kdekoľvek ju osud zavial.*

Po rokoch napísala svojím žiačkam z emigrácie: „Cez deň mám veľa roboty a starosti, ale v noci sa mi vždy

[121] Osoby nevyhovujúce určitému režimu.

znova sníva môj predchádzajúci spôsob života s vami, mne zverenou mládežou…“

Krátko na to sestra Geraldina dostala od sestry Archangely, generálnej predstavenej ťažkú úlohu: založiť v Ríme dom, aby tam bolo možné neskôr umiestniť Generalát kongregácie, pretože štát Materský dom v Šoproni pomaly likvidoval.

Svoje ťažké začiatky a pobyt v Ríme opísala sestra Geraldina na konci svojho života na 120 stranách svojho denníka a dnes sa to číta ako napínavý román.

Jej útek z Maďarska bol veľmi dobrodružný a smeroval cez Innsbruck, kde krátko pracovala u jezuitov, až nakoniec so svojimi ďalšími troma spolusestrami zakotvila v Ríme, v dome Bielych Otcov – misionárov pre Afriku. Tu na ňu čakalo veľa práce a málo „pláce“. Bola veľmi priebojná a tak 1.12.1949 prenajala na dva roky dom pre pútnikov na via Aurélia (neďaleko Vatikánu) v nádeji, že blížiaci sa Svätý rok 1950 bude dobrou príležitosťou zarobiť trochu peňazí a postarať sa o kúpu vlastného domu. Bol to začiatok plný obetí. Vzhľadom na zložitú povojnovú a politickú situáciu vo svete prichádzalo do Ríma málo pútnikov a tak vo februári 1951 musela dom zavrieť. Spolusestry Adora a Cornelia odišli do Americkej provincie a sestra Amatrix odišla do Niederbronnu. Sestra Geraldina ostala v Ríme úplne sama. Podstúpila to však preto, lebo nechcela stratiť získané cirkevné dovolenie na založenie domu kongregácie v Ríme.

Ďalšie zástavky boli strastiplné.

Uchýlila sa k sestrám svätej Doroty na vrchu Gianicolo a pracovala v kancelárii pre utečencov na via Conciliazione v blízkosti námestia svätého Petra.

V školskom roku 1952/53 odišla do Lindenbergu v Nemecku vyučovať na maďarské gymnázium v snahe nostrifikovať svoj diplom na vyučovanie v Taliansku, ale

nepodarilo sa to. V roku 1953 si našla miesto v archíve Medzinárodnej charity v Ríme. Všetkými silami sa zasadzovala za získanie rehoľného domu. Počítať s pomocou spolusestier v slobodnom svete veľmi nemohla. Európa sa ešte len zviechala z vojnovej pohromy, Rakúska provincia bola obsadená Rusmi a Americká provincia mohla prispieť veľmi málo.

Riešenie sa našlo v Mariánskom roku 1954. Vtedy Cirkev blahorečila pápeža

Pia X. Sestra Geraldina denne cestou do práce chodila na jeho hrob prosiť o pomoc. Koncom roka našla inzerát v novinách, že na Monte Mário /dnešné sídlo Generalátu/ je na predaj maličký dom so záhradou. Jej úspory však nestačili, ale za pomoci známych rehoľníkov mohla stanovenú sumu zložiť.

Ešte v tom istom roku, 19.11.1954 obdržala cirkevné schválenie Kongregácie v Taliansku pod číslom 11372/54.[122]

Sestra Archangela, generálna predstavená, ktorá bola v Maďarsku pod policajným dozorom, na Vianoce 1955 zriadila oficiálnym listom Delegáciu v Ríme.

Za delegátku pre sestry v slobodnom svete menovala sestru Geraldinu a dve asistentky: sestru Ambrózu Kolesárovú z Americkej provincie a sestru Ehrenbertu Kolloweinovú z Rakúskej provincie. Podľa nariadenia generálnej predstavenej vykonala sestra Geraldina medzi

[122] Štátne schválenie získala až 20.4.1959 pod číslom 499/87 119-12-5-1959 po preložení našich Konštitúcií do taliančiny. In: *Archív Generalátu SDR v Ríme*.

sestrami v Amerike a v Rakúsku kanonickú vizitáciu.

V roku 1964 sa podmienky v Ríme natoľko zlepšili, že mohla zvolať generálnu kapitulu. Účastníčkami kapituly boli sestry z Ameriky, Rakúska a maďarské sestry roztrúsené po svete. Na tejto kapitule bola sestra Geraldina zvolená za generálnu vikárku. Kongregácia pre rehoľníkov ju v tomto úrade potvrdila, nakoľko generálna predstavená žila v Maďarsku. Z iniciatívy sestry Geraldiny bola na tejto kapitule zriadená Maďarská viceprovincia. Od roku 1965 bolo sídlo viceprovincie v rakúskom Linzi. Maďarské sestry, ktoré sa vrátili z Ameriky do Európy potom pracovali v Oberhachingu, vo Welse a v Kastle v Nemecku. Význam a dôležitosť tohoto rozhodnutia boli správne pochopené až po roku 1989, keď padla železná opona.
Okrem iného, chcela sestra Geraldina zaistiť Generalát aj ekonomicky. Bola presvedčená, že generálne vedenie nemá byť finančne závislé na provinciách a začala uvažovať o stavbe pútnického domu, ktorý by zabezpečoval príjmy na živobytie. Vďaka jej energickosti, odvahe a nevšednému pracovnému nasadeniu bola v roku 1967 dokončená stavba domu Villa Redemptoris Mater na via Francesco Tamagno 38.
Postupne sa ukázalo, že je ťažké zlúčiť v jednom dome starosť o pútnikov a prácu generálneho vedenia, preto dom na via Casale Piombino 14, ostal aj naďalej generálnym domom.
Na Generálnej kapitule v roku 1969 odovzdala s podlomeným zdravím úrad generálnej vikárky.
Obdobie intenzívneho telesného utrpenia trvalo roky, počas ktorých niesla kríž ťažkej choroby.

Zomrela 1.4.1989 v 80. roku života v rakúskom Rechnitzi a pochovaná je v hrobke provinciálneho domu v Eisenstadte.
Počas ťažkých rokov strávených v Ríme často citovala francúzskeho filozofa Leona Bloya:
„V živote je len jedna nadprirodzená pravda: ***utrpenie****. Všetko ostatné je ľudské a prirodzené. V utrpení zakúsime Boho-človeka, ktorý trpí v nás".*

Dňa 13. septembra 1972 prekvapila Slovenskú provinciu návšteva sestry Pientie Puntigam, generálnej vikárky z Ríma. Obavy a starosť o sestry u nás ju nezbavovali odvahy, ale v dôvere v Božiu pomoc bez znalosti slovenského a maďarského jazyka, pricestovala sama, ako turistka na Velehrad.
Dňa 16. februára 1973 nám sestra Pientia, generálna vikárka z Ríma poslala „CALENDARIUM PROPRIUM"[123], vydané 31. januára 1973 Kongregáciou pre kult a sviatosti v Ríme.

Generálna predstavená sestra Donáta Koppi (1975 – 1981) z Ríma navštívila sestry na Slovensku viackrát, ale len ako turistka, v civile.

č. 48 a
Sestra Donáta, generálna predstavená so svojou asistentkou sestrou Augustínou Herold na návšteve Velehradu, Rohova, Bardoňovo

[123] 19. marca Svätý Jozef – slávnosť
7. apríl Svätý Ján de la Salle – povinná spomienka
1. august Svätý Alfonz Mária de Ligouri – slávnosť
23. október Božský Vykupiteľ – slávnosť, hlavný sviatok našej kongregácie
15. október Svätá Terézia z Avily – povinná spomienka
17. november Svätá Alžbeta Durínska – povinná spomienka

Keďže bola mladá, jej nadšenie a oduševnenie pre život s Kristom zanechalo hlboký dojem zvlášť u mladých sestier, ktoré žili svoje zasvätenie v skrytosti.

č. 48

Sestra **Donáta,** *krstným menom Hedviga* **Koppi,** *sa narodila v Pamhagene v Rakúsku. Po vojne prišla študovať do Učiteľského ústavu Terezianum v Eisenstadte a po jeho ukončení, cítiac Pánovo volanie, prosila o vstup do kongregácie. Prvé sľuby zložila v roku 1953 a nastúpila ako učiteľka do Steinbergu, kde vyučovala nemčinu, prírodopis a kreslenie.*

V roku 1969 bola delegátkou generálnej kapituly v Ríme.

Na provinciálnej kapitule bola zvolená za provinciálnu asistentku a 21.9.1970 po smrti sestry Gerlindy Mayerovej, provinciálnej predstavenej, bola poverená vedením Rakúskej provincie.

Dňa 19.7.1975 sa konala v Ríme pod predsedníctvom arcibiskupa Augustína Mayera, OSB, sekretára Kongregácie pre rehoľníkov generálna kapitula, kde bola zvolená šiesta generálna predstavená Kongregácie a to práve sestra Donáta.

Táto voľba znamenala novú kapitolu v dejinách kongregácie.

Predchádzajúca generálna predstavená sestra Archangela bola zvolená v roku 1948 a v tomto úrade zostala 27 rokov, i keď vykonávať ho mohla len za veľmi sťažených podmienok. Maďarsko opustiť nesmela a preto vedením kongregácie počas týchto rokov bola poverená delegátka a potom zvolená vikárka. Čiže bol to výnimočný stav.

Kongregácii pre reholníkov bola táto situácia známa, preto poverila generálnu kapitulu v roku 1975 voľbou novej generálnej predstavenej, pretože už nechcela potvrdzovať pre vedenie kongregácie vikárku.
Sestra Donáta vo svojom úradnom období pokračovala v náročnej práci na Konštitúciách v nemeckom, anglickom a maďarskom jazyku. Tie trvali až do roku 1981, kedy sa mohli podať na schválenie Kongregácii pre reholníkov.
Politická situácia vo východnej Európe jej sťažovala vykonávanie úradu a prejavilo sa to aj na rozvoji kongregácie. Dve tretiny sestier kongregácie žili za železnou oponou. Bola vynachádzavá a nedala sa ani odradiť ani znechutiť prekážkami železnej opony. Trikrát podnikla dobrodružnú cestu do Slovenskej provincie – navštívila hlavne Vrícko a Velehrad.
Jej úradné obdobie sa vyznačovalo návratom ku koreňom charizmy Matky Alfonzy Márie. Rozvinula čulé kontakty s kongregáciou v Niederbronne, ktoré prerástli do živého záujmu jednej vetvy o druhú.
Jej námahy možno zhrnúť takto: vernosť charizme a vzájomné porozumenie v službe jednoty.
Toto našlo vyjadrenie v modlitbe ***Pán, náš Boh…****, ktorú v roku 1981 ustanovila v celej kongregácii ako každodennú*[124].

Aj ďalšia generálna predstavená sestra Floriella sa nás snažila navštíviť a povzbudiť nás do ďalšieho zápasu. Posledné tri roky jej úradného obdobia, po páde Berlínskeho múru, sa už niesli v znamení slobody. To jej veľmi uľahčilo riadenie jednotlivých provincií.

[124] Archív Generalátu SDR, Rím.

č. 49

Sestra **Floriella** *krstným menom Terézia* **Lang,** *sa narodila 27.9.1919 v Mosonszentpéter v Maďarsku. Základné vzdelanie nadobudla v škole, ktorú viedli naše sestry v jej rodisku a v Csorne.*

V roku 1934 prichádza ako kandidátka do Učiteľského ústavu v Budapešti a v roku 1939 získava diplom učiteľky nemčiny a maďarčiny pre základné školy. V tom istom roku vstupuje do noviciátu, v roku 1941 skladá prvé a v roku 1946 večné sľuby.

V septembri 1948 (po poštátnení cirkevných škôl), po krátkej učiteľskej praxi a na prianie vtedajšej generálnej predstavenej sestry Archangely a z dôvodu nepriaznivých politických pomerov opúšťa s ďalšími mladými sestrami rodnú krajinu.

Začiatkom roka 1949 pracuje v Rakúsku na rôznych miestach, ale nesmie sa zdržiavať v ruskej zóne. Kvôli neistej politickej situácii aj v Rakúsku uteká ďalej a ocitá sa s dvomi rodnými sestrami zároveň rehoľnými a ďalšou spolusestrou v seminári Misionárov Svätej rodiny vo Werthensteine vo Švajčiarsku. Po ťažkom ochorení dvoch spolusestier odchádza s dovolením generálnej vikárky sestry Berchmany, žijúcej v Rakúsku do Ameriky, nakoľko návrat do Rakúska a Maďarska nie je možný. Začiatok jej pobytu v Americkej provincii bol veľmi pohnutý. Začínala v práčovni nemocnice vo Wyomingu. V jeseni 1955 nastúpila učiť do školy svätého Imricha v Clevelande, avšak so slabou znalosťou angličtiny.

Po prekonaní počiatočných ťažkostí pracovala ako zástupkyňa riaditeľky školy v Pittsburghu.
Od roku 1961-67 bola predstavenou domu vo Svätom Pauline a zároveň vyučovala.
V roku 1970 získala diplom učiteľky angličtiny a v roku 1972 urobila skúšku z matematiky a nemeckého jazyka. Do roku 1975 bola riaditeľkou školy svätej Rity v Munhalli.
V tom istom roku prišla ako delegátka Americkej provincie na generálnu kapitulu do Ríma, kde bola zvolená za generálnu asistentku. V roku 1976 po smrti sestry Pientie bola menovaná za generálnu vikárku.
V roku 1981 bola zvolená do úradu generálnej predstavenej a ostala v ňom až do roku 1993.
Počas svojho úradného obdobia pracovala na konečnej úprave našich konštitúcií v jazyku nemeckom, anglickom a maďarskom. Vďaka jej jazykovým schopnostiam mohla správnosť textu konštitúcií v angličtine a maďarčine sama overiť a dať vytlačiť.
Dekrét o schválení Konštitúcií Svätou Stolicou nesie dátum: 2. február 1982.
Ranou pre ňu bolo, keď Konštitúcie vytlačené v maďarčine boli na hraniciach Maďarska zhabané a zničené.
V roku 1987 sa musela s generálnou radou pustiť do korektúr a doplnkov konštitúcií podľa nového Kódexu kanonického práva (1983). Schválenie 2. vydania konštitúcii bolo Svätou Stolicou potvrdené 6. októbra 1987.

Problém bol s prekladom slovenského textu, ktorý sa neskôr za veľkej pomoci biskupa Msgr. Dominika Hrušovského podarilo ukončiť. Koncom roka 1987 mohla všetkým sestrám kongregácie odovzdať novo vydané konštitúcie vo všetkých štyroch jazykoch, ktoré sa používali v Kongregácii. Jej ďalšou veľkou snahou bolo, aby konštitúcie mali v živote sestier svoje miesto a pomáhali im zvlášť v duchovnom živote.

Pád komunizmu v roku 1989 bol historickou udalosťou pre celý svet. Po 40-ročnom útlaku nastala sloboda aj v dvoch našich najväčších provinciách (maďarskej a slovenskej). Sestra Floriella sa s veľkou rozhodnosťou ihneď pustila do práce. Začala oficiálnou kanonickou vizitáciou v obidvoch provinciách.

č. 49 a

Sestra Floriella, generálna predstavená uprosred sestier na Slovensku

Veľkú radosť prežívala, keď videla takmer 100 mladých sestier z tajnej formácie v rehoľných šatách a taktiež keď mohla konečne oficiálne vyhotoviť úplný zoznam sestier provincie a priniesť si ho bez strachu zo Slovenska do svojho úradu v Ríme. Veľmi si vážila hlbokú zbožnosť, ktorú si počas rokov neslobody sestry u nás zachovali a odovzdávali mladým sestrám.

Sestra Floriella napriek vnútorným skúškam a telesným bolestiam vždy čerpala silu z Božieho Slova[125].

16. DIANIE V CIRKVI V ROKOCH ÚTLAKU

Koncom roka 1950 boli z deviatich slovenských biskupov vo väzení piati: Ján Vojtaššák, Michal Buzalka, Pavol Gojdič, Vasil Hopko a Štefan Barnáš. Biskup Róbert Pobožný bol v domácom väzení a traja biskupi Jozef Čársky, Eduard Nécsey a Ambróz Lazík boli formálne na slobode, ale prakticky pod policajným dozorom tzv. zmocnencov. Ich vplyv na cirkevný život sa tak zredukoval na minimum, čo znamenalo vážne ochromenie funkcie Cirkvi. Napriek tomu, všetci boli hlboko presvedčení, že Duch Svätý bude pôsobiť a neopustí Cirkev ani v tej najkritickejšej situácii. Sestrám veľmi ležal na srdci osud Cirkvi a preto pozorne sledovali samotné dianie v nej. Dňa 9. októbra 1958, teda v záverečnej fáze totálnej likvidácie rehôľ u nás, zomrel pápež Pius XII. Po voľbe pápeža Jána XXIII. komunistický blok štátov východnej Európy konštatoval, že je to „prechodný" pápež. Ten, na ich veľké prekvapenie, zvoláva 11. októbra 1962 II. vatikánsky koncil. Uprostred tuhej práce 3. júna 1963 zomiera. V prácach koncilu pokračuje novozvolený pápež Pavol VI.

Dňa 16. apríla 1964 zomrel v Charitnom domove v Pezinku pomocný spišský biskup Štefan Barnáš, kde žil pod stálym dozorom. O rok sestry s bolesťou prijali správu, že 4. augusta 1965 v Říčanoch pri Prahe zomrel ich veľký dobrodinec,

[125] Tamtiež

priateľ a starostlivý otec - spišský biskup Ján Vojtaššák . Mal 88 rokov, z toho 12 rokov a 9 mesiacov strávil v ťažkom väzení. Jeho smrť bola bolestnou stratou pre celé Slovensko. Pochovali ho v Zákamennom na rodnej Orave. Na pohreb sa dostalo len veľmi málo sestier, lebo boli v charitných domovoch veľmi dobre strážené. Dňa 19. júna 1968 zomrel nitriansky titulárny arcibiskup Eduard Nécsey. Veriacim sa v mysliach vynárali otázky jedna za druhou: „Čo bude s nami? Dovolí štát, aby boli svätým Otcom menovaní noví biskupi?“ Odpoveďou bola len hlboká viera. *„Ak je Boh za nás, kto je proti nám?“* (Rim, 8,31).

Po ešte nezahojenej rane prišiel ďalší úder. 20. apríla 1969 si Pán povolal na večnosť trnavského apoštolského administrátora, biskupa Ambróza Lazíka. Zomrel náhle a tak to bolo prekvapenie pre všetkých. Sestry sa mohli pohrebu zúčastniť, pretože to bolo v čase, keď nastávalo politické uvoľňovanie. Správa, ktorá celkom otriasla katolíckym Slovenskom prišla 9. júna 1972. V Rožňave zomrel Róbert Pobožný, posledný rímsko-katolícky biskup na Slovensku. Z bohatých spomienok sestry Vladimíry Puškárovej vyberáme:

> *„Otca biskupa Pobožného sme poznali veľmi dobre ešte z čias nášho účinkovania v biskupskej nemocnici v Rožňave. Pomáhali sme mu ako sme len mohli, zvlášť keď v úplnej tichosti a tajnosti vysvätil v nemocničnej kaplnke tajných kňazov a biskupov.*
>
> *Dňa 29.9.1950 ma vyhľadali dvaja mladí jezuiti v nemocnici v Rožňave. Krátko mi vysvetlili, odkiaľ sa dozvedeli moje meno a prečo prišli. Prosili ma, aby som u biskupa Pobožného zistila, aké sú vyhliadky na tajné kňazské vysviacky.*

Trvalo mi to pár hodín, ale potom som im mohla oznámiť, že biskup príde ešte v ten deň medzi 16. a 17. hodinou do nemocnice pod zámienkou lekárskej prehliadky a vysviacku vykoná ihneď, lebo nevie, či aj v najbližších dňoch bude môcť ešte prísť do nemocnice.

Keď biskup o piatej popoludní skutočne prišiel, bol doprevádzaný dvoma dozorcami. Lekár ho pred nimi zbežne prehliadol a potom ho odporúčal na podrobnejšie vyšetrenie na infekčnom oddelení. Dozorcovia nejavili ochotu sprevádzať ho ďalej, čo sa aj očakávalo.

Hneď som im navrhla, aby na neho čakali v predsieni, kde sa môžu občerstviť, pretože vyšetrenie bude trvať dlhšie. Biskup Pobožný zanechal svojich dozorcov pri prestretom stole a šli sme spolu do kaplnky v byte sestier, kde už čakal kandidát na kňazstvo Pavol Hnilica, SJ.

č. 51

Rožňava, Biskup, Mons. Pavol Hnilica, SJ – po 40 rokoch na mieste, kde predtým stála kaplnka, v ktorej bol vysvätený za kňaza

Obradu vysviacky okrem biskupa a kandidáta sme boli účastní len ja a bohoslovec Klement, Pavlov spolubrat.

Po vysviacke bol biskup ochotný vysvätiť ďalších kandidátov, keď sa to bude dať. Preto novokňaz Pavol ihneď poslal svojím spolubratom dohovorený telegram: „Operácia sa podarila, pacient sa cíti dobre, príďte na návštevu!“

Dňa 1.10.1950 prišli ďalší traja kandidáti na kňazstvo a opäť v kaplnke v byte sestier prijali z rúk biskupa Pobožného kňazské svätenia.
Po vysviacke sa novokňazi porozchádzali do ťažkých a stále sa zhoršujúcich podmienok tajnej pastorácie.
Vtedy bol medzi nimi vysvätený aj terajší nitriansky diecézny biskup Ján Chryzostom kardinál Korec[126]*.*
„Keď už bol biskup Pobožný vážne chorý a pripútaný na lôžko, pri jednej mojej návšteve mi dôverne spomenul, aký veľký nátlak na neho vyvíja štátny režim a núti ho vysvätiť za biskupa toho, koho určí štát. On však, zocelený utrpením, statočne odolával nahováraniam a donucovaniu. Celý svoj kňazský život bol modliacim sa „cherubom“[127]*.*

Pochovával ho litoměřický biskup Štefan Trochta. Hneď po pohrebe posledného rímsko-katolíckeho slovenského biskupa zomrel českobudějovický biskup Jozef Hlouch.

[126] Porov.: VNUK F., HNILICA J.: *Pavol Hnilica biskup umlčanej Cirkvi.* Trnava: Dobrá kniha 1992 s. 124-125.
[127] Archív Slovenskej provincie, Spišská Nová Ves.

Na záver tejto smutnej kapitoly možno povedať, že likvidácia rehôľ v rokoch 1950 – 1960 u nás nebola ojedinelým zjavom v dejinách putujúcej Cirkvi. Takých otrasov Cirkev zažila viac. Čo je však ojedinelým na tomto pokuse likvidácie rehôľ u nás? Je to jej rozsah, spôsob, zámery a obludnosť celej akcie. Likvidátorom sa podarilo násilne sústrediť tisíce rehoľníkov a podľa vymyslených a vykonštruovaných procesov ich súdiť, trýzniť i neľudsky týrať, zhabať všetok rehoľný a sčasti aj cirkevný majetok. Ale v princípe sa im nepodarilo rehole zrušiť. Tie, napriek ľudskému násiliu a zlomyseľnosti sveta a jeho moci prežili. Nevieme, či jestvujú údaje o počte zainteresovaných osôb, ktoré štátna moc pri svojich akciách „R“ použila. Čo však vieme, je počet násilne premiestnených rehoľníc na Slovensku, ktorých bolo 4211 z 244 kláštorov. Sústredili ich do 16 tzv. sústreďovacích kláštorov[128].

Z našich domov to bol regionálny dom v Spišskej Novej Vsi a dom v Nových Zámkoch. Všetko sa udialo za asistencie Štátnej bezpečnosti, vojska a neskôr za účasti tisícok komunistov, vo funkcii agitátorov, sliedičov, udavačov alebo jednoduchšie povedané štátom nasadených tajných. Napriek útokom, nátlaku a prenasledovaniu sestry si svoje poslanie plnili, nech boli kdekoľvek, lebo verili a veria slovám Písma: *„Veď sa všetci musíme ukázať pred Kristovou súdnou stolicou, aby každý dostal odplatu za to, čo konal...“* (2 Kor 5, 10).

V. ROKY NORMALIZÁCIE

1. ZÁBLESK SLOBODY

V našej vlasti sa proklamovala náboženská sloboda, ale sestry od roku 1950 do 1966 si mohli ročné exercície

[128] VNUK, F. :*Akcia „K“ a „R“,* Bratislava, CMBF UK, 1995.

vykonávať len súkromne. Až po roku 1966 im štát určil dve miesta: Charitný domov v Dolnom Smokovci a v Piešťanoch. Po udalostiach známej „Pražskej jari 1968“ a v čase demokratizačného procesu nastal politický „odmäk“. Sestry opustili pracovné tábory a začali organizovať rehoľný život podľa našej charizmy. Práce na poli apoštolátu sa chceli ujať už podľa úprav Druhého vatikánskeho koncilu. Každá rehoľa mohla vtedy po zdĺhavých rokovaniach požiadať Ústrednú charitu na Slovensku - ÚChS o jeden dom, kde by umiestnila svoje staršie a choré sestry. Naše sestry sa rozhodli pre Hronský Beňadik, kde už staré a choré sestry žili od roku 1951, teda od koncentrácie. V rokoch 1969 –70 počet stúpol na 90 sestier. Dňa 17. apríla 1969 sa konala porada provinciálnych predstavených so zástupcami vlády republiky, kde sa hovorilo o situácii jednotlivých rehôľ a stanovili sa určité ciele. V máji 1969, v Jubilejnom roku 1100. výročia smrti svätého Cyrila využili naše sestry z Velehradu[129], Rohova a Bardoňova chvíle politickej slobody a putovali k hrobom svätých apoštolov do Ríma. Púť s nimi si mohli urobiť už aj prvé postulantky Ľudmila Havlíková, Anna Hojnošová a Mária Turáková, ktoré boli akoby prvé lastovičky po krutej zime ateizmu.

č. 52 A
Velehrad, prvé postulantky - uprosred sestry Kalazancia a Immaculáta

Dňa 21. mája sa mohli zúčastniť aj na všeobecnej audiencii u svätého Otca Pavla VI., ktorý im adresoval tieto slová:

[129] V čase pobytu sestier zomrel v Ríme Josef Kardinál Beran, pražský arcibiskup – významná osobnosť cirkevného života vo vtedajšom Československu. Zúčastnili sa jeho pohrebu. Pochovaný je medzi pápežmi pod bazilikou svätého Petra.

č. 52
Rím, sestry na púti v roku 1969
v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda, pre bazilikou sv. Pavla, pred pápežským palácom, na jednej z rímskych terás, pred bazilikou sv. Petra

> *„Teraz osobitne pozdravujem skupinu 150 Slovákov. Hoci nehovorím vašou rečou, nech na tomto stretnutí hovoria naše srdcia …*
> *Už svojou prítomnosťou hovoríte k nám a ja vám odpovedám svojím požehnaním.*
> *Veď predstavujete národ, ktorý je mi veľmi drahý. Svojou prítomnosťou mi váš národ znovu dokazuje onú ohromnú skutočnosť a tou je vaša* ***vernosť katolicizmu*** *a to aj napriek neblahej spoločenskej a politickej situácii, v ktorej sa nachádzate celé roky.*
> *Veľmi ma teší a som povzbudený, keď vidím, že ste ostali naozaj vernými kresťanmi a nestratili ste životné prepojenie s minulosťou a nádej do budúcna.*
> *Vyprosujem pre vás osobne, pre vaše rodiny a pre vašu vlasť Božie požehnanie. Osobitne pozdravujem aj sestry z* ***Kongregácie Božského Vykupiteľa****, ktoré prišli z moravského Velehradu, kde sa venujú chorým.*
> *Skutočne sa vám teším a prosím, aby vám Pán odmenil vašu dobrotu a vernosť. Nech vám žehná za váš príklad a za vašu službu, ktorú konáte Cirkvi a Božiemu ľudu“.*[130]

Sestry sa povzbudzujúcim slovám Svätého Otca nesmierne potešili a za nadšeného potlesku sa chrámom svätého Petra rozliehalo „*Živ Bože, Otca Svätého…“*
Do roku 1969 bolo v platnosti dovolenie o zriadení Regionalátu na našom území z roku 1943 schválené

[130] Archív Slovenskej provincie, Spišská Nová Ves.

Kongregáciou pre rehoľníkov v Ríme. Po udalostiach „Pražskej jari“ a určitom politickom uvoľnení dňa 5. mája 1969 Regionálna rada na Slovensku so súhlasom Biskupského úradu v Spišskej Kapitule požiadala Kongregáciu pre rehoľníkov v Ríme o znovupričlenenie Regionalátu ku Generalátu. V žiadosti z 5. mája 1969 regionálna predstavená sestra Leonóra okrem iného píše: *„Regionálna predstavená ... po prieskume mienky sestier prosí o včlenenie do Generalátu Kongregácie Dcér Božského Vykupiteľa v Ríme ako Slovenskú provinciu...“* V tejto veci išli do Ríma osobne sestra Leonóra Pintérová, regionálna predstavená a sestra Sidónia Vozárová, jej vikárka.

č. 53
Na audiencii so Svätým Otcom sestra Leonóra Pintérová, regionálna predstavená so svojou vikárkou sestrou Sidóniou Vozárovou

Listom č. 676/69 (G. 39) z dňa 16. júla 1969 Kongregácie pre rehoľníkov z Ríma bol Regionalát v Československu po takmer 30 rokoch opäť pričlenený ku Generalátu Kongregácie Dcér Božského Vykupiteľa v Ríme.

Dňa 6. –7. júla 1969 cestovali sestry, po prvý raz po dlhých rokoch ako delegátky slovenskej provincie lietadlom na zasadnutie generálnej kapituly (od . júla do 1. augusta 1969) do nového generálneho domu v Ríme, na via Francesco Tamagno. Prítomnosti našich 11 sestier - sestra Salvatóra Demčková, sestra Gabriela Pillárová, sestra Imelda Hančovská, sestra Celina Budická, sestra Claudia Brajerová, sestra Ancilla Kačmariková, sestra Anastázia Valušová, sestra Consoláta Kunay, sestra Cecília Gildeinová, sestra Sidónia Vozárová a sestra Leonóra, provinciálna predstavená - sa na generálnej kapitule veľmi tešili všetky jej účastníčky. Nikto

vtedy ešte netušil, že „dubčekovská éra“ bude v dejinách len okamihom.

Na tejto generálnej kapitule bola zvolená nová generálna vikárka sestra Pientia Puntigam (sestra Archangela ostávala naďalej v úrade generálnej predstavenej v Maďarsku, i keď prakticky nemohla riadiť kongregáciu) a jej štyri asistentky: Sestra Ivenne Czakó z Maďarska (od roku 1951 žijúca v Ríme), sestra Antónia Perdi z Ameriky, sestra Gervásia Reinprecht z Rakúska[131] a sestra Salvatóra Demčková zo Slovenska[132]. Cieľom kapituly bolo prepracovanie Konštitúcií a Direktória Kongregácie podľa úprav Druhého vatikánskeho koncilu, dohodlo sa na zmene názvu našej rehole, ktorý odteraz znel: Kongregácia **Sestier** (namiesto Dcér) Božského Vykupiteľa[133] a boli pozmenené rehoľné šaty podľa podmienok jednotlivých provincií.

č. 54

Sestra **Pientia**, *krstným menom Jozefa* **Puntigam,** *sa narodila 5.3.1909 v Kernsdorfe v rakúskom Burgenlande. V čase navštevovania základnej školy zúrila prvá svetová vojna a Burgenland patril do Uhorska. Po základnej škole absolvovala Učiteľský ústav v Steinbergu, kde bol vyučovací jazyk nemecký, pretože v roku 1921 pripadol Burgenland naspäť Rakúsku. Po získaní diplomu sa rozhodla vstúpiť do našej Kongregácie. 20.8.1929 vstúpila do noviciátu a v roku 1930 zložila prvé sľuby a vyučovala v Steinbergu. V rokoch 1932-37 študovala na univerzite*

[131] Kvôli nedostatku učiteľov ostala v Rakúsku a do Ríma dochádzala len na zasadnutia.

[132] Pre nepriaznivú politickú situáciu nesmela vycestovať, preto miesto generálnej asistentky nenastúpila.

[133] Kongregácia pre rehoľníkov zmenu názvu schválila 15. decembra 1969 pod číslom 8684/69 G. 39 a schválenie talianskym štátom bolo získané až 6.7.1977.

vo Viedni fyziku a matematiku. Boli to pre ňu ťažké časy. Politická situácia v krajine nebola stabilná, zasiahla ju svetová hospodárska kríza a na univerzite vládol liberálny duch. Postavenie študujúcej rehoľnej sestry bolo neľahké. Po získaní diplomu 23.1.1938 bola krajina práve v zániku. 12.3. 1938 Hitler obsadil Rakúsko a zavrel všetky katolícke školy. Sestra Pientia nemohla učiť a určili jej miesto v nemocnici v Eisenstadte. Od septembra 1945 do roku 1965 mohla učiť v Terezianume v Eisenstadte. Od roku 1964 do 1969 viedla Rakúsku provinciu ako provinciálna predstavená a zaslúžila sa o stavbu nového provinciálneho domu.

Od roku 1969 bola zvolená do úradu generálnej vikárky v Ríme. Keďže záležitosť sídla generálneho domu nebola ujasnená, pustila sa do riešenia neľahkej situácie a 6.5.1970 s konečnou platnosťou rozhodla, že dom na via del Casale Piombino bude stálym sídlom generálneho vedenia. V obežníku stanovila finančné príspevky všetkých provincií na Generalát.

V júli 1971 zvolala do Eisenstadtu kapitulu, ktorá sa zaoberala úpravou Konštitúcií a v apríli 1972 ich sestry dostali na skúšobnú dobu.

Po návrate do Ríma sa pustila do opráv generálneho domu. Po započatí prác však dospela k uzáveru, že sa musí celý asanovať a pod titulom „Renovácia" začala so stavbou nového generálneho domu.

Dňa 1.7.1975 bola stavba ukončená a o dva týždne neskôr zvolala generálnu kapitulu. V Ríme ostala naďalej. Bola zvolená za generálnu asistentku.

Už v januári 1974 vážne ochorela. Podrobila sa operácii. Diagnóza znela: rakovina. Dňa 5.1.1976 sa musela vrátiť do nemocnice v Rakúsku, kde po ťažkom utrpení 4.7.1976 aj zomrela.

Vo svojom živote uskutočňovala to, čo raz napísala sestrám do obežníka:

„Chceme byť opravdivými rehoľnými sestrami a apoštolmi, ktorí vždy a všade vydávajú svedectvo o Kristovi“.[134]

Na Slovensku viacerí skúsení rehoľníci predpovedali, že nadobudnutá sloboda je ešte veľmi krehká a podľa vývoja politickej situácie bolo možné očakávať, že sa ich predpoveď splní. Sestry však nezaháľali a akoby boli zabudli na všetky útrapy, prenasledovania i väzenia, s novou odvahou i horlivosťou začali práce na otvorenom poli apoštolátu. Zaujali nové pôsobiská ako katechétky a boli činné vo farnostiach ako kantorky, kostolníčky, ošetrovateľky, sociálne asistentky, atď. Biskupské úrady usporiadali pre ne katechetické kurzy. Katechéze a vyučovaniu náboženstva sa v rokoch 1968 - 70 venovali vo farnostiach: Snina, Široké, Čaňa, Tomášov (až do roku 1985 ostali tam žiť v súkromí), Raslavice, Tulčík, Oravská Polhora, Zázrivá, Tvrdošovce (až do roku 1990 v súkromí), Zlaté Klasy (až do roku 1984 v súkromí), Kostolany, Družstevná nad Hornádom a Šamorín.

Sestry pracujúce v ústavoch sociálnej starostlivosti, popri svojej zdravotníckej práci, absolvovali katechetické kurzy a vyučovali náboženstvo v mieste pôsobiska a v blízkom okolí (Batizovce, Spišský Štvrtok, Straník - Zádubnie, Duchcov, Bardoňovo). Všetko bolo práve v rozbehu a dňa 3. marca 1970 protokolom č. 6/TZR-2/70 Najvyšší súd v Prahe vyhlásil, že niet žiadnej legislatívnej prekážky v rozvoji rehoľného života u nás[135]. Zdalo sa, že to pôjde správnym smerom.

Paradoxom bolo, že už v máji 1970 vydalo Ministerstvo kultúry a školstva v Bratislave vyhlášku a smernicu pod č. MK 1279/1970 - OP, v ktorej sa okrem iného píše:

---

[134] Archív Generalátu SDR, Rím.

[135] RABAS, J.: *Una chiesa in catene*. La casa di Matriona, Milano, s. 64.

> *„Okresný národný výbor, odbor kultúry udelí súhlas na vyučovanie náboženstva osobám, ktoré* ***nie sú*** *príslušníkmi ženských rehoľných spoločností.*
>
> *Miroslav Válek, minister kultúry SSR*
> *Dr. Matej Lúčan, minister školstva SSR“* [136]

Sestre Albíne Fogašovej sa v spomienkach vynára:

> *„Keď prišla „dubčekovská éra“ bol zriadený katechetický kurz pre rehoľné sestry v Bratislave. Predstavení neváhali nás tam poslať. Po jeho ukončení hneď každá sestra mala miesto určenia. Už 11. novembra 1968 som odišla s veľkým nadšením vyučovať náboženstvo do Sniny. Politická situácia začala zakrátko naberať „celkom iný kurz“ než veriaci čakali. 20. apríla 1970 ma Ministerstvo kultúry z miesta katechétky odvolalo. Odišla som do Raslavíc, kde sme mali náš dom, ale zdržala som sa tu len do septembra 1972“.*

Dňa 1. júna 1970 už nesmela žiadna sestra vyučovať náboženstvo.

Dňa 14. júna 1971 Štátny sekretariát pre cirkevné veci v Prahe vydal rozhodnutie, v ktorom vyhlasuje, že má najvyššiu moc nad činnosťou a riadením života rehoľných spoločenstiev u nás, dokonca v tejto veci právne stojí aj nad Najvyšším súdom v krajine[137].
Tieto skutočnosti nielenže poukazovali na nedostatočné právne záruky rehôľ zo strany štátu, ale boli aj zneužitím jej moci a nanútením svojvôle, ktoré boli v protiklade s Ústavou a

[136] *Tamtiež*
[137] *Tamtiež*

„zámermi“ komunistickej strany, hlásajúcej a zaručujúcej náboženskú slobodu všetkým občanom v krajine. Tým štátna správa opäť zablokovala pozitívny vývoj náboženského života na Slovensku. Možno konštatovať, že len čo nová vláda začala „vládnuť“ podľa vzoru Sovietskeho zväzu, bolo cítiť prvé náznaky zmeny politiky voči náboženstvu, ale hádam najviac voči rehoľníkom, ktorých každý poznal podľa rehoľných šiat.

Dňa 3. februára 1972 ordinári šiestich československých diecéz, zaujmúc k tejto veci svoje stanovisko, obrátili sa na Ministerstvo kultúry listom, v ktorom sa ohradzujú voči opätovnej likvidácii náboženskej slobody a rehôľ a žiadajú kompetentné štátne orgány o prehodnotenie ich postojov.[138]
Dňa 24. októbra 1973 prišiel na Velehrad v zastúpení ministra kultúry ČSSR prednosta ONV Trávniček so svojou nástupkyňou Jelínkovou predstaviť im ju, pretože od 1.1.1974 odchádzal do dôchodku. Skutočným dôvodom jeho návštevy však bola kontrola dodržiavania smerníc medzi Českou katolíckou charitou a Ústavom sociální péče na Velehrade týkajúcich sa osobitne rádových sestier (pracujúcich a dôchodkýň) a to:

> *„Či plnením si rádových povinností nerušia chod predpísaných prác, či okrem sestier chodí ešte niekto do kaplnky, či sestry, prijaté po 1.4.1971 žijú odlúčene od komunity, či sa zúčastňujú spoločných modlitieb a pobožností a či sú už dôchodkyne odstránené z ústavu“.*

Na poslednú otázku mu sestry odpovedali: *„Nie“*. Oponoval: *„Jak to, že paní provinciální představená je ještě tady na Velehradě jako důchodkyně?* Sestry sa ohradili, že to urobili s dovolením vedúceho. Nestačilo mu to a trval na tom, aby sa

[138] *Tamtiež*

Slovenky v dôchodkovom veku vracali do charitných domovov na Slovensku. Avšak ÚChS na Slovensku nebola ochotná prijímať sestry, ktoré predtým pracovali v Čechách a na Morave.
Už v roku 1968 vyšli najavo veci, ktoré boli komunistickým predstaviteľom vrcholne trápne, preto začali vydávať rehoľným predstaveným rozkazy iba ústne alebo telefonicky. Postup Ministerstva kultúry v otázke ženských rehôľ bol nasledovný:
Elemír Filo, riaditeľ ÚChS, katolícky kňaz, dostal 27.3.1973 od Dr. Ondreja Pavlíka, tajomníka Štátneho úradu pre cirkevné veci ústny rozkaz:

> *„Vyžiadať od rehoľných sestier písomnú prosbu o premiestnenie z ich súkromných bytov, ktoré si sami zadovážili v roku 1968, do charitných domovov. Keby sa zdráhali, treba ich k tomu prinútiť. Náklady spojené s prepravou si musia sestry uhradiť samy“.*[139]

Sestry na to nereagovali a z viacerých kongregácií boli neskôr zo svojich súkromných bytov násilne vyvezené.

Dňa 25. apríla 1973 predvolal sestru Leonóru, provinciálnu predstavenú riaditeľ ÚChS spolu s Dr. Pavlíkom, tajomníkom Štátneho úradu pre cirkevné veci do Bratislavy. Žiadali ju predložiť zoznamy sestier, pretože každým rokom pribúdal počet sestier v dôchodkovom veku. Tieto sestry museli pracoviská v ÚSS opustiť a s ÚChS na Slovensku bolo potrebné dohodnúť ubytovanie týchto sestier. K žiadnej dohode vtedy nedošlo.

[139] Z poznámok sestry Claudie Brajerovej, uložených v Archíve Slovenskej provincie SDR, Spišská Nová Ves.

2. NOVÉ POVOLANIA V RODIACEJ SA SLOBODE A ICH RIADNA FORMÁCIA

Od roku 1950 do roku 1968 rehole nesmeli oficiálne prijímať nové členky. Počas koncentrácie sa počet sestier našej provincie znížil o takmer 32%. Väčšinou to boli úmrtia, len v ojedinelých prípadoch odchody do civilu a do Maďarska. Dňa 30.4.1969 sa na Velehrade oficiálne konala provinciálna kapitula (príprava na generálnu kapitulu, ktorá sa mala zaoberať úpravou Konštitúcií podľa Dokumentov II. vatikánskeho koncilu, zvlášť *Perfectae caritatis*). Provincia mala vtedy 297 sestier v 20 spoločenstvách.

Na vyššie spomínanej porade predstavených s vládou republiky 17. 4. 1969 jednou zo žiadostí predstavených bolo prijímanie rehoľného dorastu. Po šesťmesačnom odstupe, 29. novembra 1969 dostal Štátny sekretariát cirkevného úradu pre rehoľné spoločenstvá od Štátnej generálnej prokuratúry v Prahe list tohoto znenia:

> *„... rády a kongregácie, ktoré jestvovali pred vydaním zákona*
> *č. 218/49...tento ani nijaký iný zákon nezrušil. Pred zákonom jestvujú teda aj naďalej a niet žiadnych prekážok, aby rehoľníci nemohli v rámci platného právneho poriadku obnoviť rehoľný život alebo v ňom pokračovať“.* [140]

V tomto období uvoľnenia tlaku štátneho aparátu počet nových povolaní mimoriadne vzrástol a predstavení zriaďovali postulát a noviciát tam, kde sa mohli postulantky a novicky oficiálne zamestnať, pretože provincia vlastný dom nemala. Väčšinou to bolo v ÚSS resp. ÚSP na Morave.

[140] Z kroniky spoločenstva na Velehrade.

Reholní predstavení, ktorým veľmi ležali na srdci nové povolania, neváhali využívať každý okamih a v rokoch 1968-69 začali oficiálne prijímať kandidátky.
Keďže na poslednej Generálnej kapitule 1969 sa dohodlo aj na zmene reholných šiat prichádzajúce kandidátky pri vstupe do noviciátu našej kongregácie už prijímali zmenené reholné šaty.[141] Za magistru[142] noviciátu na Velehrade bola provinciálnou predstavenou vymenovaná sestra Celina Budická.

č. 55
Velehrad, novicky pre bazilikou so sestrou Pientiou z Ríma. sestrou Leonórou, regionálnou predstavenou a sestrou Celinou,magistrou noviciek

Novozvolená generálna vikárka sestra Pientia Puntigam oznámila listom z dňa 15. 8. 1969 provinciálnej predstavenej sestre Leonóre*: „Vzhľadom na to, že provincia nemá v Československu vlastný dom Generálna kapitula na svojom zasadaní rozhodla, že môže otvoriť noviciát na Velehrade“*.[143]
Nasledujúca schéma je dôkazom záujmu o reholný život u nás po tvrdých rokoch komunizmu.

Schéma č.1: ***Sestry prijaté do noviciátu v rokoch 1969 - 1972***

Dátum vstupu do noviciátu	***Miesto***	***Počet***	***Mená noviciek***
24. augusta 1969	Velehrad	10	sr. M. Stanislava Turáková, Bohuslava Hojnošová, Goretta Lukáčová, Maristella Podgurná, Pia Vrabčeková, Katarína

[141] Naše sestry v slobodnom svete to urobili hneď po koncile.
[142] Sestry Leonóra Pintérová, Celina Budická, Immaculáta Vallušová absolvovali kurz pre vyšších predstavených a magistry. Kurz viedol páter Barta, OFM; páter Urban, OFM; v duchu a podľa úprav Druhého vatikánskeho koncilu.
[143] Archív Slovenskej provincie SDR, Spišská Nová Ves.

			Parobečková, Alojzia Marčáková, Sávia Durstová, Lucia Kurišová, Jana Mačugová
12. novembra 1969	Velehrad	7	sr. M. Berchmana Havlíková, Zita Csókásová, Bernadetta Ištoňová, Fides Salokyová, Brigita Švecová, Dária Kandríková, Invioláta Kubičárová
23. júna 1970	Velehrad	1	sr. M. Tichomíra Gráciková
24. augusta 1970	Velehrad	8	sr. M. Margita Daňková, Pavla Kozubjaková, Ivetta Kováčová, Luciana Kutláková, Elena Ivančáková, Laura Vargončíková, Erika Jagelková, Juliána Jagelková
1. októbra 1970	Velehrad	3	sr. M. Jozefa Kovaľová, Dana Bežillová, Edita Ďabelková
19. novembra 1970	Velehrad	5	sr. M. Gemma Kováčová, Svorada Saraková, Ľubomíra Palunderová, Dagmar Drábová, Alica Straková
19. marca 1971	Velehrad	3	sr. M. Alenka Brisudová, Veronika Špidusová, Martina Novotná
27. augusta 1971	Velehrad	5*	sr. M. Jarmila Brňáková, Augustína Knapová, Marianna Gerbocová, Simona Špidusová, Jana Kovaľová,
6. septembra 1971	Straník	1*	sr. M. Margaréta Nebusová
29. júna 1972	Velehrad	5*	sr. M. Jaroslava Kyčiňová, Rudolfa Melová, Augustína Hadáčová, Irena Strážiková Dobromila Fabryová
30. septembra 1971	Velehrad	1*	sr. M. Patrícia Čopňáková – prišla do noviciátu na Straník
15. decembra 1971	Sp. Štvrtok	1*	sr. M. Božena Gráciková
2. augusta 1972	Sp. Štvrtok	3*	sr. M. Maximiliána Čuľová, Františka Čuľová, Slavomíra Ďubeková – prišli do noviciátu na Straník
1. september 1972	Levoča	2*	sr. M. Bibiána Haburajová, Etelka Bartošová
1. októbra 1972	Levoča	1*	sr. M. Kamila Kendrová
2. októbra 1972	Straník	1*	sr. M. Terezka Andrejčíková
5. októbra 1972	Straník	1*	sr. M. Školastika Štutíková

- noviciát otvorený 30. 9. 1971 na Straníku

Spolu 59 noviciek

*Toto boli žiaľ, posledné oficiálne obličky počas „Pražskej jari“, ktoré sa nezaobišli bez krutých následkov. Aj napriek mnohým útokom štátnej moci prichádzali na Velehrad v období nastupujúcej normalizácie a aj počas nej dievčatá zo všetkých kútov Slovenska, zvlášť z Východu a Oravy. V ÚSP si počas prázdnin robili prax zdravotníckej školy alebo vypomáhali na oddeleniach pri pacientoch.

č. 56
Velehrad, sestry juniorky so svojou magistrou a postulantkami

Velehradské spoločenstvo bolo popri všetkých ťažkostiach a prekážkach duchovným ohniskom viery a rodiacich sa povolaní dievčat – mnohé z nich sú dnes sestrami našej Kongregácie. Taktiež sa tu usporiadavali duchovné cvičenia pre sestry v civile zo Slovenska.
Dňa 19. marca 1970, na sviatok sv. Jozefa prijali všetky sestry našej provincie zmenené rehoľné šaty.

V každom z ÚSS bolo ešte zopár sestier v rehoľných šatách, ktoré ochotne prinášali obety a trpezlivo čakali na mladé sily, aby po rokoch namáhavej práce a vyčerpanosti im odovzdali štafetu charizmy a poslania našej rehole. V kronike komunity sestier na Straníku čítame:

> *„V roku 1971 prichádzali nové a nové členky. K 1. septembru bol otvorený vnútorný noviciát pod vedením magistry sestry Albíny Fogašovej[144], ktorá prišla na Straník z Raslavíc. Osobitosťou tohto obdobia bolo, že na prijímanie nových členiek do rehole nebol daný písomný súhlas predstaviteľov štátu, ani neexistovali zákony, ktoré by zakazovali prijímanie. Zástupcovia štátu na Ministerstve kultúry dali iba ústny súhlas.*
> *Bolo to obdobie ešte len smerujúce k slobode. Preto aj prijímanie nových členiek do rehole bolo polo-ilegálne. Vážnosť doby si žiadala rozhodné konanie aj zo strany rehoľných predstavených a preto nové členky hneď prijali rehoľné šaty a rehoľné meno.*

[144] Na Straníku pracovala ako magistra len do septembra 1973. Po zložení rehoľných šiat mladých sestier sa vrátila opäť do Raslavíc. V roku 1976 z nariadenia štátnych orgánov bola prinútená Raslavice po druhýkrát opustiť.

Tento postup možno považovať s odstupom času za hrdinský. Brali na seba veľké riziká, ktoré spočívali v zmene štátneho systému a v prenasledovaní. Tento úsek dejín provincie však právom môžeme označiť za nový zrod kongregácie.“

V júli 1973 sa začali prejavovať dôsledky „normalizácie“, ktorá bola vtedajšou vládnou mocou prijaté na XIV. zjazde KSČ v apríli 1970. V ÚSS Straník boli novicky, ktoré tam pracovali vyzvané vedúcou ústavu, zložiť rehoľné šaty, pretože do „kongregácie boli neoprávnene prijaté“. V dôsledku toho 21.9.1973 sa tomuto nariadeniu aj podriadili, lebo inú možnosť nemali. Takže duchovná formácia nových členiek sa ešte ani poriadne nerozbehla a už 1. novembra 1973 vládni činitelia definitívne zamedzili pozitívny rozvoj rehôľ a začali s „tichou likvidáciou“ ich činností.

č. 56 A
Velehrad, sestra Jana Kovaľová v rehoľných šatách 2. novembra 1973. 1. novembra vstúpilo do platnosti nariadenie o zložení rehoľného rúcha u mladých sestier.

Ministerstvo kultúry v Bratislave vyzvalo všetky sestry na Slovensku, ktoré vstúpili do rehole po roku 1968 odložiť rehoľné šaty. Nestačilo im len to, ale donucovali ich k odchodu do civilného života.
Naša rehoľa obnovila v roku 1969 oficiálne svoj noviciát, čo však začiatkom 70-tych už nebolo v súlade zo zámermi KSČ a KSS, pretože do roku 2000 sa štát mal definitívne zbaviť rehoľníkov. Sestra Leonóra, provinciálna predstavená bola upozornená súdruhmi z Ministerstva kultúry, že má vyhotoviť zoznam prijatých noviciek a potom ich rozpustiť. Teraz prakticky nebolo možné nechať mladé sestry v rehoľných

šatách, tak ako v roku 1950, pretože generačný odstup bol veľmi viditeľný. Takže predstavení boli nútení voliť inú stratégiu „boja o povolania“.

Mladé členky, zvlášť pracujúce v Ústavoch sociálnej starostlivosti na Straníku, Velehrade a v Rohove sa tiež nechceli tak ľahko vzdať a začali hľadať riešenie. Našli ho v podobe podpísania pracovnej zmluvy so zamestnávateľmi ÚSS pod podmienkou, že zostanú v civile. Staršie sestry v rehoľných šatách tam štát aj tak ponechal pracovať, pretože s ich prácou pri mentálne chorých ľuďoch bol spokojný. V ÚSS v Spišskom Štvrtku sa mladé sestry Tichomíra Grácikova a Božena Grácikova tiež snažili po vyzlečení rehoľných šiat podpísať pracovnú zmluvu, ale tam ich zamestnávateľ neprijal. Museli si hľadať civilné zamestnanie. Odišli na Oravu, kde si našli prácu v nemocnici v Trstenej. Pri vyšetreniach vstupnej prehliadky sa im omylom namiesto určeného roztoku dali napiť nejakej kyseliny(!).
Sestra Tichomíra tak skoro prišla o život. Našťastie, keď spozorovala, čo vypila, stihla vykríknuť, aby to neurobila aj sestra Božena.

V Čechách a na Morave mohli ostať v rehoľných šatách aspoň tie sestry, ktoré vstúpili do noviciátu v čase od roku 1968 do 1. apríla 1971. Sestry, ktoré vstúpili do noviciátu po 1. apríli 1971 na Velehrade, boli vyzvané bezpodmienečne sa vrátiť do civilu. Dňa 31. októbra toho istého roku dostala provinciálna predstavená na Velehrade z Okresného národného výboru – odbor kultúry list č. 369/72/do-463 tohoto znenia:

> *„...Pani Leonóra Pinterová, provinciální představená řeholních sester Ústavu sociální péče Vincentínum Velehrad ... Rozhodnutí Ministerstva kultúry ČSSR ... je stanoven odchod z řehole bývalé*

sestry Hadačové, Kyčinové, Melové a Strážikové ... Jelikož jste dosud neoznámila, že uvedené sestry již nežijí uvnitř řehole, stanovujeme termín 1. listopad 1972 odchodu z řehole a tímto dnem vyzvleknou řeholní šat a nebudou žít řeholním životem. Dále Vás žádam, aby ihned nám bylo zděleno, které další ze sester se přihlásili ku vstupu do řehole po 1. dubnu 1971.
Po zkušenostech Vám stanovujeme termín odpovědi do 10. 11. 1972.

v.z. Dovrtil
tajemník Státního úřadu pro cirkevní věci[145] *“*

Uherské Hradiště, 30. 10. 1972

Aký duševný zápas sa odohral v srdciach mladých sestier, ktoré museli odložiť rehoľné šaty a odísť z rehoľného spoločenstva si nemožno ani predstaviť. Nebolo iného východiska, len sa podriadiť nariadeniam štátu, ale…
… s rehoľnou formáciou týchto a ďalších nových členiek naši predstavení už neprestali a pokračovali v nej tajne. Tejto téme venujeme ďalej osobitnú kapitolu.

3. DOM V LEVOČI – NÁDEJE A SKLAMANIA

V rokoch 1968 – 1970 rehoľné sestry v snahe uchytiť sa na Slovensku rozchádzali sa na viaceré pôsobiská a usadili sa na farách, v podnájme alebo si zakúpili vlastné domy, aby si v nich mohli zriadiť rehoľný dom, vytvoriť malé spoločenstvá v nádeji, že obnovia rozvoj činnosti v duchu svojej charizmy.

[145] Opis z archívnych materiálov Slovenskej provincie SDR, Spišská Nová Ves.

Unikali tak samozrejme aj z evidencie a spod dozoru cirkevným tajomníkom a aj samotného Sekretariátu pre cirkevné veci. Pocit slobody však bol stále neistejší a po páde Alexandra Dubčeka, prvého tajomníka ÚV KSČ, riaditeľ ÚChS Ladislav Mejtner, kňaz spišskej diecézy navrhol už v roku 1968 Sekretariátu pre veci cirkevné zriadiť pre každú rehoľu samostatný charitný domov.[146] Napriek tomu, naše predstavené hľadali možnosti umiestnenia ako pre sestry v dôchodkovom veku, tak možnosti ubytovania a vzdelávania pre kandidátky na rehoľný život vo vlastnom rehoľnom dome. Zakúpili dom v Levoči na Bernolákovej ulici č. 13 od majiteľa Jendřinu a kúpnopredajná zmluva bola vystavená na mená sestier: Immaculáty Vallušovej, Blažeji Lukáčovej a Gaudentie Mitríkovej. Táto zmluva bola zrejme zaregistrovaná na MNV v Levoči alebo na ONV v Spišskej Novej Vsi, pretože ako neskôr uvidíme práve tieto úrady párkrát nútili sestry dom odpredať.

č. 58
Levoča, celkový pohľad a dom na Bernolákovej 13, sestry Immaculáta a Celina pre domom so sestrou Ivenne z Ríma, spoločenstvo sestier

Dňa 15. septembra 1969 odchádzajú v záležitosti zriadenia spoločenstva sestry Immaculáta Vallušová a Egídia Kuľková z Velehradu do starobylej Levoče, kde je už zakúpený dom za účelom internátu.
V máji 1970 po nástupe normalizácie začal komunistický režim dostávať rehole späť pod svoju kontrolu i keď viacero vecí už nemohol vrátiť späť do ním určených koľají.
Dňa 30. júla 1970 vydalo Ministerstvo kultúry po dohode s ministerstvami zdravotníctva a práce a sociálnych vecí

[146] Porov.: DUBOVSKÝ, J.M., *Akcia rehoľníčky,* Matica Slovenská Martin 2001, s. 262.

Smernicu MK- č. 546/1970 - sekretariátu o činnosti rehôľ a kongregácií na Slovensku, porušujúcu práva, ktoré reholiam uznala Generálna prokuratúra 29. novembra 1969. Podľa vládneho nariadenia č.228/1949 Zb. a doplnkov si MK osvojilo právo určovať reholiam sídlo a tým aj právo zhabať nimi zakúpené domy v rokoch 1968-69. Okruh činnosti vymedzilo na: charitné domovy, ÚSS, ÚNZ a výrobne Spolku sv. Vojtecha, čím cieľavedome smerovalo k zákazu bývania sestier v súkromných domoch.

Za úspech pri uplatňovaní vyššie citovanej Smernice považovalo MK aj okružný list rozoslaný všetkým ONV a KNV, v ktorom upozorňuje na „nežiadúcu činnosť rehoľných sestier, ktoré sa od roku 1968 zdržujú v zakúpených domoch".

Asi po roku začal Mestský národný výbor nútiť sestry bývajúce v Levoči, aby dom odpredali. Dňa 17. novembra 1971 sa sestra provinciálna predstavená odvolala až na Ministerstvo kultúry – Generálny sekretariát pre cirkevné veci, kde v liste zdôvodňovala nevyhnutnú potrebu nášho domu v Levoči pre sestry pracujúce neďaleko v ÚSS Spišský Štvrtok, ktoré tu prichádzali oddýchnuť si po vyčerpávajúcich službách pri mentálne chorých. Zároveň žiadala súhlas k umiestneniu ďalších dôchodkýň v tomto dome, čo bolo v rozpore s normalizačnými opatreniami, ktoré neustále vyvíjali tlak umiestniť sestry dôchodkyne v ChD.

Keď si predstavíme, že v rokoch 1971-72 došlo na Slovensku takmer k úplnému zlikvidovaniu malých rehoľných spoločenstiev, jasne vidíme, že nad naším domom v Levoči Boh tajomne držal ochrannú ruku, pretože s ním mal svoje plány. Kým režim zakazoval prijímanie nových členiek, predstavené našej kongregácie postupne nachádzali cestu ako prijímať a formovať dorast práve v dome v Levoči a vďaka tejto „tvrdej škole" prežili.

V školskom roku 1973-74 prišli do domu v Levoči bývať naše kandidátky - študentky Strednej zdravotníckej školy v Levoči,

ale zakrátko museli z internátu odísť a sestru Jaroslavu, Rudolfu a Jarmilu vyhodili aj zo školy.
Podobné problémy boli aj v Raslaviciach, kde sa sestry po sústredení v roku 1950 vrátili v roku 1968 opäť bývať – do podnájmu, pretože vlastníkom po roku 1950 bol oficiálne MNV Nižné Raslavice. k 12.12. 1976 boli sestry MNV vyzvané a prinútené dom opustiť. Po druhýkrát boli sústredené. Staršie sestry odviezli do Hronského Beňadika.
Ďalšia výzva k odpredaju nášho domu v Levoči bola adresovaná sestrám v januári 1977 od MNV v Levoči, na ktorú 6. januára 1977 odpovedali následovne:

> *„Tento náš dom nechceme predať a v tomto čase ani nemôžeme, lebo je nám nateraz veľmi potrebný a slúži dokonale svojmu účelu. Bývajú v ňom choré a staré sestry, ktoré si už naozaj zaslúžia odpočinok. Všetky tam bývajúce sestry, či už pracovali v zdravotníctve alebo v školstve, pracovali svedomito a čestne. Všetky svoje sily darovali v prospech štátu. Zvlášť ťažké a časté nočné služby pri lôžku chorých skrátili ich práceschopnosť. A teraz, keď zodraté a vyčerpané čestnou a obetavou prácou odchádzajú do dôchodku, nemôžu mať právo na slušné bývanie? Prečo by sme mali predať dom, ktorý sme si pripravili prácou svojich rúk? Veríme, že máte ľudské srdce, ktoré cíti s trpiacimi, chorými a starými. Veď Vás to isté čaká a iste budete vďační ak budete mať slušné bývanie, kde budete môcť prežívať jeseň svojho života.*
> *Ďalší dôvod a zároveň prosba, aby ste nás nenútili k odpredaju nášho domu znie: náš Charitný dom v Hronskom Beňadiku je už preplnený. Myslím, že uznáte, že je to nehumánne, keď v jednej miestnosti musí bývať 6 – 10 ľudí. Nevyhovuje to ani po stránke hygienickej ani psychologickej. Keďže ÚChS v Bratislave uznala tieto veľké nedostatky, uvažuje nad*

povolením stavby. Azda potom budeme môcť hovoriť o premiestnení sestier z Levoče.
Dúfajúc, že pochopíte našu boľavú situáciu a zvážite uvedené dôvody.“

4. V R Í C K O - NOVÉ S Í D L O PROVINCIE

V auguste 1975 sestra Donáta Koppi, generálna predstavená v Ríme vymenovala novú provinciálnu predstavenú našej provincie **sestru Claudiu Brajerovú** – v tom čase vychovávateľku v ÚSS Rohov.

č. 58 a

*Sestra **Claudia,** krstným menom Petronela **Brajerová,** sa narodila 18.4.1921 v Letanovciach ako prvé dieťa Jána a Kataríny rod. Zaliberovej. Pochádzala z deviatich súrodencov. Ako trojročná odišla s matkou do USA za otcom, ktorý tam pracoval. V máji 1927 pristúpila v Youngstowne v USA ku prvému svätému prijímaniu. V auguste 1928 sa vrátili späť na Slovensko a nastúpila do 2. triedy Ľudovej školy v Letanovciach. Po ukončení piatej triedy v septembri 1932 začala navštevovať Rím.-kat. dievčenskú školu v Spišskej Novej Vsi, ktorú viedli Dcéry Božského Vykupiteľa. Hneď sa prihlásila za kandidátku. Prijala ju Matka Oktávia s tým, že konečné rozhodnutie padne, keď bude staršia. Po ukončení 3. triedy Meštianskej školy ju poslali do Gymnázia. Do noviciátu vstúpila 25.8.1940 v Spišskej Novej Vsi a hneď na druhý deň ho začala v Raslaviciach. Po noviciáte ju poslali na štúdia do Bratislavy – Filozofická fakulta.*
Prvé sľuby zložila 23.8.1942 v Raslaviciach a pokračovala v štúdiách. Po prechode frontu v januári 1945 začala vyučovať na Obchodnej škole v Spišskej Novej Vsi, kde pôsobila dva roky. Od februára 1947

do konca júla 1947 bola na štúdiách v Londýne. Dňa 17.8.1947 zložila večné sľuby v Levoči a pridelili ju za prefektu ku kandidátkam. Popri tom do roku 1950 vyučovala náboženstvo na miestnych Meštianskych školách – dievčenských a chlapčenských.

Dňa 29.8.1950 bola sústredená spolu s ostatnými spolusestrami v Spišskej Novej Vsi a 27. 11.1951 ju previezli do sústreďovacieho tábora v Modre a 18.1.1952 do Čížu, kde zostala do 29.4.1962. Odtiaľ odišla do ÚSS pre dospelých na Straník a od 3. 11. 1969 do 31.12.1975 pracovala v ÚSS pre mládež v Rohove. V máji 1975 bola menovaná za domovú predstavená pre spoločenstvo v Rohove a v auguste 1975 za provinciálnu predstavenú Slovenskej provincie. Dňa 2.1.1977 prichádza so sestrou Ernelou do Vrícka, kde začína s prípravami zriaďovania domu pre staršie a choré spolusestry. Od roku 1984 bola predsedníčkou Vyšších predstavených ženských rehôľ na Slovensku.

V službe provinciálnej predstavenej bola do marca 1991. V roku 1992 bola poverená vedením jednej skupiny juniorátu.

Sestra Claudia bola ženou odvahy aj rozvahy. V čase neslobody a prenasledovania dokázala odolávať náporu zo strany štátu a medzi sestrami provincie formovať obdivuhodnú a nerozlučiteľnú jednotu mysle, sŕdc, ducha a diela v šľapajach zakladateľky Matky Alfonzy Márie.

Vedenie provincie prevzala v okamihu, keď už počet chorých a prestárlych sestier bol veľmi vysoký. Z tohoto dôvodu požiadala Ministerstvo kultúry, odbor pre cirkevné veci v Bratislave o jeden dom, kde by bolo možné tieto sestry umiestniť, pretože charitný dom v Hronskom Beňadiku pri skromnosti, ktorá tam vládla, už ani kapacitne nestačil. Sestra Claudia situáciu na Ministerstve kultúry dobre poznala a rátala so zdĺhavými vyjednávaniami, preto kvôli urýchleniu vybavovania z vlastnej iniciatívy predložila návrh o navrátenie

pôvodného kláštora v Raslaviciach, z ktorého už aj tak ostala len hŕba kameňov. Namiesto pekného kaštieľa bolo tam možné nájsť len opustené obydlie zarastané bodliakmi a krovím. Lenže odpoveď z Ministerstva znela: *„Tam vás nechcú“.* Aj keď to nebola pravda, návrh zamietli. Po ďalších rokovaniach v roku 1976 jej Dr. Pavlík, tajomník Štátneho úradu pre cirkevné veci ponúkol asi dvestoročnú budovu - takmer 12 rokov neobývanú faru vo Vrícku pri Martine s tým, že neskôr tam ÚChS postaví charitný domov, kde sestry môžu spokojne dožiť a vymrieť. Jednanie provinciálnej predstavenej so štátnymi činiteľmi bolo v tom čase plné napätia a neustáleho zápasu o existenciu[147]. Všetko chceli mať pod kontrolou, preto súdruhovia napríklad nariadili provinciálnym predstaveným žiadať „štátny súhlas“ pre svoje pôsobenie od Ministerstva kultúry, odbor pre cirkevné veci, tak ako to bolo u kňazov.
Sestra Claudia si na jedno z mnohých takýchto jednaní spomína takto:

> *„Prvá požiadavka Dr. Pavlíka, ktorý si ma dal predvolať znela: „Žiadať štátny súhlas pre Vás a pre ostatné predstavené vo Vašich komunitách“. Zdôraznil mi to trikrát, ale nepopustila som. Na to mi zlostne odpovedal: „Tak Vás neuznáme“. Pokojne som mu odvetila: „Veď Vy ste ma ani nezvolili ani nemenovali“. Takéto nepríjemné rozhovory sa opakovali viackrát. Po jeho ponuke opusteného domu vo Vrícku sa nezabudol opýtať: ‚Koho tam pošlete ?´ Na jeho prekvapenie som sa opýtala: ‚A koho môžem poslať do takých podmienok ?´ Povedala som mu, že tam pôjdem ja a iste sa ešte niekto obetuje.*
> *Uštipačne poznamenal: „No, tak to pôjde!“ Ja som reagovala: „Ale prosím, potom dajte urobiť cestu*

[147] Archív Slovenskej provincie SDR, Spišská Nová Ves.

na cintorín“. Opäť sa prekvapene opýtal: „A prečo?“ Odpovedala som: „Veď chcete, aby sme skoro vymreli!“[148]

Príchodom sestry Claudie Brajerovej, provinciálnej predstavenej a sestry Ernely Tujvelovej, jej vikárky, 2. januára 1977 na Vrícko[149] sa začala písať nová kapitola dejín Slovenskej provincie.

č. 59 a
Vrícko, opustená fara pri príchode našich sestier

č. 59 b
Vrícko, sestra Claudia, Ernela a Anastázia pri čistení stien

č. 59 c
Vrícko, sestra Anastázia a Viktória ri čistení komína

Po príchode do Vrícka sa sestry za pomoci dobrých ľudí a Jozefa Valku, farára z Kláštora pod Znievom ihneď nebojácne

[148] Tamtiež

[149]Dedinka Vrícko nachádzajúca sa neďaleko Martina a ležiaca na úpätí Lúčanskej Malej Fatry má dve predosady: Fibik a Predvrícko. Jej história je úzko spätá s Kláštorom pod Znievom, kde bol v 10. storočí založený benediktínsky kláštor. Prvá zmienka o Vrícku je zo 14. storočia. Bol tu postavený kostol zasvätený svätému Bartolomejovi. V 18. storočí bol zbarokizovaný, upravený a rozšírený.
Obyvatelia boli nemeckej národnosti a v roku 1945 došlo k vysídleniu takmer 4000 obyvateľov do Nemecka. Ostalo len 150 obyvateľov. Do prázdnych domov najprv nasťahovali dôchodcov z Martina, ale nemohli si zvyknúť na samotu, preto všetci odišli. V roku 1946 ponúkli domy Rómom, ale ani tí si nevedeli zvyknúť na to, že sú ďaleko od civilizovaného sveta a zakrátko odišli aj oni. Dedina ostala opustená a každým rokom chátrala. Ostalo tu len zopár prisťahovaných obyvateľov.

pustili do opráv starej fary i okolia a zakrátko sa jej vzhľad očividne menil.

č. 59
Vrícko, vpredu biskup z USA Grutka, vzadu pán profesor Jozef Valko, farár v Kláštore pod Znievom

Na dedinčanov to zapôsobilo. Pustili sa do skrášľovania svojho prostredia aj oni a súdružka tajomníčka Okresného národného výboru v Martine sa poďakovala sestrám za iniciatívu. Dedina začala s výstavbou chatiek a rozvinul sa turistický ruch nielen v lete, ale aj v zime. Na opravách budovy bývalej fary sa podieľali rôznym spôsobom všetky sestry provincie. Počas prázdnin chodili na brigády aj bohoslovci z bratislavského seminára. Chodievali v skupinách po šiestich na tri týždne. Medzi nimi bol aj terjaší košický exarcha Milan Chautur. Dňa 15. júla 1977 položili základný kameň na malú prístavbu „Žarnovičák" dvaja z nich: Štefan Gálik a Cyril Revák. Do konca roka už bolo v dome miesto pre dvanásť sestier.

č. 60
Vrícko, „Zarnovičák" na Vianoce 1975 už obývaný

č. 61
Vrícko, kostol, stará fara počas opráv, vstup do starej fary, stará fara po oprave, tajná kaplnka v starej fare

Tvrdý zápas sestier o existenciu obmäkčil aj srdce súdruha Hulmanna, okresného cirkevného tajomníka v Martine, ktorý im pomáhal zorientovať sa v byrokratickom labyrinte úradov pri vybavovaní rôznych povolení a dokladov. Keďže vo Vrícku sídlila provinciálna predstavená, táto nenápadná dedina zastrčená medzi vrchmi Malej Fatry sa odteraz stala sídlom

pomerne veľkej provincie[150]. Postupne sa stávala cieľom viacerých návštevníkov – kňazov, tajných biskupov a predovšetkým tajných sestier.

č. 62
Vrícko, Pán Mistrík, veľký dobrodinca sestier, tajné sestry Mária a Blanka na brigáde

Popri opravných prácach v roku 1978 sa začalo s náročnou prácou - rozmnožovaním breviára v slovenčine. Z dôvodov bezpečnosti len pár sestier vedelo, kde sa breviár tlačí. Všetko sa robilo tajne na vypožičanom stroji. Išlo o 800 exemplárov, pretože sestry chceli pomôcť aj iným reholiam.
Vo Vrícku sa potom triedili rozmnožené časti. Zaviazanie breviárov si už zariaďovali jednotlivé rehole samy, dokonca aj niektoré naše komunity[151]. Najväčšou odmenou za túto námahu bola radosť modliť sa v rodnom jazyku liturgiu hodín s celou Cirkvou.

3. TAJNÁ FORMÁCIA REHOĽNÉHO DORASTU

Pre budúcnosť Cirkvi je nesmierne dôležitý dorast, či už diecézny alebo rehoľný. Každý rušivý zásah v tomto ohľade znamená ohrozenie tohoto živého organizmu.
Boh aj v čase normalizácie povolával do našej kongregácie mladé dievčatá i keď úradné prijímanie nových členiek nebolo

[150] Po Nových Zámkoch a Spišskej Novej Vsi to bolo tretie oficiálne sídlo provincie. Okrem toho za dočasné sídlo sa považoval aj Velehrad od príchodu sestier z českých fabrík. Spolu s nimi prišla aj regionálna predstavená sestra Oktávia.
[151] Aj keď boli všetci pri tejto práci ostražití, predsa pri kontrole u knihviazača v Prešove zhabala ŠtB sestrám z Bardoňova knihu z časti „Sviatky svätých“. Prípad skončil tým, že vedúci nevedel zistiť kto dal knihy zaviazať.

možné. Ježišovo pozvanie: *„Poďte a uvidíte“* (Jn 1,39) bolo aktuálnym aj napriek neprajnosti režimu a doby.
Zvláštnosťou tohto obdobia bolo, že v školách sa už tvrdo presadzoval marxisticko-leninský svetonázor a mladí ľudia boli v ňom vychovávaní. Tých istých mladých ľudí [museli touto výchovou prejsť, pretože existoval len jeden typ škôl: štátny – poz. autora], ktorí cítili povolanie k zasvätenému životu a s veľkým rizikom prosili o vstup do rehole, nemožno nazvať ináč ako obilné klásky, ktoré tajomne padali z „voza systematickej ateizácie“, pretože Pán aj v tejto neprajnej dobe vkladal do sŕdc kresťanov výzvu:
„Žatva je veľká, ale robotníkov málo. Preto proste Pána žatvy, aby poslal robotníkov na svoju žatvu“ (Mt, 9, 37-38). Predstavení prostredníctvom kňazov „tieto klásky“ zbierali a postupne vytvárali skupiny sestier žijúcich v civile – zorganizovali viacero skupín tajných noviciátov. Keďže stretnutia predstavených s nimi mohli byť sledované Štátnou bezpečnosťou, v duchovnej formácii pokračovali za pomoci skúsených, ochotných a odvážnych kňazov, ktorí boli v pastorácii. Do úvahy prišli stretnutia na farách a v bytoch sestier. Kňazi veľa riskovali, ale chceli pomôcť, lebo poznali dobu a chápali položenie zasväteného človeka. Cirkevní tajomníci a príslušníci ŠtB mali v týchto rokoch „plné ruky práce“ so sledovaním, udávaním, výsluchmi a vypĺňaním rôznych hlásení a výkazov nadriadeným orgánom.
Povolanie k rehoľnému životu je naozaj Božím darom a niet žiadnej ľudskej moci a ideológie, ktorá by ho vedela zo srdca a mysle povolaného človeka vykoreniť. Napriek režimu, jeho právam a zákonom, k životu sa hlásilo nepopierateľné právo na zasvätený život. Mladé sestry boli o tom plne presvedčené a preto kontakty so sestrami v rehoľných šatách udržiavali naďalej, aj keď za veľkých ťažkostí a aj predstavení sa o nich starali ako len mohli. Sestry v civile skladali sľuby a „dopĺňali“ neviditeľne rady starnucích sestier.

Všetko prebiehalo v najväčšej tajnosti.

č. 63
Mladé sestry, v Rohove, na výlete, na zájazde v Nemecku 2x a uprostred sestier vo Vrícku

Táto skutočnosť svedčila o ich veľkej morálnej sile a o hĺbke ich osobnej viery. Skúšky, ktoré na nich doliehali, boli iba ľudské a Boh je stále verný, on nedovolil skúšať ich nad ich sily, ale so skúškou im dal aj schopnosť, aby mohli vydržať (porov. 1 Kor 10, 13). Cítili Božiu blízkosť a ochranu.

Sestry, ktoré v roku 1972 a 1973 museli odložiť rehoľné šaty a odísť z rehoľného spoločenstva (do noviciátu vstúpili v rokoch 1969-1972), boli ŠtB evidované a sledované, aj keď žili či už v rodine, alebo v súkromí. Nesmeli študovať a ťažkosti boli aj so stálym zamestnaním. Ich kádrové posudky boli príliš „husto popísané".

Vedenie ÚSP na Velehrade po roku 1973 vyhovelo žiadosti o umožnenie doplnenia si kvalifikácie a štúdia popri zamestnaní niektorým mladým sestrám v civile [152]. Keď o to požiadali v roku 1975 vedenie ÚSP im už nebolo ochotné splniť ich požiadavku a preto 1. mája 1978 sestra Víta Kendrová a Agnesa Kendrová odišli na Slovensko do ÚSS Straník. V septembri 1978 nastúpili na Strednú zdravotnícku školu v Žiline sestra Víta Kendrová a sestra Mariana Matláková, na ktorej študovali popri zamestnaní.

Dňa 15. septembra 1975 mladá sestra Jana Kovaľová, ktorá bola jednou z tých, čo museli odložiť rehoľné šaty na

[152] Viaceré z nich študovali večerne na zdravotnej škole na Morave: sestra Berchmana, Božena, Magdaléna, Marcela, Xavéria a 8 sestier si robilo dvojročnú zdravotnú školu alebo sanitársky kurz.

Velehrade, ako prvá sa po dohode s predstavenými odvážila „ísť na vec“ okľukou. Prišla z Velehradu do západného kúta Slovenska – do Topoľčian. Ako prvý jej podal pomocnú ruku dekan Dr. Ladislav Doruššák, ktorý jej na istý čas umožnil bývať vo farskej budove. Neskôr za pomoci mladých lekárov Petra Záhoranského a Maroša Javorského - tajných jezuitov sa jej podarilo preskúmať podmienky získania zamestnania v nemocnici v Topoľčanoch. Totiž tajní jezuiti v tom čase dobre poznali situáciu mladých sestier a donucovanie k odchodu do civilu, pretože ešte ako medici navštevovali velehradské spoločenstvo sestier. Neskôr boli pre naše sestry veľkou oporou. V živote „vonku“ ich vystríhali pred možným nebezpečenstvo a neopatrnosťou. Sestra Jana teda začala v nemocnici najprv s prácou upratovačky, sanitárky na detskom, krčnom a nakoniec na chirurgickom oddelení. Zároveň začala si diaľkovo dopĺňať vzdelanie na Strednej zdravotníckej škole v Topoľčanoch a po jeho ukončení nastúpila na chirurgické oddelenie ako zdravotná sestra, ktoré viedol dobrý a spoľahlivý človek, primár MUDr. Jozef Kotleba. Okolo roku 1980 nastúpila na internom oddelení u primára MUDr. Michala Šveca, veľkého odborníka a dobrého katolíka sestra Miriam Miklošová. Vďaka tomu, že poznali tieto tajné sestry vedeli sa ich v pravú chvíľu zastať (ak je známe v socialistickom zriadení sa často oslavovalo MDŽ, 1. máj...). V takýchto prípadoch im šikovne určili služby alebo iné neodkladné práce na oddelení, čím ich ušetrili zbytočných otázok pred kolektívom pracovníkov.

S prácou pri chorých je spojená aj príprava a sprostredkovanie prijímania sviatostí. Počas ich takmer dvadsaťročného účinkovania bolo takýchto prípadov nemálo. Keďže na oddelení boli často ako pacienti vysokí stranícki funkcionári, nebolo jednoduché priviesť tam kňaza. Prozreteľnosť Božia to však vždy zariadila čo najvhodnejšie, dokonca až tak, že pred smrťou si prosili kňaza aj takí, ktorí celý život nechceli mať nič

s Pánom Bohom, či už to bolo z presvedčenia, alebo kvôli ľudským ohľadom.
Spočiatku to nebolo ľahké ani s hľadaním bytu. Po vystriedaní viacerých privátov prenajala sestra Jana dom na Malinovského ulici, do ktorého postupne prichádzali sestra Lucia Muchová, Miriam Miklošová, Bernadeta Kovaľová Stella Šeligová, ktoré vstúpili do rehole tajne a zamestnali sa tiež v nemocnici. Neskôr, vzhľadom na nezdravé bývanie, si sestry zadovážili družstevné byty v panelákoch. Oporou v duchovnom vedení, okrem určenej magistry sestry Ernely vo Vrícku bol celej skupine páter Vojtech Bošanský, SVD, správca susednej farnosti Solčany. Tajne im prednášal Cirkevné dejiny. Juraj Rybanský, kaplán v Topoľčanoch im vysvetľoval Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu a v Nitre páter Emil Stecker, OFMCap., Starý zákon. Sestry si uvedomovali vážnosť doby, ale cítili aj zodpovednosť za nové povolania. Popri svojom zamestnaní, na podnet pátra Bošanského rozvíjali kontakty s mládežou. Mladým sa venovali formou prednášok, zabezpečovaním exercícií počas prázdnin a rozširovaním duchovnej literatúry, ktorej aj keď oficiálne nebolo, vždy bola „po ruke“.
Uprostred takýchto aktivít verne kráčali za svojím Majstrom ako rehoľné sestry i keď bez rehoľných šiat. Kdekoľvek sa ocitli, prinášali so sebou radosť, útechu a pomoc, ale nadovšetko závan nádeje a istoty, že všetko ľudské raz padne, odumrie a príde deň vzkriesenia aj pre rozkvet a rozvoj rehoľného života. Kráčali dopredu pridŕžajúc sa slov svätého Pavla:
„Bežím k cieľu, za víťaznou cenou Božieho povolania zhora v Kristovi Ježišovi“ (Flp 3,14).

Postupne sa vytvárala aj skupina sestier v Martine. Prvou sestrou, ktorá tam začala pracovať od roku 1977 bola sestra Júlia Zarembová. Ubytovanie a zamestnanie jej pomohli nájsť

vtedajší martinský dekan Jaroslav Pecha s jeho kaplánom Vojtechom Nepšinským. O rok sa k nej pripojila sestra Monika Brajerová. Obidve pracovali vo Fakultnej nemocnici na internom oddelení v Martine. Na jar 1979 sa im podarilo získať vhodnejší podnájom v jednoizbovom byte, ktorý im dal do prenájmu MUDr. Ján Žila, po svojej nebohej matke. Tento byt mali k dispozícii až do roku 1986 a striedavo tam bývali aj sestra Pientia Kočišová a sestra Beáta Brajerová.

Okrem pravidelných návštev Vrícka, kde mali sestry možnosť stretnúť svojich predstavených a tu absolvovať svoju rehoľnú formáciu, sa zúčastňovali stretnutí s kňazmi, ktorí ich duchovne viedli. Medzi nich patril P. Ján Ďurica, SJ, farár vo Vrútkach. Sestry sa stretávali aj navzájom. „Stretko“, ako to medzi sebou nazývali, bolo pravidelne každý mesiac striedavo v bytoch v Martine, Topoľčanoch a v Bratislave, ba občas aj v Prahe [v období, keď tam pracovala sestra Annunciáta Kolačkovská – poz. autora]. Zodpovedná za skupinu bola sestra Pientia pod menom „tzv. Mária“. Stretnutie malo ráz duchovnej obnovy a bol stanovený pevný študijný program. Okrem toho sa sestry snažili raz týždenne stretnúť na spoločných modlitbách medzi sebou v mestách, kde žili, vždy v inom byte. Neskôr, kvôli bezpečnosti sa skupina teritoriálne rozdelila, pretože už do nej patrilo 14 sestier v civile a to: Topoľčany – Bratislava – Rimavská Sobota pod vedením sestry Jany Kovaľovej a Martin - Žilina pod vedením sestry Pientie Kočišovej. Zdalo by sa, že všetko sa dialo nebadane, ale sestry sa predsa nevyhli „očiam“ sliedičov ŠtB. Začiatkom 80-tych rokov, keď v Poľsku vystúpila na odpor komunistom „*Solidárnosť*“, policajti sledovali aj naše sestry na Vrícku. Jedného večera sa vracali sestry v civile autom z Vrícka do Martina. Policajná hliadka ich zastavila hneď pri východe z Vrícka a po formálnom legitimovaní im položila aj pár nepríjemných otázok. *„U koho ste boli?“ „Čo ste tam robili?“* Vraj to bolo kvôli nejakým letákom, ktoré boli vyhodené

z lietadla nad Oravou. Avšak táto udalosť neostala bez odozvy. Sestry pracujúce v martinskej nemocnici boli postupne predvolávané pracovníkmi ŠtB na kádrové oddelenie ich zamestnávateľa a vypočúvané. Chceli vedieť dôvod vtedajšej návštevy Vrícka autom, mená aktívnych katolíkov, meno majiteľa auta… Vyhrážali sa, že to bude mať dopad aj na ich rodičov, ktorí sú pred dôchodkom. Udalosť mala širší dosah než sa dalo predpokladať. Skutočne otec jednej sestry bol upozornený pracovníkmi Štátnej bezpečnosti, že jeho dcéra je rehoľná sestra v civile a dal celú záležitosť preveriť. Opäť sa opakovali vypočúvania na kádrovom oddelení, ale nikto nikoho nepoznal, nijaké mená si nepamätal a o kontaktoch so sestrami vo Vrícku nič nevedel. Sestry sa aktívne zapájali do apoštolátu vo farnostiach Martin – Vrútky. Konkrétne spolupracovali pri prenášaní kníh vydávaných SÚSCM[153], ktoré na končiare Roháčov prinášali poľskí dobrovoľníci - skupiny laikov a rehoľníkov. Sestry ich v ruksakoch znášali do údolia na slovenskú stranu a odtiaľ autami na miesto určenia. V roku 1988 stačila malá nepozornosť a päťčlennú skupinu, kde boli aj sestry v civile pohraničná hliadka odhalila. Samozrejme celý náklad kníh im zhabala a dlho do noci každého jednotlivo vypočúvala.

Sestry študujúce v Bratislave (od roku 1979) duchovne viedol Ján Chryzostom Korec, tajný biskup vo výrobe, žijúci v Bratislave.

V roku 1976 sa podarilo sestrám Jaroslave Kyčinovej a Augustíne Hadáčovej (v roku 1972 museli rehoľné šaty odložiť a odísť z Velehradu) zamestnať v nemocnici na internom oddelení v Nových Zámkoch a chceli pokračovať[154]

[153] Slovenský ústav svätých Cyrila a Metoda v Ríme.

[154] Sestra Jaroslava mala ukončený 1. ročník SZŠ na Morave a sestra Augustína mala ukončenú Dvojročnú zdravotnícku školu na Morave a po

v štúdiu na Strednej zdravotníckej škole v tomto meste. Od roku 1977 začali pracovať ako sanitárky v ÚSS Bardoňovo a po ukončení štúdia pracovali ako civilné zdravotné sestry. V Bardoňove naše sestry pracovali od roku 1966. Zároveň tajne pokračovali v rehoľnej formácii pod vedením kňaza Vincenta Babina, SVD, ktorý sa v ÚSS udržal vo funkcii inštruktora a venoval sa pracovnej terapii pacientov.

Dievčatá, ktoré vstúpili do rehole po roku 1973 a mohli rodičom povedať, že chcú byť rehoľnými sestrami, pretože mali v rodine dobré zázemie, odišli ako civilné zamestnankyne do ústavov sociálnej starostlivosti. Pracovali spolu s našimi staršími sestrami, ktoré zostali v rehoľných šatách na Velehrade, v Rohove, na Straníku, v Bardoňove a v Uhrovci /neskôr v Horných Štitároch/. Zo strany vedúcich týchto ústavov bolo pri každom prijímaní do zamestnania veľa formálnych otázok a konečné konštatovanie znelo: *„Dúfam, že nie ste rehoľnou sestrou“.*
Sestra Ľudmila Kovaľová pracovala v ÚSS v Rohovských Rybkách (teraz Rohov) a na začiatky svojej rehoľnej formácie spomína takto:

> *Po prvýkrát sme väčšiu skupinu rehoľných sestier poznali na novokňazských primíciách v roku 1972. Sestry nikdy nemali ďaleko k mladým a tak tomu nebolo ináč ani vtedy…*
> *Pozvali nás počas prázdnin na návštevu ústavu, kde pracovali a aj do ich spoločenstva. Bol to neopakovateľný zážitok.*
> *Po nadšení z prvej návštevy sestier a bližšieho stretnutia sa s Kristom, samozrejme nastal čas trpezlivej každodennej námahy a hľadania životnej cesty.*

---

rozdielových skúškach mohla aj ona pokračovať v 2. ročníku so sestrou Jaroslavou.

Takéto návštevy sa opakovali a my sme u sestier stretali stále viac dievčat, ktoré zmýšľali podobne ako my. Naše rozhodnutie, sestry nielen navštevovať, ale sa nimi raz aj stať, nakoniec dozrelo.
Žiaľ, v roku 1973 sa v našej krajine vyostrili politické pomery a 6 mladých sestier v Rohovských Rybkách muselo práve v tom čase vyzliecť rehoľné šaty, pre ktoré sme sa my rozhodli. Predstavení usúdili, že jednou z možnosti ako nestratiť kontakt s mladými bude riešenie, aby sestry ostali pracovať s nimi i keď v civile. Bola to bolestná cesta, ale jediná a reálna. S odstupom času vidíme, že toto riešenie bolo až do roku 1989 prorockou myšlienkou a spoluprácou na Božom pláne. Bol to **most** *na udržanie rehoľného života u nás.*
Sestry, práve tým, že boli utláčané a zo strany štátu sa nimi pohŕdalo, svojím tichým príkladom odvážne poukazovali na ideál nasledovania Krista a príťažlivú krásu jeho Osoby. Tu začali chápať, že ich najdôležitejším uskutočnením poslania nie sú len diela a vonkajší apoštolát, ale mlčanlivé sprítomnenie Krista osobným svedectvom života.

Po maturite na Strednej zdravotníckej škole som nastúpila do ústavu ako zdravotná sestra. Tu hneď začala moja rehoľná formácia, i keď som bola zatiaľ sama. Zakrátko sa však rady noviciátu rozšírili o ďalšie dve dievčatá. Magistrou bola sestra Claudia.
V tomto období sme zažili viacero úderov: odchod mladej sestry Ivety do večnosti a odchod troch sestier z rehole, ktoré nátlak zo strany štátu nevydržali. Ale tieto skúšky nás len zoceľovali a Pán sa nad nami zmiloval.
Postupne prichádzali nové povolania a vytvorili ďalšiu 8-člennú zostavu sestier, ktorá vytrvala až do teraz.
I keď režim sestrám neprial, predsa vedúci ústavu sa postaral o lepšie bývanie nielen pre sestry v rehoľných šatách, ale pre sestry v civile, ktoré museli bývať

oddelene v tzv. chate. Ako sám vedúci ústavu príležitostne priznal, „chata je jediné miesto, kde sa mladé civilné sestry zdržujú“ – takto podával hlásenia nadriadeným orgánom, ktoré skúmali, či sa náhodou reholný duch nerozširuje. Z nás, podľa ich mienky, mali vyrastať „socialisticky orientovaní“ ľudia. Taktiež nám umožnil nadobudnúť odborné vzdelanie na viacerých typoch škôl.

Vládla tvrdá totalita, ale môžem povedať, že naše sestry predstavené vytvárali s nami spoločenstvo, ktoré priťahovalo celé okolie. Spolupráca s civilnými pracovníkmi ústavu bola v každom ohľade vynikajúca. Či už v práci, či na výletoch. Možnosť otvoreného apoštolátu nebola, ale neuzatvárali sme sa pred potrebami iných. Učili sme náboženstvo deti našich pracovníčok a deti učiteľov, ktorí nám dôverovali a záležalo im na náboženskej výchove v ich rodinách. K mladým sme sa dostali aj pri výzdobe kostola, nacvičovaní spevu, kultúrnych programov, atď.

Veľkou silou pre nás bolo to, že vo všetkých tých akciách nám naši predstavení dôverovali.

Obohatením a povzbudením v našom každodennom zápase boli kontakty s tajnými reholníkmi iných rehôľ. Spoznávali sme a videli, že aj oni musia zápasiť, často ešte viac ako my a to nám dodávalo odvahy nevzdávať sa.

Pekným zážitkom a teraz aj spomienkou bolo oblečenie reholných šiat dvakrát v roku – v deň skladania reholných sľubov a keď sme sadali k Štedrej večeri, samozrejme pod podmienkou dodržania prísnych bezpečnostných opatrení.

V práci s deťmi sme sa plne realizovali – boli sme im druhými matkami. Čakali nás na oddelení každý nový deň. Dokonca aj ony - mentálne postihnuté - cítili, že sme reholnými sestrami. Čudné im len bolo, že nenosíme reholné šaty ako staršie sestry. Otázkam,

> *prečo ich nenosíme, či aj ony sa raz môžu rehoľnými sestrami stať, nebolo konca...*
> *Ale privykli sme na všetko a naše okolie si privyklo na nás také, aké sme boli. Ani sme už nemysleli, že sa to niekedy zmení…*
> *… a predsa prišiel 15.8.1989 a nás, deväť „ešte" mladých sestier verejne, za prítomnosti rodičov a príbuzných – po druhýkrát – prijalo vytúžené rehoľné šaty.*
> *Boh je režisérom nášho života. On nás pozná a aj v ten nezabudnuteľný deň nás naplnil novou silou a láskou nielen k povolaniu, ale aj k rehoľným šatám.*
> *Život plynul ďalej. Spoločenstvo sestier v ÚSS Rohov sa v nasledujúcich rokoch vymenilo takmer úplne.*
> *Návraty „do kolísky" a pritom zdieľané pocity by som vyjadrila piesňou, ktorá sa tu vtedy, na mojom prvom mieste a potom počas formácie rehoľného povolania spievala:*
> *„Spievať chcem o veľkej Láske, o Šťastí, ktoré som našla, nemôžem tu len mlčky stáť…"*[155]

Sestra Mária Homzová ktorá popri práci v ÚSS Rohov začala so štúdiom špeciálnej a liečebnej pedagogiky na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského v Trnave a dosiahla vysokoškolskú kvalifikáciu v odbore *„Učiteľstvo pre školy pre mládež vyžadujúcu osobitnú starostlivosť"* spolu so sestrou Školastikou Štutíkovou a sestrou Ľudmilou Kovaľovou, spomína:

> *„Vzájomne sme si pomáhali. Veľkou posilou pre nás bolo obetujúce a modliace sa spoločenstvo spolusestier. Štúdiá sme s Božou pomocou dokončili. Popri tom sme si našli čas aj nácvik divadiel, príležitostných pásiem, ktorými sme*

[155] Archív Slovenskej provincie SDR, Spišská Nová Ves.

potešili sestry nielen doma, ale aj v Hronskom Beňadiku a vo Vrícku“.[156]

č. 65
Šťastné sestry pri promóciach, sestra Ľudmila Mária so sestrou Claudiou, provinciálnou predstavenou

Ďalšia veľká skupina postupne prichádzajúcich asi 20 tajných sestier sa vytvárala na východnom Slovensku. Boli to sestry študujúce alebo pracujúce jednotlivo a žijúce najprv v podnájmoch, neskôr v panelákoch na sídliskách v Kežmarku, Poprade, Spišskej Novej Vsi, Sabinove, Prešove a Košiciach. V čase voľna mali určené spoločenstvo najprv v Batizovciach a neskôr v Levoči, kde žili aj ich magistry.
Takmer týždenne sa stretali mladé dievčatá a postulantky ešte žijúce doma u rodičov pod vedením mladého kňaza Jozefa Mydlu, SJ – t.č. bol kňazom vo výrobe, bez štátneho súhlasu. Viedol budúce sestry Stellamaris Tóthovú, Veroniku Mariničovú, Petru Burejčákovú a Dominiku Kovaľovú.

č.66
Na túre vo Vysokých Tatrách – zľava sestra Veronika, Monika a Stellamaris

Ako prvá začala svoju tajnú formáciu pod Tatrami v Batizoviciach pod vedením magistry sestry Michaely Gallovičovej sestra Margaréta Alacoque Tobisová, ktorá už dlhšie pracovala v Tatranskej Lomnici. Zakrátko sa k nej pridala sestra Tabita Mrovčáková, ktorá pracovala v Tatramate n.p. v Poprade . Matejovciach. So sestrou Tabitou bývala v dvojizbovom byty v Poprade - Veľká aj sestra Brigita Švecová. Ďalšou novickou bola sestra Alfonza Kovaľová,

[156] Tamtiež

ktorá po ukončení Strednej zdravotníckej školy v Levoči nastúpila do Popradskej nemocnice ako zdravotná sestra.
Ďalšou novickou bola v roku 1979 sestra Stellamaris Tóthová, ktorá bývala so sestrou Alfonzou v podnájme u pani Ireny Vadovskej v Poprade. Sestra Alfonza prišla do Popradu v roku 1978 zo Sniny. Po maturite ju totiž, ako mladú sestru v civile poslali predstavené pracovať do sninskej nemocnice – čiže do rodiska. V rodičovskom dome potom za výdatnej pomoci rodičov organizovala stretnutia dievčat a duchovné obnovy, ktoré viedol kňaz Štefan Živčák zo Starej Ľubovne. Keď v roku 1978 prosila sestra Alfonza provinciálnu predstavenú sestru Claudiu zložiť sľuby, tá jej dovolila s podmienkou, že odíde z rodičovského domu. Vybrala si Poprad, pretože v neďalekých Batizovciach bývala sestra Michaela, jej magistra, za ktorou častejšie cestovala kvôli rehoľnej formácii.
Počnúc sestrou Stellamaris a ďalšími prichádzajúcimi záujemkyňami o rehoľný život začínali svoju formáciu v Levoči pod vedením sestry Celiny Budickej, ktorá prišla ako dôchodkyňa z Velehradu do nášho domu v Levoči v roku 1979 a mala na starosti takmer všetky sestry v civile na Východe Slovenska. Neskôr – koncom roka 1981 sa tejto skupine podarilo nájsť podnájom v súkromnom dome v Kežmarku u pána Vasilíka. Najprv sa tam presťahovala sestra Steallamaris Tóthová, zakrátko prišla sestra Dominika Kovaľová po ukončení nadstavby Sociálna práca v Rožňave, ktorá sa zamestnala v Tatranskom podniku v Kežmarku a nakoniec aj sestra Laura Bujňáková. Začiatkom roku 1982 k nim prišla aj sestra Margaréta Alacoque a ďalšia novicka sestra Ella Karľová. Netrvalo dlho a pán Vasilík ich upozornil, že je ich už veľa – štyri mladé dievčatá a nechce mať kvôli ním nepríjemnosti s políciou. Sestra Margaréta Alacoque musela odísť do Popradu ku sestre Tabite, ktorá tam mala byt. Po ukončení štúdií v Bratislave k nim v Poprade pribudla sestra Lucilla Tongeľová. Z Prešova pribudli sestra Katarína

Krištofová, Tomázia Palenčárová, Leónia Pekáriková, Alojzína Sedláková a ďalšie.

Po ukončení noviciátu a zložení sľubov sestry od samého začiatku medzi sebou organizovali pravidelné mesačné stretnutia, kde absolvovali štúdium Malej teológie. Spočiatku na fare v Hybiach, potom v Batizovciach, v Spišskom Bystrom a v bytoch v Poprade a v našom rehoľnom dome v Levoči a to za účastí vzácnych, spoľahlivých, dôveryhodných a hlavne za dobrú vec zapálených kňazov: Prof. Ladislava Hanusa – morálna teológia, vierouka, Mons. Jána Magu – Cirkevné dejiny, Úvod do Svätého Písma, Mons. Jozefa Jaraba – Vierouka a Liturgika a Prof. Františka Tondru – terajšieho spišského diecézneho biskupa - Morálka, ktorí boli tajným sestrám nielen prednášateľmi teologických disciplín, ale aj skúsenými duchovnými vodcami a pomáhali im správne sa orientovať a ukazovali smer uprostred labyrintu oficiálne vládnucich ideológii.

Zo spomienok sestry Margaréty Alacoque vyberáme:

> *„So stretnutiami sme začali na fare u pána profesora Hanusa v Hybiach. Neviem kedy sme s nimi začali, ale v roku 1977 oslavoval sedemdesiatku a už sme tam predtým chodili. S profesorom Hanusom sme začali spolupracovať na podnet profesora Bartu. On nás so sestrou Michaelou upozornil na jeho schopnosti a možnosti. Hovoril, čo mu dávam za pravdu, že sa lepšie a aj kvalitnejšie študuje, keď nám to niekto prednáša. Za profesorom Hanusom to nemáme ďaleko a bolo by hriechom nevyužiť jeho schopnosti. Sestra Michaela sprostredkovala štúdium „Malá teológia“ a pozostávalo z piatich predmetov: filozofia, morálka, vierouka, cirkevné dejiny a dogmatika. Profesor Barta žil v Liberci*

v Čechách a prichádzal na Slovensko v určitých časových odstupoch skúšať nás. O absolvovanej skúške vystavil aj vysvedčenie.“

Profesor Hanus žil „na oko“ ticho, jednoducho a utiahnuto na fare v Hybiach. Keďže farnosť nebola veľká, popri pastorácii sa venoval predovšetkým mladým kňazom, ktorí ho veľmi radi navštevovali a zoznamovali sa s jeho vysokými duchovnými a vedeckými kvalitami. Pán profesor bol ochotný venovať sa aj mladým sestrám. Najprv prednášal morálku a neskôr vierouku. Neskôr ho z dôvodu veku a choroby nahradili mladší kňazi – jeho verní žiaci.

Ako sme vyššie uviedli najprv bola magistrou noviciek sestra Michaela, ale z vážnych zdravotných dôvodov sa nemohla tejto náročnej práci venovať, preto sa neskôr v rámci daných možností starala o ďalšie duchovné a odborné vzdelávanie sestra Celina, magistra noviciek a junioriek. Veľmi dbala o rehoľnú formáciu, riešila problémy a ťažkosti sestier žijúcich „v skrytosti“. Veľmi im kládla na srdce „učiť sa samostatnosti a zodpovednosti za vlastnú formáciu a jej dosah v každodennom živote“. Jej dôvera voči sestrám a výchova k slobode viedla k otvorenosti vo vzťahu medzi sestrou a magistrou. Všetko sa dialo akoby zahalené tajomným závojom pred očami tohto neprajného sveta. Koncom osemdesiatych rokov sa skupina rozrástla. V Poprade už mali sestry k dispozícii 5 bytov, v Spišskej Novej Vsi 1, v Sabinove 1 a 1 byt v Košiciach.

Tajne prijaté sestry študovali, alebo pracovali ako ich ostatné rovesníčky vo svete. Uprostred sveta si pôsobením Ducha Svätého chránili a pestovali život modlitby, vo svojom individuálnom dennom poriadku si vytvárali priestor pre ňu a vytrvalo prosili o dar múdrosti vedieť hľadať Božiu vôľu vo všetkom. Niekoľkokrát pri raziách ŠtB sa dostali na listinu medzi podozrivých a dlhší čas cítili, že sú sledované. Veľmi

rýchlo si našli spoločné znamenia, ktorými sa dorozumievali, aby jedna druhú upozornili na nebezpečenstvo a chránili sa.
Popri svojom civilnom zamestnaní sa sestry snažili byť v Cirkvi nielen divákmi, ale protagonistami a zapájali sa do samizdatovej vydavateľskej činnosti spišských kňazov prepisovaním časopisu Orientácia, Mládnik, Rebrík, modlitebná knižka *Týždenník* (meditácie moderného kresťana), atď., prípravou deti na prvé sväté prijímanie formou katechézy v jednotlivých rodinách a na farách, organizovaním výletov a duchovných cvičení v Tatrách pre mládež, návštevou chorých, starých a opustených ... Jednoducho cítili, že sa musia otvárať svetu, odhaľovať silu svedectva a nachádzať živé formy evanjeliovej prítomnosti vo svete aj keď neprajnom.
V októbri 1997 bývalá skupina tajne formovaných sestier zorganizovala stretnutie s ich bývalými profesormi v Levoči, ktorí im v čase totality tajne prednášali a duchovne ich viedli. Čas plynie a Pán si medzi tým povolal na večnosť Prof. Ladislava Hanusa a Mons. Jána Magu. Na stretnutie okrem sestier a profesorov prišla vtedajšia provinciálna predstavená sestra Claudia a magistra noviciek a junioriek sestra Celina. Pri predstavovaní každá z nich priblížila svoju apoštolskú prácu. Zlatým klincom stretnutia boli a navždy ostávajú spomienky na mimoriadny noviciát a juniorát. Sestry pri tejto príležitosti odovzdali Mons. F. Tondrovi, (v zastúpení svojho tajomníka J. Zentku), Mons. J. Jarabovi, sestre Claudii a sestre Celine pamätnicu „maturity života“, dielo mladého študenta Miroslava Kožára zo Spišských Vlách, ktorý iba z rozprávania sestier vedel v drevorezbe v podobe knihy živo zachytiť prežitú minulosť.

č. 67
„Pomaturitné stretnutie“ tajne formovaných sestier s Mons. Jozefom Jarabom, sestrou Claudiou a Celinou

Na tomto mieste nemožno nespomenúť milé spoločenstvo sestier v Levoči v našom rehoľnom dome na Bernolákovej 13. Nebolo tu nikdy cítiť generačný problém a sestry nás s pochopením a srdečne prijímali a spolupracovali či vo dne či v noci. Celé roky umožňovali mladým tajným sestrám prichádzať do ich spoločenstva a „cítiť sa aspoň cez víkend doma medzi svojimi“.

Dňa 1. januára 1985 prišla sestra Anežka Gerbocová z ÚSS Rohov pracovať ako zdravotná sestra do nemocnice v Rimavskej Sobote. O mesiac za ňou nastúpila pracovať do lekárne sestra Annunciáta Kolačkovská. Dôvodom ich pôsobenia v tejto oblasti bolo pomôcť svojou prítomnosťou, modlitbou a obetou pracovať na poli tichého apoštolátu s mladými ľuďmi a deťmi. Totiž náboženský život bol v tejto časti našej vlasti veľmi udusený a tak práca bola doslova misijná.
Ich horlivosť a zápal v duchovnom živote nevyhli bystrým očiam sliedičov a zopárkrát sa dostali spolu s kňazom, ktorému pomáhali, na výsluchy ŠtB. Každá tajná sestra sa musela boriť s nemalými ťažkosťami, neprekonávala ich však sama, ale s TÝM, ktorému celkom patrila. Oduševnenie a nadšenie mladých sestier v civile v nasledovaní svojho Majstra nepoznalo prekážky. V tajomstve plynúcom z viery nachádzali odpoveď aj na tie najťažšie otázky. Na každom kroku sa vyžadovala mimoriadna opatrnosť. Stačila mala nepozornosť a zo strany ŠtB nasledovali výsluchy, vyhrážania a postihy každého druhu či už v zamestnaní alebo v súkromnom živote. Často uvažovali nad významom slov evanjelia:
„Hľa posielam vás ako ovce medzi vlkov. Buďte teda opatrní ako hadi a jednoduchí ako holubice“ (Mt 10, 16).

Sestry „z tajnej formácie“ dnes s vďakou v srdci a na perách spomínajú na nezabudnuteľné osobnosti formátoriek akými

boli sestra Claudia Brajerová, sestra Immaculáta Vallušová, sestra Anastázia Vallušová, Michaela Gallovičová, Emanuela Mindová, Ernela Tujvelová, Celina Budická a Albína Fogašová, sestra Verissima Tuková, sestra Ella Maczková z Tomášova. Tie išli v každom ohľade mladým sestrám v civile v ústrety a keď si to situácia vyžadovala, obliekli sa aj do civilu, aby pri návštevách a stretnutiach v panelákoch vyhli sliedičom a tajným ŠtB.

Pri opravných prácach domu vo Vrícku mladé sestry prichádzali na pomoc poväčšine pod zámienkou príbuzenstva a pohotovo sa zapájali do každej práce. Veľmi rady trávili vo Vrícku a v jeho okolí, ktoré je bohaté na prírodné krásy aj v zime aj v lete, dni voľna a oddychu. Medzi nezabudnuteľné zážitky patrili a dodnes patria výlety do nádherných okolitých hôr, zvlášť na „Dutú skalu“.

Schéma č. 2: ***Tajne prijaté sestry v rokoch 1973 – 1989:***

Dátum vstupu do noviciátu	**Miesto**	**Mená sestier**
25. január 1973	Velehrad	sr. M. Alfonza Kovaľová
23. august 1973	Velehrad	sr. M. Magdaléna Podolinská, Marcela Jánošová, Xavéria Tekeliová, Víta Kendrová, Agnesa Kendrová,
31. júl 1974	Rohov	sr. M. Ľudmila Kovaľová
4. október 1975	Rohov	sr. M. Pientia Kočišová, Lucia Muchová, Blanka Kendrová
23. október 1976	Rohov	sr. M. Margita Alacoque Tobisová
18. marec 1977	Rohov	sr. M. Terezka Kovaľová
30. júl 1977	Rohov	sr. M. Ivetta Naščáková, Anežka Gerbocová, Monika Bombárová, Miriam Miklošová, Júlia Zarembová,
23. október 1977	Rohov	sr. Mária Homzová
19. marec 1978	Vrícko	sr. M. Annunciáta Kolačkovská, Marietta Šulíková
5. júl 1978	Vrícko	sr. M. Monika Brajerová
22. júl 1978	Vrícko	sr. M. Bernadetta Kovaľová, Lucilla Tongeľová, Dominika Kovaľová
23. október 1978	Vrícko	sr. M. Tabita Mrovčáková
5. november 1978	Straník	sr. M. Marianna Matláková
1. máj 1979	Straník	sr. M. Michaela Ďungeľová
23. júl 1979	Rohov	sr. M. Stella Šeligová, Veronika Mariničová
8. september 1979	Vrícko	sr. M. Stellamaris Tóthová
26. júl 1980	Rohov	sr. M. Petra Burejčáková, Beáta Brajerová

29. august 1980	Vrícko	sr. M. Leónia Pekáriková
22. október 1980	Rohov	sr. M. Adriana Onofrejová, Gabriela Herudová
19. marec 1981	Velehrad	sr. M. Laura Bujňáková
28. august 1981	Vrícko	sr. M. Pia Bežillová
18. október 1981	Vrícko	sr. M. Terézia Tomaštíková
24. apríl 1982	Horné Štitáre	sr. M. Alžbeta Zarembová
9. jún 1982	Vrícko	sr. M. Ella Karľová
1. júl 1982	Straník	sr. M. Lucia Krištofová
7. júl 1982	Rohov,	sr. M. Katarína Krištofová,
17. august 1982	Vrícko	sr. M. Oľga Rybárová
18. august 1982	Tomášov	sr. M. Verissima Mikócziová, Consolatrix Mikóciová
22. júl 1983	Vrícko	sr. M. Metoda Mindová, Cyrila Tinaková
13. november 1983	Vrícko	sr. M. Tomásia Palenčárová
23. október 1984	Vrícko	sr. M. Alojzína Sedláková
27. október 1984	Vrícko	sr. M. Agneška Peterová
19. marec 1985	Straník	sr. M. Helena Valová
5. august 1985	Straník	sr. M. Mechtilda Haburajová, Cyrila Kovaľová, Pavla Kovaľová
23. október 1985	Vrícko	sr. M. Klára Vajdová, Patrika Doľacká, Martina Fogašová,
16. november 1985	Vrícko	sr. M. Štefana Fogašová
18. apríl 1986	Vrícko	sr. M. Jana Pavla Višňovcová
19. marec 1987	Straník	sr. M. Tadea Baňasová
10. november 1987	Straník	sr. M. Bernarda Matláková
30. júl 1988	Vrícko	sr. M. Immaculáta Hoffejová, Bohumila Knapová, Bohuslava Knapová, Pavlína Spišáková, Blandína Peterová
15. august	Vrícko	sr. M. Juliána Dická
26. august 1989	Vrícko	sr. M. Vianea Mareková
28. október 1989	Vrícko	sr. M. Miroslava Matláková
	spolu:	70 sestier

V priebehu takmer dvadsiatich rokov (1969-1989), v čase prenasledovania a útlaku, vstúpilo do našej kongregácie 129 členiek. Obdivuhodné je to, že v rokoch od 1973-1989 prakticky každý rok niekto prosil o vstup do Kongregácie. Ich príslušnosť ku kongregácii musela byť prísne tajná. Často ani rodičia a v niektorých prípadoch ani spolusestry o nich nevedeli. Nápor zvonku bol veľký a tak nie div, že niektoré mladé sestry to nevydržali a vrátili sa do civilného života.

Dôkazom toho, že rehoľný život brali úprimne a vážne bol ten fakt, že ani jedna z vystúpených, aj napriek nahováraniam tajných pri rôznych príležitostiach, nič o tom kde patrila, nevyzradila.
V horizonte týchto spletitých udalostí a situácií to boli jasné znaky Božej lásky k nám všetkým. Veď keď sa obzrieme späť, neostáva nám nič iné len ďakovať Bohu – Pánovi dejín, že tak nádherne viedol kroky mnohých a z rôznych kútov socialistického Slovenska, aby v kontinuite rokov nepretržite odovzdávali charizmu Matky Alfonzy Márie ďalej...

4. BOJ O IDENTITU A EXISTENCIU PROVINCIE

V decembri 1951 Štátny sekretariát cirkevného úradu Povereníctva kultúry v Prahe odovzdal choré sestry na starosť charite, kde však museli za svoj pobyt a stravu mesačne platiť 360 korún za osobu. Paradoxnou bola skutočnosť, že ich dôchodok sa mohol pohybovať len vo výške od 160 do 190 korún. Staré sestry, napriek pokročilému veku nemali nárok na oddych, museli pracovať ako personál charity a zarobili 460 korún, z toho za pobyt a stravu im stiahli 270 korún a tak po veľkej biede každý mesiac vyrovnávali chýbajúcu čiastku za choré sestry. Za zmienku stojí spomenúť plat mladších sestier, ktoré tvrdo pracovali v českých fabrikách na tri smeny často aj 12 – 16 hodín denne. Ten sa „vyšplhal“ až do výšky 600-700 korún mesačne.

Po totálnej likvidácii kláštorov v roku 1963 žili naše sestry v charitných domovoch:

Hronský Beňadik – 23 sestier
Slovenská Ľupča – 52 sestier
Kláštor pod Znievom – 15 sestier
Kostolná pri Trenčíne– 4 sestry (existovali len do roku 1969)

Číž – 4 sestry
Báč – 5 sestier

5. CHARITNÝ DOMOV - HRONSKÝ BEŇADIK
(okr. Žiar nad Hronom)

V roku 1968 mohla každá rehoľa požiadať ÚChS o jeden dom, kde by mohla umiestniť len sestry svojej kongregácie. Naši predstavení sa rozhodli pre Hronský Beňadik[157] (predtým Svätý Beňadik, okr. Svätý kríž nad Hronom) , kde boli naše choré sestry z Nových Zámkov už od roku 1951 medzi nimi aj prvá provinciálna predstavená sestra Ildefonza Bresztyaková. Sestry tu žili strážené pod dozorom správcu a zmocnencov. V rokoch 1969-70 dosiahol počet sestier číslo 90. Keďže to bolo obdobie politického uvoľnenia správca charity tam nebol stále. Sestrou predstavenou bola vtedy sestra Zuzana Šmelková. Sestry si viedli samy kanceláriu, kuchyňu, ošetrovanie sestier, veľkú záhradu, malé hospodárstvo dokonca aj včelín. Duchovným sestier Msgr. Anton Gazsó, ktorý v čase normalizácie plánoval púť sestier do Maďarska, avšak neupovedomil o tom vedenie charity. Cirkevný tajomník mu zmaril tieto plány, odvolal ho z Charitného domova v Hronskom Beňadiku a nasadil tam správcu, ktorý kontroloval každú návštevu a pohyb sestier. Sestry stárli a cítili, že budú potrebovať pomoc mladších. V roku 1984 naozaj aj prišli na pomoc štyri mladšie sestry z Velehradu. Boli

[157] Od 2. polovice 11. storočia tu bolo veľké benediktínske opátstvo a v roku 1075 mu panovník Gejza udelil rozsiahle majetky. V roku 1565 prestalo opátstvo existovať a to kvôli zásahom reformácie a majetkovým sporom. Tento kláštor bol v čase svojho rozkvetu na Slovensku významným centrom latinského chorálového spevu. Koncom 11. a začiatkom 12. storočia tu vznikol evanjeliár, dnes známy ako nitriansky. Od roku 1927 prevzali kláštor a správu farnosti saleziáni až do sústredenia 1950. V roku 1968 sa tam opäť vrátili, ale len na krátko. Tento kláštor patril medzi tzv. sústreďovacie kláštory.

to sestra Elena Ivančáková, Svorada Saraková, Margita Daňková a Fides Salokyová. Po zrušení spoločenstva v Bardoňove v roku 1988 prišli ďalšie mladšie sestry: Augustína Hadáčová, Jaroslava Kyčinová a Slavomíra Ďungeľová, zo Straníka sestra Martina Fogašová a z civilu sestra Oľga Rybárová.
Ďalšími duchovnými sestier boli: páter Vojtech Lovíšek, SDB; páter František Majerník, SVD; Karol Morvay, diecézny kňaz; Ján Macko-Družbacký, diecézny kňaz; potom po úmrtí miestneho farára správu farnosti prevzali saleziáni, takže do odchodu sestier v roku 1990 im boli k dispozícii.
Podmienky bývania sa postupne po menších a väčších úpravách a vylepšeniach, ktoré prevádzala charita, upravovali a trvali do júna 1990.

č. 68
Hronský Beňadik, portál kostola, záhrada kláštora, sestry pri vstupnej bráne kláštora, kaplnka kláštora, sestry pri oddychu, po exercíciach, zlaté jubileum sestry Julitty

Začiatkom sedemdesiatych rokov každá rehoľa na Slovensku bojovala o prežitie. Sestry žijúce v skromných podmienkach síce existujúcich, ale prísne sledovaných rehoľných spoločenstiev v charitných domovoch boli fyzicky vyčerpané. Kríž starnutia bol stále ťažší a chýbal im už zápal, nadšenie a sily z prvých rokov ich zasvätenia. Dorast oficiálne nesmeli prijímať a ony starli. Rady by boli prežívali jeseň svojho života v kruhu svojich mladších sestier… Napriek tomu žili v presvedčení Ježišových slov:
„Veru, veru, hovorím vám: Ak pšeničné zrno nepadne do zeme a neodumrie, ostane samo. Ale ak odumrie, prinesie veľkú úrodu“ (Jn 12, 24). Verili, že Cirkev žije z ovocia ich obety, utrpenia a umierania. Pridŕžajúc sa slov evanjelia: *„Duch je síce ochotný, ale telo slabé“*

(Mt 26, 41) sestry zmobilizovali všetky svoje telesné a duševné sily na znak veľkodušnosti svojho prvotného darovania a obety v tomto tvrdom zápase, v nádeji, že nie človek, systém a ideológia budú mať posledné slovo, ale Boh a jeho kráľovstvo. Za zmienku stojí postoj novovymenovaných slovenských biskupov v roku 1975, ktorí v sťažnosti zaslanej ministrovi kultúry SSR okrem iného vyjadrujú rozhorčenie nad potláčaním práv veriacich a bezprávie páchané na rehoľných sestrách.

Vyššie predstavené ženských rehôľ na Slovensku sa v marci 1978 stretli, aby sa poradili ako postupovať ďalej, pretože každá z nich zápasila s tými istými alebo podobnými problémami a podmienky bývania starých a chorých sestier sa stále zhoršovali. Po stretnutí, v snahe poukázať na svoje neľahké položenie, adresovali biskupom a ordinárom Slovenska list tohto znenia:

„Najdôstojnejší otcovia biskupi a ordinári!

Ženské rehoľné spoločnosti sa v dôvere obracajú na vás s prosbou o pomoc v ťažkej situácii.
Prebieha jednanie medzi Svätou Stolicou a našou vládou. V jednom oznámení z tohto jednania sa uvádza, že sa bude riešiť aj pálčivá otázka života rehoľných sestier v našom štáte.

V roku 1950 bolo v ČSSR spolu 10 660 rehoľných sestier. Teraz je nás 6000, z toho na Slovensku 2000. Keďže položenie týchto sestier sa z roka na rok zhoršuje, riešenie veci už nestrpí žiadny odklad, pretože priemerný vek sestier dosiahol 62 rokov.

Sestry sú zatiaľ činné na týchto miestach: v psychiatrických liečebniach, v ústavoch sociálnej starostlivosti pre deti, mládež a dospelých, v domovoch dôchodcov, vo vedení domácností na

biskupských úradoch, v jedinom kňazskom seminári v Bratislave, vo výrobni paramentov a hostií a v charitných domovoch pre kňazov a staršie sestry.

Zákaz prijímania rehoľného dorastu nebol uvedený v platnosť žiadnym zákonom, ale „de facto" je v platnosti aj bez oficiálneho schválenia a od roku 1950 sa jeho dodržiavanie prísne kontroluje. Dnes už niet výhľadu, kto sa postará o sestry, ktoré zakrátko dosiahnu dôchodkový vek a kto im poslúži v chorobe.

Tento tvrdý postup sa nám zdá nielenže neodôvodneným, ale dokonca škodlivým. Rehoľné spoločnosti nepatria ku kapitalistom. Vždy sa živili prácou svojich rúk tak ako ostatní pracujúci.
Zariadenia, ktoré do roku 1950 rehoľné sestry viedli, slúžili sociálne najslabším vrstvám a dopĺňali nedostatky v sociálnej starostlivosti štátu. Boli to sirotince, starobince, chudobince a nemocnice a väčšinou boli udržiavané z vlastných zdrojov rehole. Školy základné, stredné, dievčenské atď., ktoré tiež do roku 1950 viedli rehole, zvlášť na vidieku, boli v národnostne miešaných oblastiach prvé svojho druhu na Slovensku. Viaceré z týchto zariadení viedol po roku 1950 naďalej štát, čím naznačil, že činnosť rehôľ bola priekopnícka a pre národ užitočná.

Rehole u nás nikdy neboli a ani nie sú triednymi nepriateľmi. Naopak, aj na štátom prísne vymedzených pracoviskách vzorne pracujú a pokračujú vo svojom poslaní: ***slúžiť.***

V službe trpiacim by nemalo prekážať náboženské presvedčenie a vyznanie.
Ústava nášho socialistického štátu zaručuje náboženskú slobodu. To znamená, že väčšina občanov je veriaca a chce žiť

náboženským životom. Tým, že sa verejne hlásime k svojmu vyznaniu, nemali by sme strácať právo na život ako rehoľné sestry.

Dnešný stav rehoľných spoločností u nás nie je na osoh dokonca ani samotnej republike, pretože práve teraz, keď je otázka ľudských práv prvoradým problémom vo svete, štátne zriadenie nám zamedzuje kontakty s našimi ústrediami, ktoré sú v zahraničí a to ich jasne presviedča o potláčaní náboženskej slobody u nás.

Najdôstojnejší otcovia biskupi a ordinári!

Rehoľné povolanie je Boží dar a človek, ktorý ho cíti, nesmie odmietať Božie volanie alebo mu prekážať, pretože navždy bude mať pocit krivdy a diskriminácie.
Rehoľné sestry nežiadajú podporu štátu. Aj dnes sa uživia prácou vlastných rúk, ale nemôžu sa zrieknuť práva na život.
Z týchto dôvodov vás prosia o presadenie odvolania zákazu prijímať rehoľný dorast a umožniť novým i doterajším členkám rehôľ žiť rehoľný život v súlade s uzneseniami
Druhého vatikánskeho koncilu a pravidiel jednotlivých rehôľ.
Pokladáme za povinnosť svedomia nemlčať pri neoprávnených zásahoch štátu do rehoľného života a pri ohrození jeho budúcnosti, pretože ako všetci dobre vieme, zákonný stav tejto spoločnosti nikdy nezrušil našu právnu existenciu.“

Podpisy devätnástich vyšších predstavených
rehoľných spoločností na Slovensku[158]

Zbor biskupov a ordinárov Slovenska postúpil túto žiadosť MK- Sekretariátu pre veci cirkevné. Stanovisko vlády k tejto

[158] Archív Slovenskej provincie SDR, Spišská Nová Ves.

žiadosti sa vysvetlilo až pri rokovaní s Vatikánom, kde uviedlo, že požiadavky sú ***neopodstatnené***, pretože v súčasnej dobe funkciu, ktorú plnili rehole prevzal štát a preto neodporúča prijímanie dorastu.

V roku 1981 žiadali provinciálne predstavené presunúť slovenské sestry z Čiech a Moravy na Slovensko a to tie, ktoré do rehole vstúpili v rokoch 1968-1971. Nebolo ľahké ich na Slovensku uznať, ale nakoniec generálny riaditeľ Sekretariátu pre veci cirkevné MK SSR dospel k názoru, že „*…v SSR de jure tieto reholníce neuznávame, ale v ČSR ich uznávajú, čím de facto existujú“.*[159]

V tom istom roku 1981 si pomery v jednotlivých ChD žiadali urýchlené riešenie pre 600 sestier.

Dňa 11. novembra 1982 sa konalo v Piešťanoch stretnutie provinciálnych predstavených, s členmi predsedníctva Ústrednej charity na Slovensku a so zástupcami Štátnej správy. Dr. Ján Čížik, predseda ÚChS a generálny vikár trnavskej arcidiecézy sa okrem iného obrátil na sestry slovami:

> *„Charitné domovy sú schodkové, ale ich úroveň je dobrá. Štátna správa vie o vašich financiách a čaká, že prispejete na výstavbu. Kúpa súkromných reholných domov je proti smerniciam Ministerstva kultúry. Prezradím vám, že so Štátnou správou sa uvažuje o prijímaní reholného dorastu – ale len so Štátnou správou, pretože iba keď ona dá k tomu súhlas a vytvorí podmienky, bude to možné“.*

Potom sa sestrám prihovoril zástupca Štátnej správy súdruh Ondrej Káčer:

> *„Poviem vám, čo si myslím o reholných spoločnostiach z pohľadu na budúcnosť. Všetky*

[159] DUBOVSKÝ, M.: *Akcia reholníčky,* Matica slovenská 2001, s. 291.

vaše funkcie prevzal štát a udržuje ich – školstvo, zdravotníctvo. Náš socialistický štát rešpektuje slobodu vyznania. Štát sleduje vašu činnosť, aby nevybočila. K právnemu zabezpečeniu (myslí tým zrejme zriadenie Štátneho sekretariátu pre cirkevné veci pri Ministerstve kultúry – poz. autora) *rehoľ došlo preto, lebo ste zneužívali svoju moc. V tejto práci sa nám však nedarí.*

My sa vám nemiešame do vašich vnútorných záležitostí, ale vy? Čo vám vyhovuje uznávate a čo nie, vôbec neberiete na vedomie. Kto na vás vplýva, že sa tak správate?

I Vatikán musí rešpektovať naše smernice. Činnosť združenia „PACEM IN TERRIS“[160] *budeme podporovať, pretože jej členovia podporujú nás. Podľa smerníc Ministerstva kultúry si máte pýtať štátny súhlas na menovanie predstavených a hlásiť nám to, ale nerobíte to! Rehoľné spoločnosti prestali existovať a ich majetok prevzal štát. Žiadali sme, aby ste hlásili príjmy a výdaje i to, kde dávate zbytok. Nebudete si zakladať žiadne vkladné knižky. Budeme žiadať, aby ste udali konkrétne čísla vašich financií na ÚChS. Vieme, že máte svoje domy. Uvedomte si, že vy nie ste vlastníkmi objektov. Všetko budete musieť vrátiť alebo dať ÚChS. Ináč vám to vyvlastníme“.*[161]

---

[160] Mierové hnutie kňazov spolupracujúce so socialistickým štátnym zriadením sa konštituovalo 31. 8. 1971 pod názvom „Združenie Pacem in Terris“ Dňa 8. 3. 1982 vatikánska Kongregácia pre klérus zakázala kňazom členstvo v tomto komunistami organizovanom združení. Porov. ĎURICA, M.S., *Dejiny Slovenska a Slovákov*, Košice Pressko 1995, s. 280.

[161] Z poznámok sestry Claudie z hore menovaného zasadnutia v Piešťanoch, uložených v Archíve Slovenskej provincie SDR, Spišská Nová Ves.

Súdruhovia chceli vytlačiť rehoľné sestry a náboženstvo zo života spoločnosti. „To sa im nedarilo. Celé 80. roky sú jasným svedectvom, že režim bol nútený ustupovať Cirkvi a rehoľníčkam musel vytvárať širší rámec pôsobnosti“.[162]

6. STAVBA NOVÉHO CHARITNÉHO DOMOVA VO VRÍCKU

Jednania ohľadom stavby charitného domova vo Vrícku sa preťahovali vlastne už od roku 1977. Dr. Ondrej Pavlík, štátny tajomník Ministerstva kultúry, odbor cirkevný, išiel na sestry svojskou metódou. Vždy keď sestra Claudia, provinciálna predstavená preskúmala návrhy na stavbu domu, ktoré boli „pod úroveň“ a jasne povedala svoje stanovisko, ďalšie jednanie ohľadom stavby sa vždy odložilo na neurčito.

Postup pri navrhovaní stavby bol asi takýto:

- stavba „na terase“ smerom k cintorínu, pretože vedľa opravenej fary, aj keď bol
  aký- taký pozemok, stál močiar (na tento návrh boli trojaké plány)

- stavba „barakov“ z bučiny ako pre trestancov.

Po tvrdom presadzovaní posledného návrhu Dr. Pavlíka provinciálna predstavená odmietla akúkoľvek spoluprácu a finančnú pomoc. V roku 1985 bola otázka ubytovania sestier v dôchodku takmer neriešiteľná a až po nástojčivej žiadosti predstavených pristúpilo Ministerstvo kultúry k rokovaniam. Dohodlo sa na stavbe troch montovaných budov typu OKÁL U – 53 na ploche 1 050 m², čo znamenalo, že objekt bude bez

[162] DUBOVSKÝ, M.: *Akcia rehoľníčky,* Matica slovenská 2001, s. 293.

dvora. Po oponovaní sestry Claudie, že to nie je možné, sa jednaním ohľadom stavby opäť zastavilo.
Až začiatkom roka 1986 sa konala vo Vrícku porada s členmi ÚChS, Ministerstva kultúry a provincie, na ktorú boli pozvané aj príslušné zložky okresu Martin, na území ktorého mal dom stáť. Členovia ministerstva predložili jeden z posledných plánov z roku 1985.
Pre pracovníkov okresu však boli neprijateľné.
Nekompromisné stanovisko predniesla pracovníčka z Okresnej hygienickej stanice v Martine a podpredsedníčka Okresného národného výboru v Martine to podporila, preto členovia ÚChS a Ministerstva kultúry museli uznať, že pozemok nestačí a na plánovanú stavbu budú musieť od obce Vrícko odkúpiť vedľajšiu lúku.
Konečne v roku 1986 sa začalo so stavbou neďaleko starej fary. Na robotníkov tu čakalo prvé prekvapenie. Aj keď bol močaristý pozemok už oddrenážovaný, vlhkosť veľmi prerážala a tak prízemie budovy nemohlo byť z OKÁL-u, ako to bolo plánované, ale vkladali do hĺbky 6 až 8 metrov „pilóty“ a prízemie murovali z kvádrov. Takže už na začiatku sa náklady na stavbu značne zvýšili.

č. 69
Vrícko, pozemok na stavbu charitného domu, sestry s robotníkmi, pilóty, dodávka „Okálu“, montáž „Okálu“, dokončovacie práce, pohľad na ukončený charitný dom, zamestnanci Gabriel Križánek a Jozef Prokša

č. 69 a
Vrícko, celkový pohľad na náš dom

Stavbu bolo možné ukončiť až v roku 1989 a to vďaka výdatnej pomoci dobrodincov.

S veľkou námahou a finančným prispením sestier bolo pripravených pre dôchodkyne a personál 100 miest, ktoré čoskoro nestačili.
V roku 1996 ponúkla ÚChS dom vo Vrícku do daru našej provincii. Koniec-koncov sestry podporovali stavbu tohoto domu svojimi celoživotnými úsporami od v roku 1985. Po bezplatnom prevode sa provincia stala vlastníkom a po väčšej rekonštrukcii: zriadenia oddelenia pre chorých a inštalácii výťahu dom posvätil Mons. Baláž, banskobystrický diecézny biskup. Vo vestibule domu posvätil bustu Matky Alfonzy Márie a odvtedy dom nesie jej meno.
Náš prvý provinciálny dom po roku 1950 vo Vrícku sídlil v starej farskej budove, kde v roku 1977 po prestavbe a prístavbe sa stal riadiacim a duchovným centrom sestier. V prvej polovici 90. rokov ho Biskupský úrad v Banskej Bystrici daroval našej provincii do užívania na 100 rokov.

7. ZRIADENIE ĎALŠIEHO CHARITNÉHO DOMOVA V R Ú B A N I

Vzhľadom na stúpajúci počet sestier v dôchodkovom veku bolo už pri začiatku stavby domu vo Vrícku zrejmé, že kapacitne nebude stačiť. Po prednesení tejto požiadavky zo strany provinciálnej predstavenej na ÚChS v Bratislave, jej vtedajší riaditeľ Štefan Opálka ponúkol možnosť umiestnenia našich sestier v nedokončenej budove v Rúbani pri Nových Zámkoch.
Provincia to prijala a ÚChS to 13. novembra 1987 oficiálne potvrdila. O dva mesiace prišli prvé dve sestry Chryzostoma Janitorová a Serafia Toporcerová z ÚSS Bardoňovo.
Do Rúbane neprišli naše sestry po prvýkrát. Na jar 1950 tu skoncentrovali mnohých rehoľníkov a keď v decembri 1951 prevzala Charita všetky sestry v koncentrácii pod svoju správu,

objekt budov v Rúbani obývala rehoľnými sestrami a zriadila šitie liturgických odevov. Po likvidácii sestier z nemocníc sa tu dostali aj naše „rožňavské“ sestry z Báču. Medzi nimi bola aj sestra Amália Libová, ktorá tu v roku 1960 aj zomrela.

Po príchode, v roku 1988 bývali sestry v kaštieli šľachtickej rodiny Nyárriovcov, ktorá po poštátnení majetkov v roku 1945 musela našu krajinu opustiť. Po páde totality sa potomok tejto šľachtickej rodiny vrátil do Rúbane s úmyslom nárokovať si na zdedený kaštieľ, avšak keď videl na aké účely slúži, ponechal ho sestrám a vrátil sa do Maďarska.
V jeho bezprostrednej blízkosti stál už takmer 10 rokov rozostavaný objekt budov určený akoby na väznicu. Architekt stále vymýšľal niečo moderné a tak okná nemali byť v stenách, ale v streche. Keď sa to neosvedčilo, začali s námahou robiť otvory na okná v panelových stenách. Dokončenie nám určeného traktu si vyžadovalo ešte veľmi veľa námahy. Kolaudácia sa mohla konať až 18. mája 1989.

č. 70
Rúbaň, stavba domu, pohľad na ukončený dom, spoločenstvo sestier pri storočnom platane

Obývací trakt, kde bývalo 40 sestier mariánok (oficiálny názov Dcéry Božej lásky), mal veľmi biedne okná. Okrem nich v ďalšom trakte bývalo ešte 28 Sestier de Notre Dame (augustiniánky). Misijných sestier Ducha Svätého bolo 14 (ostali bývať v kaštieli rehoľní bratia: jezuiti 3, redemptorista 1, františkán 1, salvatorián 1 a tešiteľ 1; zakrátko z Rúbane odišli).
40 miest bolo pripravených pre naše sestry, ktoré postupne prichádzali z Hronského Beňadika a z ÚSS Batizovce.

8. RIEŠENIE PERSONÁLNEHO OBSADENIA V CHARITNÝCH DOMOVOCH A ÚSS

Popri zriaďovaní nových charitných domov pre staršie sestry provinciálna predstavená pokračovala v rokoch 1987 – 1988 vo vyjednávaní s Ministerstvom kultúry ohľadom oficiálneho znovu prijímania rehoľného dorastu.

V roku 1981 sa súdruhovia Predsedníctva ÚV KSS radikálne postavili proti požiadavkám rehoľných predstavených, povoliť noviciát ženským rehoľným spoločnostiam. Boli ochotní pristúpiť k riešeniu až vtedy, keď sa ukáže nutnosť prijatia pracovných síl pre potreby charitných domovov. Riešenie malo spočívať v legalizovaní tých noviciek zo SSR, ktoré pracujú v Čechách a sú tam uznávané ako rehoľnice. Išlo o novicky z rokoch 1969-1971.[163]

Vyšší rehoľní predstavení sa nevzdávali. Rozosielali žiadosti o prijímanie dorastu počnúc prezidentom republiky, ďalej generálnym tajomníkom ÚV KSČ, generálnou prokuratúrou, parlamentom, atď.

Z archívnych materiálov zachytávame tieto žiadosti rehoľných predstavených o prijímanie dorastu:

Dňa 4. septembra 1985 žiadosť adresovaná predsedovi Federálnej vlády ČSSR - [bez odpovede – poz. autora].

Dňa 16. apríla 1986 urgovanie predchádzajúcej žiadosti tomu istému adresátovi. Odpoveď pod č. 8519/86-13 z dňa 5. mája 1986 bola následovná: „*Záležitosť je dosiaľ predmetom riešenia príslušných orgánov“.*

Dňa 16. júla 1986 podľa úprav MK Sekretariátu pre veci cirkevné č. 5159/86-15 ako dočasné riešenie pre charitné domovy je prijatie civilného personálu a určitú dobu.

Dňa 2. mája 1987 žiadosť adresovaná Gustávovi Husákovi, prezidentovi ČSSR, v ktorej sa okrem iného uvádza:

---

[163] Porov. *Tamtiež, s.* 292.

„Podľa úprav MK SPVC prípisom zo dňa 16.7.1986 č. 5159/86-15 mali sme si do konečného stanoviska najvyšších štátnych orgánov riešiť problém pracovných síl prijatím civilného personálu na určitú dobu.

Pokúsili sme sa o to a stretli sme sa s nemalými ťažkosťami:

a) Charitné domovy sú väčšinou na miestach so sťaženými dopravnými možnosťami a to záujemcov odrádza.

b) Charitné domovy sú preplnené. Civilní zamestnanci si nárokujú primerané bývanie. O to je na dedinách a odľahlých miestach citeľná núdza.

c) Zamestnanci ChD boli doteraz po stránke platovej vzhľadom na zamestnancov iných podnikov v nevýhode. O platovú záležitosť však majú civilní záujemcovia najväčší záujem.

Pre tieto dôvody naša naliehavá potreba nie je vyriešená.

Je to pre nás ťažký stav i preto, že pre jeho urýchlené riešenie niektoré z našich kongregácií už prispelo značnými finančnými prostriedkami na zabezpečenie stavieb pre naše prestárnuté sestry, čo sa nežiadalo a čo neurobila v našom štáte nijaká iná skupina obyvateľstva, o ktorú sa štát stará v domovoch dôchodcov. Od nás sa to priam žiadalo a žiada. Naše štátne zriadenie sa stará o všetky vrstvy obyvateľstva. Zdá sa nám to krajne nespravodlivé, keď táto veľkorysá sociálna spoločnosť nemá záujem riešiť náš dlhodobý rehoľný problém.

Celý život sme slúžili potrebám pracujúceho a trpiaceho ľudu. V tejto práci sme obetovali všetky svoje sily. Teraz, keď by sme mali spokojne užívať plody svojej práce, žijeme v stálej neistote o zajtrajšok.

Nakoniec si dovoľujeme uviesť, že ak sa otázka pomoci našim starým sestrám v ChD nebude urýchlene riešiť, bude vhodné, keď budeme hľadať pomoc u príbuzných sestier po celom Slovensku? Neprajeme si však, aby sa

tento problém starosti o naše staré sestry stal predmetom rečí ľudí na Slovensku i za hranicami, čo by bolo pre nás krajne nepríjemné a svojím spôsobom by to mohlo škodiť i dobrému menu nášho štátu.
Nazdávame sa, že povolenie rehoľného dorastu nie je takým neriešiteľným problémom, aby sa tento musel riešiť celé roky až na najvyšších štátnych úradoch.
Žiadame Vás preto opätovne, aby bol povolený rehoľný dorast, čím by sa naše uvedené ťažkosti a obavy umenšili. Tieto novoprijaté sestry by sa postarali nielen o staré a choré spolusestry, ale aj kňazov a iné potreby Cirkvi, čo je stále aktuálne.
Za porozumenie a prajné vybavenie našej opätovnej žiadosti Vám vopred ďakujeme!"
- [bez odpovede – poz. autora].

Dňa 15. januára 1988 opätovná žiadosť prezidentovi ČSSR Gustávovi Husákovi.
Dňa 17. marca 1988 žiadosť Milošovi Jakešovi, gen. tajomníkovi ÚV KSČ.
Odpoveďou bolo stretnutie rehoľných predstavených so zástupcami nadriadených orgánov: Štefana Opálku riaditeľa ÚChS, Dr. Čížika, predsedu kuratória, Dr. Jurkovského, zástupcu MK, Sekretariátu pre veci cirkevné. Stretnutie bolo otvorené slovami: „… *vo veci riešenia rehoľného dorastu, čo je od roku 1950 pálčivou otázkou úradov a kongregácii … stretnutie je zároveň odpoveďou na časté podávanie žiadostí rehoľných predstavených… prijímanie do rehoľných kolektívov sa uskutoční najneskôr do augusta t.r. a to jednotne v celej ČSSR podľa Realizačnej smernice MK.".*
Sestry tušili, že po toľkých žiadostiach a námahách im Pán pootvorí aspoň okno ak nie priam dvere náboženskej slobody.
Dňa 12. augusta 1988 zaslal Sekretariát vlády SSR pre veci cirkevné
pod č. MK 6014/1988-15 K list riaditeľovi ÚChS následovného znenia:

„Vec: ***Pracovné sily pre ChD a cirkevné zariadenia***

Sekretariát vlády SSR pre veci cirkevné na základe predloženia ÚChS stanovuje počty pracovných rehoľných síl pre jednotlivé kongregácie takto:
Anglické panny 5
Baziliánky 2
.
.
.
Vykupiteľky 14

Nové rehoľné pracovné sily je možné umiestniť výlučne na voľné pracovné a ubytovacie miesta v ChD a cirkevných zariadeniach, kde sú doposiaľ rehoľnice v pracovnom pomere.
Perspektívne nahlásené údaje o počte potrebných pracovných síl považujeme za nezáväzne, predbežné a veľmi orientačné. Sekretariát vlády SSR pre veci cirkevné nedáva žiadnu záruku, že počet rehoľných síl pre budúcnosť, ktorý nám bol zaslaný – súhrnne pre všetky kongregácie 225 osôb – bude realizovaný v plnom rozsahu. Tieto skutočnosti sú potrebné, aby vedenia rehoľných spoločnosti vzali na vedomie a zariadili sa pri výbere uchádzačok. Rozhodujúcim kritériom bude objektívna potreba.
Ku ďalšiemu obsadzovaniu mimo teraz stanovený počet pre jednotlivé kongregácie je nutný predchádzajúci súhlas nášho sekretariátu, ktorý bude posudzovať každý prípad jednotlivo.
Sekretariát vlády SSR pre veci cirkevné na základe Vášho predloženia udeľuje súhlas k zaradeniu do stavu rehoľných sestier pre jednotlivé kongregácie nasledujúcim uchádzačkám. Ide o pracovné sily už zaradené v pracovnom pomere v ÚChS, Spolku sv. Vojtecha a biskupských úradoch.
.
.

Vykupiteľky:

Pavla Brňáková, Johana Ďubeková, Františka Kyčinová, Mária Hadáčová, Zuzana Švecová, Mária Tekeliová, Mária Kubičárová, Marta Mikócziová, Viera Vajdová, Helena Fogašová, Anna Andrejčíková, Katarína Mrovčáková, Terézia Fogašová, Marta Čopňáková

Po vydaní realizačného pokynu budeme posudzovať ďalšie preradenia, ktoré ste nám predložili.

Upovedomte, prosím, o tomto stanovisku kompetentné predstavené rehoľných spoločností.

PhDr. Vincent Máčovský
námestník ministra – riaditeľ
Sekretariátu vlády SSR pre veci cirkevné"[164]

Dňa 29. augusta 1988 zaslal riaditeľ ÚChS pod č. 431/88 – gen. riad. všetkým provinciálnym predstaveným vyššie citovaný list so žiadosťou o vyplnenie kongregačnej karty menovaných sestier a jej okamžité zaslanie na ÚChS.
Dňa 1. septembra 1988 Sekretariát vlády SSR pre cirkevné veci so sídlom v Bratislave zverejnil listom č. 6348/1988-15

„***Pokyn Sekretariátu vlády SSR pre veci cirkevné k prijímaniu nových členiek do ženských rehoľných kolektívov v SSR***".

Sekretariát vlády SSR pre veci cirkevné v súvislosti so zabezpečením prevádzky cirkevných inštitúcii, kde sú obvykle služby rehoľných sestier, vydáva na návrh Predsedníctva kuratória Ústrednej charity na Slovensku, podľa čl. 19 Smerníc Ministerstva kultúry SSR zo dňa 30. júla 1970, č. MK

[164] Archív Slovenskej provincie SDR, Spišská Nová Ves

546/1970-sekr. k činnosti ženských rehoľných spoločností v SSR tento pokyn:

1. *Nové členky do ženských rehoľných kolektívov sa prijímajú v počte potrebnom k zabezpečeniu prevádzky tých cirkevných inštitúcii, kde sú obvykle služby rehoľných sestier doposiaľ.*
2. *Prijímať nové členky môžu len tie ženské rehoľné kolektívy, ktoré pôsobia v rámci Ústrednej charity na Slovensku.*
3. *Prijímanie každej novej členky do rehoľnej spoločnosti sa realizuje výlučne na návrh Ústrednej charity na Slovensku po predchádzajúcom štátnom súhlase Sekretariátu vlády SSR pre veci cirkevné. Konkrétny počet nových členiek každého rehoľného kolektívu určí Sekretariát vlády pre veci cirkevné po dohode s Predsedníctvom kuratória ÚChS. Prijímanie dohodnutého počtu nových členiek má postupný charakter.*
4. *Podmienkou prijatia novej členky do ženského rehoľného kolektívu je dovŕšenie 18 rokov veku.*
5. *Nové členky ženských rehoľných kolektívov vykonávajú svoju cirkevnú a sociálnu službu výlučne prostredníctvom ÚChS na základe uzatvorenej individuálnej pracovnej zmluvy. Ich duchovná formácia nesmie byť v rozpore s plnením pracovných povinností vyplývajúcich z tejto zmluvy.*
6. *I naďalej sa umožňuje prijímať civilný personál do cirkevných inštitúcii, kde sú obvyklé služby rehoľných sestier, po predchádzajúcom prerokovaní so Sekretariátom vlády SSR pre veci cirkevné.*
7. *Tento pokyn nadobúda činnosť dňa 1. septembra 1988.*[165]

Dňa 13. septembra 1988 zaslal pod č. 465/88-gen. riad. Štefan Opálka, generálny riaditeľ ÚChS vyššie uvedený pokyn.

[165] Archív Slovenskej provincie SDR, Spišská Nová Ves

Provinciálne predstavené na Slovensku protestovali:
- proti takémuto postupu,
- proti požiadavke štátneho súhlasu,
- proti nároku štátu zasahovať do duchovnej formácie noviciek.
- proti charakteru obmedzenia pri prijímaní nových členiek

a zakrátko adresovali Ministerstvu kultúry SSR, Sekretariát pre veci cirkevné list tohoto znenia:

„Cestou ÚChS sme obdržali Váš pokyn č. 6348/88 zo dňa 1.9.1988 o prijímaní nových členiek do ženských rehoľných kolektívov v SSR. Po jeho preštudovaní dovoľujeme si upozorniť na rozpor medzi Pokynom a informáciou, ktorú ste nám poskytli v Báči dňa 29.6.1988 vo veci prijímania nových členiek našich kongregácii.
Na stretnutí v Báči ste charakterizovali nové riešenie vo veci prijímania rehoľného dorastu ako prejav dobrej vôle ministerstva kultúry a ako odpoveď na žiadosti provinciálnych predstavených. Tým viac nás zaráža Pokyn už aj len v niektorých formálnych detailoch.
Žiadosti o povolenie prijímať nový dorast do rehoľných kongregácii podávali provinciálne predstavené, ale odpoveď adresujete ÚChS ako zamestnávateľovi.
Provinciálne predstavené nie sú hodné ani odpovede?
Pokyn používa terminológiu „rehoľné kolektívy“ v zmysle pracovnoprávnom, naďalej neuznáva rehoľné kongregácie ako združenia duchovného formovania svojich členov. V tejto koncepcii Pokyn plne naväzuje na Smernice MK SSR z 30.7.1970, vydané bez možnosti vyjadrenia sa k nim zo strany rehoľných predstavených. Z toho dôvodu Smernice z roku 1970 sa ukázali ako neschopné účinne upraviť existenciu rehoľných kongregácii na Slovensku.
Smernice neumožnili rehoľným kongregáciám, aby svojou duchovnosťou a svojou prácou viac prispievali

k zdokonaľovaniu našej spoločnosti. Nazdávame sa, že by bolo na čase upustiť od koncepcie, z ktorej vychádzali Smernice. Pokyn zatiaľ žiadne nové myslenie v tomto smere nepreukazuje. Závažnejšie pripomienky máme k obsahu pokynu. Predovšetkým je to otázka prijímania nových členieok. Na schôdzi v Báči ste nepodmieňovali prijímanie nových členiek predchádzajúcim ***štátnym súhlasom****. Naproti tomu v pokyne sa vyžaduje na prijatie predchádzajúci štátny súhlas a návrh ÚChS.*

Samotné ***reholné kongregácie Pokyn úplne ignoruje.*** *Pokyn narušuje stáročnú tradíciu kongregácií, ktoré vždy výlučne samy rozhodovali o prijímaní nových členieok.* ***Požiadavka štátneho súhlasu nie je podložená zákonom.*** *Obávame sa, že procedúra udeľovania štátneho súhlasu vytvorí možnosti pre iné zložky štátnej administratívy na nevhodné ovplyvňovanie nových členieok.*

V Pokyne bod 5. sa hovorí, ***duchovná formácia nových členieok nesmie byť v rozpore s plnením pracovných povinností, vyplývajúcich z pracovnej zmluvy.***

Reholné kongregácie majú stáročné skúsenosti s prácou pre druhých a teda aj s duchovným formovaním svojich členieok. Pre naše členky práca nie je iba plnením povinností podľa pracovnej zmluvy, ale súčasťou ich duchovného formovania. Doteraz nikdy neboli ponosy na prácu našich členieok, ani v socialistickej spoločnosti. Ale rovnako dôležitou zložkou reholného života je noviciát. V noviciáte sa nové členky duchovne formujú na celý život, aj pre celoživotný výkon práce. Citované znenie Pokynu naznačuje, že ministerstvo kultúry nechce umožniť členkám noviciát.

Prijatie takejto úpravy by vyvolalo v našom svedomí neprekonateľné protirečenia, nakoľko je to v rozpore s Kódexom cirkevného práva i s Konštitúciami kongregácii.

Konečne, v Báči ste nás informovali, že prijatie nových členieok v rámci dohodnutého počtu sa realizuje do konca augusta t.r.,

resp. neskôr, ihneď po uvoľnení príslušného pracovného (a ubytovacieho) miesta. Naproti tomu v Pokyne sa hovorí, že prijímanie dohodnutého počtu nových členiek bude mať postupný charakter. Nie je nám jasné čo znamená termín „postupný charakter“. Môže to znamenať odkladanie rozhodnutia o schválení prijatia novej členky na neurčito, resp. dlhodobo?
Podľa informácie ÚChS, táto doteraz neobdržala z MK SSR kópiu uznesenia vlády SSR o prijímaní nových členiek. Na stretnutí v Báči ste prisľúbili zaslanie vládneho uznesenia ÚChS.
Pripomíname Vám zaslanie uznesenia, s ktorým by sme sa chceli oboznámiť.
Z uvedených dôvodov navrhujeme, ***aby ministerstvo kultúry prepracovalo Pokyn*** *s prihliadnutím na naše pripomienky. “*[166]
Dňa 24. septembra 1988 zaslali vyššie predstavené na Slovensku Generálnej prokuratúre žiadosť o preskúmanie postupu MK SSR. Zvlášť nesúhlasili s požiadavkou štátneho súhlasu na prijatie novej členky. Pokladali to za nezákonne. V liste sa okrem iného ešte uvádza:
„Podľa §12 ods. 1 Zákona o prokuratúre vás žiadame o preskúmanie Pokynu MK SSR z hľadiska jeho zákonnosti. Prosíme, aby ste zaujali stanovisko najmä k týmto otázkam:

- *či boli rehole v minulosti zrušené, ak áno, ktorým právnym aktom;*
- *či majú rehole právnu subjektivitu, ak nie, na základe ktorého právneho aktu ju stratili;*
- *či možno považovať prijatie do rehole za duchovenskú činnosť;*
- *či možno podmieňovať prijatie do rehole na predchádzajúci štátny súhlas, ak áno, podľa ktorého zákonného ustanovenia.*

[166] Tamtiež

Súčasne navrhujeme, aby ste podali protest proti Pokynu na MK SSR.“[167]

Reakciou bola odpoveď Sekretariátu predsedu vlády SSR z dňa 4. novembra 1988 pod č. 263/87-ST adresovaná sestre Claudii Brajerovej, vtedajšej predsedníčke konferencie vyšších predstavených na Slovensku a znela:

> *„Váš podnet na preskúmanie zákonnosti pokynu Sekretariátu vlády SSR pre veci cirkevné z 1. 9. 1988 č. 6348/1988-15k prijímaniu nových členiek do ženských rehoľných kolektívov v SSR sme vzali na vedomie po zistení, že podnet vybavuje Generálna prokuratúra SSR, ktorá Vás o výsledku preskúmania bude informovať. “*[168]

Protest bol úspešný a Štátny sekretariát cirkevného úradu Ministerstva kultúry zrušil požiadavku štátneho súhlasu a tým aj *„numerus clausus“.*[169]

K 1. septembru 1988 do Vrícka prišli sestry Patrícia Čopňáková a Terezka Andrejčíková zo Straníka. Provinciálna predstavená prijala aj tri sestry predtým žijúce mimo rehoľného spoločenstva sestru Tabitu Mrovčákovú, sestru Kláru Vajdovú a Verissimu Mikóciovú.
Do Rúbane odišli sestry Xavéria Tekeliová a Štefana Fogašová, ktoré predtým pracovali v civile v ÚSS na Straníku a v ÚSS Rohove. Sestra Claudia Brajerová spomína:

> *„V charitnom dome spočiatku tieto sestry, podľa nariadení Štátneho sekretariátu pre cirkevné veci*

[167] Tamtiež
[168] Tamtiež
[169] Obmedzený počet

Ministerstva kultúry bývať spolu so sestrami nemohli, preto sme im pripravili bývanie v tzv. kantorskom byte oproti nášmu charitnému domu. Prenajali sme ho od Národného výboru vo Vrícku. Bývať síce s nami nesmeli, ale mali účasť na našom živote modlitby i spoločenstva. Cítili sme, že prišla medzi nás mladť. Veľmi sme sa im tešili a prosili sme Najvyššieho, aby sme ich mohli čím skôr obliecť do rehoľných šiat. Toto obmedzenie oddeleného bývania sa podarilo zakrátko zrušiť".[170]

Predstavení a vedenie ÚSS žiadali v tomto období politického uvoľňovania od Ministerstva kultúry dovolenie obliecť rehoľné šaty aj pre mladé sestry pracujúce v našich ÚSS už začiatkom roka 1989 a to sa aj podarilo. Prvá verejná „znovuobliečka" bola 1. apríla, po nej 1. mája na Vrícku, 24. apríla bola na Velehrade, 15. augusta v Rohove[171] a 22. októbra na Straníku.

č. 71 a
Vrícko, šťastné sestry opäť v rehoľných šatách

č. 71 b
Rohov, sestra Ľudmila plná dojatia prijíma rehoľné šaty

č. 71 c
Rohov, sestry krátko pred prijatím rehoľných šiat

---

[170] Archív Slovenskej provincie SDR, Spišská Nová Ves

[171] V liste Sekretariát vlády SSR z dňa 21.6.1989 č. MK 2996/89-15-K **súhlasí riešiť** nepriaznivú situáciu v ÚSS zaradením nových rehoľných sestier a to v ÚSS Rohovské Rybky v počte 9, ktoré tam doposiaľ pracujú ako civilné pracovníčky. Podpísaný PhDr. Vincent Máčovský – námestník ministra, riaditeľ sekretariátu vlády SSR pre veci cirkevné.

Za „obrovským kolotočom“ žiadostí a odpovedí stála naša smelá a odvážna vtedajšia provinciálna predstavená sestra Claudia Brajerová, ktorá sa nebojácne, okrem iných naliehavých záležitostí provincie, najprv dožadovala dorastu a potom o jeho práva neúnavne bojovala. Mohlo by sa zdať, že návrat k rehoľnému životu vyriešil pád režimu. Avšak všetko sa začalo už oveľa skôr. Pri pozornom čítaní tejto kapitoly možno vidieť ako naši predstavení stáli za každou mladou sestrou ako aj to, že to nebolo nič samozrejmé. Táto bolestná a tŕnistá cesta oficiálneho uznania nových povolaní bola ustavične podporovaná modlitbami a obetami starších sestier, ktoré v srdci neustále počuli Kristove slová: *„Vo svete máte súženie, ale dúfajte, ja som premohol svet!“* (Jn 16, 33)
Sestra Claudia sa nevzdávala a svojou diplomaciou sa snažila o úplne doriešenie vecí. Ceníme si veľmi jej snahy a neúnavnosť v záležitosti našej existencie. Vždy všetko robila s nádejou a odvahou v ústrety budúcnosti, vo vedomí, že kongregácia a jej diela sú dielom Božím a ON prejaví svoju vôľu aj ohľadom nových povolaní.
Historia Mater et Magistra hovorí latinské príslovie – na tomto mieste je veľmi dôležité poučiť sa z dejín, že v rehoľnom živote je neodmysliteľnou súčasťou starosť o rehoľný dorast a to počnúc od predstavených až po každú sestru jednotlivo. Rehoľný život sa nerozvíja len činnosťou a dielami, ale stálym prílivom nových povolaní. Nové povolania prinášajú novú energiu do rehoľných rodín a dovoľujú žiť nový rozvoj a nové prekvapujúce vyjadrenie či prejavenie charizmy za nových okolností, v ktorých sa potom zakoreňuje a do ktorých preniká.
Zo strany cirkevných predstaviteľov k danej skutočnosti za zmienku stojí „*Pastiersky list ordinárov zo dňa 23. októbra 1988 k obnove života ženských rádov a kongregácií.“*

Mladé sestry v civile, pohybujúce sa medzi ľuďmi na rôznych spoločenských úrovniach a v rôznych zamestnaniach, stav politického odmäku vycítili veľmi rýchlo a chodili do rehoľného spoločenstva častejšie, otvorenejšie a smelšie.

č. 73 a
Rím, mladé sestry ako turistky v generálnom dome
zľava sestra Assumpta, generálna asistentka, sestra Alojzína, sestra Ivenne, generálna vikárka, sestra Floriella, generálna predstavená, sestra Lucilla, vpredu: sestra Ivetta, Monika

Udalosti roku 1989 na európskej scéne nadobúdali rýchly spád a s nimi rástla u našich mladých ľudí aj odvaha bojovať za náboženskú slobodu. Bolo možné cítiť, že policajný režim akosi oslabol v neustálom zvieraní svojich okov a reťazí. Jeho silu nahlodávala politická a ideologická kríza, ktorá bola zo dňa na deň zreteľnejšia.

VI. „NAD TATRAMI SVITÁ…“ [172]

1. V ÚSTRETY VEĽKONOČNÉMU RÁNU

V druhej polovici osemdesiatych rokov bolo možné vybadať náznaky istého politického uvoľnenia. Predchádzali mu v dejinách natrvalo zapísané púte veriacich celého Československa na Velehrad v rokoch 1983 (účasť kardinála Gantina z Ríma), 1985 (účasť kardinála Cassarolliho z Ríma) z príležitosti 1 100. výročia smrti svätého Metoda (svätý Otec Ján Pavol II. poslal pri tejto príležitosti velehradskej bazilike „Zlatú ružu“) za veľkej podpory nezabudnuteľnej osobnosti

[172] Výrok svätiteľa Jozefa kardinála Tomku pri posviacke kostola sv. Jozefa robotníka vo Svite 6.7.1991.

cirkevného života v našej vlasti Františka kardinála Tomáška, pražského arcibiskupa - metropolitu, púte do Levoče, pokojné manifestácie študentov a inteligencie v Prahe a napokon 25. marca 1988 do dejín zapísaný *Bratislavský veľký piatok* – sviečková manifestácia.

č. 72
Velehrad 1983, Kardinál Gantin z Ríma v spoločenstve sestier

č. 73
Velehrad, „Zlatá ruža“ – dar Svätého Otca Jána Pavla II, velehradskej bazilike 1985

V danom okamihu to boli záblesky vytúženej slobody, ktoré rýchlo zhasli, pretože v rokoch 1985-86 boli zo strany ešte dostatočne silnej ŠtB tvrdo potlačené. Národ sa však nevzdával, zvlášť mladá generácia, ktorá mala pred sebou budúcnosť.

Rok 1989 sa niesol aj v znamení osláv 140. výročia založenia našej kongregácie vo všetkých piatich vetvách. Pri tejto príležitosti sa konala v zastúpení každej provincie a kongregácie púť k hrobu zakladateľky Matky ALFONZY Márie do Niederbronnu a Oberbronnu. Mottom tejto púte bolo: „CIRKEV JE PUTUJÚCIM BOŽÍM ĽUDOM“!
O dojmoch z tejto púte našu provinciu v obšírnej správe informovala sestra Claudia Brajerová, provinciálna predstavená, ktorá sa spolu so svojou vikárkou sestrou Ernelou Tujvelovou týchto osláv zúčastnili.

Dňa 17. novembra 1989 veľmi oslabený komunistický režim padol takmer v okamihu. Bolo to v deň veľkej študentskej demonštrácie, po ktorej nasledovalo podanie demisie vtedajšej vlády. Tejto udalosti predchádzal v Európe pád Berlínskeho múru 9. novembra 1989 a následne pády totalitných štruktúr v ostatných krajinách východného bloku. Bol to deň radosti a veľkej nádeje do ďalších dní – *„ ... deň, ktorý nám dal Pán“.*
Dôveru a oddanosť svojho „stáda“ Pán odmenil mimoriadne vzácnym **darom slobody**.
Rehoľníci v celej vlasti neváhali a hneď koncom roka 1989 sa verejne hlásili k svojej reholi. Obliekli sa do rehoľných šiat a rehoľní kňazi slúžili svoje primičné sväté omše. O prekvapenia potom nebola núdza. Veľkú radosť a úžas prežívali mnohí rodičia a spolupracovníci tajne formovaných rehoľníkov, rehoľných sestier a kňazov, ktorí o „ničom“ nevedeli.
Začína sa život v rodiacej sa slobode a začína sa písať aj nová kapitola dejín našej provincie. Udalosti posledného desaťročia budú zachytené iba faktograficky. Ich zhodnotenie a význam bude úlohou ďalších generácii.
Naša provincia stála pred novým začiatkom a novými úlohami. Znovu získaná sloboda bola ešte veľmi krehká a pre vedenie provincie znamenala veľké vypätie síl. Ale všetci rehoľníci zo srdca ďakovali Bohu za to, že počas štyridsiatich rokov trvania komunistického režimu neboli úplne zrušení a vymazaní zo života spoločnosti. To, čo bolo podľa komunistov *„do roku 2000 určené na vymretie*“, znovu vzklíčilo k životu.
Sestry, ktoré prežili svoje „pašie“, čakali na vzkriesenie. Mnohé boli telesne vyčerpané, ich kríž stárnutia ich tlačil oveľa hlbšie k zemi, než v prvých rokoch ich zasvätenia. Duch bol ešte ochotný, ale telo slabé, avšak ohňom vyskúšané. Neotrasiteľne však verili Ježišovým slovám:
„Ak pšeničné zrno nepadne do zeme a neodumrie, ostane samo. Ale ak odumrie, prinesie veľkú úrodu“ (Jn 14,24) .

Z ovocia ich obety žije celá Cirkev, z ovocia ich utrpenia a umierania sa rodí sloboda. Po Veľkom piatku, po dlhých rokoch strachu a utrpenia sa rozbrieždilo Veľkonočné ráno.
Po štyridsiatich rokoch útlaku, koncom roka 1989 mohla provincia bilancovať: 317 sestier, 7 noviciek a 8 kandidátok na rehoľný život.

2. DESAŤROČIE SLOBODY

Provinciálnemu vedeniu pripadla úloha rozosielania sestier na nové miesta určenia.
Päť sestier, ktoré pracovali v topoľčianskej nemocnici, si 1. februára 1990 oblieklo rehoľné šaty a pokračovali na tomto mieste vo svojej službe chorým naďalej. Boli to sestry Jana Kovaľová, Miriam Miklošová, Bernadetta Kovaľová, Tadea Baňasová, Blandína Peterová. Postupne prichádzali ďalšie sestry v rehoľných šatách a dopĺňali komunitu.

Dňa 15. februára 1990 odišli sestry Patrícia Čopňáková a Xavéria Tekeliová do Viedne k našim sestrám rakúskej provincie pomôcť pri ošetrovaní starých ľudí, kde aj keď bola sloboda, provincia ostala bez rehoľného dorastu.

č. 74 a
Viedeň, spoločenstvo sestier

Historickou chvíľou pre veriacich celého Československa bol 20. apríla 1990 príchod svätého Otca Jána Pavla II. do Prahy, Velehradu a Bratislavy.
Dňa 15. mája 1990 ďalšie sestry: Júlia Zarembová a Monika Brajerová zanechali civilné zamestnanie v martinskej Fakultnej

nemocnici a odišli na výpomoc do Rechnitze, kde bol tiež Domov dôchodcov patriaci sestrám Rakúskej provincie.

č. 75
Rechnitz, sestry Júlia, Donáta, Mária, vpredu: sestra Margaréta

č. 76
Rechnitz, sestra Johanna, Marcelindis, Anicétta, Monika a Júlia

4. PRVÁ OFICIÁLNA GENERÁLNA VIZITÁCIA V DEJINÁCH PROVINCIE

V mesiacoch september a október 1990 sa mohla konečne začať prvá oficiálna vizitácia Slovenskej provincie sestry Florielly Lang, generálnej predstavenej z Generálneho domu v Ríme.
V čase neslobody sa veľmi obávala o osud toľkých sestier u nás a s veľkým rizikom ich niekoľkokrát navštívila. Do našej krajiny mohla prísť len ako turistka a v civilnom oblečení. Pri viacerých takýchto návštevách našej provincie jej Štátna bezpečnosť „pripravila“ nemilé prekvapenia. Pretože mala americké občianstvo, musela sa stále hlásiť v hoteloch a návštevy jednotlivých spoločenstiev v ÚSS a charitných domovoch musela šikovne maskovať.
Tentokrát mohla s každou sestrou hovoriť osobne. Neľutovala námahu a prišla aj za tými sestrami, ktoré ešte žili mimo rehoľného spoločenstva v civile a čakali na určenie miesta pôsobenia. Najväčšiu radosť mala z mladých sestier, pretože v ostatných provinciách kongregácie ich bolo v tom čase veľmi málo.
Okrem rozhovorov so sestrami sa hneď energicky zapojila aj do zriaďovania nových pôsobísk sestier.
Ako prvé bolo preskúmanie plánu pre otvorenie nového Geriatrického centra svätého Lukáša v Košiciach, predloženého

riaditeľom MUDr. Štefanom Kovaľom. Po schválení tohto plánu bola pre túto činnosť určená časť sestier z Velehradu.

č. 76 a
Košice, Geriatrické centrum, sestra Dominika, Kardinál Korec, sestra Augustína, MUDr. Štefan Kovaľ

Dňa 29. novembra 1990 začalo 16 sestier v Geriatrickom centre s prípravou miest pre prvých pacientov a úpravou kaplnky v sedemposchodovej budove bývalej Večernej univerzity marxizmu - leninizmu VUML – politickej školy uprostred Košíc.
Táto skutočnosť bola veľkým paradoxom, pretože tých, ktorí viedli nekonečné politické školenia o nezmyselnej marxisticko-leninskej ideológii, vystriedali sestry venujúce sa modlitbe a nezištnej službe trpiacim. Do múrov zničených ideológiou triedneho boja a nenávisti voči Bohu prišli poslovia lásky, evanjelia, pokoja, dialógu, vzájomnej úcty, láskavého porozumenia.

Ďalej bolo potrebné rozhodnúť o činnosti šiestich sestier v nemocnici na Kramároch v Bratislave. Pôsobenie sestier tu bolo odsúhlasené s podmienkou, že sa vhodne dorieši otázka bývania. Po ročnom, veľmi zdarnom účinkovaní, podmienky bývania pre rehoľné sestry sa nedali upraviť, preto sestry prácu v tejto nemocnici zanechali.
Po ukončení generálnej vizitácie odchádzala generálna predstavená spokojná, aj keď si so sebou do Ríma niesla viacero otázok, ktoré si vyžadovali neodkladné riešenie.

Na prosbu sestry Florielly odišla koncom októbra 1990 sestra Irena Strážiková ako kuchárka zo Slovenska do Generálneho domu v Ríme.

4. NOVÉ PÔSOBISKÁ

O dlhej a tvrdej ceste umlčanej Cirkvi na Slovensku sa možno dočítať oveľa podrobnejšie v iných prameňoch. Zachytiť dlhú a tvrdú cestu našej provincie sme sa snažili zachytiť v tejto publikácii a možno konštatovať, že každý jej úsek mal svoje zvláštnosti, ale sestry vždy cítili, že BOH je s nimi...
ON sám a jediný ich viedol tajomnými cestami dejín svojej Prozreteľnosti. Začiatkom 90. rokov prichádzali na vedenie provincie mnohé žiadosti zo všetkých kútov Slovenska o prevzatie rôznych činností. Každú z nich bolo potrebné dôkladne zvážiť, či zodpovedá našej charizme a poslaniu a či máme pre ňu dosť sestier.
Koncom roka 1990 mala provincia rozmiestnené sestry na týchto miestach a činnostiach:

Banská Bystrica - vedenie domácnosti na farskom úrade - počet sestier 3
Bratislava - postulantky a vedenie domácnosti u pátrov redemptoristov - 4
Jesenské - vyučovanie náboženstva - 9
Kežmarok - vedenie domácnosti na farskom úrade a vyučovanie náboženstva - 2
Košice - Geriatrické centrum sv. Lukáša -16
Levoča - vyučovanie náboženstva, starostlivosť o kostoly a Mariánska Hora – 12
Lieskovec - vyučovanie náboženstva - 2
Šarišská Trstená - vyučovanie náboženstva - 4
Slovenská Ľupča - vedenie diecézneho Kňazského seminára sv. Františka Xaverského - 6
Snina - vyučovanie náboženstva - 2
Spišské Vlachy - vyučovanie náboženstva - 2

Spišská Nová Ves - vyučovanie náboženstva, oprava pôvodného provinciálneho domu - 8
Staré Hory - vyučovanie náboženstva, vedenie domácnosti u redemptoristov - 3
Straník - ÚSS – 20
Topoľčany - nemocnica - 12
Rohov - ÚSS –18
Raslavice - zriaďovanie domu - 2
Velehrad - ÚSS – 13
Spišský Štvrtok - ÚSS - 8
Rúbaň - Charitný dom - 40
Vrícko - Charitný dom - 94
Tvrdošovce - vyučovanie náboženstva, kantorovanie - 5
Viedeň, Rechnitz - ošetrovanie starých a chorých (v Rakúskej provincii) - 4
Rím - Generálny dom - 1

č. 75/A
Dom v Jesenskom

č. 76/B
Spišské Vlachy, sestra Celina s rodnou sestrou Elizabeth

Dňa 21. marca 1991 bola menovaná do úradu provinciálnej predstavenej sestra Patrícia Čopňáková.

č. 76/C

*Sestra **Patrícia**, krstným menom Marta **Čopňáková,** sa narodila 31.5.1951 v Slanskej Hute (okr. Košice). V roku 1969 ukončila Strednú všeobecno-vzdelávaciu školu a v júli 1969 nastúpila do Pozemných stavieb ako administratívna sila. Reholné povolanie cítila už skôr*

a definitívne sa pre neho rozhodla 1.10.1971 vstupom do našej kongregácie. Práve začínalo obdobie normalizácie, ktoré rehoľnému životu nebolo nijako naklonené a preto bez prípravy, hneď po príchode na Straník prijala rehoľné šaty. Noviciát začala 1.10.1972 spolu s ďalšími 9 novickami, ale po roku noviciátu museli odložiť rehoľné šaty. Dňa 6.6.1975 zložila prvé sľuby a 4.6.1982 večné sľuby.

V roku 1974 maturovala na Strednej zdravotníckej škole v Žiline. V spoločenstve Straník strávila 18 rokov a vystriedala pracovné zadelenie: sanitárky, účtovníčky, inštruktorky pre pracovnú činnosť pri mentálne postihnutých, skladníčky, sociálnej sestry a zdravotnej sestry.

Keď situácia v charitných domovoch na Slovensku sa v 80. rokoch rapídne zhoršovala, dňa 1.9.1987 prišla do Charitného domova vo Vrícku ošetrovať staršie a choré sestry. Dňa 13.6.1989 bola menovaná za domovú predstavenú pre komunitu Jesenské. Dňa 15.2.1990 odchádza na výpomoc do Viedne k našim rakúskym spolusestrám a odtiaľ sa vracia po menovaní generálnou predstavenou sestrou Floriellou Lang 21.3.1991 do úradu provinciálnej predstavenej. Vedenie provincie prevzala v období nového začiatku po 40-ročnom trvaní totalitného režimu. Tento začiatok sa niesol v znamení návratu cirkevných objektov, ktoré štát provincii zhabal v roku 1950 a neskôr o ich úplnej rekonštrukcii a v obnovení počiatočnej a permanentnej rehoľnej formácie sestier podľa pokynov Cirkvi.

Skupina ôsmich mladých tajne formovaných sestier - sestra Alžbeta Zarembová, Lucia Krištofová, Laura Bujňáková, Ella Karlová, Oľga Rybárová, Consolatrix a Verissima Mikociové, Katarína Krištofová - mohla 10. augusta 1991 po prvý raz od roku 1950 zložiť verejne svoje doživotné sľuby za prítomnosti rodičov, najbližších príbuzných a veriacich z okolia, vo filiálnom kostole sv. Bartolomeja vo Vrícku.

č. 75/1
Vrícko, obrad skladania sľubov 8 tajne formovaných sestier

Koncom septembra 1991 odišla sestra Katarína Krištofová do Generálneho domu v Ríme a začiatkom októbra 1991 odleteli sestry Berchmana Hlavíková a Michaela Ďungeľová ošetrovať choré a nevládne spolusestry do Americkej provincie.

5. DIELO MATKY ALFONZY MÁRIE SA ŠÍRI VÝCHOD – UKRAJINA

Dávny sen sestry Geraldiny Galavits, generálnej vikárky, ktorá mala veľkú túžbu pracovať raz v bývalom ZSSR sa napĺňa...
Pri obnove života provincie sestry nemysleli len na seba a činnosť vo svojej krajine. Pozorne sledovali osudy Cirkvi v okolitých národoch, kde bola oveľa väčšia bieda nielen materiálna, ale zvlášť duchovná.

č. 75a

č. 75 b

Dňa 23. mája 1993 odišli sestry Verissima Tuková, Monika Brajerová a Svorada Saraková na prosbu diecézneho biskupa Mons. Jána Purwinského z ukrajinského mesta Žitomír (obrátil sa s ňou na diecézneho biskupa Mons. Rudolfa Baláža), pracovať do jeho veľmi rozsiahlej diecézy. Reagovali tak na výzvy Svätého Otca Jána Pavla II., aby pomáhali svojim slovanským bratom a sestrám vo viere pri novej evanjelizácii.

č. 75 c
Žitomír, diecézny biskup Ján Purwinsky

Z provinciálnej kroniky vyberáme:

> *„Diecézny biskup, kňazi a miestni obyvatelia prijali sestry s radosťou a láskou. Zakrátko sa presvedčili, že sestry sú ochotné pomôcť všetkým bez rozdielu náboženstva – podľa vzoru Matky zakladateľky. Spočiatku sa ubytovali v triede, kde sa cez deň vyučovalo náboženstvo. Neskôr im správca farnosti prenajal byt u jednej rodiny neďaleko katedrály. Po prekonaní počiatočných ťažkosti a udomácnení začali sestry aj s návštevami chorých a osamelých ľudí – niektorým sprostredkovali prijatie sviatostí. Po pár rokoch sa stále lepšie rozvíjal apoštolát katechézou medzi deťmi v materskej škole, pri invalidoch a s mládežou. I keď v 300-tisícovom meste pôsobí viacero reholných spoločenstiev, podomovému ošetrovaniu sa venujú len naše sestry a to v duchu našej charizmy a podľa priania Matky Zakladateľky. Po 70. rokoch ateizácie ZSSR je hlad po Bohu a duchovných hodnotách na Ukrajine veľmi veľký. Záleží aj na nás či sa nám ho podarí zmierniť. Veď Ježiš povedal: „Lebo som bol hladný a dali ste mi jesť; bol som smädný a dali ste mi piť; bol som pocestný a pritúlili ste ma; bol som nahý a priodeli ste ma; bol som chorý a navštívili ste ma; bol som vo väzení a prišli ste ku mne. (Mt 25,35) “*

Na generálnej kapitule (od 16. do 30. júla 1993) bola za novú, v poradí 8. generálnu predstavenú zvolená **sestra Mária Emélia Grabnerová** z Rakúska. Mottom tejto kapituly bol verš z Jánovho evanjelia: „*Ty máš slová večného života*“. (Jn 6, 68)

č. 77

Sestra Emelia, *rodným menom Mária, sa narodila 17. januára 1923 v Mosonszentjános v Maďarsku. Ľudovú školu, ktorú spravovali naše sestry, navštevola v rodisku a meštianskú školu v Csorne. V rokoch 1939 – 1942 navštevovala Učiteľský vzdelávací ústav v Šoproni. Potom prestúpila na Lýceum–Inštitút svätej Margity v Budapešti a v roku 1943 zmaturovala. Po vstupe do kongregácie, 17. augusta 1943 prijala reholné rúcho a 17. augusta 1945 zložila prvé sľuby v Šoproni. Dňa 17. augusta 1950 zložila doživotné sľuby v Holandsku (Hoorne).*

Od roku 1945 do roku 1948 študovala na Univerzite Petra Pázmanyho v Budapešti.
Vo veľkom týždni 1946 bola rodina sestry Emelie násilne vysídlená do Nemecka. Ona sa však rozhodla ostať v Maďarsku.
Po poštátnení škôl v Maďarsku a stále sa zhoršujúcej situácii v krajine, 1. novembra 1948 sestra Emelia ilegálne opúšťa rodné Maďarsko a vydáva sa na dlhú púť do neznáma. Zástavkami boli: Eisenstadt – Margaretínum, Viedeň – Kaiserstrasse, Viedeň – nemocnica Lainz, Hallein, Mutters, Innsbruck a 11. marca 1949 zakotvila s ďalšími 11 sestrami na pár rokov v Misijnom dome svätého Bonifáca v Hoorne v Holandsku, kde pracovala v kuchyni.
Po rokoch strávených v cudzom svete sa sestra Emelia 1. augusta 1955 vracia do Rakúska. Na jej vlastnú žiadosť je pričlenená do Rakúskej provincie. V tom istom roku začala pracovať na Ordinariáte biskupského úradu v Eisenstadte. Od roku 1956 - 1958 pokračovala v štúdiách na univerzite vo Viedni.

Dňa 27. mája 1960 bola prómovaná na doktorku filozofie v odbore nemecký jazyk a psychológia na univerzite vo Viedni.
Od septembra 1958 do roku 1975 vyučovala sestra Emelia na Vyššej škole v Tereziánume v Eisenstadte nemecký jazyk, dejiny a psychológiu.
Od roku 1969 – 1975 bola provinciálnou asistentkou a od roku 1975 – 1981 viedla Rakúsku provinciu ako provinciálna predstavená. Intenzívne spolupracovala na zostavovaní textu konštitúcií od Generálnej kapituly 1969 až po ich vytlačenie do roku 1982.
Zároveň bola regionálnou predstavenou ženských rehôľ pre Viedeň a Eisenstadt. V rokoch 1969-1971 sa ako delegátka Konferencie predstavených ženských rehôľ zúčastnila na Viedenskej diecéznej synode a ako členka 2. diecéznej synody v Eisenstadte. Úlohou tejto synody bolo uplatniť odporúčania koncilu na diecéznej úrovni. Tu bola vypracovaná cirkevná dimenzia reholného života.
V roku 1981 sa sestra Emelia opäť vracia do Terezianuma vyučovať a neskôr sa stáva riaditeľkou Vyššej školy.
Od roku 1987 – 1993 pracovala v Ríme ako generálna asistentka.
V roku 1993 bola sestra Emelia zvolená do úradu generálnej predstavenej . Za prvoradú úlohu vo svojom úrade považovala vzrast kongregácie a prehĺbenie duchovného života. Po prvýkrát v dejinách kongregácie mala každá z provincií od roku 1993 svoje zastúpenie na generaláte v úlohe generálnej asistentky: Sestra Mary Alice Vargová z Americkej provincie, sestra Ivenne Czaková z Maďarskej provincie, sestra Judith Schedlová z Rakúskej provincie a sestra Katarína Krištofová zo Slovenskej provincie.

K jednote kongregácie sa snažila prispieť obežníkmi, vizitáciami a stretnutiami provinciálnych predstavených s generálnym vedením.
V Maďarskej provincii za hlavnú úlohu považovala vytvoriť nové spoločenstvá a pomôcť setrám vrátiť sa z roztrúsenia do spoločenstiev.
S radosťou a vďačnosťou mohla sestra Emelia sledovať rozkvet Slovenskej provincie –príchod nových povolaní, živé spoločenstvá, čulá charitatívna činnosť, vzrast „Duchovnej rodiny“. Osobitne jej ležalo na srdci založenie domu na Ukrajine, potom zabezpečenie jeho stability a činnosti v Žitomíri aj po právnej stránke.
Jej snahou bolo úsilie o oživenie osoby zakladateľky Matky Alfonzy Márie v provinciách, zvlášť kde bol príliv nových povolaní. Chcela, aby sestry poznali jej život, prenikli do jej ducha a z toho sa učili žiť jej charizmu dnes.
Z lásky k Materskému domu v Šoproni a pre poznanie dejín kongregácie pomáhala sestrám uvedomiť si vlastnú identitu. Do nemčiny preložila „Dejiny kongregácie“, ktoré sestra Elma Ribai zostavila z originálnych dokumetov v maďarskom jazyku. Osobitne chcela objasniť príčiny osamostatnenia kongregácie od Niederbronnu na podklade historických faktov.
Z textov Svätého písma mala najradšej List svätého Pavla apoštola Galaťanom. Znamenal pre ňu testament Matky zakladateľky. Totiž Matka Alfonza Mária ako základný princíp kongregácie si zvolila jednu vetu z listu Galaťanom, ktorá sa stala zlatou nitkou jej života.
„Už nežijem ja, ale vo mne žije Kristus. Ale život, ktorý teraz žijem v tele, žijem vo viere v Božieho Syna, ktorý ma miluje a vydal seba samého za mňa.“ (Gal 2,20)

6. REŠTITÚCIA KLÁŠTOROV V RASLAVICIACH A V SPIŠSKEJ NOVEJ VSI A ICH REKONŠTRUKCIA

V roku 1990 po prvých slobodných voľbách v našej krajine nastúpila vláda, v ktorej pôsobili aj kresťanskí demokrati - bývalí disidenti, ktorí veľmi dobre poznali, akých krívd sa Cirkvi dostalo za dlhých 40 rokov neslobody. Pri schvaľovaní nových zákonov pamätala na reštitučný zákon. Všetky rehole žiadali o navrátenie budov svojich kláštorov, aj keď mnohé boli v dezolátnom stave.
Vedenie našej provincie požiadalo o budovy kláštorov v Raslaviciach, kde určitý čas bol hostinec, a potom už len chátrala, v Spišskej Novej Vsi, kde sídlila naposledy Poľnohospodárska učňovská škola a v Nových Zámkoch.

č. 78
Raslavice, pred opravou, v „novom šate“

č. 79
Spišská Nová Ves, pohľad na opravený dom

Prvé dve čakali na generálnu opravu. Podľa zákona Zb. č. 338/1991 sme získali aj budovu v Nových Zámkoch, ale keďže tam sídli Stredná zdravotnícka škola, mohli sme sa stať len vlastníkmi budovy, ale nie užívateľmi. Zákon dovolil terajšej škole prenajímať ju 10 rokov.
Oprava prednej časti kláštora v Spišskej Novej Vsi trvala takmer dva roky. 16 sestier tiesniacich sa v troch prenajatých družstevných bytoch pomáhalo pri úpravách domu a nedočkavo čakali na ukončenie opravy aspoň časti budovy.

Dňa 20. novembra 1993 posvätil dokončenú časť domu Andrej Imrich, spišský pomocný biskup. Kláštor zasvätili svätej Alžbete, patrónke Kongregácie SDR a chudobných.
Veriaci v Spišskej Novej Vsi sa návratu sestier nesmierne tešili. Mnohí z nich sa pri stretnutí s nimi na ulici rozpamätávali, kto je kto. Spomínali si na svoje študentské roky, keď ich sestry vyučovali.
Po určitom čase sa podarilo ukončiť aj ostatné časti domu. Najväčšiu radosť mali sestry zo zriadenia pôvodnej kaplnky. Pri jej posviacke, 12. februára 1994, sa nejednej staršej sestre zaligotala v očiach slza radosti a vďačnosti, že sa po dlhom čase mohli vrátiť opäť „domov“. To, čo im Pán načas vzal, im teraz, v oveľa väčšej miere dal naspäť. Nech je jeho meno za to zvelebené...
Chýbala im a aj naďalej chýba veľká záhrada pri kláštore, na ktorej teraz stoja bloky panelákov postavené po poštátnení majetkov rehôľ. Reštitučný zákon vstúpil do platnosti po roku 1990 a neplatí pre pozemky zastavané počas komunizmu.
Život provincie sa začal pomaly obnovovať so všetkým, čo k tomu patrí.
Od roku 1993 provincia začala aktívne a organizovane pôsobiť:
- v pastorácii povolaní
- v organizovaní exercícii pre dievčatá počas letných prázdnin (200-300 dievčat)
- vo vyučovaní na školách
- v katechéze
- v komplexnej starostlivosti o staršie a choré sestry
- pri ošetrovaní chorých v nemocniciach
- v podomovom ošetrovaní
- v kňazských seminároch
- v exercičnom dome
- vo vedení domácnosti na farských úradoch
- v pastorácii Rómov
- v organizovaní rozšíreného členstva „Duchovnej rodiny“

- v organizovaní duchovných cvičení pre rodičov sestier a civilných spolupracovníkov v rámci prípravy na Veľké jubileum 2000

Pri každom našom spoločenstve sestry venovali a naďalej venujú veľkú pozornosť výchove dievčat. Stalo sa už tradíciou, že každoročne zorganizujú duchovné cvičenia v čase prázdnin pre cca. 200 – 300 študentiek a pracujúcich.

Dňa 28. apríla 1994 bola generálnou predstavenou Emeliou Grabnerovou do úradu provinciálnej predstavenej menovaná **sestra Emanuela Mindová.**

č. 80

*Sestra **Emanuela,** krstným menom Mária **Mindová,** sa narodila 21.3.1932 v Máni a pochádza z piatich detí. Ľudovú osemročnú školu ukončila v Máni.*

Od detstva túžila po rehoľnom živote a ako 17 ročnej sa jej túžba splnila vstupom do Kongregácie Dcér Božského Vykupiteľa dňa 7. februára 1949 v Spišskej Novej Vsi. Prijala ju regionálna predstavená Matka Oktávia. V Spišskej Novej Vsi absolvovala Meštiansku školu. Na sté výročie založenia našej Kongregácie, dňa 28.8.1949 prijala z rúk otca biskupa Jána Vojtaššáka, spišského diecézneho biskupa rehoľné šaty v Levoči a prijala rehoľné meno Emanuela. Prvé sľuby zložila 8.9.1950 v Rožňave a večné 29.9.1958 tiež v Rožňave, kde pracovala v nemocnici ako zdravotná sestra. Pre meniace sa politické pomery to mohla urobiť už len v tajnosti. Po odsune sestier z nemocníc bola sústredená do Kláštora pod Znievom, kde pracovala na poli a v Štátnych lesoch. V roku 1961 odišla pracovať ako zdravotná sestra do ÚSS v Rohove a po desiatich rokoch do ďalšieho ÚSS na Straník. V spoločenstve sestier na Straníku okrem práce v ústave pôsobila 15 a pol roka v úrade domovej predstavenej a bola

magistrou noviciek v tajnom noviciáte. Ako dôchodkyňa s ochotou odišla do Bratislavy ku kandidátkam.
Dňom 1. májom 1993 nastúpila opäť do úradu domovej predstavenej v Charitnom domove v Rúbani a dňa 1. júna 1994 nastúpila do úradu provinciálnej predstavenej Slovenskej provincie. Tento úrad zastáva už druhé šesťročie. Sestra Emanuela je vernou pokračovateľkou diela Matky Alfonzy Márie a v týchto šlapajach vedie všetky jej zverené sestry ako vo vlasti tak aj za hranicami.

7. FORMÁCIA REHOĽNÉHO DORASTU

Aj pri návale práce vedenie provincie považovalo a dodnes považuje starosť o rehoľný dorast a zriadenie riadneho postulátu, noviciátu a juniorátu. V roku 1990 za magistru noviciátu poverila provinciálna predstavená sestru Piu Vrabčekovú, ktorá má dobrého rehoľného ducha a snahu nadviazať na tradíciu našej provincie, preto prvý mesiac jej vypomáha skúsená magistra našej provincie sestra Celina Budická.

Dňa 7. augusta 1994, tak ako pred štyridsiatimi piatimi rokmi, sa vybralo desať mladých postulantiek v slávnostnom zástupe z kláštora v Spišskej Novej Vsi do farského kostola Nanebovzatia Panny Márie, aby verejne prijali rehoľné šaty a začali rehoľnú formáciu v riadnom noviciáte vo Vrícku.
V mysliach prítomných a zodpovedných za osud Cirkvi sa vtedy vynárali slová svätého Písma: *„Žatva je veľká robotníkov málo...“* (Mt 9, 37).
Po tejto slávnosti nasledovali ďalšie: skladanie prvých, doživotných sľubov a rehoľné jubileá.

Popri týchto udalostiach si sestry pripomenuli 145. výročie založenia kongregácie a zároveň ďakovali za dar vytúženej slobody.

č. 81 – 85
Postulát, sestry novicky v Ostrihome, sestry novicky na Skalkách, nová kaplnka v noviciáte, novicky počas Vianoc

Historickým dňom v živote provincie možno nazvať 1. september 1994, keď sa vedenie provincie mohlo oficiálne vrátiť do pôvodného sídla provincie v Spišskej Novej Vsi, aby odtiaľ riadilo činnosť svojich sestier roztrúsených vo vlasti a za jej hranicami.
Prioritou ostáva výchova a formácia dobrého rehoľného dorastu. V roku 1994 za magistru na obdobie troch rokov je provinciálnou predstavenou vymenovaná sestra Ľudmila Kovaľová, ktorá sa vyznačuje veľmi citlivým a príťažlivým prístupom k mladým.

Schéma č. 3: ***Sestry, ktoré vstúpili do Kongregácie počnúc rokom 1990 až po dnes...***

Dátum vstupu do noviciátu	***Kde***	***Mená sestier***
18. marec 1990	Vrícko	sr. M. Kinga Czaplárová, Annamária Pramuková, Simona Mareková,
5. júl 1990	Vrícko	sr. M. Rút Sigetová, Alojziana Spišáková, Marietta Eliášová,
16. marec 1991	Vrícko	sr. M. Nicola Danišovská, Noemi Júnošová, Donáta Múdra, Karmela Puchallová, Ave Knapová
19. marec 1992	Vrícko	sr. M. Ester Frindtová, Viera Zarembová, Natália Poliaková, Sávia Michalovičová, Ľubomíra Gamrátová, Maximiliána Pitková,
29. august 1992	Vrícko	sr. M. Oktávia Kolačkovská, Dária Motyková,
29. august 1993	Levoča	sr. M. Ulrika Gondášová, Edita Tóthová,
7. august 1994	SpišskáNová Ves	sr. M. Anastázia Kurčová, Assumpta Earazmusová, Alexandra Kalvínová, Anzelma Trokanová, Alena Ďorďová, Angela Legéňová, Akvináta Lipovská, Ascelína Hutirová,

		Aurélia Hudáková, Anicéta Verešová,
10. september 1995	Raslavice	sr. M. Kristiána Haburajová, Nikodéma Tejbusová, Dávida Juhásová, Samuela Schwarczová, Judita Kuncová, Bohdana Mrázová, Salome Rybárová, Arimatea Kiškovská,
31. august 1996	Sp. Nová Ves	sr. M. Jakuba Gálliková, Norberta Švajková, Hieronyma Hudáková, Gerarda Mišútová, Faustína Brenková, Barbora Kendrová, Gemma Kočišová
11. október 1997	Sp. Nová Ves	sr. M. Juliána Šťastná, Benigna Strýčková, Šimona Snováková, Lýdia Rychnavská, Gorazda Gavulová, Romana Brindzová, Simeona Adamčíková, Žofia Baranová, Doloróza Metelskaja,
23. august 1998	Lev. Hora	sr. M. Rudolfa Ondrušová, Bartolomeja Palenčárová, Kalixta Sinkovicsová, Filipa Babjáková, Ľudovíta Kazimírová, Bonaventúra Šuríková, Františka Salézia Fusková,
11. september 1999	Sp. Nová Ves	sr. M. Hermana Smoleňová, Anna Žigová, Timotea Vajčovcová, Zdenka Mikušová, Ancilla Jánošíková, Vladimíra Boguská, Ladislava Dreveniaková
26. august 2000	Lev. Hora	sr. M. Amabilis Pogranová, Gertrúda Kyjovská, Immaculáta Nebusová, Joachima Godoóvá, Mateja Debreczényiová, Jana Františka Gareková, Tarzícia Kyjovská, Viktória Fodorová,
25. august 2001	Spišs. Nová Ves	sr. M. Emerenciána Baňáková, Chantal Fukasová, Beatrix Garaiová, Anetta Gnidová, Daniela Mačňáková, Karmela Trebuňáková, Zuzana Dobrovičová, Bellarmína Martonová,
	Spolu	85 sestier

Provinciálne vedenie vynakladá značné úsilie na zabezpečenie dôkladnej prípravy formátoriek absolvovaním teologických štúdii, kurzov k danej problematike a stálym samo-štúdiom v súlade s dokumentmi a smernicami Magistéria.

Problémom pre provinciu bol aj fakt, že 2/3 počtu sestier boli dôchodkyne a dom vo Vrícku už kapacitne nestačil. V roku 1995 sa začalo so stavbou domu v Nesvadoch na juhu Slovenska.
V júni 1995 bola udalosťou desaťročia opätovná návšteva svätého Otca Jána Pavla II. Po kanonizácii troch košických mučeníkov bol hosťom našich sestier v Kňazskom seminári sv. Karola Boromejského. Sestry z levočského spoločenstva sa podieľali na bezprostrednej príprave levočskej púte, kde zavítal aj Ján Pavol II.

č. 85 a
Členky „Duchovnej rodiny“ SDR vo Vrícku a v Levoči

V roku 1997 sa začína aktívne pracovať na vzniku „Duchovnej rodiny“ SDR, kde vstupujú ženy rôzneho veku a stavu, aby mali s nami účasť na našej charizme a podieľali sa s nami na diele vykúpenia. Do roku 2000 ich počet stúpol na 360 členiek.
Ako prípravu na oslavy 150. výročia založenia Kongregácie v Niederbronne v roku 1999 sestry putovali k hrobu Matky Alfonzy Márie a skoro všetky po prvýkrát navštívili „kolísku“ kongregácie a miesta, kde žila a pracovala naša Zakladateľka.

č. 86
Oberbronn, sestry provinciálneho vedenia: sestra Castitas, E,anuela, Claudia, Pia a Júlia, uprostred sestra Odilie, generálna predstavená z Oberbronnu

č.87
Niederbronn – sestry provinciálneho vedenia pri označení ulice pomenovanej podľa našej Zakladateľky Matky Alfonzy Márie

č. 88
Niederbronn, sestry viacerých kongregácií a provincií pred rodným domom našej Zakladateľky

V júli 1999 bola po prvý raz v dejinách kongregácie Generálnou kapitulou v Eisenstadte zvolená Slovenka sestra Júlia Zarembová za generálnu predstavenú kongregácie.

č. 89
Eisenstadt, Generálna kapitula 1999, v prvom rade zľava: sestra Emelia, bývalá generálna predstavená, sestra Júlia,

nová generálna predstavená, sestra Emanuela, provinciálna predstavená; druhý rad zľava: sestra katarína, Blanka, Pia, Annunciáta

Z hĺbky srdca sme ďakovali v týchto dojímavých momentoch Bohu za dôveru.

8. Prílohy

č.1
Dekrét o osamostatnení Kongregácie v Šoproni z 13. júna 1867

č.2
Decretum Laudis z 3. júna 1913

č.3
Kópia dekrétu o schválení provincií Kongregáciou pre rehoľníkov v Ríme zo 16. februára 1924

č. 4

Obežník generálnej predstavenej sestry Bonaventúry z 29. febrára 1924, v ktorom oznamuje sestrám zriadenie jednotlivých provincií

č. 5
Výnos – Druhá aprobácia Konštitúcii zo 4. augusta 1925

č. 6
Konečné schválenie Konštitúcií v Ríme 2. júla 1940 Svätým Otcom Piom XII.

č. 7
Prepúšťací dekrét sestry Celiny – Anny Budickej zo školy z 25. júna 1950 po poštátnení škôl.

č. 8
Oznámenie o zriadení Regionalátu na Slovensku z roku 1943 pre našu provinciu podpísané Jánom Vojtaššákom, spišským diecéznym biskupom.

č. 9
Oznámenie Jána Vojtaššáka, spišského diecézneho biskupa našim predstaveným o dovolení Kongregácie pre rehoľníkov v Ríme zameniť prvý kánonický rok noviciátu s druhým rokom noviciátu z 31. októbra 1949.

č. 10
Dovolenie Jozefa Čárskeho, biskupa a košického apoštolského administrátora vytlačiť dielo „Ducha našej ctihodnej Zakladateľky“ z roku 1949.

č. 11
Uznesenie súdu z 24. marca 1952 o vyvlastnení nášho majetku v Spišskej Novej Vsi. Vlastníkom sa stal Slovenský náboženský fond v Bratislave a používateľom Východoslovenský rudný prieskum v Spišskej Novej Vsi.

č. 12
Darovacia zmluva medzi Slovenským náboženským fondom a Východoslovenským rudným prieskumom, kde Slovenský náboženský fond zastupuje našu Kongregáciu z 11. novembra 1955, teda 5 rokov po násilnej likvidácii rehôľ.

č. 13

Zápisnica z odovzdávania nášho majetku v Spišskej Novej Vsi zo 14. decembra 1955.

č. 14
Žiadosť regionálnej predstavenej sestry Oktávie Majzonovej košickému biskupovi Jozefovi Čárskemu o dovolenie pre sestry pracujúce v koncentrácii, aby mohli mať u seba zárobok, vzhľadom na ducha a sľub chudoby z roku 1961.

č. 15
Žiadosť Regionalátu na Slovensku o pričlenenie ku Generalátu v Ríme v roku 1969.

č.16
Súhlas Biskupského úradu v Spišskom Podhradí k pričleneniu Regionalátu na Slovensku ku Generalátu v Ríme zo 16. mája 1969.

č. 17
Dekrét Kongregácie pre rehoľníkov v Ríme o zrušení Regionalátu na Slovensku zo16. júla 1969.

č. 18
Schválenie zmeny názvu na KONGREGÁCIA SESTIER BOŽSKÉHO VYKUPITEĽA Kongregáciou pre rehoľníkov z 5. decembra 19699.

č. 19

Úradný záznam

napísaný dňa 28. augusta 1973 v Ústave sociálnej starostlivosti pre dospelé ženy duševne chybné na Straníku v súvislosti s dodržiavaním dohody uzavretej medzi Ministerstvom práce a sociálnych vecí a Ministerstvom kultúry a informácií
čís. S/1-8324-25.7.1967

– –

Prítomní: Za OKNV-OSV a prac. síl v B. Bystrici s. Jalovičiar Ondrej
Za ONV-odbor kultúry s. Ftorek Ivan
Za ONV-OSV s. Mrtvíková Irma
Za ÚSS Straník s. Hudáková Mária – vedúca ústavu
Puškárová Margita – miestna predstavená

Ústav sociálnej starostlivosti pre dospelé duševne chybné ženy bol zriadený v roku 1955 a do roku 1964 tento ústav slúžil ako Dom dôchodcov. V súčasnom období ústav má kapacitu 120 miest a to v troch budovách. Základný kolektív rehoľných sestier radu Božského Vykupiteľa začal pracovať v ÚSS roku 1961, avšak z tohto kolektívu už žiadna rehhoľná sestra nepracuje. Kolektív bol doplnený až v roku 1964, z ktorého len jedna rehoľná sestra t.č. pracuje. Teraz v ústave pracuje 19 rehoľných sestier, z ktorých 17 postupne nastúpilo od roku 1968 a tieto došli z iných pracovísk v počte 9. Z počtu 19 rehoľných sestier je novoprijatých do rehole v roku 1969 až 1972 10 rehoľných sestier, ktoré do ústavu prišli už oblečené /do rehoľných šiat/. Okrem 19 rehoľných sestier pracuje v ÚSS 22 civilných pracovníkov.

Miestnou predstavenou je Margita Puškárová, ktorá do ústavu nastúpil v roku 1969 a od tejto doby vykonáva aj funkciu miestnej predstavenej. Do ústavu prišla ako náhrada, za predchádzajúcu predstavenú. Táto zmena sa uskutočnila so súhlasom provincálnej predstavnej.

ÚSS sa nachádza osamotene vzdialený od obce Zástranie 2 km, a od obce Teplička n/Váhom 5 km, ktoré obce patria do skupiny regióznejších obcí v okrese. V ÚSS nemajú duchovného a obrady náboženské vykonáva Povala Gabriel – farár zo Žiliny, ktorý každý deň do ústavu dochádza a vykonáva náboženské obrady v ústavnej kaplnke. Menovaný rehoľný kňaz má štátny súhlas vydaný ONV-odborom kultúry v Žiline v roku 1964. Tento kňaz je súčasne aj rehoľným sestrám spovedníkom.

Pokiaľ ide o rozšitrovanie náboženského cítenia v okolitých obciach ústavu zo strany rehoľných sestier nebolo zistené. Rehoľný kolektív má osobné auto značky Fiat 128 na meno majiteľky Puškárová Margita. Pozn. značka ZA – 78 – 37.

S miestnou predstavenou bolo osobne hovorené a znovu potvrdila, že novoprijaté radové sestry neboli oblečené v ÚSS, ale tieto došli z Velehradu a Sniny, za predchádzajúceho súhlasu provinciálnej predstavenej. Ide o tieto rádové sestry: Andrejčíková Anna, Bartošová Alžbeta, Čopniaková Marta, Čulová Johana, Čulová Mária, Dubeková Johana, Haburajová Anna, Kendrová Alžbeta, Nebusová Katarína a Štutíková Anna. Nacionále budú osobitne predložené.

Na základe týchto zistených skutočností sa ukladá:

1) Vedúcej ÚSS s. Hudákovej, aby písomne vyzvala občianky neoprávnene prijaté do kongregácie, aby do 5. septembra 1973 predložili vedúcej ústavu písomné vyjadrenie či sú ochotné ostať pracovať ako civilné pracovníčky ústavu, v opačnom prípade

vedenie ústavu rozviaže s nimi pracovný pomer formou výpovede v zmysle Zák. práce.

2) Vedúcej ústavu s. Hudákovej sa ukladá, aby i naďalej dodržiavala uzavretú dohodu zo dňa 25. 7. 1967 ako aj obmedzovanie vonkajšieho vplyvu na pracovníkov ústavu a okolitých obyvateľov obcí.
3) Miestna predstavená za účasti vedúcej ústavu prevedú pohovor s občiankami, ktoré vstúpili do kongregácie bez súhlasu štátu s cieľom ako je uvedené v bode 1.
4) Miestna predstavená požiada ONV pdbor kultúry v Žiline o vydanie súhlasu k výkonu funkcie miestnej predstavenej do 15. 9. 1973.
5) Vedúcemu odboru soc. vecí s. Saučekovi, aby si všímal ďalší vývoj v ústave a aby nebola porušovaná uzavretá dohoda.
6) Vedúcej ústavu s. Hudákovej sa ukladá predložiť písomnú správu o plnení opatrení na SKNV-OSV a prac. síl a kultúry, ONV-OSV a odboru kultúry v Žiline do 15. 9. 1973.

Za ÚSS Straník: Za SKNV-odbor soc. vecí a prac. síl

_____ _____

vedúca ústavu: Hudáková Jalovičiar

_____

miestna predstavená: Puškárová

Za ONV-odbor soc. vecí
- odbor kultúry

Ftorek

Mrtvíková

č. 20
Písomné vyjadrenie mladých sestier, či sú ochotné pracovať naďalej v ÚSS Straník ako civilné pracovníčky z 3. septembra 1973.

9. Z Á V E R O M ...

Päťdesiate roky 20. storočia sa hlboko zapísali do dejín našej provincie a kongregácie. Koncentrácia sestier i keď podlomila zdravie mnohých z nich, nenarušila ich charaktery a duchovný život a to napriek ťažkej práci v českých továrňach a na poliach. Likvidácia a prenasledovanie zasiahlo provinciu na vrchole jej rozkvetu. Vtedy mala 445 sestier.

Začiatkom šesťdesiatych rokov skončil apoštolát medzi pracujúcim ľudom v továrňach a nemocniciach a z nariadenia štátu odchádzali postupne k najúbohejším do ústavov sociálnej starostlivosti.

Koniec šesťdesiatych a začiatok sedemdesiatych rokov sa niesol v znamení akoby výdychu pod ťažkým jarmom útlaku, počas *„Pražskej jari“*. V priebehu troch rokov sa rozvíja činnosť katechétiek a ich apoštolát medzi mladými ľuďmi. Provincia znovu prijíma dorast, ale trvá to veľmi krátko. Možno povedať, že sestry v nadväznosti na historické skúsenosti predchádzajúcich rokov, začali veľmi sľubnú kapitolu v dejinách vzťahov medzi nimi, zasvätenými a mládežou, lebo Pán sa v tejto neutešenej situácii postaral o ďalší rozvoj provincie tajným prijímaním nových síl.

Prvá polovica osemdesiatych rokov bola veľmi poznačená náboženským útlakom, prenasledovaním, domovými

prehliadkami a vyšetrovaním mnohých rehoľných sestier v civile.

Tzv. „nežná“ revolúcia 17. novembra 1989 prišla ako „blesk z jasného neba“ a jedinečným spôsobom zvrhla totalitnú komunistickú vládu a náboženské prenasledovanie bez krviprelievania.
V porovnaní s niektorými krajinami tzv. východného bloku prebehla táto revolúcia u nás veľmi pokojne a bez násilia a krviprelievania.
Len pre porovnanie uvádzame situáciu v susednej Maďarskej provincii. Tam 13. júna 1950 vyhnali komunisti sestry z kláštorov a tie sa rozpŕchli do neznáma. Za 40 rokov vymizol z bežného života pojem rehoľná sestra a rehoľné šaty. V kritickom momente cirkevní predstavitelia zaujali neutrálny postoj voči reholiam v Maďarsku.
Dnes - po roku 2000 sa štafeta našej charizmy podáva ďalej.
V Konštitúciách (K 4) čítame:

> *„Celý svoj život chceme dať do služby vykúpenia. To od nás vyžaduje predovšetkým osobnú snahu po svätosti, presvedčenie o potrebe vlastného vykúpenia a ochotu prijať od Ježiša Krista ponuku spásy. Kristus je Vykupiteľ skrze smrť na kríži a zmŕtvychvstanie. Aj náš život nemôže byť založený ináč, než na utrpení a zmŕtvychvstaní Vykupiteľa. Tak budeme i my schopné spolupracovať na vykúpení sveta. Veľkým tajomstvom je, že Pán nechce šíriť spásu bez nášho pričinenia.“*

Naša charizma je zakorenená v evanjeliu Ježiša Krista, Božského Vykupiteľa. Dôraz sa kladie na veľkú obetu vykúpenia a na Veľký týždeň, v ktorom sa táto obeta uskutočnila. Naša charizma má v užšom slova zmysle svoje miesto v tej časti evanjelia, v ktorej je zavŕšené vykúpenie sveta a ľudstva a to od slávnostného vstupu Ježiša do Jeruzalema cez trojdnie Veľkého týždňa až po nedeľu

zmŕtvychvstania. Sila, z ktorej charizma bude môcť naďalej žiť je v Eucharistii a v evanjeliu. Naša kongregácia je dielom Zmŕtvychvstalého a jeho Ducha. Naša úloha spočíva svedčiť o Ježišovom zmŕtvychvstaní a byť radostnými poslami vykúpenia.
Dlhé obdobie utrpenia sestier prináša svoje plody.

Ošetrovať, vyučovať, potešovať, obetovať sa celým srdcom a mať pritom najvznešenejší cieľ – zachraňovať človeka pred biedou hriechu – to bolo a je odkazom Matky ALFONZY Márie aj dnes. Bez ohľadu na to, kde sestry vykupiteľky pracujú, svojou obetavosťou všade spolupracujú na vykúpení sveta.

Doslov

Ďakujeme všetkým, ktorí prejavili záujem o zostavenie tejto knihy a prispeli svojou pomocou.
Zvlášť ďakujeme P. Štefanovi Horváthovi, SVD, za jeho cenné rady, ochotu a úprimné slová…

> *„S vašimi sestrami som sa stretol napr. v roku 1965 v Duchcove, lebo som dával duchovné cvičenia v Oseku. Potom som sa často zastavoval v Hronskom Beňadiku, Spišskom Štvrtku a v Levoči.*
> *Z Hronského Beňadika som si viezol súpravu tanierov do Úlože pri Levoči, kde som sa stal farárom (1968-70). Samozrejme, že som poznal spoločenstvá: vo Vrícku, na Straníku, v Topoľčanoch a na mnohých iných miestach.*
> *Keď som čítal tieto Dejiny, tak som pociťoval v srdci ľútosť, že mnohé sestry, ktoré sú tu spomínané, boli tak*

veľkými hrdinkami, a ja som s nimi rozprával ako s „normálnymi“ reholnými sestrami.
Pravda, po roku 1990, ba i predtým, som navštevoval Bardoňovo, kde bol náš P. Vincent Babin, SVD, potom Vrícko, Kláštor pod Znievom, kde pôsobil P. Jozef Škoda, ktorý tam aj zomrel. A neskôr veľmi často navštevoval P. Jozefa Hanzélyho, ktorého som ako provinciál posielal do Vrícka. Tam so sa vždy cítil veľmi dobre.
Keďže po prepustení z väzenia a po návrate z ilegálneho pobytu v Poľsku (1957-1965) som bol štyri roky v Charitnom dome v Broumove ako duchovný, čítanie týchto Dejín mi pripomenulo všetko to, čo som sám vtedy s reholnými sestrami prežil. Mojím pevným úmyslom vtedy bolo, že keby tie sestry boli vyvážali na Sibír, bol by som išiel určite s nimi, aby nezostali bez kňaza.
Mne pri nich bolo veľmi dobre, aj keď som bol v Broumove prijatý s podmienkou, že musím pracovať v záhrade, aby som si zarobil na jedlo a bývanie. Ale mohol som poslúžiť ako kňaz sestrám Slovenkám, svätými omšami, spovedaním, duchovnými cvičeniami, atď. To stálo za to!
Čítajúc tieto dejiny putoval som teda celé roky hore-dole po ústavoch, nemocniciach s rozličnými sestrami rôznych kongregácií a prežíval som v duchu a spomienkach všetko to, čo prežili sestry a kňazi za tie 50-té roky.
Vďaka vám, za napísanie týchto Dejín, zvlášť za tie cesty utrpenia, ale aj nadšenia a lásky k reholnému životu v radoch mladých sestier.

V Kristovi oddaný

P. Štefan Horváth, SVD“

OBSAH

Slovo Otca biskupa ..... **Error! Bookmark not defined.**
Pozdrav generálnej predstavenej ..... **Error! Bookmark not defined.**
Pozdrav provinciálnej predstavenej ..... **Error! Bookmark not defined.**
NAMIESTO ÚVODU 3

1. Z DEJÍN KONGREGÁCIE 5
2. NOVÉ VETVY KONGREGÁCIE 11
3. OSAMOSTATNENIE ŠOPRONSKEJ VETVY 13

I. ROZVOJ NAŠEJ PROVINCIE 20

1. NOVÉ ZÁMKY - POČIATKY 20
2. ZRIADENIE PROVINCIÍ 24
3. SPIŠSKÁ NOVÁ VES – ZALOŽENIE NOVÉHO SPOLOČENSTVA 33
4. NOVÉ SÍDLO PROVINCIE 37
5. DRUHÁ SVETOVÁ VOJNA NEZASTAVILA ČINNOSŤ SESTIER 47 47
6. SMUTNÝ KONIEC VOJNY A EŠTE SMUTNEJŠÍ „ZAČIATOK“ 54 54

II. L I K V I D Á C I A VÝCHOVNEJ 62

ČINNOSTI SESTIER 62

1. „HĽA, PRICHÁDZA HODINA…“ (Jn 16,32) 63
2. „AK VÁS SVET NENÁVIDÍ, VEDZTE, ŽE MŇA NENÁVIDEL PRV“ (Jn 15,18) 72
3. „…TY POĎ A NASLEDUJ MA!“ (Mt,19,21) 76
4. „… A IŠLI ZA NÍM“ (Mk 1,20) 78
5. „MILUJTE SVOJICH NEPRIATEĽOV…“ (Lk 6,27) 84
6. ABY SVET POZNAL, ŽE SI NÁS TY POSLAL (porov. Jn 17, 23) 90 90
7. „… ALE VY STE VYVOLENÝ ROD…“ (1 Pt 2, 9) 96

III. ODSUN SESTIER Z NEMOCNÍC 99

1. CHARITNÉ DOMOVY – Podolínec, Slovenská Ľupča, Báč, Modrá, Číž, Kláštor pod Znievom, Ivanka pri Nitre 99

2. PREŠOV 101
3. SPIŠSKÁ SOBOTA 104
4. BAŤOVANY 105
5. KOŠICE 107
6. ROŽŇAVA 110
7. BARDEJOV 112
8. „VYDAJÚ VÁS SÚDOM…“ (Mk 13, 9) 114

IV. ÚSTAVY SOCIÁLNEJ STAROSTLIVOSTI (ÚSS) 126

1. SPIŠSKÝ ŠTVRTOK – DOMOV DÔCHODCOV 127
2. DUCHCOV – DOMOV DÔCHODCOV 130
3. PILNÍKOV A BOROHRÁDEK - DOMOVY DÔCHODCOV 131
4. HRAŇ - ÚSS (okr. Trebišov) 131
5. PRUSKÉ - DOMOV DÔCHODCOV 132
(okr. Dubnica nad Váhom) 132
6. VELEHRAD – Ústav sociální péče (ÚSP) 133
7. ROHOVSKÉ RYBKY – ÚSS (okr. Senica) 141
8. UHROVEC – ÚSS (okr. Topoľčany) 143
9. VEĽKÝ BLH - ÚSS /okr. Rimavská Sobota/ 144
10. TOVAČOV – DOMOV DÔCHODCOV (okr. Přerov) 144
11. STRANÍK PRI ŽILINE - ÚSS 145
12. JASOV – ÚSS (okr. Košice) 150
13. BATIZOVCE – ÚSS (okr. Poprad) 153
14. BARDOŇOVO – ÚSS (okr. Nové Zámky) 154
15. NÁVŠTEVA GENERÁLNYCH PREDSTAVENÝCH NA SLOVENSKU 158
16. DIANIE V CIRKVI V ROKOCH ÚTLAKU 170

V. ROKY NORMALIZÁCIE 175

1. ZÁBLESK SLOBODY 175
2. NOVÉ POVOLANIA V RODIACEJ SA SLOBODE A ICH RIADNA FORMÁCIA 185
3. DOM V LEVOČI – NÁDEJE A SKLAMANIA 191
4. V R Í C K O - NOVÉ S Í D L O PROVINCIE 195
3. TAJNÁ FORMÁCIA REHOĽNÉHO DORASTU 200
4. BOJ O IDENTITU A EXISTENCIU PROVINCIE 219
5. CHARITNÝ DOMOV - HRONSKÝ BEŇADIK 220
(okr. Žiar nad Hronom) 220
6. STAVBA N O V É H O CHARITNÉHO DOMOVA 227
VO VRÍCKU 227
7. ZRIADENIE ĎALŠIEHO CHARITNÉHO 229
DOMOVA V R Ú B A N I 229
8. RIEŠENIE PERSONÁLNEHO OBSADENIA 231
V CHARITNÝCH DOMOVOCH A ÚSS 231

VI. „NAD TATRAMI SVITÁ…“ 243

1. V ÚSTRETY VEĽKONOČNÉMU RÁNU....243
2. DESAŤROČIE SLOBODY....246
4. PRVÁ OFICIÁLNA GENERÁLNA VIZITÁCIA V DEJINÁCH PROVINCIE....247
4. NOVÉ PÔSOBISKÁ....249
5. DIELO MATKY ALFONZY MÁRIE SA ŠÍRI VÝCHOD – UKRAJINA....252
6. REŠTITÚCIA KLÁŠTOROV V RASLAVICIACH....257
A V SPIŠSKEJ NOVEJ VSI A ICH REKONŠTRUKCIA....257
7. FORMÁCIA REHOĽNÉHO DORASTU....260
8. Prílohy....264
9. Z Á V E R O M....270
Doslov....272